ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่ : ศึกษากรณีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639

กฤษฎา กนกกุลชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2557

DPU

Problems Concerning Legal Interpretation of Representation for Inheritance: A Case Study on the Enforcement of Article 1639 of the Civil and Commercial Code

Kritsada Kanokkulchai

DPU

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่: ศึกษากรณีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639
ชื่อผู้เขียน	กฤษฎา กนกกุลชัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

จากการที่กฎหมายมรดกของไทยได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี 2478 ด้วยหลักการการรับมรดกที่มีใช้มาตั้งแต่กฎหมายลักษณะมรดกตามกฎหมายตราสามดวง และการรับหลักการรับมรดกแทนที่มาเมื่อกฎหมายลักษณะมรดก รศ. 121 ด้วยหลักการที่มีทั้งตามกฎหมายเก่าและหลักการใหม่ที่ได้รับมา เมื่อมาบัญญัติและใช้บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ที่ปรากฏในปัจจุบันจากการบังคับใช้กฎหมายมรดกในเรื่องการรับมรดกแทนที่ ได้พบปัญหาในการบังคับใช้บางประการที่ถือว่ามีส่วนสำคัญต่อหลักการในการรับมรดก คือหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่ ทั้งในเรื่องเหตุแห่งการเสียสิทธิในการรับมรดก ไม่ว่าจะเป็นการตายหรือการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ที่จะมีผลทำให้มีการรับมรดกแทนที่ได้ ในมาตราที่เกี่ยวข้องคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 มาตรา 1641 และมาตรา 1607 กับทั้งปัญหาทายาทที่เป็นผู้สืบสันดานที่มีสิทธิเข้ามารับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1643 ที่จะต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง ซึ่งขัดกับผู้สืบสันดานที่กฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 1627 คือ บุตรที่บิดารับรองและบุตรบุญธรรม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาถึงกฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่กันของประเทศไทย และทำการศึกษาถึงกฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่กันของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์ก ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซีย เพื่อนำมาเปรียบเทียบถึงกฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่กันของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงเรื่องการรับมรดกแทนที่ ทั้งนี้ การรับมรดกแทนที่นั้นกำหนดให้บุคคลที่จะเป็นทายาทตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้น ปัญหาจึงเกิดในกรณีที่การถูกกำจัดมิให้รับมรดกซึ่งมีทั้งกรณีที่เกิดขึ้นก่อนหรือหลังการตายของเจ้ามรดก ซึ่งทำให้เกิด

ปัญหาตามที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 1639 คือต้องเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย เท่านั้นที่ผู้สืบสันดานจะเข้ามารับมรดกแทนที่ได้ แต่กรณีการถูกกำจัดหลังเจ้ามรดกตายไม่ได้กำหนดไว้ว่าผู้สืบสันดานจะสืบมรดกอย่างไร จึงพยายามที่จะนำมาตรา 1607 ที่กฎหมายบัญญัติว่าทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น กฎหมายให้ถือเสมือนว่าทายาทนั้นได้ตายไปแล้ว โดยให้ผู้สืบสันดานเข้าไปสืบมรดกของทายาทคนนั้น เมื่อนำมาตรานี้มาใช้ก็จะไปขัดกับมาตรา 1639 ที่ให้ใช้เรื่องการรับมรดกแทนที่ให้ใช้เฉพาะทายาทโดยธรรม ลำดับที่ 1 3 4 และ 6 เท่านั้น เมื่อนำมาตรา 1607 มาใช้โดยไม่ได้บัญญัติไว้ดังเช่นมาตรา 1639 จึงต้องใช้บังคับกับทายาททุกลำดับ กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย เมื่อใช้บังคับกับทายาท ลำดับ 2 คือบิดามารดาและลำดับ 5 ปู่ย่า ตายาย เมื่อผู้สืบสันดานเข้าไปสืบมรดกของทายาททั้งสองลำดับ ก็จะเกิดผลคือผู้สืบสันดานของทายาทในสองลำดับ สิทธินั้นอาจจะย้อนกลับมาที่ตัวผู้ตายอีกก็เป็นได้ และอาจจะทำให้ทายาทลำดับถัดลงมาอาจเข้ามารับมรดกในฐานะผู้สืบสันดานเข้ามาสืบมรดก ร่วมกับทายาทลำดับต้นซึ่งตามหลักการรับมรดกทายาทลำดับนั้นจะถูกตัดในฐานะที่เป็นญาติที่ห่างกว่าจะไม่มีสิทธิในการรับมรดก ก็กลับเข้ามามีสิทธิในการรับมรดก ทำให้ขัดกับหลักการรับมรดกที่กล่าวว่า “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป”

กอปรกับกรณีการถูกกำจัดเพราะทายาทตายก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เกิดปัญหากรณีที่เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายกรณีที่พิสูจน์ไม่ได้ว่าใครตายก่อนในสถานการณ์เดียวกัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 ให้ถือว่าบุคคลนั้นตายพร้อมกัน ซึ่งรวมถึงกรณีสาบสูญด้วย เมื่อกฎหมายสันนิษฐานเช่นนี้ทำให้ไม่มีใครตายก่อนที่จะทำให้เกิดสิทธิในการรับมรดกแทนที่ได้ จึงทำให้ต่างคนต่างไม่สามารถรับมรดกซึ่งกันและกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถือว่าเป็นปัญหาที่เป็นเหมือนช่องว่างในกฎหมายและการตีความอยู่

สำหรับกรณีผู้สืบสันดานที่จะเป็นผู้เข้ามารับมรดกแทนที่ในกรณีที่ผู้สืบสันดานที่เป็นบุตรบุญธรรม ตามมาตรา 1643 ที่ประสงค์จะเขียนให้เห็นว่าในสายโลหิตเดียวกันนั้นให้เฉพาะผู้สืบสันดานเท่านั้นมิให้บุพการีเข้ามารับมรดกแทนที่ กฎหมายใช้คำว่าผู้สืบสันดานโดยตรง ห้ามมิให้บุพการี แต่มีการตีความคำว่าโดยตรงต้องเป็นสายโลหิตเท่านั้นจึงเกิดปัญหาสำหรับบุตรบุญธรรมตามบทบัญญัติมาตรา 1627 ที่ถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ได้กับการตีความเช่นนี้ จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ถูกต้อง

ดังนั้นจากการศึกษาประเด็นที่ทำให้เกิดปัญหาการตีความและการบังคับใช้ดังกล่าว จึงพยายามที่จะนำเอาปัญหาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงดังกล่าว และหาแนวทางแก้ไขในสามารถแก้ปัญหาที่เกิดในปัจจุบัน และได้ข้อสรุปว่าหากแก้ไขกฎหมายใน 3 มาตรา คือมาตรา 1639 เสนอให้ใช้คำว่า “ถึงแก่ความตายก่อนการตกทอดมรดก” แทนคำว่า “ตายก่อน” และกรณีการถูกกำจัดนั้น

ไม่ต้องกำหนดว่าถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกตาย มาตรา 1641 แก้ไขข้อความเช่นเดียวกับที่แก้ไขตามมาตรา 1639 ที่เสนอแก้เช่นกัน สำหรับมาตรา 1643 เสนอให้ตัดคำว่า “โดยตรง” ที่ต่อท้ายคำว่าผู้สืบสันดานออกไป หากแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามที่เสนอดังกล่าวจะทำให้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการตีความ การทำให้ช่องว่างหมดไปและการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวสอดรับไปด้วยกันทั้งหมดและปัญหาในเรื่องการรับมรดกแทนที่ก็จะหมดสิ้นไป

DPU

Thesis Title	Problems Concerning Legal Interpretation of Representation for Inheritance: A Case Study on the Enforcement of Article 1639 of the Civil and Commercial Code
Author	Kritsada Kanokkulchai
Thesis Advisor	Associate Professor Pinit Tipmanee
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

Thailand's laws regarding inheritance have been enforced since B.C. 2478 (A.D. 1935). These laws adopted the principle of inheritance that has been used since the Law of Succession according to the first Thai enacted law. They also adopted the principle of Representation for Inheritance as appears in the Law of Succession, Rattanakosin Era 121, which relied on principles that followed both old laws and new principles. These laws have been legislated and enforced according to Book 6 of the Civil and Commercial Code as appear at present. According to the enforcement of the inheritance laws regarding Representation for Inheritance, it is evident that there are some problems regarding the enforcement. These problems are considered important for the inheritance principle, which states that "the nearer excludes the more remote." Such problems arose from enforcement of the laws concerning Representation for Inheritance. With conflicts of statements in the laws, there become problems about the cause of losing rights in taking the inheritance, regardless of the death or the elimination from receiving the inheritance. The interpretation is important for considering a Representation for Inheritance. With this regard, relevant articles of laws to be examined are Articles 1639, 1641, and 1607 of the Civil and Commercial Code. There are also problems about the heirs being recognized as the descendants who have a right to take the Representation for Inheritance according to Article 1643, which requires the heir to be a lineal descendant. This provision is in contrast with the meaning of the descendants that the laws considers as the legal descendants specified under Article 1627; which refer to children certified by their father and adopted children.

Therefore, this thesis has an objective to study about the laws concerning Representation for Inheritance of Thailand and to study some corresponding laws of foreign countries such as the United Kingdom of Great Britain, the Federal Republic of Germany, the French Republic, the United States of America, New York state, Japan, the Republic of Korea, the Republic of Indonesia, and Malaysia. The objective is to compare those foreign laws about Representation for Inheritance with the corresponding laws of Thailand, which consist of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 (2007) and the Civil and Commercial Code. These two laws contain provisions about Representation for Inheritance. According to these laws, Representation for Inheritance is defined to belong to persons who will take over the inheritance after the heirs have died or have been eliminated from succession before the death of deceased. A problem can happen regarding whether that the elimination from succession happens before or after the death of deceased. The interpretation can cause problems according to provision of Article 1639, which states that the elimination from succession must take place only before the death of deceased, and after that the descendants can take place to succeed the inheritance. However, in the case that the elimination happens after the death of deceased, there is no specification about how the descendants will succeed the inheritance. Therefore, there is an attempt to use Article 1607 instead. Article 1607 states that the heirs who have been eliminated from succession shall be recognized as dead heirs; and the descendants can succeed inheritance of the heirs. However, if this article is used, its statement will contradict with Article 1639, which specified that Representation for Inheritance shall be applied only to Numbers 1, 3, 4, and 6 of the legal heirs. When Article 1607 is used without provisions as stated in Article 1639, Article 1607 will have to be enforced with all levels of heir. There can be a problem in the case that the elimination from succession happens after deceased has died. When this statement is enforced with the second-level heirs (parents) and the fifth-level heirs (grandfathers and grandmothers), the descendants may succeed the inheritance of the heirs at both levels. As a result, the descendants of the heirs in both levels maybe the dead persons, and the right may return to the decedent. Subsequently, the heirs at a lower level can take place to succeed the inheritance as the descendants of the inheritance together with the heirs at a higher level. According to the principle of inheritance succession, the heirs at a lower level should be removed because they are far relatives and should not be given a right to succeed the inheritance. If such heirs can regain the

right on the inheritance, this will contradict with the inheritance principle of "the nearer excludes the more remote."

In addition, a problem can arise in the case when the elimination took place because the heirs have died before the death of deceased, and the situation corresponds to the law's assumption when it is not possible to prove whether who died before the others in the same instance. In principle, if this case happens, Article 17 of the Civil and Commercial Code regards that the dead persons have died at the same instance. This principle applies to a case of disappearance as well. Since the law has made this assumption, no one is considered having died before the right in Representation for Inheritance can take place. Therefore, the persons dying in the same instance cannot succeed each other in taking the inheritance. This is considered a gap problem of the law, and this causes problems in its interpretation.

Another problem concerns with a situation when the descendants, who are adopted children, shall take over the inheritance. According to Article 1643, the law intends to indicate that, within the same blood line, only the descendants shall be allowed to take represent the inheritance; the parents shall be excluded. The law uses the word "lineal descendants" for excluding the parents. However, by interpreting the word "lineal" to be relationship by blood only, there can be a problem happening to adopted children according to the provision of Article 1627, which regards adopted children as legal descendants. Article 1627 then cannot be applied with such this interpretation, and this is considered wrong or disagrees with intention of the law.

Therefore, according to investigation on the issues that cause problems in interpretation and enforcement of the laws, this study tries to examine the relevant problems and to find solutions to solve the problems happening at present. A conclusion of approaches for solving the problems is that there should be some amendments on 3 articles of the law. Firstly, regarding Article 1639, the phrase "has died before the succession" is proposed to be used instead of the phrase "died before." In addition, regarding elimination, there should be no specification that the elimination must happen before deceased has died. Corresponding statements in Article 1641 should also be amended to comply with the amendments in Article 1639. In case of Article 1643, it is proposed to remove the word "lineal," which was specified in front of the word "descendants." If these amendments on the Civil and Commercial Code have been made according to these suggestions, the problems incurred from interpretation will be solved, and the

gap will be eliminated. Eventually, enforcement of these articles will be in harmony with all other laws, and the problems regarding Representation for Inheritance will no longer exist.

DPU

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทั้งหมดเกิดจากความเมตตากรุณาสนับสนุนองค์ความรู้และคำแนะนำทางวิชาการจากท่านอาจารย์ทุกท่าน โดยขอกล่าวนามเพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ ดังนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่ท่านได้ให้ความกรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์ และรองศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี ที่ได้ให้ความกรุณาร่วมแนะนำให้คำปรึกษาเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของเนื้อหาวิทยานิพนธ์นี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่าน ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่ท่านให้ความเมตตาและกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยท่านได้เอาใจใส่และกรุณาสละเวลาชี้แนะ สอบถามให้แนวคิดต่าง ๆ สำหรับการศึกษาวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ นายคณิต กนกกุลชัยและนางนวลจันทร์ กนกกุลชัย บิดามารดาและครอบครัว ซึ่งได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุกๆด้าน รวมทั้งให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมาจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโทรุ่น 52 และ 53 รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่อนุเคราะห์ให้ความสนับสนุนช่วยจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถให้ความรู้และข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาหรือภาคปฏิบัติ ขอมอบความดีเหล่านี้ด้วยความระลึกถึงแด่พระคุณครูอาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนผู้แต่งตำรา หนังสือและข้อมูลจากทุกท่านที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์นี้ ทั้งผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กฤษฎา กนกกุลชัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ฆ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ฉ
กิตติกรรมประกาศ ..... ญ
สารบัญภาพ ..... ฐ
บทที่
1. บทนำ 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา 6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา 6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา 6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 7
2. ความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีการรับมรดกแทนที่ 8
2.1 ความหมายของมรดก 8
2.2 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ 9
2.2.1 วิวัฒนาการแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก 9
2.2.2 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของไทย 13
2.2.3 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศ 16
2.3 ทฤษฎีการตกทอดของมรดก 18
2.3.1 ทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาท 18
2.3.2 ทฤษฎีกองทรัพย์สิน 20
2.3.3 ทฤษฎีกองมรดก 23
2.3.4 ทฤษฎีการรับมรดกแทนที่ 42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ	47
3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทย	47
3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550	47
3.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	49
3.2 การรับมรดกแทนที่ในต่างประเทศ	91
3.2.1 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย	91
3.2.2 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี	98
4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาตามกฎหมายในการรับมรดกแทนที่	104
4.1 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายและการสืบมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607	104
4.2 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639	121
4.3 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายก่อนเจ้ามรดกตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1640	124
4.4 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639 และมาตรา 1643	126
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	132
5.1 บทสรุป	132
5.2 ข้อเสนอแนะ	139
บรรณานุกรม	143
ประวัติผู้เขียน	148

สารบัญ (ต่อ)

ภาพที่ **หน้า**

2.1 การตกทอดมรดกแบบ Per Stirpes และการตกทอดมรดกแบบ Per Capita..... 44

2.2 การตกทอดมรดกแบบ Per Stirpes และการตกทอดมรดกแบบ Per Capita..... 45

DPU

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประชากรโลกยังคงถือกำเนิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับแต่เมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารกแล้ว ทารกดังกล่าวก็จะมีสภาพบุคคลและเริ่มที่จะดำรงชีพจากการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของตนจนกระทั่งเริ่มพัฒนาเป็นการสะสมเผื่อไว้ในอนาคตและเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพื่อสร้างครอบครัวอันก่อให้เกิดภาระหน้าที่ที่มากขึ้น ในการนี้เพื่อให้ครอบครัวอยู่รอดต่อไปได้และเนื่องจากการมีสมาชิกครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ตนดำรงชีพต่อไปได้แต่เพียงผู้เดียวนั้นไม่อาจเพียงพออีกต่อไป เนื่องด้วยภาระที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกที่มากขึ้น จึงจำเป็นต้องดำรงชีพโดยการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาแล้วเก็บสะสมไว้ให้แก่บุตรและอาจรวมถึงคู่สมรสของตน และสุดท้ายแล้วสิ่งที่รออยู่ในบั้นปลายชีวิตของบุคคลทุกคนย่อมหนีไม่พ้นความตาย โดยความตายนั้นอาจเป็นการตายโดยธรรมชาติ (Natural Death) หรืออาจตายโดยผลของกฎหมาย (Civil Death) ซึ่งเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตาย สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดต่าง ๆ เว้นแต่สิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดนั้น ๆ เป็นการเฉพาะตัวที่บุคคลนั้นก่อขึ้นในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ตั้งแต่เกิดจนถึงแก่ความตายนั้นก็จะรวมกันเป็นกองมรดกเพื่อตกสู่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายต่อไป

ทั้งนี้การตกทอดของกองมรดกแก่ทายาทนั้นแต่เดิมประเทศไทยใช้จารีตประเพณีในการจัดการแบ่งทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนหน้าที่ของผู้วายชนม์ซึ่งต่อมาประเทศไทยได้มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2478 โดยในการศึกษาและจัดทำกฎหมายดังกล่าวนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อลดปัญหาด้านสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสที่ต้องการจะให้ประเทศไทยเป็นอาณานิคมของตน ซึ่งการศึกษาและจัดทำกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยความเร่งรีบภายในเวลาที่จำกัดจากปัญหาในด้านการระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้กฎหมายนั้นอาจไม่ต้องด้วยกรณีบางกรณีที่ผู้ตราขึ้นนั้นมิได้คาดหมายไว้อีกทั้งการศึกษาและจัดทำกฎหมายดังกล่าวนั้นได้ล้อมาจากกฎหมายต่างประเทศ และบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันแม้ว่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมบางมาตราเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแต่ก็ยังคงมีกฎหมายบางส่วนที่ยังคงบังคับใช้มาตั้งแต่มีการเพิ่มบรรพ 6

ลงในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยยังไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดจนถึงปัจจุบัน

จากการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มาเป็นเวลานานดังที่กล่าวไว้ข้างต้นจนทำให้เกิดปัญหาที่บทบัญญัติของกฎหมายอาจไปไม่ถึงข้อเท็จจริงบางกรณีทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้และขัดต่อเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรับมรดกแทนที่นั้น กฎหมายกำหนดให้มีการรับมรดกแทนที่เมื่อทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ซึ่งการรับมรดกแทนที่กรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายนั้นก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดภายมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายกล่าวคือหากเป็นกรณีที่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกนั้นได้กระทำการอันทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายย่อมทำให้กรณีดังกล่าวไม่ตรงตามถ้อยคำตามบทบัญญัติในเรื่องการรับมรดกแทนที่ทำให้ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ดังกล่าวซึ่งอาจรับมรดกแทนที่ได้นั้นสิ้นไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกแทนที่อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานดังกล่าว อย่างไรก็ดีตามปัญหากรณีข้างต้นนี้มีผู้เขียนตำราได้ให้ความเห็นแตกต่างกันออกเป็น 2 ความเห็นโดยความเห็นที่หนึ่งนั้นเห็นว่าแม้ไม่อาจรับมรดกแทนที่ได้ แต่ให้มีการสืบมรดกได้ ส่วนความเห็นที่สองนั้นเห็นว่าไม่อาจรับมรดกแทนที่และสืบมรดกได้[1] ดังนี้แล้วอาจส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนชัดเจนของบทบัญญัติอีกทั้งทำให้ขาดหลักประกันความยุติธรรมในทางกฎหมายได้ อย่างไรก็ดีศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงของประเทศไทยได้วางแนวคำพิพากษาไว้โดยพิพากษาให้ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้สืบมรดกแทนการรับมรดกแทนที่ ทั้งนี้การตีความของศาลดังกล่าวนั้นเป็นการตีความเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานของทายาทเท่านั้น แต่การตีความดังกล่าวนั้นเป็นการปรับใช้ตามหลักของการสืบมรดกซึ่งบัญญัติเป็นหลักกว้าง ๆ และกรณีนี้มีบทบัญญัติเฉพาะอยู่แล้วคือการรับมรดกแทนที่ นอกจากนี้การสืบมรดกนั้นบทบัญญัติมิได้ระบุผู้สืบสันดานของทายาทลำดับใดบ้างที่อาจเข้าสืบมรดกได้เหมือนเช่นที่บัญญัติไว้ในเรื่องการรับมรดกแทนที่จึงอาจจะทำให้เกิดปัญหา กล่าวคือ อาจเกิดกรณีที่ขัดต่อหลักทั่วไปของมรดกในเรื่อง “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างกว่าออกไป” (Nearer excludes the more remote) โดยทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับหลังซึ่งไม่อาจรับมรดกได้ตามหลักญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างกว่าออกไปนั้นสามารถสืบมรดกของทายาทผู้ที่ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกตายได้ซึ่งหากไม่มีการสืบมรดกตามคำพิพากษาข้างต้นทายาทลำดับดังกล่าวก็ไม่อาจเป็นทายาทและไม่มีสิทธิที่จะรับมรดกได้ อย่างไรก็

[1] จาก “การสืบมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1607,” โดย กีรติ กาญจนรินทร์, 2551 (พฤษภาคม-สิงหาคม), *ดุลพาห*, 55(2). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. น. 57.

ดีหากเปรียบเทียบกับการรับมรดกแทนที่แล้วจะเห็นได้ว่าการรับมรดกแทนที่นั้นจำกัดเฉพาะแต่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในบางลำดับเท่านั้น ทำให้การรับมรดกแทนที่สอดคล้องกับหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างกว่าออกไป” นอกจากนี้หากปล่อยให้มีการสืบมรดกในลักษณะดังกล่าวต่อไปอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าว กล่าวคือ หากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายแล้ว กรณีจึงต้องด้วยบทบัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่ซึ่งจำกัดเฉพาะแต่ทายาทบางลำดับทายาทเท่านั้น ทำให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ไม่ได้ระบุให้สามารถรับมรดกแทนที่ได้นั้นสิ้นสิทธิการรับมรดกแทนที่และไม่สอดคล้องไปเป็นแนวทางเดียวกันกับคำพิพากษาของศาลฎีกาข้างต้นที่นำการสืบมรดกซึ่งมิได้บัญญัติถึงผู้สืบสันดานของทายาทลำดับใดบ้างที่สืบมรดกได้หรือกล่าวได้ว่าผู้สืบสันดานของทายาททุกลำดับมีสิทธิสืบมรดกได้

นอกจากนี้ในเรื่องการรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตายนั้น หากการตายของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกนั้นหากเกิดขึ้นก่อนที่เจ้ามรดกตายย่อมไม่เกิดปัญหาในการบังคับใช้เนื่องด้วยกรณีดังกล่าวต้องด้วยบทบัญญัติ อีกทั้งหากทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกถึงแก่ความตายภายหลังเจ้ามรดกตายนั้นกองมรดกย่อมตกสู่ทายาทแต่ละบุคคลตามหลักทั่วไปกล่าวคือมรดกของเจ้ามรดกย่อมตกสู่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของตนซึ่งรวมถึงทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกดังกล่าวด้วยและเมื่อทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกนั้นถึงแก่ความตายมรดกของตนทายาทดังกล่าวก็จะตกแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของทายาทนั้นซึ่งมรดกของทายาทดังกล่าวนั้นมีมรดกของเจ้ามรดกรวมอยู่ด้วย ดังนี้จะเห็นได้ว่าไม่ว่าทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจะถึงแก่ความตายก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ตาม มรดกในส่วนของเจ้ามรดกนั้นถึงอย่างไร ๆ ก็ตกแก่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอยู่นั่นเอง ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกและเจ้ามรดกนั้นถึงแก่ความตายพร้อมกัน ซึ่งเป็นการตายโดยธรรมชาติ (Natural Death) ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตลอดจนกรณีที่ต้องด้วยบทสันนิษฐานว่าการตายของบุคคลทั้งสองนั้นถือว่าตายพร้อมกัน[2] เนื่องจากมิอาจพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดถึงแก่ความตายในลำดับก่อนหลังอันมีผลกระทบอย่างมากต่อการจัดแบ่งมรดก ย่อมทำให้เกิดปัญหาการตีความและเกิดเป็นแนวความเห็นของผู้เขียนตำราที่แตกต่างกันออกเป็น 2 ความเห็น[3] โดยความเห็นที่หนึ่งนั้นเห็นควรให้รับมรดกแทนที่กันได้หากเกิดกรณีข้างต้น ส่วนอีกความเห็นที่สองนั้นเห็นว่ากรณีดังกล่าวไม่อาจรับมรดกแทนที่กันได้ อีกทั้งกรณีดังกล่าวก็ยังมิได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาวางเป็นแนวทางคำพิพากษาไว้แต่อย่างใด

---

[2] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 17.

[3] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 156), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ด้วยปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่แน่นอนชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายส่งผลให้ขาดหลักประกันความยุติธรรมในทางกฎหมายและเกิดความสับสนต่อประชาชนผู้ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายต่อไป

นอกเหนือจากนี้ แม้การรับมรดกแทนที่นั้นจะมีบทบัญญัติถึงเรื่องการตายโดยผลของกฎหมาย (Civil Death)[4] หรือการตายโดยการเป็นคนสาบสูญก่อนที่เจ้ามรดกตายก็ตามซึ่งหากทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกถึงแก่ความตายเนื่องจากศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญเมื่อครบกำหนดระยะเวลาก่อนที่เจ้ามรดกตายนั้นกรณีดังกล่าวจึงต้องด้วยบทบัญญัติในเรื่องการรับมรดกแทนที่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกก็สามารถที่จะรับมรดกแทนที่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกดังกล่าวได้ อีกทั้งแม้ว่าทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกนั้นจะหายไปจากภูมิลำเนาแต่การหายไปดังกล่าวครบกำหนดระยะเวลาที่อาจขอให้ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญได้ภายหลังจากที่เจ้ามรดกตายนั้นแม้ว่าผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจะไม่อาจรับมรดกแทนที่กันได้ แต่หากพิจารณาการตกทอดของมรดกแล้วจะเห็นได้ว่ามรดกของเจ้ามรดกย่อมตกแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามหลักการตกทอดมรดกทั่วไปเนื่องจากในขณะที่เจ้ามรดกตายนั้นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกดังกล่าวยังมิได้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญและยังไม่ถือว่าถึงแก่ความตายจึงยังมีสภาพบุคคลในขณะที่เจ้ามรดกตายและมรดกของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกซึ่งมีมรดกของเจ้ามรดกรวมอยู่ด้วยดังกล่าวนั้นก็จะตกแก่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอยู่นั่นเอง ดังนี้จะเห็นได้ว่าไม่ว่าทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจะถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมายก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ตาม มรดกในส่วนของเจ้ามรดกนั้นก็ยังคงตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอยู่นั่นเอง แต่ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่เจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใครทราบว่ามีชีวิตอยู่หรือไม่ในวันเดียวกันหรืออาจต่างวันกันแต่ครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญในวันเดียวกัน ทั้งนี้แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ต้องด้วยบทสันนิษฐานที่ให้ถือว่าตายพร้อมกันแต่ระยะเวลาอันอาจขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นเป็นเวลาเดียวกันจึงถือได้ว่าเจ้ามรดกและทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกถึงแก่วามตายพร้อมกันและหากนำกรณีดังกล่าวมาปรับใช้ตามกฎหมายย่อมทำให้เกิดความไม่แน่นอนของบทบัญญัติเนื่องด้วยการรับมรดกแทนที่นั้นกำหนดเฉพาะกรณีที่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้นอีกทั้งยังมีความเห็นของผู้เขียนตำรากฎหมายแตกต่างกันออกเป็น 2 ความเห็นดังที่กล่าวข้างต้นทำให้ขาดหลักประกันทางกฎหมายและอาจเกิดปัญหาการบังคับใช้ในภายหลังได้

[4] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 61.

นอกจากนั้นแล้วยังเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในเรื่องผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่เนื่องจากการบัญญัติขยายความของคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ในเรื่องการรับมรดกแทนที่โดยใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ซึ่งแต่เดิมนั้นการตีความในเรื่องดังกล่าวมีปัญหาเกิดขึ้นโดยเกิดความเห็นแตกต่างกัน 2 ฝ่ายโดยฝ่ายแรกเห็นว่า ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้นั้นหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย และฝ่ายหลังเห็นว่า ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความโดยเกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้และขาดหลักประกันในทางกฎหมายซึ่งภายหลังต่อมาศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้ตัดสินปัญหาข้อกฎหมายข้างต้นและวางแนวคำพิพากษาโดยตีความคำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ในเรื่องการรับมรดกแทนที่ ไม่หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุตรบุญธรรมของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย เนื่องจากบุตรที่สืบสายเลือดและบุตรบุญธรรมนั้น หากพิจารณาในเรื่องการรับมรดกตามหลักทั่วไปแล้วบุคคลดังกล่าว มีสิทธิในการรับมรดกและเป็นทายาทในลำดับเดียวกัน แต่ในทางกลับกันในเรื่องการรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิเช่นเดียวกันกับบุตรที่สืบสายเลือด นอกจากนี้หากเปรียบเทียบกับบุตรที่สืบสายเลือกนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤตินัยกับบุตรบุญธรรมแล้วหากบุตรนอกกฎหมายมีสิทธิดีกว่าบุตรบุญธรรมซึ่งชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่เป็นธรรมนัก อีกทั้งการตีความ โดยตัดสิทธิมิให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่นั้นยังเป็นการตีความที่ไม่สอดคล้องกับการตีความคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ในหลักทั่วไป นอกจากนี้การตีความดังกล่าวยังเป็นการตีความที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีการรับมรดกแทนที่
2. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่ในกรณีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ในกรณีถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย กรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาท และการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639 ของไทยนั้นมีเพื่อประโยชน์ในการบำรุงตระกูลให้มีความมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานต่อไป แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวมิได้บัญญัติชัดเจนเพื่อให้ต้องด้วยกรณีการตายพร้อมกันของทายาทโดยธรรมและเจ้ามรดกทั้งการตายโดยธรรมชาติและการตายโดยผลของกฎหมาย และในกรณีที่ทายาทโดยธรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการตีความกฎหมายและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อทายาทที่อาจรับมรดกแทนที่ได้และอาจเกิดความสับสนการบังคับใช้ นอกจากนี้ในเรื่องบุคคลที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่นั้นได้มีการขยายความหมายออกไปตามถ้อยคำในมาตรา 1643 อันก่อให้เกิดการตีความที่แตกต่างจากคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ซึ่งไม่ได้หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมและเป็นการตีความที่ไม่เป็นธรรมแก่บุตรบุญธรรม เนื่องจากเป็นการตัดสิทธิในการรับมรดกแทนที่ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่และเพื่อเป็นหลักประกันทางกฎหมาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 มาตรา 1641 และมาตรา 1643 เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรม

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาถึงการบังคับใช้และการตีความกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยขอบเขตการศึกษาเริ่มจากศึกษาความเป็นมา แนวคิดและหลักเกณฑ์ของการรับมรดกแทนที่ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศถึงความแตกต่างและมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ที่จะนำมาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ของประเทศไทยที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นการศึกษาเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในรูปแบบของตำรากฎหมาย วารสาร บทความทางสาขานิติศาสตร์ ตลอดจนคำพิพากษาของศาลฎีกาที่วางไว้เป็นบรรทัดฐาน เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัญหาการตีความกฎหมาย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีการรับมรดกแทนที่

2. ทำให้ทราบกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ

3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและการตีความทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

4. ทำให้ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ในกรณีถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย กรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

DPU

บทที่ 2
ความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีการรับมรดกแทนที่

แนวคิดการรับมรดกแทนที่กันนั้นเป็นแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการตกทอดของมรดก โดยมีขึ้นในประเทศตะวันตกมาก่อนและมีการวิวัฒนาการมาโดยตลอด เมื่อทายาทสิ้นสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากทายาทนั้นตายก่อนเจ้ามรดก เพื่อให้มรดกนั้นตกทอดไปแก่ตัวแทนของทายาทนั้น ๆ แทนการตกทอดไปยังทายาทอื่น จึงกำหนดให้มีการรับมรดกแทนที่กันขึ้นและแนวคิดดังกล่าวนี้ได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและนำมาบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน

2.1 ความหมายของมรดก[5]

คำว่า “มรดก” นั้นพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษหรือที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล; (กฎ) ทรัพย์สินทุกชนิดตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดต่าง ๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เรียกรวม ๆ ว่า กองมรดก”[6]

นอกจากนี้ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปที่มิได้ศึกษากฎหมายนั้น ย่อมเข้าใจความหมายของคำว่า “มรดก” ว่า “ทรัพย์สินทั้งหลายของผู้ตายที่จะตกทอดไปยังทายาทของเขา เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย” จึงเป็นการใช้คำว่า “มรดก” โดยแทนทรัพย์สิ่งของของผู้ตายที่จะตกได้แก่ทายาทของผู้ตาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นแนวความคิดเดียวกันกับที่ใช้ในกฎหมายลักษณะมรดกเก่าก่อนบรรพ 6 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน เพราะจะเห็นได้ว่าเมื่อเจ้ามรดกสิ้นชีพลงก่อนที่จะมีการแบ่งมรดกเป็นภาคต่าง ๆ นั้น สำหรับผู้เป็นขุนนาง ผู้มีบันดาศักดิ์ตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไป ย่อมต้องพิจารณาคืนบำเหน็จ บำนาญ หรือพัทธยา ให้กับหลวงและต้องชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ทั้งปวงของผู้ตายเสียก่อน จึงจะนำเอาทรัพย์สินที่เหลือมาแบ่งแก่ทายาทและหลวงเป็น 4 ภาค ทรัพย์สินส่วนที่เหลือมาแบ่งภาคนี้ จึงเรียกว่าเป็นมรดกของผู้ตาย

---

[5] จาก *ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม: ปัญหาบางประการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), โดย ณัฏฐ์นิชา สุวรรณพงษ์, 2516, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[6] จาก *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* (น. 834), โดย ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

ดังนั้นคำว่า “มรดก” ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไป และตามความหมายของกฎหมายเก่านั้นย่อมมีความแตกต่างกับคำว่า “มรดก” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคแรกซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” และมาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายปัจจุบันของไทย ใช้คำว่า “มรดก” ในความหมายเดียวกันกับคำว่า “กองมรดก” ซึ่งทำให้มรดกของผู้ตายมีความหมายรวมไปถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดที่จะตกทอดไปสู่ทายาทด้วยทั้งกอง นั้นคือหมายความว่า คำว่า “กองมรดก” ตามความหมายนี้จะเป็นทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ตายก่อนที่จะมีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ด้วย จึงต่างกับความหมายตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 นี้ได้นำแนวทางของกฎหมายต่างประเทศมาประกอบด้วย

2.2 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ

ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมประเพณี เชื้อชาติ ความเชื่อ ตลอดจนสถานการณ์ของแต่ละประเทศ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกัน ดังนี้เพื่อให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการตราและบังคับใช้กฎหมายประเทศต่าง ๆ แล้วจึงจำเป็นต้องรู้ถึงประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ

2.2.1 วิวัฒนาการแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก[7]

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกนั้นมิได้มีการตราขึ้นมาใช้แต่เดิมแต่มีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอื่นมาก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาและปรับให้กับยุคสมัยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและทันต่อเหตุการณ์ในขณะนั้น ซึ่งการวิวัฒนาการของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกนั้น มีดังต่อไปนี้

---

[7] จาก *กฎหมายลักษณะมรดก* (เอกสารประกอบการสอน รายงานการวิจัยพัฒนาทางวิชาการ) (น. 5-11), โดย นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์, 2535, กรุงเทพ: แผนกบริการสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

2.2.1.1 กฎหมายตราสามดวง

กฎหมายตราสามดวงรวบรวมขึ้นเมื่อจุลศักราช 1166 ตรงกับ พ.ศ. 2347 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกซึ่งเป็นสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งพระมหากษัตริย์วงศ์จักรี สืบเนื่องจากนายบุญศรี ช่างตีเหล็กร้องทุกข์กล่าวโทษพระเกษมและนายราชา อรรถ ใจความว่า อำแดงป้อม ภริยานายบุญศรี ฟ้องหย่านายบุญศรี นายบุญศรีให้การแก่พระเกษมว่า อำแดงป้อมนอกใจทำชู้กับนายราชาอรรถ แล้วมาฟ้องหย่านายบุญศรี นายบุญศรีไม่หย่า พระเกษมพิจารณาตามคำให้การนายบุญศรีไม่ กลับพูดจาแทะโลมนางอำแดงป้อมและพิจารณาไม่เป็นธรรมเข้ากับนางอำแดงป้อม ให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผัวเมียกันตามกฎหมาย รัชกาลที่ 1 กษัตริย์ขณะนั้นตรัสว่า “หญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้องร้องหย่าชาย ลูกขุนปรึกษาให้หย่ากัน ถือเป็นยุติธรรมไม่” จึงตรัสให้พระยาพระคลังเอากฎหมาย ณ ศาลหลวงมาสอบกับฉบับหอหลวงฉบับข้างที่ได้ความว่าชายหาผิด มิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าชายหย่าหญิง หย่าได้ทั้งต้องกันทั้ง 3 ฉบับ จึงเห็นการพิพากษาไม่เป็นไปตามพระกำหนดบทพระอัยการขณะนั้นทำให้เสียความยุติธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ราชบัณฑิต ลูกขุน และอาลักษณ์ตรวจชำระพระกำหนดบทพระอัยการศึกทั้งหมดที่มีอยู่ที่หอหลวงฯ เมื่อตรวจชำระแล้วให้อาลักษณ์ชุบเส้นหมึก 3 ฉบับ จัดไว้ที่ห้องเครื่อง 1 ฉบับ หอหลวง 1 ฉบับ และศาลหลวง (สำหรับลูกขุน) อีก 1 ฉบับ ที่สำคัญปิดตรา 3 ดวง ประทับทุกเล่ม เป็นสำคัญคือ ตราราชสีห์ คชสีห์และบัวแก้ว กฎหมายตราสามดวงนี้ นักกฎหมายบางท่านเรียกกัน “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1” การเขียนชื่อกฎหมายส่วนใหญ่จะเรียกว่า “พระอัยการ” เช่น พระอัยการลักษณะผัวเมีย พระอัยการลักษณะพยาน พระอัยการลักษณะมฤดก เป็นต้น

กฎหมายตราสามดวงได้มีประวัติการพิมพ์ขึ้นมาหลายครั้ง คือ พิมพ์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2392 พระยากระษาปณกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) ได้นำตีพิมพ์ได้เพียง 1 เล่ม ยังไม่จบ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกริ้วว่านำกฎหมายของหลวงมาตีพิมพ์เผยแพร่ให้นำไปทำลายจึงมิได้พิมพ์ต่อไป ต่อมาราวปี พ.ศ. 2416 ในสมัยรัชกาลที่ 5 หมอบลัดเลย์ ได้ตีพิมพ์จำหน่ายรวม 2 เล่ม เรียกชื่อกฎหมาย 2 เล่มนี้ว่า “กฎหมายหมอบลัดเลย์” ในการพิมพ์ครั้งที่ 3 เมื่อ รศ. 120 สำเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงจัดบทใหม่อธิบายเหตุผลในหัวข้อกฎหมายให้เข้าใจง่ายขึ้น เรียกว่า กฎหมายราชบุรี 2 เล่ม

2.2.1.2 พระอัยการลักษณะมรดก

จากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่จารึกขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 1828 ถึง พ.ศ. 1835 มีข้อความ 2 ตอนที่ว่า “ไพร่ฟ้า หน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ ล้มตายหายกว่า”

“เย่าเรือนพ่อเชื้อเสื้อค้ามัน ช่างขลูกเมียเยียข้อ ไพร่ฟ้า ข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื้อมันไว้แก่ลูกมันสิ้น”

จากความทั้ง 2 ตอนนักกฎหมายเห็นว่าเป็นบทบัญญัติว่าด้วย กฎหมายลักษณะมรดก ซึ่งเกิดจากธรรมเนียมจารีตประเพณีให้ลูกหลานรับทรัพย์สินของผู้ตายไว้เป็นมรดกได้สืบมา ฉะนั้นข้อความในลายศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ตอนดังกล่าวจึงเป็นการรับรองธรรมเนียมจารีตประเพณีแห่งสิทธิรับมรดกของลูกผู้ตายโดยไม่มีเงื่อนไข ส่วนการสืบสิทธิในการรับมรดกตลอดจนการควบคุมการแบ่งจะเป็นเช่นไร ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนแน่นอนทั้งสมัยสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

อย่างไรก็ดีในเรื่องที่ดิน มีกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาให้เป็นมรดกตกทอดแก่บุตรหลานของผู้ตายปรากฏในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ 44 เมื่อปี พ.ศ. 1903 ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ว่า"หัวป่าและที่มีเจ้าของสืบสร้างและผู้นั้นตายได้แก่ลูกหลาน" ส่วนทรัพย์สินอย่างอื่นนั้นจะเป็นมรดกตกแก่ใคร ประการใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน จนกระทั้งปี พ.ศ. 2155 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมได้ประกาศตั้งกฎหมายลักษณะมรดกบังคับให้ญาติพี่น้องบุตรภริยาผู้ตาย ทำบัญชีทรัพย์ยื่นต่อสมุหมรดก เพื่อจัดการแบ่งสันบันส่วนตามกฎหมายต่อไป ดังกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 43 ก.ว่า "ผู้ตายมีบรรดาศักดิ์ก็ดีและเศรษฐีคฤบดี...ถึงแก่กรรม ให้สมุหมรดกโดยกระทรวงการนั้น ทำบัญชีมรดก...แล้วเอามากราบบังคมทูลพระกรุณา... แบ่งปันให้โดยพระราชกฤษฎีกา" นอกจากสมุหมรดกจะเข้าควบคุมทรัพย์มรดกของผู้ตายแล้ว กฎหมายยังกันทรัพย์มรดกของผู้ตายไว้เป็นภาคหลวง สู่พระคลังหลวงอีกส่วนหนึ่งในเรื่องมรดกภาคหลวง ที่เอาเข้าห้องพระคลังหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก รศ. 121 มาตรา 3 ข้อ 1 บัญญัติว่า "ผู้มรณภาพไม่มีบุตรหลานเหลนสืบสายโลหิต และไม่มีพี่น้อง...ให้เป็นมรดกเป็น 2 ภาค คือ ภาคบิดามารดาและภาคภริยา เว้นแต่ตนที่มีศักดินา 400 ไร่ขึ้นไปจึงให้แบ่งเป็น 3 ภาค คือภาคหลวงอีกภาคหนึ่ง"

กรณีมรดกที่เป็นภาคหลวงนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการยกเลิกไปเมื่อใด แต่มีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ 296/2461 ว่า "ข้อที่ศาลล่างได้แบ่งภาคหลวงด้วยนั้น ศาลฎีกาไม่เห็นชอบด้วย เพราะเหตุว่าคดีเรื่องนี้ เป็นคดีเรื่องทรัพย์มรดกที่ได้แบ่งกันเสร็จไปแล้วส่วนทรัพย์ที่พิพาทกันนี้ ได้ตกทอดมาเป็นส่วนของบิดาโจทก์และตัวโจทก์กับจำเลย ครอบครองติดต่อมาช้านานหลายปี มิใช่มรดกธรรมดาซึ่งควรจัดแบ่งภาคหลวง"

2.2.1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น ซึ่งตามประวัติศาสตร์กฎหมายต่างประเทศ (สากล) ประมวลกฎหมาย นโปเลียน (Code Napoleon) จัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1804 โดยประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อ 21 มีนาคม ค.ศ. 1804 เรียกว่า ประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส (Code Civil des Francais) แบ่งเป็น 3 บรรพ

บรรพแรกว่าด้วยบุคคล บรรพ 2 ว่าด้วยทรัพย์และทรัพย์สิน บรรพ 3 ว่าด้วย มรดก หนี้ สัญญา แต่ก่อนหน้านี้ราวคริสตวรรษที่ 14 ถึงราวคริสตวรรษที่ 17 กษัตริย์ฝรั่งเศส ได้เคยตราพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ในการนี้มีพระราชกฤษฎีกาเรื่อง พินัยกรรม ค.ศ. 1735 (Ordonnance Sur Les Testaments) ซึ่งพระราชกฤษฎีกาเหล่านี้เป็นบ่อเกิดหรือเป็นที่มาของประมวลกฎหมายนโปเลียน แต่ทั้งนี้ก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายนโปเลียนในปี ค.ศ. 1804 ได้มีประมวลกฎหมายอื่นเกิดขึ้นแล้ว อาทิเช่น ประมวลกฎหมายจัสติเนียนของโรมัน เป็นต้น

ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายจัสติเนียนของโรมันเป็นเป็นแม่แบบที่นานาประเทศส่วนใหญ่ในภาคพื้นยุโรป ถือเป็นแบบอย่างในการจัดทำประมวลกฎหมายใช้ในประเทศของตน เช่น ฝรั่งเศส สวิส อิตาลี เยอรมัน และแพร่หลายมาสู่เอเชีย ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น ไทย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยได้ยอมรับบทบัญญัติของสวิสบางมาตรา แต่ส่วนใหญ่แล้วได้รับอิทธิพลมาจากฝรั่งเศส เยอรมันและญี่ปุ่น

ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องมรดกของผู้ตายเป็นประเพณีมาตั้งแต่โบราณการของมนุษย์ที่มีความคิดถึงและห่วงใยในความเป็นไปของบุตรหลานผู้สืบวงศ์ตระกูล ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงในสมัยสุโขทัย มาจนใช้กฎหมายลักษณะมรดกในสมัยกรุงศรีอยุธยาและต่อมาก็ถูกบรรจุเข้าไว้ในกฎหมายตราสามดวงในส่วนที่เรียกว่า พระอัยการลักษณะมรดกและใช้เรื่อยมาจนกระทั่งมีการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้จัดหาผู้ทรงคุณวุฒิในทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศตั้งเป็นคณะกรรมการร่าง เมื่อ พ.ศ. 2440 (รศ. 116) โดยมีเสด็จในกรมหลวงราชบุรีเป็นประธาน ด้วยมีเหตุผลที่มีความจำเป็นต้องจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นในขณะนั้นหลายประการคือ

(1) เพื่อรวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยลักษณะเดียวกัน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ เข้าไว้ในหมวดหมู่เป็นประมวลกฎหมายเดียวกัน

(2) เพื่อเปลี่ยนบทกฎหมายเก่าอันล่วงพ้นสมัยให้ต้องตามสมัยนิยม เช่น การลงโทษในสมัยโบราณไม่สอดคล้องกับสมัยนิยมในขณะนั้น

(3) เพื่อนำหลักกฎหมายใหม่ ๆ ที่แพร่หลายและยังไม่มีอยู่ในกฎหมายเก่ามาใช้เพื่อยังความรู้ในวิชากฎหมายให้เจริญยิ่งขึ้น

(4) เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ซึ่งได้สิทธิพิเศษไว้โดยสัญญาทางพระราชไมตรียอมสละสิทธินั้นและเลิกอำนาจศาลกงสุล อันเป็นการปลดเปลื้องให้พ้นสิทธิพิเศษต่าง ๆ

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว 4 ประการ ประเทศไทยจึงจัดชำระสะสางรวบรวมบทกฎหมายทั้งปวงที่มีอยู่เป็นกฎหมายให้เป็นระเบียบ และทั้งการจัดระเบียบศาลยุติธรรมให้ดีขึ้นและมีกฎหมายที่ทันสมัย ประกอบด้วยหลักอันเที่ยงธรรมอันส่งให้เห็นถึงความเจริญของประเทศไทย

ในขณะนั้น ตลอดจนความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่ทำให้ได้รับการปลดเปลื้องสิทธิพิเศษซึ่งมีอยู่ก่อนหน้านั้น คืออำนาจการชำระความในศาลกงสุล อำนาจเกี่ยวกับการศุลกากร เป็นต้น

ในการจัดทำประมวลกฎหมายในครั้งนั้นมีการทยอยประกาศใช้ทั้งกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ในทางอาญามีการประกาศใช้ประมวลกฎหมาย เมื่อ พ.ศ. 2451 เรียกว่า กฎหมายลักษณะอาญา ส่วนในทางแพ่ง ในปี พ.ศ. 2466 โปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 บรรพ 2 และบรรพ 3 ในขั้นแรกกำหนดให้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 อันเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยหลักทั่วไป บุคคล หนี้ และเอกเทศสัญญา ซึ่งเห็นว่าทั้ง 3 บรรพ มีเนื้อความเกี่ยวโยงกัน ควรให้ใช้พร้อมกันทั้ง 3 บรรพ จึงให้เลื่อนเวลากำหนดใช้ไปให้พร้อมกันทั้ง 3 บรรพ คือตั้งแต่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472 ต่อมาได้ประกาศใช้บรรพ 4 ว่าด้วยทรัพย์สินและให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จึงจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกและโปรดเกล้าประกาศให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เป็นอันว่าประเทศไทยมีประมวลกฎหมายครบทั้งทางอาญาและแพ่งพาณิชย์ และในเวลาเดียวกันก็มีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและความแพ่งกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ครบบริบูรณ์ ประกาศใช้ในวันเดียวกันนั้นเอง มีผลให้ประเทศไทยรับเอกราชทางศาลและทางศุลกากรสมบูรณ์เยี่ยงประเทศเอกราชทั้งหลาย

โดยสรุปแล้ววิวัฒนาการแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกมีความเจริญมาจากสังคมของมนุษย์ จารีตประเพณีและรากฐานกฎหมายที่เก่าแก่อย่างประมวลกฎหมายจัสติเนียน และประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส (ประมวลกฎหมายนโปเลียน) ประกอบเข้ากับพระอัยการลักษณะมรดกในกฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่ประกาศบังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ก็ใช้บังคับมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ แต่ก็มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. 2495 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของไทย[8]

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่ไว้ ตั้งแต่มาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การรับมรดกแทนที่มีได้ในเหตุแห่งความตาย และการถูกกำจัด ทายาทที่จะเข้ารับมรดกแทนที่เป็นทายาทชั้นใดและใครจะเป็นผู้ที่เข้ามารับมรดกแทนที่เป็นต้น

---

[8] จาก *การรับมรดกแทนที่* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) (น. 11-14), โดย ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี, 2524, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การรับมรดกแทนที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับกฎหมายมรดกของไทยในสมัยที่ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 นั้น และไม่มีกฎหมายมาตราใดที่ให้คำนิยามของการรับมรดกแทนที่ไว้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาดูว่า หมายความว่าอย่างใดและหลักการของต่างประเทศมีอยู่ว่าอย่างไร มีนักกฎหมายบางท่านได้ให้คำนิยามไว้ว่า การรับมรดกแทนที่กันนี้ คือ การที่ผู้สืบสันดานของผู้มีสิทธิจะได้รับมรดกเข้ารับมรดกแทนที่ผู้มีสิทธินั้นเพียงเท่าที่ผู้มีสิทธินั้นจะพึงได้รับและการได้รับมรดกแทนที่นั้น [9] เมื่อศึกษาดูจากคำนิยามก็พอจะทราบว่าการที่ผู้สืบสันดานเข้ารับมรดกโดยอาศัยสิทธิของทายาทอื่นที่ตกเป็นผู้ที่ไม่สามารถใช้สิทธิของเขาได้จะโดยเหตุใดที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม เมื่อพอทราบความหมายเช่นนั้นแล้วลองย้อนกลับไปศึกษาในกฎหมายลักษณะมรดกเก่าดู ไม่มีมาตราใดเขียนไว้ทำนองเช่นนี้เลย มีแต่หลักกฎหมายที่กล่าวรวม ๆ ไว้ในเรื่องการรับมรดกต่าง ๆ เช่น ให้ บุตร หลาน เหลน หลือ เป็นผู้จัดการมรดกได้ แต่ไม่ได้กล่าวไว้ว่าจะรับได้อย่างไร ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมรดก ร.ศ. 121 ในการแบ่งมรดกภาคญาติ มาตรา 1 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา 1 วิธีแบ่งมรฎก ภาคญาติที่กล่าวไว้ในกฎหมายลักษณะมรฎกนั้น แต่นี้ไปให้แบ่งปันระหว่างญาติดังนี้

ข้อ 1 ถ้าผู้มรณภาพมีบุตร์แล้ว อย่าให้เอามรฎกภาคนี้ไปแบ่งปันให้แก่ญาติผู้อื่นเลย ให้แบ่งมรฎกภาคนี้ให้แก่บุตร์ตามส่วนที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะมรฎกนั้นรายตัวตามส่วนแลตามเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ในกฎหมายนั้น

ถ้าบุตรบางคนมรณภาพบางคนอยู่ ฤๅมรณภาพทั้งหมดก็ดีให้เอาส่วนของบุตร์ที่มรณภาพ แบ่งให้แก่หลานผู้มรณภาพซึ่งเป็นบุตร์ของบุตร์ผู้มรณภาพนั้น เหมือนอย่างว่าเป็นมรฎกของบุตร์ผู้นั้นเองต่อ ๆ ลงไปจนกว่าจะสิ้นผู้สืบสายโลหิตตามหมู่เหล่าของเขานั้น

ถ้าผู้มรณภาพมีบุตร์หลาน เหลน ผู้สืบสายโลหิตอยู่แล้ว ญาติอื่นที่ไม่ได้สืบสายโลหิตจากผู้มรณภาพ จะเรียกหาทรัพย์มรฎกจากญาติไม่ได้

ข้อ 2 ..."

จากกฎหมายนี้ พอจะเข้าใจได้ว่าเป็นหลักเรื่องการรับมรดกแทนที่อย่างแน่นอน เพราะให้สิทธิแก่ผู้สืบสายโลหิตชั้นต่อไปเข้ารับมรดกแทนที่บุตรที่ตายไปก่อนเจ้ามรดกและก็สืบไปทำนองเดียวกันจนสุดสาย คือ ไม่มีตัวทายาทนั้นแล้ว มรดกจึงจะไปตกแก่ทายาทตามข้อ 2 และในทายาทข้อ 2 ก็ให้มีการแทนที่กันได้ในกรณีทายาทนั้นตายไปก่อนได้เช่นกัน

---

[9] จาก *หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมฤดก* ที่ระลึกงานศพมหาเสวกตรี พระยาศรีราชอักษร (น. 58), โดย ทองเปลว ชลภูมิ, 2478, พระนคร: ไทยเขษม.

ดังนั้น การรับมรดกแทนที่ตามกฎหมายไทย จึงกล่าวได้ว่า เริ่มมีมาตั้งแต่กฎหมายมรดก ร.ศ. 121 เป็นต้นมา แต่เหตุแห่งการแทนที่นั้นมีประการเดียว คือ ทายาทนั้นได้ตายไปก่อนเจ้ามรดก ซึ่งหลักนี้เข้าใจว่าน่าจะนำมาจากหลักกฎหมายต่างประเทศ เพราะกฎหมายต่างประเทศส่วนใหญ่จะบัญญัติไว้ในเรื่องการรับมรดกแทนที่ของทายาทโดยธรรม แต่อธิบายไว้ทำนองเดียวกันว่าให้รับมรดกแทนที่โดยสืบต่อกันลงไปจนสุดสายโลหิต และเมื่อทราบกำเนิดของการรับมรดกแทนที่นั้นว่ามีมาแต่สมัยใดแล้ว ก็จำต้องศึกษาดูถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับมรดกแทนที่ตามกฎหมายปัจจุบัน

ตามที่ทราบแล้วว่าการรับมรดกแทนที่มิได้มีเฉพาะกรณีทายาทนั้นตายก่อนเจ้ามรดกเพียงประการเดียวเท่านั้น สำหรับทายาทที่ให้มีการรับมรดกแทนที่ตนได้นั้นตามกฎหมายมรดก ร.ศ. 121 ให้มีดังนี้

1) บุตร
2) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
3) พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน
4) ลุงป้าน้าอา

ทายาท 4 ลำดับนี้ สามารถที่จะให้บุตรหลาน เหลน ผู้สืบสายโลหิตรับมรดกแทนที่ได้ตามหมู่เหล่าของตน และหลักเกณฑ์ในเรื่องตัวทายาทที่จะให้มีการรับมรดกแทนที่ได้นี้ก็เป็นที่มาและหลักเกณฑ์เดียวกับในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 6 ซึ่งบัญญัติไว้ว่าให้รับมรดกแทนที่ได้เฉพาะทายาท 4 ลำดับดังกล่าว แต่สำหรับถ้อยคำที่กฎหมายปัจจุบันใช้ คือ “ผู้สืบสันดาน” ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับ “บุตร หลาน เหลน ผู้สืบสายโลหิต” ในกฎหมายเก่านั้นเอง

สำหรับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นจากกฎหมายเก่าซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ทายาทต้องเสียสิทธิในการรับมรดกไปเพราะได้กระทำการอันกฎหมายกำหนดไว้ว่าไม่สมควรจะได้รับมรดก คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดก ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภท คือ ถูกกำจัดฐานยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก และถูกกำจัดฐานประพฤติตนไม่สมควรเป็นผู้รับมรดก หลักเกณฑ์ในประเภทแรกนั้นสืบเนื่องมาจากกฎหมายเก่าแต่ลดความรุนแรงลง เพราะกฎหมายเก่าถือว่าไม้ให้แบ่งมรดกให้เลย แต่กฎหมายปัจจุบันให้รับมรดกในส่วนที่ไม่ได้ถูกกำจัดได้ แต่ในส่วนที่ถูกกำจัดนั้นให้ผู้สืบสันดานเข้ารับมรดกแทนที่ได้อีกด้วย สำหรับประเภทหลังนั้นเป็นหลักกฎหมายที่ประเทศต่าง ๆ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในทำนองนี้

2.2.3 ประวัติความเป็นมาของการตกทอดมรดกและการรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศ[10]

เรื่องเกี่ยวกับกฎหมายด้านมรดกที่ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ในยุคจักรพรรดิจัสติเนียนนั้น สิทธิของผู้ที่เป็นตัวแทนในสายสัมพันธ์ญาติของทั้งชายและหญิงยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับในตอนนั้น หากแต่ว่าลำดับญาติลำดับถัดไปจะมีสิทธิดีกว่า และการสืบทอดก็ไม่เคยมีลักษณะเป็นแบบการรับมรดกแทนที่กันต่อ ๆ ไปจนสุดสายนับตั้งแต่ช่วงที่ใช้กฎหมายสิบสองโต๊ะมาจนถึงรัชสมัยของจักรพรรดิจัสติเนียนการเรียกร้องความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือในฐานะทายาทในที่อยู่ในสายของผู้หญิงยังไม่ได้รับการยอมรับ เมื่อมีการตัดสินถึงสิทธิในการรับมรดกในกรณีที่มรดกนั้นไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าหากว่าได้มีการจัดสรรมรดกในลักษณะนี้แล้ว มรดกก็จะต้องผ่านไปยังทายาทลำดับอื่น ๆ อันเป็นสภาวะที่ขัดแย้งกับหลักปฏิบัติและประเพณีทั้งหมดของระบบการปกครองแบบโรมัน ทฤษฎีหรือหลักการดังกล่าวได้รับการถือปฏิบัติในระดับถึงขนาดที่ว่า เมื่อผู้หญิงสักคนเข้าไปอยู่ในครอบครัวอื่นแล้ว ไม่ว่าสิ่งใดที่หญิงนั้นจะเป็นเจ้าของก็จะถูกส่งต่อไปให้ยังกับญาติใกล้ชิดที่สุดทางสายเลือดในลำดับที่ใกล้ชิดที่สุดของเธอในทันที ทรัพย์สินตามคำประกาศหรือพินัยกรรมใด ๆ จะไม่สามารถย้อนกลับตามลำดับสายเลือดได้ ดังนั้น เด็กผู้หญิงที่อยู่ภายใต้การควบคุมของพ่อจะไม่สามารถเป็นเจ้าของสิ่งใดได้ โดยสิ่งใดก็ตามที่เขามีจะต้องตกเป็นของพ่อของเขา กฎอย่างเดียวกันนี้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายทั่วไปจนกระทั่งถึงตอนที่มีความใส่ใจกันเรื่องที่ดินเนื่องจากว่าที่ดินเป็นสิ่งที่ไม่สามารถส่งผ่านไปยังบรรพบุรุษได้ จักรพรรดิจัสติเนียนจึงได้เปลี่ยนวิถีปฏิบัติแบบโบราณดังกล่าว ซึ่งเคยกำหนดไว้ว่า ถ้าหากว่าลูกชายไม่ได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นทายาทหรือว่าไม่ได้ถูกเพิกถอนสิทธิ์รับมรดกเป็นการพิเศษ พินัยกรรมนั้น ๆ จะถือเป็นโมฆะ มาเป็นการขยายกฎนี้ให้ครอบคลุมบุตรตามกฎหมายทั้งหมดโดยไม่มีข้อยกเว้น ก่อนหน้าที่จะมีการรับเอากฎหมายสิบสองโต๊ะมาใช้ ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการทำพินัยกรรมใดที่ได้รับการคิดค้นขึ้นมาหรือได้รับการจัดทำที่กรุงโรมมาก่อน เมื่อมีชายคนใดที่ยังไม่ได้ส่งมอบมรดกของตนให้กับผู้ใดจริง ๆ มรดกนั้นก็จะถูกส่งผ่านไปยังผู้ที่ได้รับสิทธิ์ตามกฎหมายในมรดกนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกขนานนามว่าเป็นทายาทตามกฎหมาย (Haeredes Legitimi) ในที่ประชุมสิบสองโต๊ะได้มีการหารือกันเกี่ยวกับเรื่องผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีอำนาจอย่างไม่จำกัด ซึ่งสามารถที่จะทิ้งทรัพย์สินเหล่านั้นไปได้ตามความพอใจของตน โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อเรียกร้องเชิงศีลธรรม ซึ่งอาจจะถูกเรียกร้องโดยทายาทของเขาอย่างชอบธรรมตามกฎหมาย ความหยาบกระด้างของธรรมเนียมปฏิบัตินี้ต่อมาก็ได้ถูกแก้ไขโดยยึดตามหน้าที่ของบิดา แล้วจากนั้น มรดกก็จึงตกอยู่ในมือของทายาททั้งหมด ซึ่งก่อนหน้านั้น ด้วยมุมมองของกฎหมายว่า

---

[10] From *THE CIVIL LAW* (Sixth printing) (pp. 47-49), by S.P. SCOTT A.M., 2006, New Jersey: THE LAW BOOK EXCHANGE.

ด้วยการเป็น Unitas Personae ทายาทนั้นได้เคยถูกคำนึงว่ามีสถานะประหนึ่งเป็นเจ้าของร่วมของทรัพย์สินเดียวกันนั้น กฎต่าง ๆ ว่าด้วยการสืบทอดทรัพย์มรดกที่ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ดังที่ประกาศไว้ในกฎหมาย The Institutes and Digest ซึ่งเป็นกฎหมายในยุคจักรพรรดิจัสติเนียนได้ถูกปรับเปลี่ยนอย่างมากในกฎหมาย The Novels ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ของจักรพรรดิจัสติเนียน โดยปัจจุบันถือว่าเป็นฐานของหลักนิติศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งหมดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ภายใต้บทบัญญัติดั้งเดิมของกฎหมายพลเรือน (The Civil Law) นั้น ในการพิจารณาการจัดสรรมรดกในกรณีที่มรดกนั้นมีลักษณะเป็นมรดกที่ไม่ได้มีการทำพินัยกรรม ผู้ที่เป็นทายาทประเภท Sui Heredes จะมีสิทธิได้รับมรดกนั้นก่อนผู้อื่น และถ้าหากว่าไม่มีคนที่เป็นทายาทประเภท Sui Heredes แล้ว ญาติฝ่ายพ่อหรือผู้ที่เป็นญาติกับทางฝ่ายชายเท่านั้นจะได้รับสืบทอดมรดก ทั้งนี้ถ้าไม่มีพวกญาติฝ่ายพ่อ สิทธิ์จึงค่อยจะตกเป็นของสมาชิกครอบครัวที่สืบทอดมาจากทายาทฝ่ายของสายนั้น ๆ มีคำพิพากษาหลายครั้งของสภาสูงสุดโรมันและคำชี้ขาดอย่างยุติธรรมของผู้พิพากษาสมัยกรุงโรมโบราณ (ซึ่งมักจะมีการปรับเปลี่ยนข้อกำหนดที่เคร่งครัดที่บังคับใช้โดยกฎหมายสิบสองโต๊ะ) ซึ่งในที่นี้ก็เป็นเหมือนการดำเนินคดีครั้งอื่น ๆ อีกหลายครั้ง โดยได้ตัดสินว่า หลาน แม่ และพี่สาวน้องสาว นอกเหนือจากคนอื่น ๆ ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ได้รับอนุญาตให้มีส่วนแบ่งในการจัดสรรมรดกนั้น การปฏิรูปที่ดำเนินการโดยจักรพรรดิจัสติเนียนที่ปรากฏในกฎหมาย The Novels ฉบับที่ 74 89 และ 118 ซึ่งได้ยกเลิกการมี Sui Heredes กล่าวคือ ยกเลิกความแตกต่างทั้งหมดระหว่างญาติฝ่ายพ่อกับญาติทางสายเลือด แล้วก็ยังยอมรับการมีทายาทโดยธรรมได้ รวมทั้งยอมรับญาติในบางลักษณะที่อยู่ในสายความสัมพันธ์ของทั้งชายและหญิงด้วย ซึ่งพวกญาติเหล่านี้ ได้เคยถูกละเว้นอย่างสิ้นเชิงมาก่อนหน้านั้น ในจำนวนกลุ่มญาติบางลักษณะที่ว่านั้น ได้รวมถึงพี่น้องร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกันและทายาทของเขาเหล่านั้นด้วย ผู้สืบสันดานทุกคนจะมีสิทธิเป็นอันดับแรกในลำดับของการสืบทอด (ซึ่งเป็นลักษณะของการรับมรดกแทนที่) และในกรณีที่ไม่มีญาติร่วมสายเลือด สามีหรือไม่ก็ภรรยาจะกลายเป็นทายาทที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในกรณีที่ไม่มีภรรยาหรือลูกที่ยังมีชีวิตเมียน้อยและลูกหลานของเจ้ามรดก สามารถที่จะอ้างสิทธิ์ 1 ใน 6 ของทรัพย์สินที่เป็นของพ่อผู้นั้นได้ ลูกบุญธรรมสามารถที่จะได้รับมรดกของพ่อบุญธรรมได้ ผู้ใดก็ตามที่มีสถานะเป็นทั้งญาติฝ่ายพ่อและญาติทางสายเลือดจะมีสิทธิเป็นทายาทโดยธรรมจากบรรพบุรุษคนเดียวกันได้ หลักการของพระคริสต์ (Cardinal Principle) ว่าด้วยสิทธิในการสืบทอดมรดกที่ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ก็ได้ถูกจัดทำขึ้นโดยยึดตามความสัมพันธ์ทางสายเลือดเดียวกัน ภายใต้กฎหมาย The Lex Julia Et Papia ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าของโรมันอีกฉบับหนึ่งนั้น เมื่อไม่มีใครอ้างสิทธิในการรับมรดก ทรัพย์มรดกกองนั้นก็จะถูกเวนคืนให้ตกเป็นของคลังสาธารณะ จะมียกเว้นก็แต่ในบางกรณี เช่น เพื่อนทหาร

ของทหารที่เสียชีวิต เทศบาล คณะบริหารกลางของโบสถ์โรมันคาทอลิก หรือองค์กรที่ผู้เสียชีวิตสังกัด สามารถที่จะเรียกร้องไม่ให้มรดกนั้นตกเป็นของรัฐได้

กฎหมายของพลเรือนทั่วไป (Civil Law) กับกฎหมายของโบสถ์คริสต์ (Canon Law) มีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการลำดับญาติของผู้สืบทอดในสายความสัมพันธ์ โดยที่กฎหมายของพลเรือนทั่วไปนั้น นับจำนวนจากบรรพบุรุษของทั้งสองฝ่าย ขณะที่กฎหมายของโบสถ์คริสต์นับจำนวนบรรพบุรุษจากเพียงแค่ฝ่ายเดียว ดังนั้น เมื่อใช้กฎหมายของพลเรือนทั่วไป พี่ชายน้องชายจะมีความเป็นญาติกันในระดับชั้นที่สอง แต่ถ้าใช้กฎหมายของโบสถ์คริสต์จะมีความเป็นญาติกันในระดับชั้นที่หนึ่ง กฎหมายของโบสถ์คริสต์ (Canon Law) ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศอังกฤษ ขณะที่กฎหมายแบบพลเรือนทั่วไป (Civil Law) ได้ถูกใช้ทั่วไปอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา

ภายใต้การออกกฎหมายฉบับภายหลังต่อมาในยุคจักรพรรดิจัสติเนียนมีการบัญญัติว่าไม่มีใครที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับมรดกจากผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกของชุมชนชาวคริสต์ออโธดอกซ์หรือชาวคริสต์ดั้งเดิม การบัญญัติเช่นนี้ แทบไม่ต้องสงสัยเลยว่า นี่ถือเป็นอิทธิพลของพวกนักบวชคริสต์ โดยบทบัญญัตินี้ มีขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการขยายอำนาจของโบสถ์ไปยังเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับมรดกและการจัดสรรมรดกในอังกฤษ และเป็นสิ่งที่มีส่วนช่วยอย่างมากต่ออำนาจและความมั่งคั่งของพวกผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งในท้ายที่สุดก็แสดงอิทธิพลออกมาเป็นการข่มเหงผู้คนโดยอ้างบารมีความยิ่งใหญ่ขององค์พระสันตะปาปา

2.3 ทฤษฎีการตกทอดของมรดก

ทฤษฎีการตกทอดของมรดกนั้นเป็นหลักที่แฝงอยู่เบื้องหลังของบทบัญญัติกฎหมายหรือเป็นกล่าวได้ว่าเป็นเหตุผลในการตราและการตีความกฎหมายมรดกโดยแต่ละประเทศนั้นมีทฤษฎีที่แตกต่างกันไปตามประเพณีวัฒนธรรมของประเทศนั้น ทั้งนี้กฎหมายมรดกที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ได้รับเอาทฤษฎีต่าง ๆ มาบัญญัติเป็นกฎหมายเช่นเดียวกัน

2.3.1 ทฤษฎีการตกทอดมรดกทั้งกองแก่ทายาท[11]

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้คำว่า“มรดก” “กองมรดก” “ทรัพย์มรดก” “หนี้กองมรดก” ในหลายแห่งหลายที่ต่างกัน ในหัวข้อนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะสิ่งที่รวมกันเข้าเป็น “กองมรดก” (Patrimoine Successoral) ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็น “ทรัพย์สิน” (Actif) และ

---

[11] จาก *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 14-16), โดย บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา, 2548, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

“หนี้” (Passif) ในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” และมาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

เมื่อพิเคราะห์จากบทบัญญัติในมาตรา 1599 วรรคแรกนี้ จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือหลักทฤษฎีมรดกที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ทฤษฎีที่ว่ามรดกของผู้ตายทั้งหมดรวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตกทอดไปทั้งกองยังทายาท (Theorie De Succession Universelle) ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ใช้อยู่ในประมวลแพ่งฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน[12] ตามทฤษฎีนี้ถือว่ามรดกของผู้ตายทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิน สิทธิหรือหน้าที่ย่อมตกทอดเป็น “กอง” แบ่งแยกไม่ได้ไปยังทายาท เหตุนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงใช้คำว่า “กองมรดก” ผลที่สำคัญของทฤษฎีนี้ ประการหนึ่งก็คือ การสละมรดกนั้นจะทำการสละมรดกเป็นบางส่วนมิได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1633 วรรคแรก) (ทฤษฎี Indivisibilite De L’option Successorale) แต่จะฟ้องกองมรดกให้รับผิดในหนี้ผู้ตายไม่ได้ เพราะกองมรดกไม่ใช่นิติบุคคล เจ้าหนี้จะต้องฟ้องทายาท หรือผู้จัดการมรดก ทฤษฎีนี้จะมีข้อยกเว้นก็เฉพาะในเรื่องพินัยกรรมลักษณะเฉพาะซึ่งผู้ตายทำขึ้น ในกรณีเช่นนี้ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างที่ผู้ตายระบุให้ตกทอดแก่ผู้ใดก็ตกทอดแก่ผู้นั้น

ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นแตกต่างจากทฤษฎีการตกทอดของทรัพย์มรดกบางส่วน (Theorie De Succession Partielle) ซึ่งถือว่ามรดกมิได้ตกทอดเป็นกองไปยังทายาท หากตกทอดไปลักษณะของทรัพย์สินแต่ละอย่าง ทฤษฎีนี้มีที่ใช้อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นก่อนการปฏิรูปเมื่อปี 1947 ตามกฎหมายญี่ปุ่นแยกการตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัว (Succession to a house หรือ Katoku Sozoku) ออกจากการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกธรรมดา (Succession to property) การตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัวนั้น โดยทั่วไปย่อมตกได้แก่ บุตรชายคนหัวปีของหัวหน้าครอบครัวเดิมและการตกทอดนี้รวมถึงทรัพย์ทั้งหมดและหนี้ของหัวหน้าครอบครัวเดิม เว้นแต่ทรัพย์ซึ่งเป็นของส่วนตัวผู้ตายโดยแท้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 986) ส่วนการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกธรรมดาจะมีได้ก็เฉพาะเมื่อสมาชิกครอบครัวตาย หรือเมื่อหัวหน้าครอบครัวเดิมทำพินัยกรรมหรือยกให้ซึ่งทรัพย์สินของตนแก่ทายาทอื่นที่มิใช่ทายาทผู้รับความเป็นหัวหน้าครอบครัวใหม่ แต่ถึงแม้จะทำพินัยกรรมหรือยกทรัพย์ดังกล่าวให้ทายาทอื่นได้ก็ตาม ทรัพย์บางประเภท

---

[12] From *German Private and commercial law* (pp. 195-196), by Horn N., Kötz K. Lesser H.G., 1982, Oxford: Oxford University Press. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 14). เล่มเดิม.

อาทิ เครื่องมือในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ หลุมศพ หรือบริเวณที่ฝังนั้นต้องตกเป็นของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวคนใหม่ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสืบเนื่องของครอบครัวนั่นเอง แต่หลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นเมื่อปี 1974 ซึ่งการตกทอดแห่งความเป็นหัวหน้าครอบครัว (Katoku-Sozoku) ก็ถูกยกเลิกไปและในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเฉพาะที่เกี่ยวด้วยพินัยกรรมลักษณะเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1651 (2) ก็มีลักษณะคล้ายการตกทอดบางส่วน ผลที่สำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีหลังนี้ก็คือ การสละมรดกจะกระทำให้มีผลได้ก็เฉพาะทรัพย์ที่ตกทอดแต่ละรายเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการสละมรดกอาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ตามทรัพย์ที่ตกทอดนั่นเอง (Divisibilite De L'option Successorale) อีกทั้งยังมีปัญหาที่ตามมาก็คือ อะไรบ้างที่รวมอยู่ใน "กองมรดก" ของผู้ตายที่ตกทอดไปยังทายาทอันที่จริงถ้าจะตอบปัญหานี้โดยอ้างอิงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ซึ่งให้ความหมายของคำว่ากองมรดกเอาไว้แล้วก็อาจทำได้ แต่การตอบปัญหายังไม่สมบูรณ์นักเพราะมาตรา 1600 โดยลำพังไม่อาจตอบคำถามหลาย ๆ คำถามตรงไปตรงมา เว้นแต่จะอ้างอิงไปทำความเข้าใจร่วมกับทฤษฎีหรือหลักบางหลักที่อยู่เบื้องหลังมาตรา 1600 อีกทีหนึ่งจึงจะตอบคำถามบางคำถามเหล่านั้นได้ดี

อันที่จริง "กองมรดก" มิได้เกิดขึ้นในเวลาที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย แต่กองมรดกมีอยู่ก่อนบุคคลถึงแก่ความตายแล้ว ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคแรกนั้นเองที่บัญญัติว่า "เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท" เพียงแต่เราหาเรียกกองทรัพย์สินของบุคคลก่อนตายว่า กองมรดกไม่ แต่เราเรียกกันในทางทฤษฎีว่า "กองทรัพย์สิน"

2.3.2 ทฤษฎีกองทรัพย์สิน (Theorie Du Patrimoine)[13]

ทฤษฎีกองทรัพย์สินของบุคคลมีสาระสำคัญว่า ตัวทรัพย์ และสิทธิตามกฎหมายเอกชนทุกประเภทที่อาจมีราคาเป็นเงินทอง (Valeur Pecuniaire) รวมทั้งหนี้สิน (Obligations) ของบุคคลนั้น ๆ ที่มีราคาเป็นเงินทองนี้ ถ้าพิเคราะห์แยกกันเป็นแต่ละตัวทรัพย์เป็นรายชิ้น หรือตัวสิทธิเป็นรายสิทธิ ก็อาจนับเป็นทรัพย์สิน (Biens) รายชิ้นของบุคคล (คำว่า ทรัพย์สิน หรือ Beins ในภาษาฝรั่งเศส หมายถึงทั้งตัวทรัพย์ (Choses) และตัวสิทธิ (Droits) ข้อสำคัญคือต้องมีราคา(Une Valeur Pecuniaire) ซึ่งตรงกับแนวความคิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 139 และ 138 ของไทย) แต่ถ้าพิเคราะห์สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดรวมกันเป็นหนึ่งเดียว (Un Ensemble) ทั้งทรัพย์ สิทธิและหนี้ที่อาจมีราคาเป็นเงินได้ รวมกันทั้งหมดนี้เองที่เรียกว่า"กองทรัพย์สิน"เอาไว้ว่า ได้แก่

[13] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 16 – 19). เล่มเดิม.

“ที่รวมของบรรดานิติสัมพันธ์อันมีค่าเป็นเงินทองและประกอบด้วยทรัพย์สิน สิทธิและหนี้ของบุคคลเดียวกันและซึ่งโดยกฎหมายรวมเป็นหนึ่งเดียว คือมีลักษณะทั่วไปทั้งหมด”[14]

โดยนัยทฤษฎีนี้ กองทรัพย์สินของบุคคลมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก ในกองทรัพย์สินนั้นจะมีเฉพาะนิติสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นเงินทองเท่านั้น ประการต่อมา คือ กองทรัพย์สินจะมีลักษณะทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียวและประการสุดท้าย กองทรัพย์สินจะสัมพันธ์กับสภาพบุคคล

2.3.2.1 กองทรัพย์สินจะมีเฉพาะนิติสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นเงินทองเท่านั้น (le patrimoine ne renferne que des reports de droits pe cuniaires)

โดยเหตุที่ตัวทรัพย์และสิทธิที่มีค่าเป็นเงินทองในตัวเองทุกประเภท จึงอยู่รวมในกองทรัพย์สินทั้งสิ้น อาทิ กรรมสิทธิ์ รวมทั้งสิทธิทั้งหลายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่เหนือลูกหนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสินทรัพย์ (Actif) ของกองทรัพย์สิน ส่วนหนี้หรือภาระที่กองทรัพย์สินต้องรับผิดก็เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินเช่นกันแต่เป็นส่วนหนี้สิน (Passif)

สิทธิหลายประเภทที่ไม่มีค่าเป็นเงินทองในตัวเอง อาทิ สิทธิตามกฎหมายมหาชนทั้งหลาย สิทธิในสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวเหล่านี้ แม้บางสิทธิจะก่อให้เกิดสิทธิในการได้ทรัพย์สินเงินทองอีกต่อหนึ่ง อาทิ สิทธิในค่าอุปการะเลี้ยงดู ก็ไม่ใช่สิทธิในกองทรัพย์สิน เพราะโดยสภาพในตัวของมันเองไม่ได้มีราคาเป็นเงินทองแต่ประการใด[15]

2.3.2.2 กองทรัพย์สินจะมีลักษณะเป็นการทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียวโดยผลของกฎหมาย (le patrimoine est une universalite juridique)

ลักษณะเป็นการทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียว (Universalite Juridique) นั้น อาจเกิดโดยผลของข้อเท็จจริง (De Fait) หรือโดยกฎหมาย (De Droit) ก็ได้ อาทิ ดำขายห้องสมุดของตนให้แดงในการขายนี้ไม่ใช่การขายหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่เป็นการขายทรัพย์ทั้งหมดที่รวมเป็นห้องสมุด แต่กองทรัพย์สิรนนั้นจะมีความเป็นทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียวโดยกฎหมาย คือ นอกจากบุคคลจะมีทรัพย์สิน (Atif) ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองแล้ว หนี้สิน (Passif) ซึ่งตนจะต้องรับผิดชดใช้จากสินทรัพย์ของตนก็รวมอยู่ไม่อาจแยกจากกันได้ ความเป็นหนึ่งเดียวนี้รวมอยู่ที่ตัวของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ซึ่งเป็นคนเดียวกันนั่นเอง

---

[14] From *Droit Civil: Introduction générale* (p. 263), by Well, Alex, 1973, Paris: Dolloz. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 16). เล่มเดิม.

[15] แหล่งเดิม. (น. 17).

ผลทางกฎหมายสำคัญของลักษณะข้อนี้ของกองทรัพย์สินมี 2 ประการ คือ

1) เมื่อกองทรัพย์สินประกอบด้วยสินทรัพย์และหนี้สิน ทั้งสองสิ่งนี้เกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ สินทรัพย์ย่อมเป็นส่วนต้องรับผิดชดใช้หนี้สิน สิทธิของเจ้าหนี้จึงมีอยู่เหนือสินทรัพย์ทั้งหมด มิใช่ชิ้นใดชิ้นหนึ่งของลูกหนี้ ลูกหนี้เองก็ยังมีสิทธิจำหน่ายใช้สอยทรัพย์ชิ้นใดชิ้นหนึ่งในกองทรัพย์สินของตนจนกว่าจะถูกยึดหรืออายัด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 และมาตรา 1735) เว้นแต่ลูกหนี้จะได้กระทำโดยการฉ้อฉล (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237)

2) ความเป็นทั่วไปและหนึ่งเดียวก่อให้เกิดผลอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวทรัพย์และสิทธิอันเป็นส่วนประกอบของกองทรัพย์สินอาจเปลี่ยนไป และได้สิ่งใหม่มาแทน สิ่งใหม่นั้นก็จะได้เข้าแทนสิ่งเดิมที่จำหน่ายไปในกองทรัพย์สินเป็นทำนองช่วงทรัพย์ (Subrogation Reelle) (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคสอง และมาตรา 1681)

2.3.2.3 กองทรัพย์สินจะเกี่ยวพันกับสภาพบุคคลจนแยกกันไม่ออก (le patrimoine est lie a la personne)

กองทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของสภาพบุคคล ความจริงสภาพบุคคลยังมีส่วนอื่นอีก เช่น สภาพบุคคลในส่วนของครอบครัว ฯลฯ แต่กองทรัพย์สินเป็นส่วนทางเศรษฐกิจของบุคคลทำนองเดียวกับ ทฤษฎีทางเศรษฐกิจ (Economic right หรือ Vermogensrechts) ในกฎหมายเยอรมัน [16] ผลในทางกฎหมาย คือ

1) บุคคลเท่านั้นที่มีกองทรัพย์สินได้ จะมีกองทรัพย์สินโดยไม่มีบุคคลไม่ได้ (เทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 121 และมาตรา 1678 เรื่องมูลนิธิ)

2) บุคคลทุกคนทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ต้องมีกองทรัพย์สินเสมอ แม้ว่าจะมีหนี้สินท่วมทรัพย์สิน แม้ว่าทารกแรกเกิดก็มีกองทรัพย์สินเช่นกัน

3) กองทรัพย์สินผูกพันกับบุคคลนั้นจนกว่าสภาพบุคคลจะหมดไป ด้วยเหตุนี้บุคคลไม่อาจโอนกองทรัพย์สินของตนให้ผู้อื่นได้ระหว่างมีสภาพบุคคลอยู่ (Intransmissibilite Entre Vifs) แต่บุคคลอาจโอนทรัพย์หรือสิทธิโดยเฉพาะเจาะจงบางชิ้น บางสิทธิให้บุคคลอื่นได้ หลักข้อนี้มีข้อยกเว้นสำคัญบางประการ คือ ถ้าบุคคลตาย กองทรัพย์สินของเขาก็ย่อมโอนไปยังทายาททั้งหมด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600) กองทรัพย์สินของผู้ตายก็จะรวมกับกองทรัพย์สิน

---

[16] From *Manaual of German Law* (p. 70), by Cohn, E.J., 1968, London: Oceanna. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 18). เล่มเดิม.

ของทายาท นักกฎหมายโรมันถือว่าทายาทกลับกลายเป็นบุคคลของผู้ตายแทนผู้ตาย [17] และดูข้อยกเว้นอีกข้อหนึ่งในเรื่อง การควบห้าง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1073-1076) และควบบริษัท (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1238-1243) เข้าด้วยกัน

4) บุคคลมีกองทรัพย์สินเพียงกองเดียวไม่อาจแบ่งแยกได้ (indivisibilite du patrimoine) ทำนองเดียวกับที่เราไม่อาจแยกสภาพบุคคลเป็นส่วน ๆ ได้ แต่บุคคลอาจใช้ทรัพย์ของตนหรือสิทธิบางประการเพื่อการใดโดยเฉพาะได้

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีกองทรัพย์สินแบบดั้งเดิมนี้ ปัจจุบันมีแนวคิดใหม่ก่อให้เกิดข้อยกเว้นได้ โดยเฉพาะทฤษฎีกองทรัพย์สินเพื่อการใดโดยเฉพาะ (Zweckvermogen หรือ Patrimoine D'affectation) ซึ่งยอมรับว่านอกจากกองทรัพย์สินทั่วไป (Patrimoine General) แล้ว บุคคลอาจมีกองทรัพย์สินเพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ (Patrimoine D'affectation) ได้หลายกอง และอาจโอนกองทรัพย์สินเพื่อการใดโดยเฉพาะได้ ตัวอย่างของเรื่องนี้ คือ การแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเป็น 3 กอง คือ กองทรัพย์สินส่วนตัวของสามีและภริยา รวมทั้งกองทรัพย์สินร่วมหรือสินสมรสซึ่งมีกฎหมายบังคับไว้เป็นพิเศษ และมีลักษณะเป็นกองทรัพย์สินเหมือนกองทรัพย์สินทั่วไป (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474-1491 โดยเฉพาะมาตรา 1489-1490) (ดู ฎ.824/2523 ซึ่งวินิจฉัยไว้ว่าสามีทำพินัยกรรมยกสินสมรสส่วนของตนให้แก่บุตรได้ เปรียบเทียบ ฎ.505/2509)

2.3.3 ทฤษฎีกองมรดก (Patrimoine Successoral) [18]

เราจะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลใดตาย โดยปกติกองทรัพย์สินนั้นจะกลายเป็นกองมรดกตกทอดแก่ทายาทต่อไป กองมรดกกับกองทรัพย์สินจึงเป็นทฤษฎีกฎหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและต่อเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก

2.3.3.1 ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ย่อมตกเป็นมรดกทั้งสิ้น ส่วนสิ่งที่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ย่อมไม่ตกทอดเป็นมรดก อนึ่ง มีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์บางประเภทของผู้ตายไปยังบุคคลอื่นโดยการตายของผู้ตาย แต่ทรัพย์ดังกล่าวก็ไม่อาจนับเป็นมรดกของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ได้อีกเพราะกฎหมายกำหนดการโอนกรรมสิทธิ์นั้นไว้เป็นพิเศษแล้วหรือเพราะข้อกำหนดในนิติกรรมที่ผู้ตายทำไว้

---

[17] *Droit Civil: Introduction générale* (p. 226). Op.cit. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 18). เล่มเดิม.

[18] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 19-40). เล่มเดิม.

1) ทรัพย์ที่เป็นมรดกนั้น มีความหมายอย่างเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137-138 คือ รวมทั้งทรัพย์ที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ซึ่งมีราคาและอาจถือเอาได้ ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ถ้าทรัพย์มรดกที่เป็นที่ดินและทายาทเป็นคนต่างด้าว ซึ่งถือสิทธิในที่ดินได้ไม่เกินตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่วนที่เกินก็ยังคงเป็นมรดกอยู่ แต่ต้องจำหน่ายเสียภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด[19] (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 93-94 และเทียบ ฎ. 113/2495 คนต่างด้าวจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เพียงใดหรือไม่ เป็นเรื่องของรัฐกับคนต่างด้าว เมื่อคนต่างด้าวได้รับมรดกที่ดินของบุตรมา คนต่างด้าวนั้นก็มีสิทธิเหนือที่ดินและฟ้องผู้เช่าที่ดินได้ แต่ถ้าคนต่างด้าวได้ที่ดินมาโดยพินัยกรรม ถ้าไม่มีสิทธิขออนุญาตถือที่ดินเลย ศาลฎีกาเคยเห็นว่าพินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะ เทียบ ฎ. 475/2511) หุ้นในบริษัทจำกัด(ฎ. 310/2510 (ประชุมใหญ่)) หรือหุ้นประเภทจำกัดความรับผิดของห้างหุ้นส่วนจำกัด เป็นทรัพย์มรดกตกทอดแก่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1093 แต่หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดของห้างหุ้นส่วนไม่ตกทอดเป็นมรดกเพราะสัญญาห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นสัญญาที่อาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวผู้ตาย (Intuit Personae) เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนตาย ห้างหุ้นส่วนจึงเลิกกัน (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1055(5)และมาตรา 1080) ทายาทจะเข้ารับมรดกสวมสิทธิหุ้นส่วนที่ตายไม่ได้ (ฎ. 173/2513) แต่การชำระบัญชี และการรับผิดในหนี้ที่ผู้ตายต้องรับผิดในฐานะหุ้นส่วนไม่ใช่เรื่องเฉพาะตัว (เทียบ ฎ. 191/2501 และ ฎ. 506-507/2518)

ปัญหาที่น่าพิจารณาก็คือ ศพหรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของผู้ตาย ไม่น่าจะเป็นมรดกเพราะไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ตาย[20] เพราะเกิดจากการตายของผู้ตาย หรือถึงจะเป็นทรัพย์สินเพราะผู้ตายขายบุคคลอื่นไว้ก่อนตาย ก็ยังไม่ใช่ทรัพย์มรดก เพราะเกิดจากการตายของผู้ตาย แต่เงินที่ได้จากการขายศพ หรือสิทธิที่จะได้รับเงินจากการ รวมทั้งหนี้ส่งศพหรืออวัยวะของผู้ตาย เป็นสิทธิหน้าที่ผู้ตายก่อไว้ประการหนึ่ง จึงตกทอดเป็นมรดกได้ อย่างไรก็ตาม แม้ศพจะไม่ใช่มรดกผู้ตายก็อาจยกศพให้ใครก็ได้ เพราะพินัยกรรมอาจกำหนดการเพื่อตายในการต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดผลบังคับในกฎหมายได้เมื่อตนตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1646 (ฎ. 1176/2508) ถ้ากรณีเป็นเรื่องจัดการศพต้องดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1649-1650

ดอกผลของทรัพย์มรดกที่เกิดก่อนผู้ตายตาย ย่อมเป็นของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 จึงตกทอดเป็นมรดกได้ แต่ดอกผลของทรัพย์มรดกที่เกิดหลังผู้ตายตาย

---

[19] From *The Principles and Practices of the Civil Code of Japan* (pp. 725-726). London: Butterworth. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 19). เล่มเดิม.

[20] จาก *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวมฤดก* (น. 426-437), โดย เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., 2508, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไม่เป็นมรดก แต่ทายาทมีส่วนแบ่งในดอกผลนั้น ตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 และมาตรา 1360 เพราะถือว่าทายาทเป็นเจ้าของร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1755[21] (ฎ. 370/2506)

2) สิทธินั้นถ้ามีราคา และถือเอาได้เป็นทรัพย์สินอยู่แล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137-138 ไม่ว่าจะเป็นทรัพยสิทธิซึ่งอาจเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 139-140 หรือบุคคลสิทธิ ศาลเองเคยวินิจฉัยเอาไว้ว่าสิทธิเรียกร้องค่าชดเชยของลูกจ้างตามกฎหมายแรงงานเป็นทรัพย์สิน จึงตกทอดเป็นมรดกได้ (ฎ. 1269/2524) สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนของลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อลูกจ้างตายย่อมเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท (ฎ.3189/2528) แต่ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 มาบัญญัติซ้ำเอาไว้อีกเพราะต้องการเน้นให้เห็นคู่กับความรับผิดว่าสองสิ่งนี้ต้องตกเป็นมรดกด้วยกันทั้งสิ้น ตามทฤษฎีกองทรัพย์สินที่กล่าวมาข้างต้น

ด้วยเหตุนี้ สิทธินอกกองทรัพย์สินที่ไม่มีราคา อาทิ สิทธิฟ้องคดี สิทธิร้องทุกข์ ถอนหรือแก้ไขคำร้องทุกข์ สิทธิเหล่านี้ศาลไม่เคยวินิจฉัยว่าเป็นทรัพย์สินเลย แต่ใช้คำว่า “สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน” (ฎ.206/2488 และ 11/2518) ตลอดมา เมื่อสิทธิเหล่านี้ไม่อยู่ในกองทรัพย์สินเพราะเป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน ก็ไม่ใช่กองมรดกด้วย แต่ศาลฎีกาว่าสิทธิร้องทุกข์ (ฎ. 11/2518) สิทธิถอนหรือแก้คำร้องทุกข์ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ซึ่งเป็นคดีอันยอมความได้ ตกทอดเป็นมรดกได้ (ทั้งนี้ มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่าไม่ใช่มรดก[22]) (ฎ. 206/2488) แต่สิทธิฟ้องคดีอาญาแม้จะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (เช่น ฉ้อโกงรวมอยู่ด้วย) ศาลก็ว่าไม่เป็นมรดก เพราะผู้ตายเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายและมาตรา 4-6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติกำหนดผู้ฟ้องคดีอาญาแทนผู้ตายไว้แล้ว (ฎ. 149/2492 2219/2521 และ 3619/2543) แต่ถ้าผู้เสียหายในคดีอาญายื่นฟ้องแล้วตายลง บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาอาจดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ตามมาตรา 29 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนสิทธิฟ้องและดำเนินคดีแพ่งแทนผู้ตายซึ่งไม่ใช่สิทธิในกองทรัพย์สินโดยตรงที่อาจรับมรดกได้ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42-44 บัญญัติให้ทายาท ผู้จัดการมรดกและผู้ปกครองทรัพย์มรดกดำเนินคดีแทนคู่ความที่มรณะได้ และในภาษาพูดที่ใช้กันทั่วไป เรียกการเข้าดำเนินคดีแทนเช่นนี้ว่า “การรับมรดกความ” ซึ่งเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอาจทำให้เข้าผิดว่า

---

[21] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 17-18), โดย เพียบ หุตางกูร ก, 2536, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

[22] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก* (น. 9-10), โดย สะอาด นาวีเจริญ, 2517, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

เป็นการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 ประกอบกับมาตรา 1600 แต่แท้ที่จริงหาใช่การรับมรดกในบรรพ 6 ไม่ เพราะสิทธิฟ้องคดีแพ่งไม่ได้มีราคาเป็นเงินเป็นทองในตัวเอง แต่เป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน ด้วยเหตุนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปัจจุบันจึงเรียกกรณีตามมาตรา 42-45 เสียใหม่ว่า “การเข้าที่คู่ความซึ่งมรณะ” ซึ่งดูจะเข้าใจได้ตรงกับหลักกฎหมายดีกว่า

อย่างไรก็ตาม ถ้าคดีนั้นศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ผู้ชนะคดีตามคำพิพากษาตาย สิทธิที่เกิดจากการพิพากษาในการบังคับคดีซึ่งมีราคาที่แน่นอนแล้ว เป็นสิทธิในกองทรัพย์สินย่อมตกทอดแก่ทายาทได้ทันที (ฎ. 534/2497 247/2503 และ 368/2532) กรณีไม่ใช่การเข้าแทนที่คู่ความมรณะตามมาตรา 42 แต่เป็นเรื่องที่ทายาทขอเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ก่อสิทธิในกองทรัพย์สินของผู้ตายที่แน่นอนแล้วแทนผู้ตาย ดำเนินการบังคับคดีไปได้เลย (ฎ. 534/2497 และ 347/2503) แม้ทายาทจะยื่นคำขอเข้ามาตามมาตรา 42 ศาลก็มักจะไม่ยกคำร้อง แต่จะสั่งให้แก้ไขและให้เข้ารับมรดกในสิทธิบังคับคดีได้เลย (ฎ. 1390/2506 และ 2532/2523)

ด้วยเหตุนี้สิทธิของผู้ตายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 จึงต้องเป็นสิทธิในกองทรัพย์สินก่อนตายด้วย สิทธินั้นจึงจะเป็นมรดก ส่วนสิทธินอกกองทรัพย์สิน เช่น สิทธิดำเนินคดีตามกฎหมายมหาชนนี้ไม่น่าจะเป็นกองมรดก สิทธิทางการเมืองหรือสิทธิอื่น ๆ นอกกองทรัพย์สินเองก็ไม่น่าจะเป็นมรดก แต่ที่ผู้อื่นสืบทอดสิทธินี้แทนผู้ตายก็เพราะกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ

ทรัพยสิทธิทั้งหลาย อาทิ กรรมสิทธิ์ สิทธิในภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิครอบครอง ซึ่งถึงแม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1378-1380 จะกำหนดให้โอนการครองครองได้ โดยการส่งก็พอ ทั้งนี้ โดยมิได้กล่าวถึงการโอนหรือตกทอดทางมรดกก็ตาม แต่สิทธิครอบครองก็เป็นทรัพยสิทธิประเภทหนึ่ง จึงน่าจะตกทอดทางมรดกได้[23] ศาลเองก็เคยถือว่าสิทธิดังกล่าวตกทอดได้ (ฎ. 573/2515 2125/2518 2261/2524 2838/2527 และ 7487/2538) แต่ถ้ามีการครอบครองปรปักษ์ที่ดินผู้อื่นแล้วผู้ครอบครองปรปักษ์ตายลงก่อนครบอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ทายาทผู้ครอบครองปรปักษ์นับอายุความต่อได้ ในด้านตัวผู้ถูกแย่งการครอบครอง ถ้าตนตายไป ทายาทรับมรดกที่ดินนั้น ก็หาทำให้อายุความผู้ครอบครองปรปักษ์ที่มีอยู่ต่อผู้ตายสะดุดหยุดลงไม่ (โปรดดู ฎ.1069-1070/2522) สิทธิตามสัญญาจำนองซึ่งเป็นสัญญาอุปกรณ์ก็ตกทอดด้วย (ฎ.2572/2521) แต่ทรัพยสิทธิบางประเภทก็ไม่ตกทอดทางมรดกเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ อาทิ สิทธิอาศัย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1404) สิทธิเก็บกิน

---

[23] *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤดก พุทธศักราช 2508* (น. 424). เล่มเดิม.

(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1418) ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1430) ซึ่งเป็นทรัพยสิทธิเฉพาะตัวโดยผลของกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งทรัพยสิทธิบางประเภท เช่น ภาระจำยอม แม้เป็นการได้มาโดยทางนิติกรรมซึ่งมิได้มีการจดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่อันทำให้ไม่เป็นทรัพยสิทธิที่บริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 แต่ก็เป็นบุคคลสิทธิใช่บังคับกันได้ระหว่างคู่สัญญา และไม่ใช่สิทธิที่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัว สิทธิดังกล่าวย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท (เทียบ ฎ.1227/2533 1447/2543 และโปรดดูมาตรา 1393) ข้อตกลงที่ผู้ตายทำสัญญากับผู้อื่นในการขายที่ดินให้ผู้อื่นว่าผู้ตายจะทำถนนจากทางสาธารณะผ่านที่ของผู้ตายไปให้ผู้อื่นย่อมตกเป็นมรดกแก่ทายาทผู้ตาย ทายาทต้องทำถนนและจดทะเบียนภาระจำยอมให้ผู้อื่นตามสัญญา (ฎ.3493/2532)

อนึ่ง สิทธิในทางปัญญาและอุตสาหกรรม (Intellectual Property Right) เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า แม้จะไม่ใช่ทรัพยสิทธิ (Jus In Rem) เพราะมิได้มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์มีรูปร่าง แต่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นผลงานทางสมองหรือสติปัญญามีราคาเป็นเงินทองได้และมีลักษณะทางกฎหมายคล้ายทรัพยสิทธิมาก ก็อาจเป็นมรดกตกทอดได้เช่นกัน (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 17 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 42 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 3842 มาตรา 48) แม้แต่ “ค่านิยมในยี่ห้อ” (Good Will) ซึ่งเดิมเคยถือว่ากฎหมายไทยยังไม่ได้ก่อตั้งและรับรอง จึงไม่ใช่สิทธิที่เป็นทรัพย์สินในกฎหมายไทย มาบัดนี้ศาลฎีกาใน ฎ.3324-3325/2526 ก็ถือว่าเป็นมรดกได้ แสดงให้เห็นว่าค่านิยมในยี่ห้อก็เป็นสิทธิทางปัญญาและอุตสาหกรรมที่ตกทอดทางมรดกได้[24]

บุคคลสิทธิที่เกิดขึ้นจากสัญญา หรือกฎหมายก็ตกทอดเป็นมรดกได้เช่นกัน เช่น สิทธิไถ่ถอนทรัพย์ที่ขายฝาก (ฎ.919/2495) สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความ (ฎ.1165/2515 183/2531 และ 2847/2541) สิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขาย (ฎ.251/2472 132/2497 253/2497 2806/2526 และ 3870/2541) สิทธิที่จะได้รับเงินตามเช็ค (ฎ.2274/2521) แม้เช็คจะระบุชื่อผู้ตายเป็นผู้รับเงิน สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นสิทธิผู้เช่าซื้อที่จะได้รับโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบทรัพย์ (ฎ.2578-2579/2515 484/2533 3382/2541) รวมตลอดถึงสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เช่าซื้อ เพราะผู้อื่นมาทำละเมิดต่อทรัพย์ที่เช่าซื้อ (ฎ.268/2519) นอกจากสิทธิในสัญญาเหล่านี้แล้ว สิทธิตามสัญญาอื่นที่มิได้มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวก็ตกทอดได้อีก อาทิ สิทธิตามสัญญา

---

[24] จาก *กฎหมายลักษณะมรดก รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา* (น. 42-51), โดย จิตติ ติงศภัทิย์ และไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2548, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ต่างตอบแทนชนิดพิเศษนอกเหนือจากสัญญาเช่า (ฎ.370/2499 โปรดดูในข้อ 2.3.3.2 อันว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดประกอบไปด้วย) ส่วนสิทธิในสัญญาอุปกรณ์อันเป็นบุคคลสิทธิอื่น อาทิ สัญญาค้ำประกันหรือสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โปรดดูข้อ 2.3.3.2 ต่อไป

นอกจากสิทธิตามสัญญาแล้ว สิทธิตามกฎหมายที่ไม่เป็นการเฉพาะตัวก็ตกทอดได้เช่นกัน ถ้าเจ้ามรดกมีสิทธินั้นในเวลาตาย เช่น สิทธิที่จะได้รับเงินค่าชดเชยตามกฎหมายแรงงาน (ฎ.1269/2524 และ 426/2526) สิทธิที่จะได้รับบำเหน็จเพราะการลาออกจากราชการ (ฎ.1166/2510) แต่สิทธิที่จะได้รับเงินบางประเภทที่เกิดจากการตายของเจ้ามรดกไม่เป็นกองมรดกเพราะเป็นสิทธิที่เพิ่งเกิดขึ้นจากการตายของเจ้ามรดก (โปรดดูหัวข้อ 2.3.3.2 ต่อไป)

นอกจากนั้น สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดที่ผู้ตายมีอยู่ในเวลาตายต่อผู้ทำละเมิด ก็ย่อมตกทอดแก่ทายาทด้วย ยกเว้นสิทธิเรียกร้องอันมิใช่ตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 (ตามกฎหมายฝรั่งเศส สิทธิเรียกร้องประเภทนี้ตกทอดกันได้ด้วย) มีปัญหาน่าคิดว่าสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพราะทำให้เขาถึงตาย ตามมาตรา 443 นั้นเป็นมรดกหรือไม่ เพราะถ้าเป็น ทายาททั่วไปก็มีส่วนแบ่ง การบังคับตามสิทธิก็ต้องใช้กฎหมายลักษณะมรดกเข้าปรับด้วย ถ้าพิเคราะห์ดูแล้วจะเห็นได้ว่าสิทธิดังกล่าวเกิดจากการตายของผู้ตาย จึงไม่น่าจะเป็นมรดกตามข้อ 2.3.3.2 ซึ่งจะอธิบายต่อไป แต่ศาลเคยให้ค่าสินไหมทดแทนบางประเภทตามมาตรานี้ อาทิเช่น ค่าปลงศพ แก่ทายาท (เทียบ ฎ.477/2514 และ 14/2517 โปรดดูข้อ 2.3.3.2 ต่อไป)

3) นอกจากทรัพย์สินและสิทธิแล้ว หน้าที่หรือหนี้รวมตลอดถึงความรับผิดของผู้ตายก็ตกทอดแก่ทายาทด้วยเช่นกัน ถ้าหนี้หรือความรับผิดนั้นไม่ใช่เป็นการเฉพาะตัวผู้ตาย (ฎ.6225/2539) เหตุนี้ก่อนจะแบ่งทรัพย์มรดกก็ต้องมีการชำระหนี้มรดกให้แล้วเสร็จเสียก่อน (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1736) แต่เจ้าหนี้จะฟ้องบังคับให้ชำระหนี้ได้ก็แต่ในอายุความมรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม เท่านั้น (ดู ฎ.2526/2531) ส่วนทายาทเองก็ไม่ต้องรับผิดในหนี้มรดกเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกแก่ตน (มาตรา 1601) กล่าวคือถ้าเป็นผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปที่รับมรดกทั้งหมดของผู้ตาย ก็ไม่ต้องรับผิดในหนี้เกินทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตนทั้งหมดนั้น ถ้าผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ ก็ต้องรับเฉพาะหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์ที่ตนได้รับมาตามพินัยกรรมเท่านั้น (มาตรา 1651) แต่ถ้าเป็นทายาทโดยธรรมทั่ว ๆ ไปแล้ว ก็ไม่ต้องรับผิดเกินส่วนแบ่งที่ตนได้รับ สำหรับการบังคับชำระหนี้มรดกและรายละเอียดเรื่องความรับผิดของทายาทอยู่ในเรื่องการจัดการทรัพย์มรดก อนึ่ง พึงสังเกตว่าแม้ภาษาพูดจะใช้คำว่าหนี้กองมรดก แต่แท้จริงแล้วการฟ้องคดีเพื่อบังคับชำระหนี้นั้น เจ้าหนี้ต้องฟ้องทายาทหรือผู้จัดการมรดก ศาลจะตัดสินให้กองมรดกใช้หนี้ไม่ได้ เพราะกองมรดกไม่ใช่นิติบุคคล (ฎ. 106/2488) ณ ที่นี้จะได้พิจารณาว่าหนี้ใดบ้างที่ตกทอดเป็นมรดก

หนี้ที่ผู้ตายก่อไว้ ไม่ว่าจะเป็นหนี้ตามสัญญาหรือเกิดจากมูลหนี้อื่น[25] อาทิ จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ หรือละเมิด ที่มิใช่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายแล้ว ย่อมตกทอดทั้งสิ้น (ฎ.3240/2537) ด้วยเหตุนี้หนี้ตามสัญญาเช่าซึ่งผู้ให้เช่าต้องให้ผู้เช่าใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่า จึงตกทอดเป็นมรดกไปยังทายาท (เทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 544) หนี้ตามสัญญาต่างตอบแทนชนิดพิเศษนอกเหนือสัญญาเช่าธรรมดา (ฎ.1236/2501 และ 172/2488) การจดทะเบียนการเช่าตามสัญญาต่างตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้ให้เช่าที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้ให้เช่า เมื่อผู้ให้เช่าถึงแก่กรรม หน้าที่ดังกล่าวย่อมตกทอดไปยังทายาท (ฎ.2526/2531) หนี้ตามสัญญาค้ำประกันที่ผู้ตายค้ำประกันลูกหนี้ชั้นต้นไว้ (ฎ.978/2510 และ 1343/2520) หนี้ตามสัญญาประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งผิดสัญญาประกันแล้ว ประกันย่อมระงับ (ฎ.941/2511 และ 2438/2522) เพราะสัญญาประกันประเภทนี้อาศัยความไว้วางใจส่วนบุคคลเป็นสำคัญ สัญญาค้ำประกันทั่วไปตามบรรพ 3 แม้ลูกหนี้จะยังไม่ผิดสัญญาประธาน หนี้ตามสัญญาค้ำประกันก็น่าจะตกทอดเป็นมรดก เว้นแต่สัญญาค้ำประกันนั้นได้อาศัยลักษณะพิเศษเฉพาะตัวผู้ค้ำประกัน อย่างไรก็ดี ในทุกกรณีถ้าลูกหนี้ชั้นต้นหรือจำเลยผิดสัญญาก่อนผู้ตายตายความรับผิดสัญญาค้ำประกันหรือประกันตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ย่อมเกิดขึ้นแล้ว และเจ้าหนี้ย่อมเรียกให้ผู้คำประกันหรือศาลย่อมบังคับให้นายประกันนั้นชำระหนี้ตั้งแต่ก่อนตายแล้ว หนี้และความรับผิดย่อมตกทอดแก่ทายาทได้ (ฎ.2438/2522 ข้างต้น) หนี้จำนองเองก็ตกทอดเป็นมรดกด้วย (ฎ.2572/2521) (ตามคำพิพากษาศาลพาณิชย์ฝรั่งเศส Com. 14 พฤศจิกายน 1966) แม้หนี้ประธานยังไม่เกิดขึ้นในเวลาที่ผู้ตายตาย แต่หนี้ที่เกิดจากสัญญาประกันด้วยทรัพย์ที่ผู้ตายทำไว้เพื่อประกันคนอื่นก็ตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้ เช่น จำเลยอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องขอทุเลาการบังคับคดีในส่วนแพ่ง ศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดี โดยให้จำเลยหาประกันสำหรับจำนวนเงินที่ต้องชำระตามพิพากษาของศาลชั้นต้น ร. ได้เข้ามาทำสัญญาค้ำประกันกับศาลชั้นต้นมีใจความว่า เมื่อคดีถึงที่สุดหากจำเลยแพ้คดีและไม่สามารถชำระหนี้แก่โจทก์ได้ ร. ยอมให้บังคับคดีเอาจากที่ดินของ ร.แปลงที่ระบุไว้ในสัญญาค้ำประกัน ดังนี้จึงเป็นการที่ ร.ยอมตนเข้าผูกพันค้ำประกันหนี้ของจำเลยจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ร.จะพ้นจากความรับผิดก็ต่อเมื่อจำเลยกลับเป็นฝ่ายชนะคดี หรือจำเลยได้ชำระหนี้แก่โจทก์แล้วเท่านั้น ระหว่างคดีไม่ถึงที่สุด ร.ไม่มีสิทธิจะบอกเลิกสัญญาค้ำประกันโดยที่โจทก์และจำเลยไม่ได้ตกลงยินยอมด้วย เพราะมิใช่การค้ำประกันเพื่อกิจการต่อเนื่องกันไปหลายคราว ไม่มีจำกัดเวลาเป็นคุณแก่เจ้าหนี้ ซึ่งผู้ค้ำประกันอาจเลิกเสียเพื่อคราวอันเป็นอนาคตได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 699 และแม้ ร.จะถึง

---

[25] From *Cours de droit civil français* (p. 583), by Aubry et Rau, 1933 – 1968, Tome 10. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 25). เล่มเดิม.

แก่กรรมไปก่อนที่ศาลฎีกาจะพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ก็ตามแต่เมื่อจำเลยไม่ชำระหนี้นั้น โจทก์ก็มีสิทธิบังคับเอาแก่ที่ดินอันเป็นกองมรดกของ ร.ได้ (ฎ.4772/2531) หนี้ที่จะต้องโอนที่ดินให้ผู้จะซื้อตามสัญญาจะซื้อขาย (ฎ.647/2493 253/2497 และ 3806/2526) แม้ผู้ตายจะทำพินัยกรรมยกที่ดินที่ตนทำสัญญาจะขายให้กับบุคคลใด บุคคลนั้นจะต้องโอนขายที่ดินดังกล่าว (ฎ.132/2497) หนี้ที่จะต้องทำถนนและจดทะเบียนภาระจำยอมให้แก่ผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายเมื่อผู้ขายถึงแก่ความตายทายาทย่อมรับเอาสิทธิและหน้าที่ของผู้ตายมาด้วย จึงมีหน้าที่ต้องทำถนนและจดทะเบียนภาระจำยอมให้ผู้ซื้อที่ดิน (ฎ.3497/2532) นอกจากนั้น หนี้มนตราสารเปลี่ยนมือได้ซึ่งผู้ตายเป็นผู้สั่งจ่ายก็ย่อมตกทอดเป็นมรดกไปยังทายาท แม้วันที่ลงในเช็คจะยังไม่ถึงกำหนด (ฎ.1416/2522)

4) ทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ หรือความรับผิดบางประเภทของผู้ตายที่ไม่ใช่มรดก ซึ่งแยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

(1) กรณีที่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยสภาพหรือโดยกฎหมายนั้นแม้จะเป็นสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตาย ก็ย่อมไม่ตกทอดเป็นมรดก สิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดบางอย่างเห็นได้ชัดว่าผู้ตายมีอยู่ หรือต้องกระทำโดยสภาพ เช่น สิทธิตามสัญญาตัวแทน หรือสิทธิของลูกจ้างตามสัญญาจ้างเหล่านี้ แม้จะเป็นสิทธิในกองทรัพย์สินอยู่ก่อนผู้ตายตาย ก็ไม่ตกทอดเป็นมรดกได้ เพราะเป็นการเฉพาะตัวผู้ตายโดยแท้ เหตุนี้จึงต้องดูเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น สิทธิในการขอประทานบัตร หรือสัมปทาน (ฎ.520/2488 และ 76/2492) ซึ่งตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสก็ถือว่าเป็นสิทธิที่อาศัยคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้ขอ (Intuit Personae)[26] และเป็นสิทธิในกฎหมายมหาชน การตั้งผู้จัดการมรดกก็มีลักษณะอาศัยคุณสมบัติและไม่ต้องด้วยข้อห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1718 เป็นสำคัญ ดังนั้น การเป็นผู้จัดการมรดกจึงเป็นสิทธิเฉพาะตัว ทายาทจึงจะสืบสิทธิขอเป็นผู้จัดการมรดกแทนผู้ตายไม่ได้ (ฎ.131/2506) ถ้าคดีฟ้องถอดถอนผู้จัดการมรดกค้างอยู่ในศาล ปละผู้จัดการมรดกตาย ทายาทจึงขอเข้าแทนที่ผู้จัดการมรดกที่ตายตามมาตรา 42 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้ (ฎ.1401/2518 และ 48/2519)

โดยเหตุนี้ สัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะอาศัยคุณสมบัติและความไว้วางใจ (Intuit Personae) ที่คู่สัญญาต่างมีต่อกันเป็นพิเศษยิ่งกว่าเรื่องทรัพย์สินเงินทองจึงระงับไปเพราะความตายของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาจึงไม่ตกทอดไปยังทายาท แม้กฎหมายจะไม่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม อาทิ สัญญาทรัสต์รีซีท (ดูหมายเหตุท้าย ฎ.6/2517) หรือสัญญากู้เงินบัญชีเดินสะพัด เมื่อผู้กู้ตายสัญญาก็ระงับ (ฎ.1862/2518) เหตุนี้ที่นักกฎหมายบางท่านตั้งข้อสังเกต

---

[26] Form *Droit administrative* (p. 119), by Rivero, Jean, 1978, Paris: Pricis Dolloz. อ้างถึงใน *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 29). เล่มเดิม.

ว่า ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินแล้วมักไม่ใช่เรื่องเฉพาะตัวของผู้ตาย[27] ความจริงมีว่าถ้าคู่สัญญาถือเอาเรื่องทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญ (Intuitu Pecuniae) แทนคุณสมบัติส่วนตัวคู่กรณี ความตายก็ไม่ทำให้สัญญาระงับ อาทิ หุ้นในบริษัทจำกัดเป็น Intuitu Pecuniae เพราะถือเอาค่าหุ้นสำคัญกว่าคุณสมบัติผู้ถือหุ้น จึงไม่น่าจะเป็นหลักที่ใช้ในการวินิจฉัยที่ถูกต้อง เพราะสัญญา 2 ประเภทหลังนี้เป็นสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยตรง แต่ระงับเพราะความตายของผู้ตาย สัญญาค้ำประกันเองความจริงไม่ใช่สัญญาที่ทำขึ้นโดยอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ หนี้ตามสัญญาค้ำประกันจึงตกทอดได้ ด้วยเหตุนี้ ถ้าผู้ค้ำประกันตาย ทายาทของผู้ค้ำประกันต้องรับผิด (ฎ.978/2510) แต่ถ้าผู้ค้ำประกันอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวของตนเป็นสาระสำคัญในการค้ำประกัน ถ้าผู้ค้ำประกันตาย สิทธิหน้าที่ตามสัญญาก็อาจไม่ตกทอดแก่ทายาท อาทิ ผู้ค้ำประกันเอาฐานะความเป็นกรรมการบริษัทหรือความเป็นข้าราชการเข้าค้ำประกัน เว้นแต่ลูกหนี้ชั้นต้นผิดนัดก่อนผู้ค้ำประกันตาย หนี้ตามสัญญาค้ำประกันจึงถึงกำหนดชำระแล้ว ตกทอดแก่ทายาทได้ (เทียบ ฎ.2438/2522) ส่วนสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องอาศัยความไว้วางใจที่ผู้ประกันมีอยู่ต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงมีลักษณะเฉพาะตัวและระงับไปเพราะความตายของผู้ประกัน (ฎ.941/2511 และ 2438/2522) แต่ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหนี ถือว่าผิดสัญญาประกันแล้วก่อนผู้ประกันตาย หนี้ประเภทนี้ตกทอดเป็นมรดกได้ (เทียบ ฎ.2438/2522)

ในสัญญาให้ คุณสมบัติของผู้รับการให้เป็นสาระสำคัญ เหตุนี้หนี้ที่จะต้องไม่ประพฤติเหตุเนรคุณจึงเป็นหนี้เฉพาะตัวของผู้รับการให้ ไม่เป็นมรดก (ฎ.298/2501) สิทธิในการเพิกถอนการให้เองก็เป็นเรื่องเฉพาะตัว ไม่น่าจะตกทอดแก่ทายาทได้เช่นกัน (อ.เพรียบ หุตางกูร เห็นต่อไปว่าถ้าเนรคุณก่อนผู้ให้ตาย แต่ผู้ให้ยังไม่เพิกถอนแล้วตายลง ทายาทผู้ให้จะเพิกถอนไม่ได้ แต่ถ้าผู้รับประพฤติเนรคุณแล้วตายลง ผู้ให้น่าจะเพิกถอนต่อทายาทของผู้รับได้[28])

สัญญาเช่าทรัพย์สิน ปกติอาศัยความไว้วางใจที่ผู้ให้เช่ามีอยู่เหนือผู้เช่าในการใช้และดูแลรักษาทรัพย์สิน คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้เช่าจึงเป็นสาระสำคัญของสัญญา (เทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 544) เมื่อผู้เช่าตาย สัญญาเช่าระงับทายาทผู้เช่าจะเข้ารับมรดกในสิทธิการเช่านั้นไม่ได้ (ฎ.1471/2494 1537/2500 925/2501 100/2531 และ 383/2540) กรณีนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวผู้ตายโดยสภาพ แต่กรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่ทายาทจะเข้ารับมรดกสิทธิหน้าที่ที่ผู้เช่ามีอยู่ต่อผู้ให้เช่าตามสัญญาเช่าต่อไปเท่านั้น (ฎ.935/2508)

---

[27] *คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520* (น. 6), โดย เพรียบ หุตางกูร ก, เล่มเดิม.

[28] แหล่งเดิม. (น. 10).

ถ้าเป็นเรื่องทายาทเข้ารับมรดกสิทธิหน้าที่ที่ผู้ตายมีอยู่ต่อผู้ให้เช่าหรือบุคคลอื่นก่อนตายแล้ว แม้สัญญาเช่าจะระงับเพราะความตายของผู้เช่าแล้วก็ตาม แต่สิทธิหน้าที่ที่เกิดก่อนตายย่อมเป็นมรดกได้ เหตุนี้ทายาทจึงต้องรับผิดในค่าเช่าที่ผู้ตายค้างไว้ก่อนตาย หรือถ้าผู้ตายและผู้อื่นมีสิทธิการเช่าร่วมกัน เมื่อผู้ตายตายทายาทย่อมเข้าสวมสิทธิผู้ตายขอแบ่งสิทธิการเช่าเป็นตัวเงินจากผู้มีสิทธิการเช่าร่วมกับผู้ตายได้ แต่จะให้ขายสิทธิการเช่าทั้งหมดแก่บุคคลอื่นหรือขายทอดตลาดเอาเงินมาแบ่งกันย่อมทำไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 544 (ฎ.2241/2521 ไม่ได้ลงพิมพ์) กรณีตามคำพิพากษาฎีกานี้หาได้กระทบสิทธิหน้าที่ระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่าไม่ หรือถ้าผู้เช่าเดิมให้ผู้อื่นอาศัยในที่ดินที่เช่าแล้วต่อมาบอกให้ผู้นั้นออกจากที่ดิน แต่ผู้นั้นไม่ยอมออกคงอยู่เรื่อยมาจนผู้เช่าตาย ทายาทผู้ตายจะฟ้องขับไล่ผู้อาศัยนั้นได้หรือไม่ เดิมฎีกาถือเป็นบรรทัดฐานว่า ผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่ เพราะสัญญาเช่าระงับไปแล้ว (ฎ.568/2498 925/2501 และ 119/2509) แต่ใน ฎ.1124/2511 (ประชุมใหญ่) ศาลฎีกาวินิจฉัยดังนี้ “...เดิมที่ดินพิพาทแปลงนี้ นางกิมไน้มารดาโจทก์เป็นผู้เช่าจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ 10 ปีมานี้ จำเลยกับนางประมวลภรรยาได้ขออาศัยมารดาโจทก์ปลูกบ้านในที่ดินแปลงนี้บางส่วน และทำการค้าขายตลอดมา ครั้นเมื่อเดือนธันวาคม 2505 นางกิมไน้มารดาโจทก์ถึงแก่กรรม โจทก์คงครอบครองที่ดินพิพาทตลอดมาเช่นเดิม จนเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2507 โจทก์ได้ทำสัญญาเช่าที่ดินพิพาทจากกระทรวงศึกษาธิการต่อไปอีก เมื่อนางกิมไน้มารดาโจทก์ยังมีชีวิต ได้บอกให้จำเลยรื้อบ้านออกไปจากที่พิพาท จำเลยไม่ยอมรื้อและโจทก์ได้บอกให้จำเลยรื้อบ้านออกไปจากที่พิพาทอีก จำเลยไม่ยอมรื้อไปได้ความดังนี้ ประเด็นที่โจทก์ฎีกานั้น ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยว่า เมื่อนางกิมไน้มารดาโจทก์ถึงแก่กรรม แม้สัญญาเช่าที่ดินระหว่างนางกิมไน้กับกระทรวงศึกษาธิการจะระงับไป และโจทก์จะยังไม่ได้ทำสัญญาเช่าที่พิพาทจากกระทรวงศึกษาธิการก็ดี แต่โดยฐานะที่โจทก์เป็นบุตรของนางกิมไน้ผู้เช่าที่ดินเดิม ซึ่งให้จำเลยอาศัย โจทก์ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตลอดจนความรับผิดต่าง ๆ ซึ่งตกทอดมาจากมารดาโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 1600 และโจทก์คงครอบครองที่ดินพิพาทอยู่ ยังไม่ได้ส่งมอบที่ดินคืนกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาโจทก์ได้ทำสัญญาเช่าที่ดินจากกระทรวงศึกษาธิการต่อไปอีก กรณีเช่นนี้กระทรวงศึกษาธิการไม่จำเป็นต้องส่งมอบที่ดินที่เช่าให้แก่โจทก์ เพราะโจทก์ครอบครองที่ดินที่ให้เช่าอยู่ก่อนแล้ว จำเลยเป็นผู้อาศัยที่ดินบางส่วนปลูกบ้านจากนางกิมไน้มารดาโจทก์ เมื่อมารดาโจทก์ถึงแก่กรรม โจทก์ซึ่งเป็นบุตรมีอำนาจฟ้องจำเลยให้ออกจากที่อาศัยได้” คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ดูจะขัดแย้งโดยตรงกับคำวินิจฉัยใน ฎ.925/2501 แต่แท้จริงแล้วข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกานี้แตกต่างจากใน ฎ. 925/2501 ตรงที่ ฎ.925/2501 ไม่ปรากฏเดิมที่ผู้เช่าเดิมที่ตายได้เคยขับไล่ผู้อาศัยแล้วหรือไม่ประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งคือ ทายาทผู้เช่าเดิมยังไม่ได้ทำสัญญาเช่าใหม่กับผู้ให้เช่าแต่อย่างใด แม้กระนั้นก็ตาม

ยังมีผู้เห็นว่า ฎ.1224/2511 ได้กลับแนววินิจฉัยเดิมแล้วโดยสินเชิง (หมายเหตุท้าย ฎ.1224/2511 (1523 ฎ.2511) โดยศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ) โดยเห็นว่า "...แม้โจทก์จะไม่ได้ครอบครองทรัพย์ที่เช่าอยู่อย่างข้อเท็จจริงคดีนี้หรือแม้โจทก์จะไม่ได้ทำสัญญาเช่ากับกระทรวงศึกษาเลยก็ตาม โจทก์ก็ยังมีสิทธิฟ้องขับไล่จำเลยได้ตามมาตรา 1599 และ 1600 อยู่นั่นเอง..." เพราะ "...โจทก์เป็นทายาทผู้เช่าเดิมซึ่งเป็นผู้ให้จำเลยอาศัยในทรัพย์ที่เช่า ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิเคราะห์ถึงสิทธิหน้าและความรับผิดของผู้เช่าเดิมที่มีต่อทั้งกระทรวงศึกษาธิการ (หน้าที่ที่จะต้องส่งมอบทรัพย์ที่เช่าคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 561) และต่อจำเลยผู้อาศัย (สิทธิฟ้องขับไล่) ยิ่งกว่าที่จะเพ่งเล็งเพียงสิทธิของผู้เช่าตามแนวคำพิพากษาเดิม ๆ เท่านั้น..." อันที่จริงน่าจะแยกปัญหาออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก ถ้าผู้เช่าเดิมบอกให้ผู้ที่อาศัยออกจากที่ดินแล้วผู้อาศัยไม่ออก การอยู่ก็เป็นการละเมิดต่อผู้เช่าเรื่อยมา (เทียบ ฎ.1040-1041/2504 และ 1433/2510) แม้ผู้เช่าเดิมตาย ทายาทก็ใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ แต่จะขับไล่ได้หรือไม่ต้องพิเคราะห์ ประการที่สอง กล่าวคือ ถ้าผู้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์ที่เช่าคืนให้แก่ผู้ให้เช่าสภาพดีแล้วตามมาตรา 561 การที่ผู้อาศัยอยู่ในที่เช่าโดยความยินยอมของผู้เช่าเดิม ทำให้การส่งมอบทรัพย์ที่เช่าในสภาพเดิมนั้นเป็นไปไม่ได้ (กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 557 (3) เพราะผู้เช่ายินยอมให้เขาอยู่อาศัย) แม้ผู้เช่าเดิมก็ยังฟ้องขับไล่ได้ ผู้เป็นทายาทมีหนี้ต้องคืนทรัพย์ตามมาตรา 561 อยู่ด้วย จึงควรจะฟ้องร้องได้เช่นกันโดยไม่ต้องดูว่าทายาทเป็นผู้เช่าต่อ หรือครอบครองทรัพย์ที่เช่าต่อ อย่างที่บางท่านหรือศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ข้อน่าสังเกตต่อไปมีว่าในสัญญาเช่าคุณสมบัติของผู้ให้เช่าไม่ใช่สาระสำคัญ (เทียบมาตรา 569) ถ้าผู้ให้เช่าตายสัญญาเช่าไม่ระงับ (เทียบ ฎ.921/2498) และสัญญาต่างตอบแทนกันเป็นพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่านั้น คู่กรณีถือเอาประโยชน์ทางทรัพย์สินเงินทองเป็นสาระสำคัญ (Intuit Pecuniae) จึงไม่ระงับไปเพราะความตายของคู่กรณี (ฎ.127/2488 801-802/2492 370/2499 1236/2501 767/2513 488/2523 และ 1791/2533) แต่คู่กรณีผู้ได้รับประโยชน์ในการใช้ทรัพย์ตามสัญญานั้นต้องฟ้องภายในอายุความตามมาตรา 1754 (ฎ.1791/2523) อนึ่ง สัญญาเช่าซื้อไม่ใช่สัญญาเช่าธรรมดา แต่มีคำมั่นว่าจะขายทรัพย์โดยมีเงื่อนไขการชำระเงินเป็นครั้งคราวจนครบ ผู้เช่าซื้อจึงได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์จึงจัดเป็นสัญญาที่อาศัยประโยชน์ทางเงินทองเป็นสำคัญ (Intuit Pecuniae) ผู้เช่าซื้อตายสัญญาไม่ระงับทายาทเข้ารับมรดกได้ (ฎ.2579-2579/2515 และ 484/2533) สิทธิเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดทรัพย์ที่เช่าซื้อเองก็ตกทอดเป็นมรดกได้ (ฎ.464/2519)

สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่โจทก์ชำระเงินให้จำเลย จำเลยยอมยกที่พิพาทให้และโจทก์สัญญาว่าจะให้จำเลยปลูกผักบุ้งชายครองด้านหน้าที่พิพาท เป็นการยอมให้เฉพาะตัวจำเลย จำเลยตาย สิทธิดังกล่าวระงับ ไม่ตกทอดแก่ทายาท (ฎ.506/2530)

การบอกล้างสัญญาระหว่างสมรส โดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวของสามีหรือภรรยาเท่านั้น เมื่อฝ่ายใดตาย สิทธินั้นไม่ตกทอดแก่ทายาท (ฎ.890/2517 (ประชุมใหญ่)) การบอกล้างโมฆียกรรมตามหลักทั่วไปน่าจะเป็นสิทธิเฉพาะตัวเช่นกัน แต่ที่ทายาทบอกล้างได้ก็เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 175 ให้สิทธิไว้

สิทธิตอบรับเข้าถือประโยชน์สัญญาที่ผู้อื่นทำไว้เพื่อประโยชน์ตน ตามมาตร 374 จะเป็นสิทธิเฉพาะตัวหรือไม่ ข้อนี้ตามกฎหมายฝรั่งเศสถือว่าไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวและตกทอดกันทางมรดก ทายาทขิงผู้รับประโยชน์ซึ่งตายลงก่อน หากต้องการเข้าถือประโยชน์จากสัญญาย่อมแสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์นั้นแทนเจ้ามรดกผู้ตายได้ เว้นแต่คู่สัญญาเดิมจะแสดงเจตนาโดยตรงหรือโดยปริยายว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัว จึงไม่ตกทอด แต่ศาลฎีกาไทยใน ฎ.2401/2515 (ประชุมใหญ่) ดูไม่ถือว่าเป็นมรดกตกทอดกันได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์จะแสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์ตามสัญญานั้นไว้ก่อนตาย กรณีนี้ต่างจากที่คู่สัญญาระบุตัวผู้รับประโยชน์ให้เข้ารับประโยชน์ตามสัญญาได้เมื่อตนตาย เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตาย สิทธิของผู้รับประโยชน์ก็ยังมีอยู่ต่อไปตามสัญญา ส่วนหนี้ที่ผู้ตายผูกพันตนไว้กับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต่างหากที่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ดังนั้น ผู้รับประโยชน์จึงแสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้นได้ภายหลังคู่สัญญาตาย ทายาทและผู้จัดการมรดกจะปฏิเสธสิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้ ดังกรณี ฎ.1366/2516 ซึ่งวินิจฉัยว่า

“สัญญาเช่าซื้อก็คือสัญญาเช่าทรัพย์บวกด้วยคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินนั้น สัญญาเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวผู้เช่า คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินที่ให้เช่าเป็นสิทธิในทรัพย์สินซึ่งอาจตกเป็นมรดกของผู้สัญญาที่ถึงแก่กรรมได้

คู่สัญญาทำสัญญาเช่าซื้อโยมีข้อสัญญาระบุว่า ให้ผู้เช่าซื้อระบุตัวทายาทผู้รับสิทธิในการเช่าซื้อไว้แล้ว ข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374 ฉะนั้น เมื่อผู้เช่าซื้อถึงแก่กรรม และทายาทผู้รับสิทธิดังกล่าวได้แสดงเจตนาเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญานี้ต่อผู้ให้เช่าซื้อตามมาตรา 374 วรรค 2 แล้วสิทธิในการเช่าซื้อจึงตกเป็นของทายาทผู้รับสิทธิดังกล่าวโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ตกเป็นมรดกของผู้ตายต่อไป”

กรณีที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ตายโดยสภาพที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงเลยว่า ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่เหล่านี้จะระงับไป เพราะความตายของผู้ตายไม่มีการตกทอดเป็นมรดก แต่มีบางกรณีที่ถึงแม้จะเป็นเรื่องเฉพาะตัวผู้ตายอยู่แล้วโดยสภาพกฎหมายก็ยังบัญญัติซ้ำกำกับไว้อีกว่าสิทธิหน้าที่ในเรื่องเหล่านี้จะระงับไป เพราะความตายของผู้ตายหรือบัญญัติไว้โดยตรงว่ามิให้โอนกันทางมรดก อาทิเช่น สัญญาจ้างแรงงานซึ่งถือเอา

คุณสมบัตินายจ้างเป็นสาระสำคัญก็ย่อมระงับไปเพราะความตายของนายจ้าง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 584) แต่ถ้าลูกจ้างตายสัญญาระงับอยู่แล้วโดยสภาพ หรือสัญญาจ้างทำของที่อาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะตัวผู้รับจ้าง ก็เป็นสัญญาเฉพาะตัวอยู่แล้ว แต่มาตรา 606 ยังบัญญัติซ้ำไว้อีกว่า ให้ระงับไปเพราะความตายของผู้รับจ้าง สัญญาตัวแทนก็อาศัยความไว้วางใจทั้งสองฝ่ายต่อกัน จึงระงับไปเพราะความตายของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (มาตรา 828, 829) ห้างหุ้นส่วนสามัญเองย่อมเลิกกัน เพราะความตายของผู้เป็นหุ้นส่วน (มาตรา 1055 (5)) เพราะสัญญาหุ้นส่วนเป็นสัญญาเพื่อความไว้วางใจ (Intuit Personae) เป็นสำคัญ เมื่อหุ้นส่วนตายจะบังคับให้ผู้จัดการมรดกเข้าเป็นหุ้นส่วนด้วยไม่ได้ (ฎ.191/2501 และ 1540/2520) เว้นแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนและทายาทผู้เป็นหุ้นส่วนยินยอมพร้อมใจกันเป็นหุ้นส่วนกันต่อไป ห้างหุ้นส่วนจึงไม่เลิก (ฎ.173/2513) ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีการแสดงให้ประจักษ์อย่างอื่นว่าห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้ว เช่น การปฏิเสธว่าไม่ใช่ทายาทของหุ้นส่วนเดิมหรือผู้ตาย หรือหุ้นส่วนที่เหลือไม่ใช่หุ้นส่วน (ฎ.173/2513) หรือมีการคืนค่าหุ้นให้ทายาทไปแล้ว (ฎ.1540-1541/2520) แต่หุ้นส่วนจะเลิกกันเพราะความตายของผู้เป็นหุ้นส่วนและทายาทจะเข้ารับมรดกการเป็นหุ้นส่วนของผู้ตายโดยหุ้นส่วนอื่นไม่ยินยอมไม่ได้ แต่การชำระบัญชีซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องกระทำหลังห้างเลิกไม่ใช่การเฉพาะตัวทายาททำต่อได้ (ฎ.191/2501) หรือถ้าผู้ตายไปมีหนี้ไว้กับผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นก่อนตาย เช่น หุ้นส่วนผู้ตายไม่ได้ปันผลให้แก่หุ้นส่วนอื่น ทายาทก็ต้องรับผิด(ฎ.506-507/2518) ทายาทเองก็ฟ้องเรียกเงินค่าหุ้นส่วนของผู้ตายคืนได้ (ฎ.1540-1541/2520) ส่วนหุ้นในบริษัทจำกัดเป็นมรดกได้ (ฎ.310/2510 (ประชุมใหญ่)) เพราะคุณสมบัติของผู้ถือหุ้นไม่ใช่สาระสำคัญ (มาตรา 1129) แต่ถือจำนวนเงินที่ผู้ถือหุ้นนำมาลงเป็นสาระสำคัญ (มาตรา 1096 และมาตรา 1133) จึงเป็นสัญญาที่ถือเอาทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญ (Intuit Pecuniae)

นอกจากกรณีสัญญาดังกล่าวแล้ว ยังมีสิทธิบางประเภทที่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยสภาพอยู่แล้ว แต่กฎหมายบัญญัติไม่ให้โอนกันทางมรดก อาทิ สิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 หรือสิทธิเรียกค่าทดแทนที่เกี่ยวเนื่องกับการหมั้น ตามมาตรา 1447 แต่สิทธิได้รับค่าทดแทนบางประเภท เช่น ค่าทดแทนตามมาตรา 1523 เองถึงกฎหมายไม่บัญญัติไว้ว่าโอนหรือตกทอดมรดกไม่ได้ ก็ต้องถือว่าเป็นการเฉพาะตัวโดยสภาพ

เรื่องบางเรื่องอาจมีข้อสงสัยได้ว่าเป็นเฉพาะตัวหรือไม่ แต่ถ้ากฎหมายบัญญัติเอาไว้ชัดแจ้งว่าให้ระงับไปเพราะความตายของผู้ตาย หรือมิให้โอนทางมรดกก็ต้องถือว่าเรื่องนั้นเป็นการเฉพาะตัวโดยกฎหมาย อาทิ สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 หรือทรัพยสิทธิบางประเภท อาทิ สิทธิอาศัยตามมาตรา 1404 สิทธิเก็บกินตามมาตรา 1418 และภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 1430 เอง กฎหมายก็บัญญัติมิให้โอนทางมรดก

แต่ก็มีกรณีของสิทธิที่เป็นเฉพาะตัว แต่กฎหมายบัญญัติยกเว้นให้ตกทอดได้ ดังกรณีสิทธิในสัญญาประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยอาศัยความไว้วางใจในตัวผู้เอาประกันภัย โดยปกติสัญญาประกันภัยเช่นนี้ย่อมระงับไปเมื่อผู้เอาประกันภัยตาย แต่มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 875 วรรคแรก บัญญัติยกเว้นไว้ว่า “ถ้าวัตถุอันได้เอาประกันภัยไว้นั้น เปลี่ยนมือไปจากผู้เอาประกันภัยโดยพินัยกรรมก็ดี หรือโดยบัญญัติกฎหมายก็ดี ท่านว่าสิทธิอันมีอยู่ในสัญญาประกันภัยก็ย่อมโอนตามไปด้วย”

อนึ่ง มีข้อพึงสังเกตว่า เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทรัพย์ที่เจ้ามรดกเอาประกันไว้ย่อมตกทอดแก่ทายาท ซึ่งเป็นการโอนกรรมสิทธิ์โดนผลของกฎหมายและตามหลักทั่วไปย่อมไม่เกี่ยวกับสิทธิในสัญญาประกันภัย เพราะสิทธิในสัญญาประกันภัยเป็นบุคคลสิทธิไม่ติดไปกับตัวทรัพย์ เป็นสิทธิคนละรายต่างหากจากกัน แม้จะเป็นการโอนโดยพินัยกรรม ทรัพย์ที่โอนไปตามพินัยกรรมก็เป็นคนละส่วนกับบุคคลสิทธิตามสัญญาประกันภัย ฉะนั้น สิทธิของผู้เอาประกันภัยตามสัญญาประกันภัยจึงเป็นสิทธิเฉพาะตัว หากไม่มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 875 วรรคแรก บัญญัติยกเว้นไว้แล้ว สิทธิดังกล่าวก็ย่อมไม่ตกทอดเป็นมรดก

(2) กรณีที่ทรัพย์สินของผู้ตายตกเป็นของบุคคลอื่น เพราะการตายของเจ้ามรดกแต่ไม่ใช่การตกทอดอย่างมรดก หากเป็นการตกไปเพราะกฎหมายหรือนิติกรรมกำหนดไว้เป็นพิเศษ

กรณีตามข้อ (1) นั้น เป็นเรื่องที่ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดที่กล่าวมาน่าจะตกทอดเป็นมรดกได้ เพราะเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่แล้วในเวลาตาย แต่ที่ไม่ตกทอดเพราะเป็นการเฉพาะตัวผู้ตาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กรณีตามข้อ (1) นั้น เพ่งลักษณะของทรัพย์สิน สิทธิ หรือหน้าที่เป็นสำคัญ ส่วนกรณีตามข้อ (2) นี้มุ่งพิเคราะห์ลักษณะของการตกทอดเป็นสำคัญ กล่าวคือโดยลักษณะของทรัพย์สิน สิทธิ และหน้าที่นั้นเองน่าจะเป็นมรดกได้ เพราะผู้ตายมีอยู่ในเวลาตายและไม่ใช่เรื่องเฉพาะตัว แต่ที่ไม่ใช่ทรัพย์มรดกเพราะลักษณะแห่งการตกทอด มิได้เป็นไปตามบรรพ 6 แต่เป็นไปตามกฎหมายแพ่งบรรพอื่น หรือตามกฎหมายอื่น ๆ หรือโดยนิติกรรม อาทิเช่น

กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เดิม มาตรา 1578 ซึ่งบัญญัติให้ทรัพย์สินซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมให้ไว้แก่บุตรบุญธรรม และยังคงรูปเดิมอยู่ในขณะบุตรบุญธรรมตายกลับคืนไปเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมนั้นไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานและได้ตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม (บรรพ 5 ใหม่ มาตรา 1598/30 บัญญัติไว้แตกต่างจากเดิม) เห็นได้ว่ากรณีเป็นเรื่องการที่ทรัพย์ของผู้ตายตกเป็นของบุคคลอื่นเนื่องจากการตาย แต่ลักษณะมิใช่การตกทอดอย่างทรัพย์มรดก จึงไม่จัดว่าเป็นมรดก[29] แต่ในกฎหมายฝรั่งเศสถือว่า การที่บุพการีให้ทรัพย์

---

[29] จาก *คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520* (น. 11), โดย เพรียบ หุตางกูร ข, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แก่ผู้สืบสันดาน และเมื่อผู้สืบสันดานตายก่อน บุพการีมีสิทธิได้ทรัพย์หรือราคาทรัพย์คืน (droit de retour legal de l'ascendant donateur) ก็ดี เป็นการตกทอดกลับคืนไปอย่างมรดก แต่เป็นการตกทอดแบบมรดกไม่ปกติ (Successions Anormales) ซึ่งมีกฎเกณฑ์พิเศษของตนเอง (มาตรา 747 และมาตรา 368-1 วรรคแรก ของประมวลกฎหมายฝรั่งเศส)

นอกจากนั้น ถ้าผู้ตายได้รับทรัพย์สินมาก่อนตายโดยสัญญาที่มีเงื่อนไขเวลาสิ้นสุดอยู่ที่ความตายของผู้ตาย อาทิ จากสัญญาให้หรือสัญญาซื้อขายที่มีความตายของผู้ตายเป็นเงื่อนเวลาสุดสิ้น เมื่อผู้ตายตายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นก็ย่อมตกคืนไปเป็นของบุคคลอื่นผู้เป็นคู่สัญญานั้นโดยผลแห่งนิติกรรมนั้น หาใช่เป็นการตกทอดอย่างมรดกไม่

2.3.3.2 ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดต้องเป็นของผู้ตายอยู่แล้วในเวลาตาย

ข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ที่ว่า "...กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย" แสดงอยู่ในตัวว่า 1) ผู้ตายต้องมีทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่เหล่านั้นอยู่ในเวลาตาย ถ้าผู้ตายได้จำหน่ายจ่ายโอนหรือสิ้นสิทธิในสิ่งเหล่านั้นโดยสมบูรณ์ก่อนตายแล้ว สิ่งเหล่านั้นก็ไม่ตกทอดเป็นมรดกประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็คือ 2) สิ่งที่ได้มาเนื่องจากการตายหรือภายหลังการตายของผู้ตายเอง มิใช่มรดก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สิ่งที่จะตกเป็นมรดกต้องเป็นของผู้ตายในขณะตาย ทรัพย์สินของผู้อื่น แม้เจ้ามรดกจะเป็นผู้เก็บรักษาไว้ก็มิใช่มรดก เมื่อเจ้ามรดกตาย ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์อาจใช้สิทธิติดตามเอาคืนจากทายาทได้ (ฎ.1504/2516) สิทธิติดตามเอาคืนเช่นว่านี้ไม่มีอายุความมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 แต่ถ้าผู้ตายครอบครองทรัพย์นั้นโดยสงบ เปิดเผย และด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ โดยยังไม่ครบอายุความได้สิทธิ ตามมาตรา 1382 แม้ทรัพย์นั้นจะยังไม่เป็นของผู้ตายแต่สิทธิดังกล่าวอาจตกทอดไปยังทายาท และทายาทอาจนับอายุความครอบครองปรปักษ์ต่อจากของผู้ตายไปจนได้สิทธิได้[30] (เทียบ ฎ.573/2515) หากผู้ตายครอบครองทรัพย์นั้นแทนผู้อื่นแม้จะช้านานเท่าใดก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์นั้นเว้นแต่ผู้ตายจะได้เปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือ โดยบอกกล่าวไปยังผู้อื่นว่าไม่มีเจตนาจะยึดถือทรัพย์นั้นแทนต่อไป ตามมาตรา 1831 อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่เวลาที่คำบอกกล่าวนั้นไปถึงเจ้าของ (เทียบ ฎ.2125/2518) ถ้าผู้ตายได้ทรัพย์มาโดยนิติกรรมไม่สมบูรณ์หรือเป็นโมฆะ เช่น ได้ที่ดินมาโดยเจตนาให้ซึ่งเป็นเจตนาลวง ทรัพย์นั้นไม่เป็นมรดก (ฎ.1016/2513) หรือกรณีที่ผู้ตายเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก ตามมาตรา 374 376 สิทธิของผู้นั้นเกิดขึ้นเมื่อแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น แต่ถ้ายังไม่ทันแสดงเจตนาแล้ว ผู้รับประโยชน์นั้นตายเสียก่อน สิทธิตามสัญญานั้นยังไม่เกิดขึ้น จึงไม่ตกทอดเป็น

[30] *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤดก พุทธศักราช 2508* (น. 424). เล่มเดิม.

มรดก ทายาทผู้รับประโยชน์จึงไม่มีสิทธิดังกล่าวไปด้วย (ฎ.2401/2515 (ประชุมใหญ่)) หลักนี้ใช้กับสัญญาประกันชีวิตที่ระบุผู้อื่นเป็นผู้รับประโยชน์ และมีหลักเพิ่มเติมอีกตามมาตรา 891

สิ่งที่เป็นมรดกจะต้องเป็นของผู้ตายที่มีอยู่ในเวลาตายด้วย ดังนั้นถ้าเจ้ามรดกหมดสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดนั้น หรือไม่มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นแล้วก่อนตายไม่ว่าจะโดยผลของกฎหมายหรือโดยนิติกรรม ที่สมบูรณ์ สิ่งนั้นก็ไม่ตกเป็นมรดกต่อไป เหตุนี้ทรัพย์ที่เป็นของผู้ตายแต่ถูกผู้อื่นครอบครองปรปักษ์ไปจนครบอายุความ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1832 แล้ว กรรมสิทธิ์ย่อมตกเป็นของผู้ครอบครองปรปักษ์ไปแล้ว จึงไม่น่าตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทของผู้ตายอีก แต่เนื่องจากมาตรา 1299 วรรคสองเองก็ไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้ครอบครองปรปักษ์ที่ยังไม่ได้จดทะเบียนการได้มาเต็มที่ ดังนั้น เมื่อผู้ครอบครองปรปักษ์ทรัพย์สินของผู้ตายจนได้สิทธิ ตามมาตรา 1832 ก่อนผู้ตายตาย แต่ไม่ได้จดทะเบียนสิทธิของตน ศาลฎีกาจึงใช้มาตรา 1299 วรรคสองนี้วินิจฉัยว่า ทายาทผู้ตายสืบสิทธิในที่ดิน (ซึ่งถูกครอบครองไปจนผู้อื่นได้สิทธิตามมาตรา 1382 แล้ว แต่ผู้ครอบครองปรปักษ์ยังไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน) มาโดยการรับมรดกต้องรับไปทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดต่าง ๆ ทายาทจึงไม่ใช่บุคคลภายนอกผู้ได้กรรมสิทธิ์มาโดยเสียค่าตอบแทน ตามมาตรา 1299 วรรคสอง ผู้ครอบครองปรกปักษ์จึงยกกรรมสิทธิ์ในที่พิพาทอันได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์ขึ้นต่อสู้ทายาทได้ แม้ผู้ครอบครองปรปักษ์จะได้สิทธินั้นโดยไม่ได้จดทะเบียนการได้มาก็ตาม (ฎ.1069-1070/2522) กรณีนี้เป็นกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกต่อไปโดยผลของกฎหมาย

แต่ถ้าเจ้ามรดกเองทำนิติกรรมจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน หรือสิทธิของตนให้ผู้อื่นแล้วก่อนตาย ถ้านิติกรรมนั้นสมบูรณ์ ต้องถือว่าทรัพย์สินหรือสิทธินั้นมิ ๆ ได้เป็นของผู้ตายในเวลาตายต่อไปจึงไม่ใช่มรดก (ฎ.1642/2492) อาทิ บิดาฝากเงินกับธนาคารในชื่อเด็กเจ้าบัญชีโดยเจตนายกเงินให้เด็ก เงินตกเป็นกรรมสิทธิ์ทันทีที่ธนาคารรับเข้าบัญชี บิดาตกลงกับธนาคารว่าบิดาเป็นผู้ลงชื่อถอนเงิน บิดาตาย ธนาคารจ่ายเงินให้แก่ผู้จัดการมรดกซึ่งขอถอนเงินนั้นเป็นการชอบ แต่ผู้จัดการมรดกผู้รับเงินต้องมอบเงินนั้นแก่เด็กตามหน้าที่เช่นเดียวกับบิดาเด็ก เด็กติดตามเอาคืนพร้อมดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันถอนเงิน (ฎ.244/2522) หรือการที่เจ้ามรดกขายที่นาซึ่งยังไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อโดยมอบการครอบครอง ถือว่าเจ้ามรดกสละการครอบครองไปแล้ว ที่นากล่าวจึงมิใช่เป็นมรดก (ฎ.103/2530) แต่ถ้านิติกรรมไม่สมบูรณ์หรือเป็นโมฆะเพราะเหตุใดก็ตามทรัพย์นั้นยังเป็นของผู้ตายอยู่ จึงตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้ (ฎ.2261/2524 และ 2838/2527)

2) ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดที่ได้มาเนื่องจากการตายของเจ้ามรดก หรือได้มาภายหลังเจ้ามรดกตายไม่ใช่ทรัพย์มรดก

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดที่เกิดขึ้นเพราะความตายของผู้ตายไม่ใช่มรดก บำเหน็จตกทอดตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้อราชการ พ.ศ.2494 เป็นเรื่องรัฐให้สิทธิแก่ทายาท ผู้อุปการะหรือผู้อยู่ในอุปการะโดยตรง หาได้ให้สิทธิแก่ข้าราชการผู้ได้รับบำนาญปกติอยู่ก่อนตายหรือในขณะที่ถึงแก่ความตายไม่ จึงไม่ใช่มรดก (ฎ.4/2505 1586/2517 และ 1056/2525) เจ้าหนี้ของผู้ตายจึงจะเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินส่วนนี้ไม่ได้ (ฎ.876/2525) ผู้จัดการเองก็จะฟ้องศาลให้ตนเรียกค่าบำนาญตกทอดมาจัดการมรดกก็มิได้ (ฎ.4/2505) แต่สิทธิที่จะได้รับบำเหน็จที่ผู้ตายมีอยู่เพราะลาออกจากราชการเป็นสิทธิที่ผู้ตายมีอยู่แล้วขณะถึงแก่ความตาย แม้คำสั่งให้ออกจากราชการจะออกหลังผู้ตายตาย สิทธิรับบำเหน็จนั้นก็เป็นมรดก ผู้ตายทำพินัยกรรมยกให้ผู้อื่นตามมาตรา 1646 (ฎ.1166/25110) เงินเดือนของข้าราชการ หรือลูกจ้างก็เป็นสิทธิที่ผู้ตายมีอยู่ในเวลาตายจึงเป็นมรดกตกแก่ทายาทได้ เงินสะสมที่หักไว้จากเงินเดือนเองก็เป็นสิทธิที่ผู้ตายมีอยู่ในเวลาตายจึงเป็นมรดกได้เช่นกัน (ฎ.1953/2515) เงินทุนเลี้ยงชีพประเภทหนึ่งของธนาคารออมสินสำหรับพนักงานแต่ละคนที่ให้สะสมขึ้นด้วยเงินที่ธนาคารคำนวณเพิ่มให้ร้อยละสิบจากเงินเดือนที่พนักงานได้รับในวันจ่ายเงินเดือนทุกเดือน โดยขึ้นบัญชีแยกประเภทไว้สำหรับพนักงานแต่ละคน เรียกว่าบัญชี “เงินทุนเลี้ยงชีพประเภทหนึ่ง” และให้ธนาคารคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี ถ้าผู้ตายยังไม่ตายและออกจากธนาคารไป ธนาคารก็ต้องจ่ายเงินจำนวนนี้ให้แก่ผู้ตายตามระเบียบ เงินทุนเลี้ยงชีพประเภทหนึ่งจึงเป็นมรดกของผู้ตาย (ฎ.4538/2528) เงินตามโครงการผลประโยชน์เมื่อออกจากงานที่บริษัทคิดให้ผู้ตาย 2.25 เท่าของเงินเดือนสุดท้ายต่ออายุงาน 1 ปีนั้น ถือได้ว่าเป็นเงินของผู้ตาย หากผู้ตายยังไม่ตายและออกจากบริษัทไป บริษัทก็ต้องจ่ายเงินจำนวนนี้ให้แก่ผู้ตาย ดังนั้น เงินตามโครงการผลประโยชน์เมื่อออกจากงานจึงเป็นมรดกของผู้ตาย (ฎ.1288/2535) ส่วนเงินค่าชดเชยซึ่งนายจ้างให้แก่ลูกจ้างเมื่อเลิกจ้างนั้นมิใช่สิทธิเฉพาะตัว หากลูกจ้างมีสิทธิได้รับเงินดังกล่าวแล้วตายลง สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยจึงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทได้ (ฎ.1269/2524 และ 426/2526) ถ้ามรดกยังไม่ได้แบ่ง ทายาทแต่ละคนย่อมฟ้องเรียกค่าชดเชยนี้ได้เต็มจำนวน เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 298 (ฎ.426/2523) นอกจากนี้เงินค่าทดแทนที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับตามกฎหมายแรงงาน สามารถคำนวณเป็นจำนวนเงินแน่นอนได้ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการกำหนดการจ่ายค่าทดแทน เพียงแต่กำหนดให้มีระยะการจ่ายไว้ตามประเภทการสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานโดยสิ้นเชิงเท่านั้น หากลูกจ้างและนายจ้างตกลงกันได้ นายจ้างอาจจ่ายค่าทดแทนในคราวเดียวเต็มจำนวนก็ได้ การกำหนดให้นายจ้างจ่ายค่าทดแทนเป็นรายเดือนนั้น เป็นเพียงการผ่อนคลายภาระของนายจ้าง

และเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างและครอบครัวในการครองชีพมิให้เดือดร้อนในระหว่างที่ปฏิบัติงานไม่ได้เท่านั้น เป็นจำนวนแน่นอนจ่ายเป็นรายเดือน สิทธิเรียกร้องของนายจ้างจึงมีอยู่ในจำนวนนั้นทั้งหมด สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนส่วนที่นายจ้างยังมิได้จ่ายมิใช่สิทธิเฉพาะตัวของลูกจ้าง และเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อลูกจ้างตายย่อมเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท (ฎ.3189/2528)

เงินสงเคราะห์บางประเภทที่จ่ายให้เนื่องจากการตายของผู้ตายตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาก็ดี ไม่ใช่มรดก เหตุนี้สิทธิรับบำนาญพิเศษจึงเกิดขึ้นเนื่องจากการตายของผู้ตายและจ่ายให้แก่ทายาทจึงไม่ใช่มรดก (ฎ.216/2518) เงินช่วยพิเศษซึ่งทางราชการให้แก่ทายาทของข้าราชการ ซึ่งตายระหว่างรับราชการเป็นจำนวนสามเท่าของอัตราเงินเดือน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนนั้น มิใช่เงินเดือนของข้าราชการ และมิใช่มรดก (ฎ.1953/2515) เงินทุนสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลืองานศพ และอุปการะบุตรผู้ตาย โดยเฉพาะซึ่งองค์การช่วยเหลือเพื่อครูจังหวัดลำพูน (ช.พ.ค.) จะจ่ายให้สมาชิกเมื่อถึงแก่ความตายก็ไม่ใช่มรดก (ฎ.132/2507) สิทธิรับเงินสงเคราะห์ที่ตกทอดได้ตกแก่ทายาท เนื่องจากการตายของผู้ตายตามข้อบังคับของการรถไฟแห่งประเทศไทยไม่ใช่สิทธิของผู้ตาย (ฎ.2114/2524) เงินสังขารานุเคราะห์ซึ่งองค์กรสงเคราะห์ข้าราชการกรมไปรษณีย์โทรเลขจ่ายให้ผู้รับประโยชน์ตามที่ผู้ตายระบุไว้เมื่อผู้ตายตาย ทั้งนี้ เป็นไปตามข้อบังคับของกรมไปรษณีย์โทรเลขมิใช่ทรัพย์ที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย จึงไม่ใช่มรดกของผู้ตาย (ฎ.2401/2515 (ประชุมใหญ่)) สิทธิบำเหน็จเพื่อสงเคราะห์พนักงานไฟฟ้านครหลวงไม่ใช่ทรัพย์สินที่พนักงานมีอยู่ในระหว่างมีชีวิตหรือมีอยู่ขณะตาย เงินจำนวนนี้จึงไม่ใช่มรดกของผู้ตาย (ฎ.139/2530) เมื่อไม่ใช่มรดกโดยปกติ การที่สิทธิที่จะได้รับเงินเหล่านี้จะเป็นของผู้ใดจึงต้องพิเคราะห์ฐานที่ตั้งของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาซึ่งเป็นที่มาแห่งสิทธิหรือทรัพย์สินเหล่านั้น ถ้ากฎหมายกำหนดไว้อย่างใดก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น เงินบำเหน็จตกทอดนั้นตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการให้ตกได้แก่ทายาทผู้อุปการะหรือผู้อยู่ในอุปการะ (ฎ.1586/2517) หรือหากมีข้อกำหนดไว้อย่างใดก็ต้องเป็นไปตามนั้น เช่น สิทธิในเงินบำเหน็จเพื่อสงเคราะห์พนักงานไฟฟ้านครหลวงตามข้อบังคับว่าด้วยกองทุนบำเหน็จหนักงานระบุให้จ่ายเงินบำเหน็จแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฎ.139/2530) ผู้ตายจะทำพินัยกรรมให้เป็นอย่างอื่นมิได้ เพราะการกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินนั้นจะมีได้ก็แต่กับทรัพย์สินของตนเอง ตามมาตรา 1646 เท่านั้น (ฎ.132/2507) แต่ถ้ากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาเหล่านี้มิได้กำหนดตัวผู้มิสิทธิไว้หรือผู้ตายมิได้ระบุตัวผู้มีสิทธิดังกล่าวเอาไว้ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญา หรือไม่มีผู้มีสิทธิดังกล่าวอยู่ในเวลาที่ผู้นั้นตาย เพราผู้ที่จะพึงมีสิทธิได้ตายไปก่อน กรณีก็อาจต้องบังคับตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ต้องให้สิทธินั้น

ตกเป็นของทายาทผู้ตาย โดยการเทียบกฎหมายเรื่องมรดกมาบังคับในฐานะบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง (ฎ.2401/2515 (ประชุมใหญ่))

สำหรับเงินอันจะพึงใช้ตามสัญญาประกันชีวิตของผู้ตาย แม้จะมิใช่มรดกเพราะได้มาเนื่องจากการตาย[31] แต่การได้มาซึ่งเงินจำนวนนี้ก็เป็นผลโดยตรงจากการทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้ตายชำระเบี้ยประกันไป เหตุนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 897 จึงให้ถือว่าถ้าผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุให้เงินแก่ทายาททั้งหลายโดยมิได้ระบุชื่อไว้ จำนวนเงินให้ฟังเป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่งแห่งกองมรดกของผู้เอาประกันชีวิตที่เจ้าหนี้จะเอาชำระหนี้กองมรดกได้ ซึ่งก็หมายความว่ากฎหมายให้ถือว่าเป็นมรดกนั้นเอง แต่ถ้าผู้ประกันชีวิตระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ กฎหมายก็ให้ถือเอาเฉพาะเบี้ยประกันที่ส่งใช้ไปแล้วเท่านั้น เป็นส่วนหนึ่งแห่งกองมรดกที่เจ้าหนี้ตายจะเอาใช้หนี้ได้

มีข้อสังเกตเฉพาะสิทธิตามสัญญาอันเกิดขึ้นจากการตายของเจ้ามรดก เมื่อไม่ใช่มรดกก็ย่อมไม่ตกทอดแก่ทายาทโดยตรงตามบรรพ 6 กรณีต้องพิเคราะห์ต่อไปว่าสัญญาที่ผู้ตายทำไว้กับผู้อื่นนั้นระบุให้ใครเป็นผู้รับประโยชน์ ผู้นั้นก็เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก ตามมาตรา 374-376 ไป ทั้งนี้ไม่ว่าผู้รับประโยชน์จะเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายหรือไม่ แต่สิทธิของผู้รับประโยชน์จะเกิดมีขึ้นก็ต่อเมื่อได้แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าตนจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาที่ผู้ตายทำไว้เพื่อประโยชน์ของตนแล้ว ถ้าผู้รับประโยชน์ตายก่อนจะแสดงเจตนาเข้ารับประโยชน์จากสัญญา มีปัญหาว่าสิทธิของทายาทผู้รับประโยชน์กับสิทธิของทายาทของผู้ทำสัญญาใครจะดีกว่ากัน ศาลฝรั่งเศสถือว่าทายาทผู้รับประโยชน์รับสิทธิในการตอบรับเข้าถือเอาประโยชน์จากสัญญาไปตามสัญญาไปตามกฎหมายมรดก จึงตอบรับประโยชน์แทนผู้รับประโยชน์เดิมที่ตายไปได้ แต่ศาลไทยกลับเห็นว่าเมื่อผู้รับประโยชน์ยังไม่ตอบรับเข้าถือเอาประโยชน์ตามสัญญา สิทธิก็ยังไม่เกิด เมื่อไม่เกิดสิทธิตามสัญญาก็ไม่ตกทอด ทายาทของคู่สัญญาเดิมจึงน่าจะมีสิทธิดีกว่าตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยเทียบกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งเรื่องมรดกมาใช้

---

[31] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 14-15), โดย เพรียบ หุตางกูร ก, เล่มเดิม.

2.3.4 ทฤษฎีการรับมรดกแทนที่[32]

ในการรับมรดกแทนที่นั้น โดยทั่วไปแล้วจะมีทฤษฎีการแบ่งทรัพย์มรดกอยู่ 2 ทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและบังคับกันอยู่ทั่วโลก อันได้แก่ทฤษฎี Per Stirpes และทฤษฎี Per Capita โดยทั้ง 2 ทฤษฎีดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันส่งผลให้การแบ่งทรัพย์มรดกของ 2 ทฤษฎีข้างต้นมีความแตกต่างกันด้วย โดยคำว่า Per Stirpes กับคำว่า Per Capita เป็นวลีภาษาลาติน ซึ่งมักจะมีคำหนึ่งคำใดในสองคำนี้ปรากฏอยู่ในพินัยกรรม หรือในกองมรดกอยู่เสมอ การที่ทนายความใช้คำว่า Per Stirpes และ Per Capita ก็เพื่อที่จะทำให้เกิดรูปแบบการจัดสรรทรัพย์สินที่มีความถูกต้องชัดเจนด้วยการใช้สองคำนี้ ทำให้ทนายความสามารถลดการใช้คำลงได้เป็นอย่างมาก การจะอธิบายความหมายของสองคำนี้ อาจอธิบายอย่างย่อ ๆ และกว้าง ๆ ดังนี้

Per Stirpes หมายถึง ต่อสาย ต่อผู้สืบทอด หรือต่อจำนวนญาติผู้ที่เป็นตัวแทนรูปแบบการจัดสรรแบบนี้มีความหมายว่า ผู้ที่ได้รับประโยชน์ต้องได้รับผลประโยชน์หรือมรดกที่บรรพบุรุษลำดับติดกันของพวกเขามีอยู่ หรือมีสิทธิจะได้รับมรดกนั้น มีทนายความบางคน ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “การรับมรดกแทนที่” แทนคำภาษาลาตินคำนี้

ส่วน Per Capita มีความหมายว่า ต่อคน ตามจำนวนของบุคคล หรือส่วนแบ่งหรือสิ่งที่เหมือนส่วนแบ่ง รูปแบบการจัดสรรในรูปแบบนี้ หมายถึงว่า ผู้ที่ได้รับประโยชน์ทุกคนจะถูกนับรวมโดยไม่ได้คำนึงถึงลำดับผู้มีสิทธิ แล้วก็เอาจำนวนของผู้ได้รับผลประโยชน์ทุกคนนี้หารกับมรดกที่มี โดยที่ผู้ที่ได้รับประโยชน์แต่ละคนจะได้รับผลประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน ทนายความบางคนใช้คำภาษาอังกฤษว่า “ส่วนแบ่งและสิ่งที่คล้ายกับส่วนแบ่ง” แทนคำว่า Per Capita นี้

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าแผนภูมิครอบครัวเหมือนกัน 2 แผนภูมิ ถ้าหากว่า พ่อ (จิม) กับลูกชาย (จอห์น) เสียชีวิตทั้งคู่ ให้สังเกตดูว่าเมื่อใช้คำว่า Per Stirpes กับคำว่า Per Capita จะให้ผลที่แตกต่างกันอย่างไรในเรื่องของการจัดสรรทรัพย์สินของจิม

ในกรณีที่ใช้รูปแบบการจัดสรรมรดกแบบ Per Stirpes นั้น ลูกของจิม (คือ เฮิร์บ) จะได้รับทรัพย์สินครึ่งหนึ่งของพ่อ และหลานชายของจิม (ชื่อ ดิ๊ค) กับหลานสาวของจิม (ชื่อ เจน) ต่างก็ได้รับส่วนแบ่งคนละเท่า ๆ กัน จากส่วนที่เป็นทรัพย์สินครึ่งหนึ่งที่ควรจะต้องตกเป็นของจอห์นที่เป็นพ่อของดิ๊คและเจน กล่าวคือดิ๊คและเจนนั้น ต่างคนก็ได้รับทรัพย์สินที่จะต้องตกเป็นของจอห์นคนละครึ่งเท่า ๆ กัน

---

[32] From *Protect Your Estate A Personal Guide To Intelligent Estate Planning* (pp. 135-139), by Robert A. Esperti, Renno L. Peterson, 1993, New York: Mc Graw-Hill.

ภายใต้แผนการจัดสรรมรดกที่ใช้คำว่า Per Capita นั้น เฮิร์บ ดิ้ค และ เจน ต่างก็จะได้รับส่วนจัดสรรเท่า ๆ กัน กล่าวคือ ได้รับทรัพย์สินกันไปคนละ 1 ใน 3 ของทรัพย์สินที่จิมมี

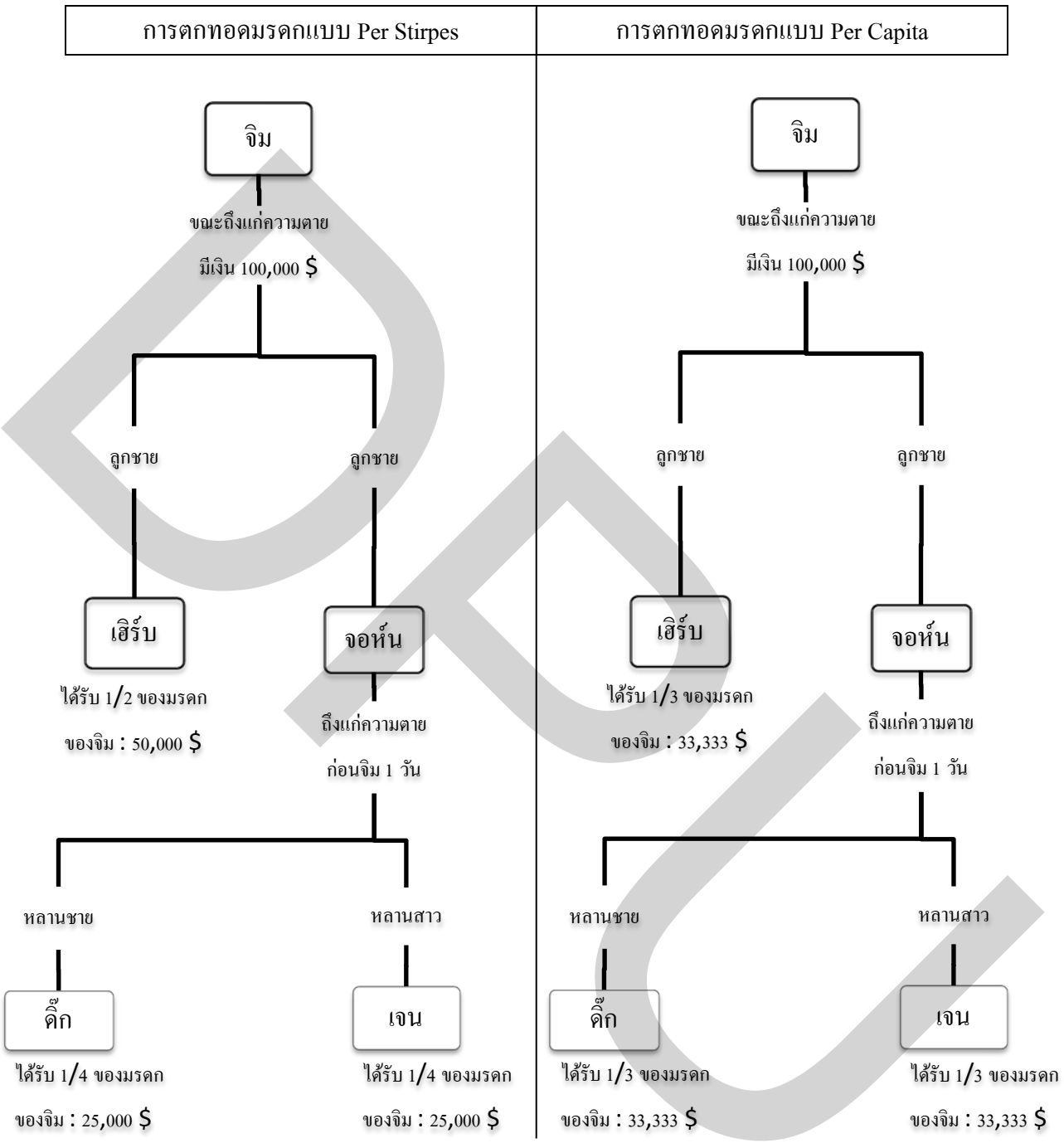
ถ้าหากว่าดิ้คตายไปในอุบัติเหตุครั้งเดียวกันกับที่พ่อของเขา (จอห์น) โดยที่ดิ้คไม่มีลูก ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการจัดสรรมรดกสองรูปแบบก็จะได้ผลอย่างเดียวกัน กล่าวคือ ลูกชายของจิม (คือ เฮิร์บ) ก็จะได้รับทรัพย์สินครึ่งหนึ่งของจิมและหลานสาวของจิม (คือ เจน) ก็จะได้รับทรัพย์สินอีกครึ่งหนึ่งของจิม

ถ้าหากว่าดิ้คตายไปในอุบัติเหตุครั้งเดียวกันกับที่พ่อของเขา (จอห์น) โดยที่ดิ้คมีลูกอยู่ 2 คน ผลจากการใช้แผนการจัดสรรมรดกสองแบบนี้จะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก

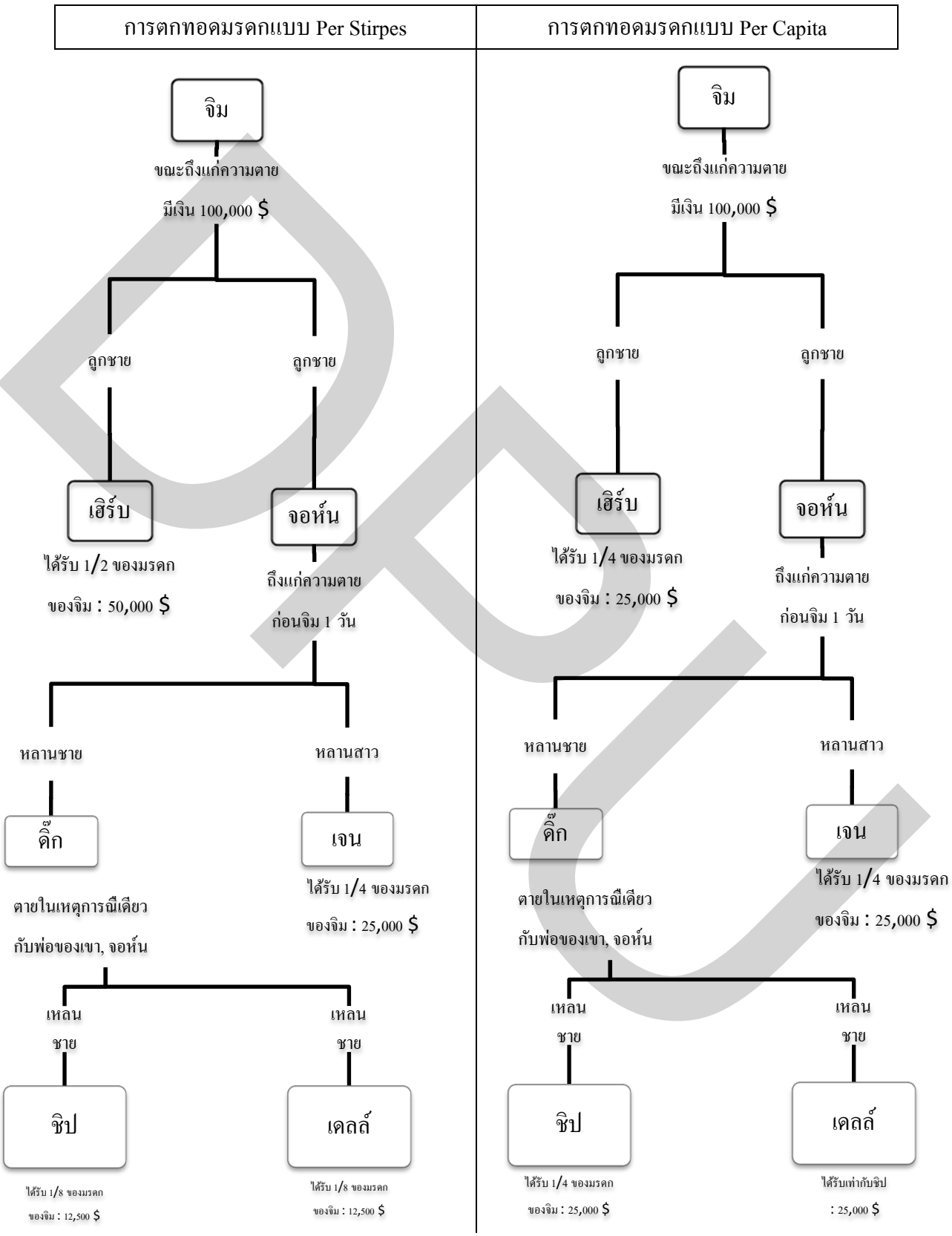
ถ้าหากใช้แผนเป็นแบบ Per Stirpes เฮิร์บจะได้รับทรัพย์สินครึ่งหนึ่งของจิมที่เป็นพ่อของเขา (ซึ่งมีมูลค่า 50,000 เหรียญ) หลานสาวของเฮิร์บ (คือ เจน) จะได้รับทรัพย์สินครึ่งหนึ่งของทรัพย์สินที่จะต้องตกแก่พ่อของเธอ (คือ จอห์น) ซึ่งคิดเป็นมูลค่า 25,000 เหรียญ หลานชาย 2 คนของเฮิร์บ (คือ ชิปและเดล) จะได้รับทรัพย์สินกันไปคนละครึ่งหนึ่งของเงินมูลค่า 25,000 เหรียญ ที่ควรจะต้องตกเป็นพ่อของพวกเขา (คือ ดิ้ค) ซึ่งคิดเป็นมูลค่าคนละ 12,500 เหรียญ

แต่เมื่อใช้แผนการจัดสรรมรดกแบบ Per Capita จะมีผลให้ลูกชายของจิม (คือ เฮิร์บ) ได้รับส่วนแบ่งทรัพย์สิน 1 ใน 4 ส่วนของทรัพย์สินของจิมที่เป็นพ่อของเขา ซึ่งคิดเป็นส่วนแบ่งเท่ากันกับที่หลานสาวของ จิม (คือ เจน) กับหลานชายของเฮิร์บ (คือ ชิป กับ เดล) จะได้รับกล่าวคือ ภายใต้การใช้วิธีจัดสรรมรดกแบบ Per Capita นี้ แต่ละคนจะได้รับทรัพย์สินมูลค่าเท่ากัน นั่นคือ 25,000 เหรียญ

ผลของการใช้แผนจัดสรรมรดกเหล่านี้ สามารถแสดงให้เห็นภาพได้ดังในต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 การตกทอดมรดกแบบ Per Stirpes และการตกทอดมรดกแบบ Per Capita

ภาพที่ 2.2 การตกทอดมรดกแบบ Per Stirpes และการตกทอดมรดกแบบ Per Capita

ทั้งนี้ เหตุผลที่กฎหมายได้บัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่โดยให้ผู้สืบสันดานเป็นผู้รับมรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่เสียสิทธิสิทธิในการรับมรดก ตามความเห็นของนักกฎหมายหลายท่านได้แสดงเหตุผลไว้ดังต่อไปนี้

1) การรับมรดกทนที่นั้นเป็นไปตามนโยบายของกฎหมาย คือ เพื่อประโยชน์ในการบำรุงตระกูลให้มีความมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานต่อไป[33]

2) การที่กฎหมายให้มีการรับมรดกแทนที่นั้นก็เพื่อป้องกันและคุ้มครองบุคคลให้รอดพ้นจากความเดือดร้อนที่อยู่นอกเหนืออำนาจของเขา ซึ่งเป็นความเห็นของนักกฎหมายชาวฝรั่งเศส Capitant[34]

3) กฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองลูกกำพร้าไม่ให้ได้รับความเสียหายแต่อย่างใดจากการตายของบิดาและมารดา[35]

ดังเหตุผลที่กล่าวข้างต้นแล้วอาจสรุปได้ว่าการที่กฎหมายบัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่นั้นก็เพื่อให้คุ้มครองประโยชน์ที่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งเสียสิทธิในการรับมรดกอันเนื่องมาจากการตายก่อนเจ้ามรดกและการถูกกำจัดมิให้รับมรดกพึงมีพึงได้ ถ้าหากบิดามารดาของตนไม่เสียสิทธิในการรับมรดกไปเสียก่อน

---

[33] *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤดก พุทธศักราช 2508* (น. 256). เล่มเดิม.

[34] จาก *การรับมรดกแทนที่* (น. 38-39), โดย จิ๊ด เศรษฐบุต, 2513, บทความกฎหมาย, พระนคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. อ้างถึงใน ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี. เล่มเดิม. น.10.

[35] การรับมรดกแทนที่ (น. 10), โดย ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี. เล่มเดิม.

บทที่ 3
กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทยและต่างประเทศ

การตกทอดของทรัพย์มรดกนั้นเป็นการส่งต่อทรัพย์สินของบุคคลที่ถึงแก่ความตายแล้วไปยังบุคคลอื่นที่มีฐานะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก โดยทั่วไปแล้ว การตกทอดของทรัพย์มรดกจะเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างกว่าออกไป” (Nearer excludes the more remote) กล่าวคือ ทายาทชั้นสนิทที่สุดย่อมได้รับมรดกก่อนทายาทชั้นที่ห่างออกไป ตามลำดับทายาทที่กฎหมายกำหนดไว้ อย่างไรก็ดี ทายาทชั้นสนิทที่สุดอาจเสียสิทธิในการรับมรดกอันเนื่องมาจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดก กฎหมายจึงกำหนดให้มีการรับมรดกแทนที่กัน โดยให้ผู้สืบสันดานของทายาทนั้น ๆ เข้ารับมรดกแทนที่ตน

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของไทย

กฎหมายเกี่ยวกับรับมรดกแทนที่ของไทยนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ซึ่งอยู่ในหมวด 4 การรับมรดกแทนที่กัน ทั้งนี้การรับมรดกแทนที่นั้นเป็นการสืบมรดกประการหนึ่งซึ่งถูกบัญญัติขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งนับเป็นกฎหมายที่สำคัญยิ่ง ในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศและยังเป็นรากฐานที่มาของกฎหมายอื่นอีกด้วย

3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550[36]

การที่กฎหมายมรดกจะมีบทบัญญัติใดในหลักการสำคัญ เช่น ยอมให้ทรัพย์สินทุกประเภทตกเป็นมรดก ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์นั้นขึ้นอยู่กับลัทธิเศรษฐกิจและอุดมการณ์ในรัฐใดรัฐหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวด้วยหลักกรรมสิทธิ์

ในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้น ถือหลักการสำคัญว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์อันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญโดยเฉพาะที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นของรัฐแต่ผู้เดียว เอกชนจะมีได้อย่างมากก็แค่สิทธิครอบครองใช้สอยประโยชน์ เช่น ใช้บ้านเป็นที่อยู่อาศัย โดยเหตุนี้ในระบบ

---

[36] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 3-4). เล่มเดิม.

เศรษฐกิจการเมืองประเภทนี้ ทรัพย์บางอย่างจึงมิอาจตกทอดเป็นมรดกได้เพราะเอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์[37]

ในทางตรงกันข้าม ในประเทศทุนนิยมและเสรีนิยมกลับถือว่า หลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ของบุคคลเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจการเมือง พอ ๆ กับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เมื่อเป็นเช่นนี้ การยอมรับในกรรมสิทธิ์ที่เจ้าของมีอยู่ก่อนตายตกทอดเป็นมรดกไปยังทายาทได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญพอ ๆ กับการยอมรับหลักกรรมสิทธิ์ในเวลามีชีวิตอยู่นั่นเอง เหตุนี้รัฐธรรมนูญของหลายชาติ ซึ่งยึดระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบนี้ บัญญัติรับรองทั้งสิทธิของบุคคลในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และสิทธิของทายาทในการรับมรดกในทรัพย์สินนั้นเมื่อเจ้าของเดิมตาย[38] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 41 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิทั้งสองประการนี้เอาไว้ว่า

"สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ"

โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวนั้นก็เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สิน บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์โดยชอบธรรมรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิใด ๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอน อย่างไรก็ตาม สิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์จะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายบัญญัติให้อำนาจ เป็นต้น ทั้งนี้ การประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินดังกล่าวนั้น คงเดิมตามรัฐธรรมนูญ

---

[37] รัฐธรรมนูญแห่งสหภาพโซเวียตก่อนการเปลี่ยนแปลงในปี 1990 มาตรา 13 บัญญัติว่า "...ทรัพย์สินส่วนบุคคลของพลเมืองโซเวียตรวมทั้งของใช้ประจำวัน สิ่งอุปโภค บริโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนบุคคล เครื่องมือ เครื่องใช้ และสิ่งของอื่น ๆ สำหรับที่ดินเพาะปลูกขนาดเล็ก บ้าน และรายได้จากการออมทรัพย์ ทรัพย์สินส่วนบุคคลของพลเมือง และสิทธิในการสืบทอดมรดก ทรัพย์สินเหล่านั้นได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย."

[38] ดูคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 มาตรา 2, ดูปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 15-17 และกฎหมายพื้นฐานเยอรมัน มาตร 14.

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และสิทธิในการสืบมรดกมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 เป็นครั้งแรก[39]

3.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นเป็นกฎหมายที่ได้กำหนดถึงหลักการรับมรดกแทนที่ไว้โดยตรงซึ่งเป็นหมวดหนึ่งของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก ซึ่งมีการบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 มาจนถึงปัจจุบัน

3.1.2.1 การรับมรดกแทนที่

การรับมรดกแทนที่นั้นได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ(6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกันก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย” โดยการรับมรดกแทนที่นั้นให้สิทธิแก่ผู้สืบสันดานเพื่อรับมรดกแทนที่บุคคลที่เสียสิทธิในการรับมรดกอันเนื่องมาจากบุคคลนั้นถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตายหรือบุคคลนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยกฎหมายได้กำหนดให้ผู้สืบสันดานมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุคคลดังกล่าวได้ ทั้งนี้การรับมรดกแทนที่ดังกล่าว ผู้สืบสันดานก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการเป็นทายาทของเจ้ามรดกอีกด้วย จึงจะมีสิทธิสมบูรณ์ในการเข้ารับมรดกแทนที่

1) การรับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรม[40]

การรับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรมนั้นใช้บังคับเฉพาะแก่กรณีที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดก เสียสิทธิในมรดก กฎหมายจึงให้สิทธิผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมที่เสียสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกมารับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรมที่เสียสิทธิไปก่อนนั้น แต่การให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่นั้นมีเฉพาะกรณีที่ทายาทที่เสียสิทธินั้นเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดาน

---

[39] จาก *เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* (น. 34), โดย คณะกรรมาธิการวิสามัญบันทึกเจตนารมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

[40] จาก *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (น. 139-142), โดย พินัย ณ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญชน.

ของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดก เท่านั้น ในกรณีทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) กล่าวคือลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก หรือลำดับปู่ ย่า ตา ยายของเจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้นกฎหมายไม่ให้มีการรับมรดกแทนที่ เงื่อนไขที่ว่าการรับมรดกแทนที่มีเฉพาะกรณีที่ทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกนั้นปรากฏชัดเจนในข้อความส่วนต้นของมาตรา 1639 ที่ว่า “ถ้าบุคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย”

เหตุที่กฎหมายไม่ให้ผู้สืบสันดานของทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (2) หรือ (5) กล่าวคือลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก หรือลำดับปู่ ย่า ตา ยายของเจ้ามรดกรับมรดกแทนที่นั้นมิใช่เป็นความหลงลืมในการบัญญัติกฎหมาย หากแต่เพื่อมิให้เกิดการรับมรดกแทนที่ในลักษณะที่ขัดต่อหลัก “ญาติชิดย่อมตัดญาติห่างออกไป” ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายมรดกอย่างชัดแจ้งโดยทายาทโดยธรรมลำดับหลังขึ้นมารับมรดกร่วมกับทายาทโดยธรรมลำดับก่อน

ในกรณีที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (2) หรือบิดามารดาของเจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดก (โดยเหตุที่ได้ตายไปก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย) หากกฎหมายให้ผู้สืบสันดานของทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือบิดามารดาของเจ้ามรดกรับมรดกแทนที่ก็จะทำให้พี่น้องของเจ้ามรดก (ซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (3) และ (4)) รับมรดกแทนที่ร่วมกับบิดาหรือมารดาคนที่ยังมีชีวิตอยู่ของเจ้ามรดกหรือร่วมกับบุตรของเจ้ามรดกได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สืบสันดานของทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือบิดามารดาของเจ้ามรดกนอกจากตัวเจ้ามรดกเองแล้วก็คือพี่น้องของเจ้ามรดกนั่นเอง การที่พี่น้องของเจ้ามรดกสามารถรับมรดกร่วมกับบิดาหรือมารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ของเจ้ามรดกหรือร่วมกับบุตรของเจ้ามรดกนั้นย่อมเป็นการขัดกับหลักญาติชิดตัดญาติห่างซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายมรดกทีเดียว

ส่วนในกรณีที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (5) หรือปู่ ย่า ตา ยายของจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกของเจ้ามรดกโดยเหตุที่ได้ตายไปก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้น หากกฎหมายให้ผู้สืบสันดานของทายาทตามมาตรา 1629 (5) หรือปู่ ย่า ตา ยายของเจ้ามรดกรับมรดกแทนที่ได้ก็จะทำให้ลุง ป้า น้า หรืออาของเจ้ามรดก (ซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (6)) รับมรดกแทนที่ร่วมกับปู่ ย่า ตา หรือยายคนที่ยังมีชีวิตอยู่ของเจ้ามรดกได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สืบสันดานของทายาทตามมาตรา 1629 (5) หรือปู่ ย่า ตา ยายของ

เจ้ามรดกก็รวมถึงลุง ป้า น้า หรืออาของเจ้ามรดกนั่นเอง การที่ลุงป้า น้า หรืออาของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (6) สามารถรับมรดกร่วมกับปู่ ย่า ตา หรือยายที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (5) ของเจ้ามรดกนั้นย่อมเป็นการขัดกับหลักญาติชิดตัดญาติห่างเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้เองที่กฎหมายมิให้รับมรดกแทนที่กันในกรณีที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (2) หรือ (5) กล่าวคือลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก หรือลำดับปู่ ย่า ตา ยายของเจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกโดยตายก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายอันที่จริงแล้ว ความในมาตรา 1639 ที่ว่า “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย” ก็กล่าวชัดเจนอยู่แล้ว แต่ก็มีมาตรา 1641 กล่าวย้ำอีกครั้งหนึ่งโดยบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้ามีทายาทในลำดับเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ส่วนแบ่งทั้งหมดตกแก่ทายาทนั้นเท่านั้น ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่ต่อไป”

นอกจากนี้แล้วการรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ก็ยังไม่ให้ใช้บังคับแก่กรณีที่คู่สมรสเสียสิทธิในมรดก ซึ่งอันที่จริงแล้วความก็ชัดเจนจากมาตรา 1639 อยู่แล้วว่าการรับมรดกแทนที่มีเฉพาะกรณีที่ทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกเสียสิทธิในมรดกโดยตายก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย คู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมโดยบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635 แต่กฎหมายก็มิได้ถือว่าคู่สมรสอยู่ในลำดับของทายาทลำดับใดที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ดังนั้น ในกรณีที่คู่สมรสเสียสิทธิในมรดกโดยตายก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายก็ไม่มีกรณีที่จะรับมรดกแทนที่โดยผู้สืบสันดานของคู่สมรส

2) กรณีทายาทถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย[41]

การที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย อันเป็นเหตุให้ผู้สืบสันดานของทายาทเหล่านี้มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกส่วนที่ทายาทเหล่านี้จะพึงได้รับแทนที่ทายาทเหล่านี้ ทั้งนี้การตายดังกล่าวนั้นหมายถึงการตายโดย

---

[41] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 155-157), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธรรมชาติ ซึ่งการตายโดยธรรมชาติในความหมายของนักกฎหมายนั้น[42] อาจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า คนธรรมดาหรือมนุษย์ทุกคนซึ่งเกิดมามีชีวิตย่อมสิ้นชีวิตตายไปเป็นธรรมดาของสามัญลักษณ์ ผิดกันก็แต่ช้าหรือเร็วกว่ากัน แต่เดิมก็ไม่มีปัญหาอะไรเพราะตายแล้วฟื้นไม่ได้ บัดนี้วิทยาศาสตร์เจริญขึ้น ปัญหาว่าตายเมื่อใดเริ่มจะมีและทวีขึ้น หัวใจที่หยุดแล้วอาจเต้นได้อีก หรือเปลี่ยนใหม่อยู่ต่อไปได้อีกนาน และคงนานขึ้นทุกที การหายใจที่หยุดแล้ว ก็ทำให้หายใจได้ใหม่อาจหายใจโดยใช้วัตถุอื่นที่ไม่ใช่อวัยวะของตัวเองก็ได้ อย่างไรก็ดีปัญหาว่าตายเมื่อใดก็คงต้องถือตามธรรมชาติว่าตายเมื่อหัวใจและปอดหยุดทำงาน ดังที่เคยกล่าวกันว่าขาดใจตาย อันเป็นความจริงตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นในตัวคนคงเป็นอาการที่ตามมาจากการหยุดทำงานของปอดและหัวใจ หากปอดและหัวใจอย่างใดอย่างหนึ่งยังคงทำงานอยู่หลังจากที่อีกอย่างหนึ่งหยุดแล้ว เมื่อไม่กลับฟื้นขึ้นทำงานได้ใหม่ก็คงต้องถือว่าตายตั้งแต่แรกที่ปอดหรือหัวใจอันใดอันหนึ่งหยุดทำงาน ไม่ใช่ตั้งแต่สองอย่างหยุดทำงานด้วยกัน[43] ในความเห็นของท่านการตายให้หมายรวมถึงหัวใจและปอดหยุดทำงาน ทั้งนี้ นายแพทย์วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์[44] ได้ให้ความหมายในทางแพทย์ในการจะถือว่าเมื่อไร คนตายหรือสิ้นชีวิตนั้น ต้องพิจารณาถึงกลไกการทำงานของร่างกายมนุษย์เรา ซึ่งมีระบบสำคัญเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ 3 ระบบ คือ ระบบประสาทกลาง ซึ่งได้แก่ สมอง ระบบไหลเวียน ได้แก่หัวใจและหลอดเลือด และระบบหายใจ ได้แก่หลอดลมและปอด โดยสมองเป็นผู้ควบคุมการทำงานของปอดและหัวใจ ให้หายใจและการเต้นของหัวใจเป็นจังหวะ การหายใจการรับออกซิเยนเข้าในกระแสเลือด การเต้นของหัวใจการลำเลียงเอาออกซิเยนไปเลี้ยงร่างกายรวมทั้งเลี้ยงสมอง หัวใจและปอด ให้มีชีวิต มีพลังทำงานอยู่ได้ ดังนั้น จะเห็นว่า ถ้าเกิดการขัดข้องขึ้นที่ระบบใดระบบหนึ่ง จะทำให้ระบบอื่น ๆ อีก 2 ระบบแปรปรวนไปด้วย ถ้าศูนย์ควบคุมการหายใจในสมองถูกทำลาย การหายใจจะหยุดลง เมื่อการหายใจหยุดก็ภาวการณ์ขาดออกซิเยนขึ้นทั่วร่างกาย หัวใจที่ขาดออกซิเยน ก็ไม่สามารถเต้นต่อไปได้ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการทำงานของสามระบบที่กล่าวมาแล้วมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่การกระทำของสมองนั้นคนทั่วไปไม่อาจจะแลเห็นได้เหมือนกับการหายใจและการเต้นของหัวใจ ดังนั้น เดิมการวินิจฉัยคนตายจึงอาศัยการหยุดการทำงานของการหายใจและหัวใจเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์

---

[42] จาก *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานผลการวิจัย) (น. 10-11), โดย พินิจ ทิพย์มณี, 2554, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

[43] จาก *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล* (น. 9), โดย จิตติ ติงศภัทิย์, 2530, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[44] จาก "การเกิด และการตาย," โดย วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2515 (1 มิถุนายน), *วารสารนิติศาสตร์,* 4(1), น. 59-61.

การแพทย์เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก มีเครื่องมือที่สามารถวัดการทำงานของสมองได้ มีเครื่องมือที่ใช้ช่วยการหายใจที่หยุดแล้ว ให้ดำเนินต่อไปได้ มีเครื่องมือที่ใช้สูบฉีดโลหิตแทนการเต้นของหัวใจได้ ดังนั้นการตัดสินการตายจึงเปลี่ยนไปจากเดิม โดยต้องพิจารณาว่า คนจะตายเมื่อปราศจากการทำงานของสามระบบดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ สมองหยุดทำงาน โดยตรวจด้วยการวัดคลื่นสมองด้วยไฟฟ้า หัวใจหยุดเต้น และหายใจเองไม่ได้ ทั้งสามประการประกอบกันจึงจะถือว่าคนตาย นอกจากนี้ การตายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวข้างต้นยังหมายความรวมถึงกรณีที่ตายโดยนิตินัยด้วย ดังจะเห็นได้จากความในบทบัญญัติมาตรา 1640 ที่ว่า “เมื่อบุคคลต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา 62 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้” ทั้งนี้ข้อสำคัญจะต้องปรากฏว่าทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกของเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือ “ต้องถือว่าถึงแก่ความตาย” ก่อนเจ้ามรดกตาย ถึงจะมีการรับมรดกแทนที่ทายาทเหล่านี้ได้ ถ้าทายาทเหล่านี้ถึงแก่ความตายหรือ “ต้องถือว่าถึงแก่ความตาย” ภายหลังเจ้ามรดกตายแล้ว โดยเหตุผลของเรื่องแล้วการรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ทายาทเหล่านี้จะมีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะทรัพย์มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีที่เจ้ามรดกตาย เมื่อในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ทายาทเหล่านี้ยังมีสภาพบุคคลอยู่มรดกจึงตกได้แก่ทายาทเหล่านี้ และในเวลาที่ทายาทเหล่านี้ถึงแก่ความตายหรือ “ต้องถือว่าถึงแก่ความตาย” ทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกส่วนที่ตกได้แก่ทายาทเหล่านี้รวมกับทรัพย์สินที่ทายาทเหล่านี้มีอยู่ในเวลานั้น ก็จะกลายเป็นมรดกของทายาทเหล่านี้และตกทอดแก่ผู้รับพินัยกรรมและ/หรือทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกโดยตรงของทายาทเหล่านี้ แล้วแต่กรณี กล่าวโดยเฉพาะกรณีที่บุคคล “ต้องถือว่าถึงแก่ความตาย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 62 นั้น มาตราที่กล่าวนี้บัญญัติให้ถือว่าบุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นบุคคลสาบสูญถึงแก่ความตายในวันที่บุคคลนั้นตกเป็นผู้ไม่อยู่ครบห้าปีหรือสองปีแล้วแต่กรณี ดังนั้นวันที่ทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกเป็นผู้ไม่อยู่ครบห้าปีหรือสองปี แล้วแต่กรณี จึงต้องเป็นวันก่อนวันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย มิฉะนั้นต้องถือว่าทายาทเหล่านี้ถึงแก่ความตายหลังเจ้ามรดก

ทั้งนี้ การกำหนดเวลาที่บุคคลถึงแก่ความตายในกรณีที่พ้นวิสัยจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดตายก่อนหรือตายหลังในเหตุภยันตรายเดียวกันนั้น มาตรา 17 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ในกรณีที่บุคคลหลายคนตายในเหตุภยันตรายร่วมกัน ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะกำหนดได้ว่าคนไหนตายก่อนหลัง ให้ถือว่าตายพร้อมกัน” ซึ่งในแง่ของกฎหมาย ควรเข้าใจว่า ปัญหาบุคคลถึง

แก่ความตายคือสิ้นสภาพเมื่อใดนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่ผู้กล่าวอ้างความตายนั้นต้องมีภาระการพิสูจน์เวลาที่บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ในกรณีที่บุคคลหลายคนถึงแก่ความตายในเวลาใกล้เคียงกัน จะพิสูจน์อย่างไรว่าบุคคลใดตายก่อนหลังกันเพียงใด การพิสูจน์นั้นอาจมีผลสำคัญในแง่กฎหมายมรดก เนื่องจากกฎหมายถือหลักว่า ผู้จะเป็นทายาทได้จะต้องมีสภาพบุคคลในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย (มาตรา 1604 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ทั้งนี้หลักในการสันนิษฐานเวลาตายของบุคคลหลายคนที่ตายในภยันตรายร่วมกันนั้น ในระบบกฎหมายต่าง ๆ มีหลักที่ต่างกันอยู่สองหลัก คือ หลักที่ถือว่าผู้อ่อนแอย่อมตายก่อนและผู้แข็งแรงย่อมตายทีหลัง ส่วนอีกหลักที่ไทยยึดถือและนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 17 คือหลักที่ถือว่ากรณีพิสูจน์ไม่ได้ให้ถือว่าตายพร้อมกัน คือถือว่าถ้าบุคคลหลายคนตายในระหว่างตกในอยู่ภยันตรายต่อชีวิตร่วมกันและไม่อาจกำหนดลงได้ว่าใครตายก่อนหลังกัน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกัน[45] นอกจากนี้การกำหนดเวลาตายก็ยังมีผลต่อเวลาที่มรดกตกทอดนั้น หากพิจารณาถึงมาตรา 1599 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” ย่อมชี้ให้เห็นหลักการที่ว่า เมื่อบุคคลใดตายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์มรดกทั้งหลายรวมทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของบุคคลนั้นย่อมตกแก่ทายาททันที (Automatic Succession)[46]

ดังนี้ ถึงแม้ว่าโดยเหตุผลของเรื่องนี้แล้ว ในกรณีที่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกถึงแก่ความตายภายหลังจากที่เจ้ามรดกตายแล้ว การรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ทายาทเหล่านี้จะมีไม่ได้ แต่มีปัญหาน่าจะพิจารณาว่าถ้าทายาทเหล่านี้ถึงแก่ความตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานของทายาทเหล่านี้จะเข้ารับมรดกของเจ้ามรดก ส่วนที่จะพึงตกทอดแก่ทายาทเหล่านี้แทนที่ทายาทเหล่านี้ได้หรือไม่ ในปัญหานี้มีความเห็นแยกออกไป 2 ความเห็น คือ ความเห็นที่หนึ่งเห็นว่า ผู้สืบสันดานของทายาทเหล่านี้จะเข้ารับมรดกของเจ้ามรดก ส่วนที่จะพึงตกได้แก่ทายาทเหล่านี้แทนที่ทายาทเหล่านี้ไม่ได้ (ความเห็นฝ่ายแรกนี้ได้แก่อาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ[47]) ส่วนความเห็นที่สองเห็นว่า ผู้สืบสันดานของทายาทเหล่านี้จะเข้ารับมรดกของเจ้ามรดก ส่วนที่จะพึงตกได้แก่ทายาทเหล่านี้แทนที่ทายาทเหล่านี้ได้ (ความเห็น

---

[45] จาก *วิชากฎหมายแพ่งหลักทั่วไป: หลักทั่วไป ว่าด้วยบุคคลธรรมดาและหลักทั่วไปว่าด้วยนิติบุคคล* (น. 21-22), โดย กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2550, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

[46] จาก *ผู้มีส่วนได้เสียในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) (น. 11), โดย ณัฐวุฒิ วังวงศ์, 2526, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[47] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 184 – 185). เล่มเดิม.

ฝ่ายหลังนี้ได้แก่อาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง[48] อาจารย์เพรียบ หุตางกูร[49] อาจารย์วรพจน์ วิศรุตพิชญ์[50] และอาจารย์พินัย ณ นคร[51]) การถือตามความเห็นใดความเห็นดังกล่าวนี้ จะมีผลทางกฎหมายต่างกันไกลมาก

3) กรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก[52]

ทายาทของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 การที่ทายาทจะเสียสิทธิในมรดกก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ มาตรา 1599 วรรคสองบัญญัติไว้ว่า “ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้หรือกฎหมายอื่น” การเสียสิทธิตามกฎหมายอื่นนั้นในขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายพิเศษใดที่มีบทบัญญัติกำจัดหรือลิดรอนสิทธิของทายาทในการรับมรดกของเจ้ามรดก ทายาทจึงอาจเสียสิทธิในการรับมรดกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 เท่านั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ทายาทอาจเสียสิทธิในการรับมรดกได้ใน 3 กรณีด้วยกัน คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดก การตัดมิให้รับมรดก และการสละมรดก ในแต่ละกรณีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ต่างกัน การเสียสิทธิในการรับมรดกในกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกและกรณีการสละมรดกใช้กับทายาทเป็นการทั่วไป กล่าวคือ ทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม แต่การเสียสิทธิในการรับมรดกในกรณีการตัดมิให้รับมรดกใช้เฉพาะกับทายาทโดยธรรมเท่านั้น การเสียสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกกำจัดมิให้รับมรดกเกิดจากการกระทำอันมิชอบของทายาทในขณะที่การเสียสิทธิในการรับมรดกโดยการถูกตัดมิให้รับมรดกนั้นมิได้เกิดจากการกระทำอันไม่ชอบของทายาทแต่เกิดจากความประสงค์ของเจ้ามรดกเองโดยเจ้ามรดกสามารถตัดทายาทโดยธรรมคนใดมิให้รับมรดกโดยเหตุผลใดก็ได้ซึ่งเป็นเรื่องการตัดสินใจตามอำเภอใจโดยแท้ของเจ้ามรดก ส่วนการเสียสิทธิในการรับมรดกโดยการสละมรดกนั้นมิได้เกิดจากการกระทำอันไม่ชอบของทายาทเช่นกันแต่เกิดจากความประสงค์ของทายาทเองโดยทายาทไม่ประสงค์ที่จะรับมรดกของเจ้ามรดก

---

[48] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 132-133), โดย อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, 2542, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

[49] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 61), โดย เพรียบ หุตางกูร และไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2552, กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[50] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 157), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, เล่มเดิม.

[51] จาก *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (น. 145), โดย พินัย ณ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

[52] แหล่งเดิม. (น. 157 – 159).

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นการเสียสิทธิในการรับมรดกโดยผลของการกระทำของทายาทเองซึ่งเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสม กฎหมายจึงลงโทษทายาทซึ่งกระทำการเช่นนั้นโดยกำจัดสิทธิของทายาทในการรับมรดกของเจ้ามรดก ซึ่งการกระทำอันไม่เหมาะสมที่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะสำคัญ โดยในลักษณะแรก การกระทำอันไม่เหมาะสมนั้นเป็นไปในลักษณะที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก การกระทำในลักษณะนี้เป็นผลเสียโดยตรงต่อทายาทคนอื่น ๆ เนื่องจากเมื่อทรัพย์มรดกของผู้ตายถูกยักย้ายหรือปิดบังไปก็จะทำให้การสืบทราบถึงความมีอยู่ของทรัพย์มรดกกระทำได้ยากขึ้น ในบางกรณีอาจไม่มีผู้ใดนอกจากทายาทซึ่งได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกไปรู้ว่า ทรัพย์สินบางอย่างหรือบางรายการเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกของผู้ตายด้วย จึงทำให้ทรัพย์สินนั้นมิได้ถูกนำมารวบรวมในกองมรดกอันมีผลกระทบต่อการแบ่งปันมรดกให้บรรดาทายาทอย่างแน่นอน เนื่องจากทายาทอาจได้รับส่วนแบ่งน้อยลง ทั้งนี้ หากทรัพย์สินที่ได้ถูกปิดบังหรือยักย้ายไปถูกรวบรวมมาอยู่ในกองมรดกก็จะทำให้ส่วนแบ่งของทายาทมีมากขึ้น เมื่อการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีผลต่อทายาทอื่น ๆ หรือทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์ นอกจากทายาทซึ่งได้ยักย้ายหรือปิดบังไปนั้นคืนสู่กองมรดกแล้ว ทายาทซึ่งได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกยังจะต้องถูกกฎหมายลงโทษโดยถูกกำจัดสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดก

ส่วนการกระทำอีกลักษณะหนึ่งที่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกนั้นเป็นไปในลักษณะที่กระทำการอันฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมของสังคม เช่น การฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดก หรือการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก เป็นต้น สำหรับการกระทำอันไม่สมควรในลักษณะนี้นั้น การกระทำบางอย่างอาจมีผลกระทบต่อประโยชน์ในทางทรัพย์สินของทายาท (เช่น การฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก) ในขณะที่การกระทำบางอย่างอาจมิได้มีผลกระทบต่อประโยชน์ในทางทรัพย์สินของทายาทคนอื่น ๆ เพียงแต่ว่าเป็นการกระทำที่สังคมรับไม่ได้ เช่น เมื่อทายาทคนใดฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดก ทายาทคนอื่น ๆ ก็ยังมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก แต่การกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ฝ่าฝืนจริยธรรม กฎหมายจึงกำจัดมิให้ทายาทซึ่งได้กระทำการเช่นนั้นมิให้รับมรดกของเจ้ามรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการกระทำการในลักษณะนี้เรียกว่าการกำจัดมิให้รับมรดกโดยกระทำการฐานเป็นผู้ไม่สมควร (Being Unworthy)

จึงสรุปได้ว่า เหตุซึ่งนำไปสู่การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีอยู่ด้วยกันสองเหตุหรือสองกรณีสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก[53]

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้นเป็นการเหตุแห่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการยักย้ายหรือการปิดบังทรัพย์มรดกทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์ในทางทรัพย์สินโดยตรงเนื่องจากเมื่อทรัพย์มรดกถูกยักย้ายหรือปิดบังไปก็จะทำให้เกิดความยุ่งยากในการรวบรวมทรัพย์มรดก ทรัพย์มรดกบางรายการอาจจะมิได้นำมาถูกรวบรวมในกองมรดกเนื่องจากไม่มีบุคคลใดล่วงรู้ว่าเป็นทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย อันมีผลต่อไปให้ทายาทได้รับส่วนแบ่งของมรดกของผู้ตายไม่ครบถ้วนตามจำนวนทรัพย์มรดกที่มีอยู่จริงกฎหมายจึงลงโทษทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก โดยจำกัดสิทธิในการรับมรดก ซึ่งในบางกรณีกฎหมายจำกัดสิทธิในการรับมรดกทั้งหมด แต่ในบางกรณีก็กำจัดสิทธิในการรับมรดกเพียงบางส่วน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนทรัพย์มรดกที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังนั้นเป็นสัดส่วนเท่าใดของส่วนที่ตนมีสิทธิจะได้รับ อนึ่ง นอกจากทายาทซึ่งได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจะถูกลงโทษโดยการถูกกำจัดมิให้รับมรดกแล้ว ทายาทซึ่งกระทำการดังกล่าวก็ต้องมีความรับผิดในมูลละเมิดและต้องเอาทรัพย์มรดกที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังนั้นมาคืนเพื่อรวบรวมไว้ในกองมรดกเพื่อแบ่งปันให้บรรดาทายาทต่อไป หากทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกไม่สามารถนำตัวทรัพย์มาคืนได้ก็จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินนั้นค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวจึงต้องรวบรวมไปไว้ในกองมรดก ด้วยเหตุนี้ในการคำนวณทรัพย์มรดกและส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกของผู้ตายนั้นก็ต้องถือเสมือนว่าทรัพย์มรดกที่ได้ถูกยักย้ายหรือปิดบังนั้นยังคงมีอยู่

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกในกรณียักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีหลักเกณฑ์ทั่วไปอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 ซึ่งบัญญัติว่า “ทายาทคนใดยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าที่ตนจะได้ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้นั้น”

บทบัญญัตินี้เกิดขึ้นจากความคิดแบบไทยเองโดยมีที่มาจากกฎหมายมฤดกของไทยในบทที่ 43 และบทที่ 44 ซึ่งเป็นบทที่มุ่งลงโทษทายาทที่ได้เบียดบังทรัพย์ไป ถ้อยคำในกฎหมายมฤดกเก่าสะท้อนถึงเจตนารมณ์การลงโทษอย่างเห็นได้ชัด เช่น ถ้อยคำที่กล่าวว่า “ท่านว่ามันโลภมิซื่อตรงต่อญาติพี่น้อง...ท่านว่าอย่าให้ได้ส่วนแบ่งปันซึ่งแบ่งไว้นั้นเลย...”[54]

---

[53] แหล่งเดิม. หน้า 159 – 184.

[54] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 73).

มีข้อสังเกตว่าแม้กฎหมายจะใช้คำว่ายักย้ายหรือปิดบัง “ทรัพย์มรดก” แต่มิได้หมายความว่าหลักกฎหมายเรื่องการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีเฉพาะ “ทรัพย์” เท่านั้น แต่ยังใช้กับทรัพย์สินด้วย จริงอยู่ว่าในส่วนของการยักย้ายทรัพย์มรดกนั้นโดยสภาพแล้วมีได้เฉพาะวัตถุที่มีรูปร่างซึ่งในทางกฎหมายเป็น “ทรัพย์” แต่ในส่วนของการปิดบังทรัพย์มรดกนั้นมีได้ในวัตถุที่ไม่มีรูปร่างด้วย ซึ่งก็เป็นการปิดบัง “ทรัพย์สิน” นั่นเอง จึงเห็นได้ว่าการที่บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 ใช้คำว่า “ทรัพย์มรดก” อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่ก็อาจเป็นเพราะว่าเมื่อกฎหมายกล่าวถึงมรดก กฎหมายใช้คำว่า “มรดก” หรือ “กองมรดก” หรือ “ทรัพย์มรดก” โดยไม่เคยใช้คำว่า “ทรัพย์สินมรดก” นั่นเอง การใช้คำว่า “ทรัพย์มรดก” ในบทบัญญัติมาตรา 1605 จึงใช้ในความหมายของทรัพย์สินใดก็ตามซึ่งเป็นมรดกของผู้ตายนั่นเอง

ก. ลักษณะการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก

บทบัญญัติมาตรา 1605 กล่าวถึงการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก ซึ่งการยักย้ายทรัพย์มรดกนั้นหมายถึงการเอาทรัพย์มรดกไปเสียจากที่ที่เคยอยู่การกระทำดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการเคลื่อนย้ายทางกายภาพ ทรัพย์มรดกที่อยู่ในสภาพที่จะยักย้ายได้จึงมีเฉพาะสังหาริมทรัพย์เท่านั้นและโดยทั่วไปแล้วก็มักเป็นทรัพย์ที่มีรูปร่าง แต่ในยุคที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทรัพย์มรดกที่อาจยักย้ายไปได้อาจเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างซึ่งบางทีอาจมีมูลค่าไม่น้อยกว่าทรัพย์ที่มีรูปร่างด้วยซ้ำ ตัวอย่างเช่น การยักย้ายข้อมูลคอมพิวเตอร์ซึ่งไม่มีรูปร่างโดยการถ่ายโอน เป็นต้น

ส่วนการปิดบังทรัพย์มรดกนั้นมิได้เป็นการกระทำที่มีลักษณะการเคลื่อนย้ายทางกายภาพ แต่มีลักษณะเป็นการอำพรางซ่อนเร้นทรัพย์สินมิให้ใครรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์มรดก ทรัพย์สินที่ปิดบังอาจเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้ โดยอาจรวมถึงการอำพรางซ่อนเร้นเอกสารแสดงสิทธิในทรัพย์สิน ในบางกรณีการปิดบังทรัพย์มรดกนั้นอาจเป็นไปในลักษณะของการแสดงความเท็จเกี่ยวกับทรัพย์มรดกเพื่อให้ทายาทอื่นเชื่อว่าทรัพย์นั้นไม่ใช่ของผู้ตาย

มีปัญหาว่าหากทายาทได้ทำลายทรัพย์มรดกเสียโดยมีเหตุจูงใจบางประการซึ่งการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้นจะต้องเป็นการกระทำต่อตัวทรัพย์มรดกโดยที่หลังจากที่ได้กระทำการนั้นแล้วตัวทรัพย์มรดกยังคงมีอยู่ เพียงแต่ได้เปลี่ยนที่หรืออำพรางซ่อนเร้น แต่สำหรับการทำลายทรัพย์มรดกนั้นมีผลทำให้ตัวทรัพย์ไม่มีอยู่อีกต่อไปแล้ว จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก ดังนั้น ทายาทซึ่งได้ทำลายทรัพย์มรดกก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 แต่ทายาทที่กระทำการดังกล่าวมีความรับผิดทางละเมิดต่อทายาทคนอื่น ๆ อาจมีข้อสงสัยว่าเหตุใดกฎหมายจึงไม่บัญญัติให้การทำลายทรัพย์มรดกเป็นเหตุของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วยทั้งที่การทำลายทรัพย์มรดกโดยตรงย่อมเกิดความเสียหายแก่บรรดาทายาทเช่นกัน แต่ที่เป็นเช่นนี้ก็อาจเป็นเพราะโดยทั่วไปนั้นการทำลายทรัพย์มรดกมิได้มี

ผลกระทบต่อการล่วงรู้ถึงทรัพย์มรดกจึงมิได้ทำให้เกิดความยุ่งยากในการรวบรวมทรัพย์มรดกในขณะที่การยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีผลกระทบต่อการล่วงรู้ของทรัพย์มรดกจึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการรวบรวมทรัพย์มรดก อย่างไรก็ตาม หากทายาทได้ยักย้ายทรัพย์มรดกเพื่อนำไปทำลายในภายหลังทายาทก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุที่ได้ยักย้ายทรัพย์มรดกนั่นเอง

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเกิดขึ้นภายหลังเจ้ามรดกตายแล้วเท่านั้นเนื่องจากหากเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ก็ยังไม่มีทรัพย์ใดที่จะเป็นทรัพย์มรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย กรณีจะแตกต่างจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยกระทำการฐานเป็นผู้ไม่สมควรซึ่งเกิดขึ้นได้ก่อนที่เจ้ามรดกจะตาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเกิดขึ้นหลังเจ้ามรดกตาย แต่หากทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกมาตั้งแต่ก่อนที่เจ้ามรดกตายโดยความประสงค์จะกระทำต่อเนื่องกันไปจนถึงเวลาที่เจ้ามรดกตาย (และอาจกระทำต่อหลังจากที่เจ้ามรดกตายด้วย) ก็น่าจะถือว่าเป็นการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกได้ในกรณีเช่นว่านี้ ในการคำนวณว่าทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเป็นจำนวนเท่าใดหรือเป็นสัดส่วนเท่าใดกับทรัพย์มรดกที่ตนจะได้นั้น ก็จะต้องนำทรัพย์มรดกที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังตั้งแต่ก่อนที่เจ้ามรดกตายมารวมคำนวณด้วย มิฉะนั้นก็จะเปิดช่องให้ทายาทยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกในเวลาใกล้เคียงกับเวลาที่เจ้ามรดกจะถึงแก่ความตายเพื่อหลบเลี่ยงความเสี่ยงจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนอกจากนี้ทรัพย์สินบางอย่างมิใช่มรดกแม้ว่าการได้มาหรือการเกิดขึ้นของทรัพย์สินนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับความตายของบุคคล เช่น ค่าสินไหมทดแทนจากการประกันชีวิต เป็นต้น หากทายาทคนใดยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินเหล่านี้ไปก็ไม่ถือว่าเป็นการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก จึงไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก อันที่จริงแล้วศาลฎีกาก็เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านี้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดก[55]

ข. การมีผลทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทบุคคลอื่น

ทายาทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกก็ต่อเมื่อได้กระทำการดังกล่าวโดย “ฉ้อฉล” หรือ “รู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น” การ “ฉ้อฉล” เป็นการกระทำโดยทุจริตในลักษณะที่ประสงค์จะเอาทรัพย์นั้นเป็นของตน ซึ่งมักจะกระทำด้วยการออกอุบายหลอกลวง (โดยการแสดงความเท็จหรือการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้ชัดแจ้งทำนองเดียวกับองค์ประกอบเบื้องต้นของความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา) ดังนั้น หากปรากฏว่าทายาทนำทรัพย์มรดกไปใช้หนี้ซึ่งผู้ตายได้ก่อไว้ก่อนตาย แม้จะเป็น

[55] คำพิพากษาฎีกาที่ 1586/2517 และคำพิพากษาฎีกาที่ 876/2525.

กระทำโดยพลการ ก็ไม่ถือว่าทายาทได้ยักย้ายทรัพย์มรดกไปโดยฉ้อฉล[56] ส่วนการ “รู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น” อาจกระทำโดยไม่มีเจตนาฉ้อฉลเพื่อจะเอาทรัพย์นั้นเป็นของตน แต่เป็นการกระทำที่ทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 ใช้คำว่า “ฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น” นั้น เมื่อพิจารณาผิวเผินในเบื้องแรกอาจจะเข้าใจไปในทางที่ว่า การ “ฉ้อฉล” กับการ “รู้อยู่ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น” เป็นคนละกรณีกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยฉ้อฉล (โดยประสงค์จะเอาทรัพย์มรดกเป็นของตน) โดยไม่ได้ทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์หรือไม่รู้ว่าทำให้ทายาทอื่นเสียประโยชน์เลยก็ถูกกำจัดมิให้รับมรดกอยู่ดีเนื่องจากเข้าองค์ประกอบในมาตร 1605 ในส่วนของ “ฉ้อฉล” เช่น กรณีที่เจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกเพียงผู้เดียวและมิได้ทำพินัยกรรมให้แก่ผู้ใดและหลังจากที่เจ้ามรดกตายทายาทคนเดียวนั้นได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกไปโดยจะมุ่งเอาไว้เองโดยไม่รอให้มีการจัดการมรดกเสร็จสิ้นเสียก่อน อาจดูเหมือนว่าการกระทำดังกล่าวทำให้ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1605 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิเคราะห์โดยถ่องแท้แล้วตามมาตรา 1605 ซึ่งใช้กับกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน่าจะมีเจตนารมณ์คุ้มครองบรรดาทายาทมิให้เสียประโยชน์มากกว่ามีความประสงค์เพียงลงโทษทายาทที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก (เจตนารมณ์ในกรณีนี้จึงแตกต่างจากกรณีของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการกระทำการฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 ที่มุ่งลงโทษการกระทำของทายาทเป็นสำคัญเนื่องจากล้วนเป็นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนความรู้สึกทางสังคมโดยมิได้เกี่ยวข้องกับการเสื่อมเสียประโยชน์ของทายาทอื่น) ดังนั้น ในกรณีที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยฉ้อฉล กล่าวคือ เพื่อจะเอาทรัพย์มรดกเป็นของตน แต่เมื่อการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้นมิได้ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทซึ่งได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยฉ้อฉลนั้นก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก กล่าวโดยสรุปก็คือการที่ทายาทคนอื่นเสียประโยชน์ด้วย จึงจะถูกกำจัดมิให้รับมรดก อันที่จริงแล้วอาจอธิบายอีกทางหนึ่งได้ว่าในกรณีของการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยฉ้อฉลเป็นการ “ฉ้อฉลทายาทอื่น” ซึ่งก็มีลักษณะของการรู้อยู่ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นไปด้วยในตัวนั่นเอง

กรณีที่เป็นปัญหาในเรื่ององค์ประกอบเกี่ยวกับการมีผลทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น โดยที่การยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่จะทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องมีผลทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นในทรัพย์มรดกของผู้ตายด้วย จึงมีข้อพิจารณาว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ในกรณีที่เจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดก

---

[56] คำพิพากษาฎีกาที่ 424/2526.

เพียงคนเดียวหรือในกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมซึ่งตนมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมนั้น เราจะพิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ก) กรณีเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกเพียงคนเดียว

ในกรณีที่เจ้ามีมรดกมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกเพียงคนเดียว แม้ว่าทายาทนั้นจะได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก แต่ก็มิได้มีสภาพที่สามารถฉ้อฉลทายาทอื่นหรือทำให้ทายาทอื่นเสื่อมประโยชน์ได้เลย (เนื่องจากไม่มีทายาทอื่นนั่นเอง) ทายาทโดยธรรมนั้นจึงไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดก

ข) กรณีที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก

ผู้รับพินัยกรรมมีสิทธิได้รับทรัพย์สินเฉพาะตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรมเท่านั้น ดังนั้นเมื่อปรากฏว่าผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมโดยตั้งใจจะเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนโดยทันทีโดยไม่รีรอให้มีการแบ่งมรดกเสร็จสิ้นลงเสียก่อนก็มีปัญหาว่าผู้รับพินัยกรรมซึ่งกระทำเช่นนั้นจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกหรือไม่ หากพิเคราะห์ผิวเผินในเบื้องแรกอาจจะคิดไปได้ว่าผู้รับพินัยกรรมที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่ตนมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมอยู่แล้วไม่อาจจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้เลยเนื่องจากเมื่อทรัพย์สินนั้นตกได้แก่ผู้รับพินัยกรรมเท่านั้นโดยไม่อาจตกแก่ทายาทอื่นได้ การกระทำดังกล่าวย่อมไม่อาจมีลักษณะเป็นการฉ้อฉลทายาทอื่นหรือทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นได้เลย แต่ครั้นพิเคราะห์ให้รอบคอบแล้วจะเห็นได้ว่าการที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่ตนมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมก็อาจจะทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นได้อยู่เหมือนกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของทรัพย์ที่ระบุยกให้ตามพินัยกรรมว่าเป็นทรัพย์สินที่สามารถแยกจากทรัพย์อื่นได้อย่างชัดเจนหรือไม่ นอกจากนี้ ยังอาจมีกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่ตนไม่มีสิทธิได้รับตามพินัยกรรม ในที่นี้ อาจแยกพิจารณาโดยละเอียดได้ดังนี้

(ก) กรณียักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจน

ในกรณีที่ทรัพย์มรดกที่ผู้รับพินัยกรรมมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมสามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจนย่อมเห็นได้ชัดว่าการที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินนั้นมิได้ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นได้เลย เพราะทรัพย์สินนั้นจะยังคงอยู่ในกองมรดกหรือไม่ประการใดก็มิได้ทำให้ทายาทอื่นมีสิทธิในทรัพย์สินนั้นเลย ทรัพย์มรดกซึ่งสามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้ชัดเจนนั้นที่เห็นได้ชัดคือกรณี “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง” ซึ่งหมายความว่าทรัพย์สินที่มีลักษณะเฉพาะตัวโดยไม่อาจแทนที่กันได้โดยทรัพย์สินอื่น ด้วยเหตุที่การมีอยู่หรือไม่ของทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างมิได้ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นนั่นเองก็เป็นเหตุผล

สำคัญเหตุผลหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 วรรคสอง ว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้น “มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรมซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น” ซึ่งมีความหมายประการหนึ่งว่าแม้ผู้รับพินัยกรรมจะได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรมก็ยังมีสิทธิรับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างนั้นอยู่ดี[57]

นอกจากนี้ทรัพย์มรดกซึ่งสามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจนอาจมีได้ในกรณีทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างแล้วก็ยังอาจพบได้ในกรณีทรัพย์มรดกทั่วไปที่มิได้ปะปนกับทรัพย์มรดกอื่นตามพินัยกรรมส่วนอื่นและไม่นำไปปะปนกับทรัพย์มรดกอื่นในส่วนของทายาทโดยธรรม

(ข) กรณียักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่สามารถยากจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจน

ในบางกรณีทรัพย์สินซึ่งผู้รับพินัยกรรมมีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมเป็นทรัพย์สินที่ไม่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจน เช่น เงินสด เป็นต้น การยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกดังกล่าวก็ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นได้เนื่องจากหลังจากที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินส่วนนั้นไปแล้วผู้รับพินัยกรรมก็อาจจะยังมาเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกส่วนที่เหลืออยู่โดยอ้างสิทธิตามพินัยกรรม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับพินัยกรรมเชื่อว่าคงไม่มีผู้ใดล่วงรู้ว่าผู้รับพินัยกรรมได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้น) การเอาทรัพย์มรดกไปตามกรณีนี้เป็นการเอาทรัพย์มรดกเฉพาะที่ตนได้รับตามพินัยกรรมโดยประการที่ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น ซึ่งต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกในส่วนที่ตนจะได้รับทั้งหมด

(ค) กรณียักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่มีผล

ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกได้อย่างชัดเจนหรือไม่ ผู้รับพินัยกรรมต้องตระหนักว่าอาจเป็นไปได้ที่พินัยกรรมที่ทำขึ้นนั้นไม่มีผลทั้งหมดหรือบางส่วนโดยเหตุบางประการ เช่น ทำผิดแบบตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ซึ่งทำให้ทรัพย์สินตามพินัยกรรมนั้นกลับคืนสู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันระหว่างทายาทโดยธรรมต่อไป หรืออาจเป็นไปได้ที่ผู้ทำพินัยกรรมอาจเพิกถอนพินัยกรรมนั้นไปแล้ว อันเป็นผลให้ทรัพย์สินตามพินัยกรรมที่ถูกเพิกถอนกลับคืนสู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันระหว่างทายาทโดยธรรมต่อไปหรือตกเป็นของผู้รับพินัยกรรมคนใหม่ตามพินัยกรรมฉบับหลัง ในกรณีเช่นว่านี้หากผู้รับพินัยกรรมได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินซึ่งตนได้รับตามพินัยกรรมเดิมที่ไร้ผลไปนั้น การยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินนั้นทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นได้

---

[57] มาตรานี้ยังมีความหมายอีกประการหนึ่งว่าแม้ทายาทใดได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกในส่วนใดก็ตามก็ยังคงมีสิทธิได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรมเสมอ.

ในกรณีข้างต้นนั้นหากผู้พินัยกรรมที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้นมิได้เป็นทายาทโดยธรรมด้วยและมิได้เป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินอื่นตามข้อกำหนดพินัยกรรมข้ออื่นที่มิได้เสียไปด้วยก็ไม่มีประเด็นเกี่ยวกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากเมื่อพินัยกรรมเดิมไร้ผลไปผู้รับพินัยกรรมก็มิได้รับทรัพย์มรดกใดอยู่แล้ว แต่หากปรากฏว่าผู้รับพินัยกรรมที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่มีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมเดิมนั้นมีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมด้วยหรือมีฐานะเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินอื่นตามข้อกำหนดพินัยกรรมอื่นที่มิได้เสียไปด้วย ก็ย่อมมีประเด็นเกี่ยวกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยต้องวินิจฉัยว่าการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกที่ตนได้รับตามพินัยกรรมเดิมนั้นได้กระทำโดยฉ้อฉลทายาทอื่นหรือไม่ หรือกระทำโดยรู้อยู่ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นหรือไม่ ซึ่งก็เป็นการพิเคราะห์เจตนาของผู้รับพินัยกรรมนั่นเอง หากปรากฏว่าได้กระทำโดยมิได้มีเจตนาฉ้อฉลทายาทอื่นหรือไม่รู้ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ผู้รับพินัยกรรมก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แต่หากปรากฏว่าผู้รับพินัยกรรมนั้นได้กระทำโดยฉ้อฉลทายาทอื่นหรือโดยรู้อยู่ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น ผู้รับพินัยกรรมนั้นก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก ในทำนองเดียวกัน ในกรณีที่มีพฤติการณ์ที่ผู้รับพินัยกรรมที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกควรจะรู้ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วย

(ง) กรณียักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรมหรือทรัพย์ตามพินัยกรรมของผู้รับพินัยกรรมคนอื่น

ในกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรม กล่าวคือ ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกอื่นอันเป็นส่วนโดยธรรมที่จะตกแก่ทายาทโดยธรรม ผู้รับพินัยกรรมนั้นก็อาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ เนื่องจากเข้าลักษณะที่ฉ้อฉลทายาทอื่นหรือทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผลย่อมเป็นอย่างเดียวกันหากผู้รับพินัยกรรมได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกซึ่งผู้รับพินัยกรรมระบุให้ตกเป็นสิทธิของผู้รับพินัยกรรมอีกรายหนึ่ง

เมื่อประมวลความคิดโดยละเอียดแล้ว จะเห็นว่าผู้รับพินัยกรรมอาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกได้ใน 3 กรณี คือ (1) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้ (2) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่มีผลแล้ว ทั้งนี้ เมื่อผู้รับพินัยกรรมซึ่งยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเป็นทายาทโดยธรรมด้วยหรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินรายการอื่นที่พินัยกรรมบางส่วนยังคงมีผลอยู่หรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินตามพินัยกรรมฉบับอื่น และ (3) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรมหรือทรัพย์ตามพินัยกรรมของผู้รับพินัยกรรมคนอื่น

ค. สัดส่วนของการถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกอาจทำให้ทายาทที่ถูกกำจัดนั้นเสียสิทธิที่จะได้รับมรดกทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีสัดส่วนเพียงใดมูลค่าของทรัพย์มรดกที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไปเมื่อเทียบสัดส่วนกับมูลค่าของทรัพย์มรดกที่จะได้

สัดส่วนของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเทียบกับมูลค่าของทรัพย์มรดกที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังกับมูลค่าของทรัพย์มรดกที่จะได้นั้นกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1605 นั่นเอง ตามมาตรานี้ในกรณีที่ทายาทยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้น ทายาทที่กระทำการดังกล่าวจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย ส่วนกรณีที่ทายาทยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทที่กระทำการดังกล่าวต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้นั้น ดังนั้นจึงต้องมีส่วนแบ่งที่ทายาทผู้ที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีสิทธิได้รับกรณีปกติเสียก่อนแล้วจึงพิเคราะห์ทรัพย์มรดกส่วนที่ทายาทนั้นได้ยักย้ายหรือปิดบังนั้นเท่ากับหรือมากกว่าส่วนที่ตนจะได้รับหรือน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้รับ หากยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไปมรดกส่วนที่ทายาทนั้นถูกกำจัดก็จะกลับคืนสู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันระหว่างทายาทคนอื่น ๆ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายและไม่เสียสิทธิในมรดกโดยเหตุใด ๆ แต่หากทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้น ทายาทก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด (ในกรณีหลังนี้หากทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดมีผู้สืบสันดานกฎหมายให้ผู้สืบสันดานสืบมรดกแทนได้ แต่หากทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดไม่มีผู้สืบสันดาน ส่วนแบ่งมรดกที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดก็จะกลับคืนสู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันระหว่างทายาทคนอื่น ๆ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายและไม่เสียสิทธิในมรดกโดยเหตุใด ๆ ซึ่งก็มีผลเหมือนกับว่าได้มีการแบ่งมรดกระหว่างทายาทอื่นโดยไม่มีทายาทคนที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดนั่นเอง)

อนึ่งที่กล่าวว่าเมื่อทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องนำมรดกในส่วนที่ทายาทถูกกำจัดไปแบ่งปันระหว่างทายาทคนอื่น ๆ ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย (และไม่เสียสิทธิในมรดกโดยเหตุใด ๆ) นั้นก็เนื่องจากกฎหมายให้ทายาทคนอื่น ๆ ได้รับประโยชน์จากส่วนที่ทายาทบางคนเสียสิทธิโดยให้ส่วนที่เสียสิทธินั้นกลับคืนสู่กองมรดกเพื่อแบ่งปันกันระหว่างทายาทก็ควรยึดถือทายาทที่มีสภาพบุคคลหรือที่สามารถมีสิทธิได้ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายมิฉะนั้นแล้วย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกตายแต่ได้ตายไปก่อนมีเหตุที่ทำให้ทายาทบางคนเสียสิทธิ

ในกรณีที่ทายาทมีสองฐานะ กล่าวคือ เป็นทั้งผู้รับพินัยกรรมและทายาทโดยธรรม หากทายาทซึ่งอยู่ในสองฐานะดังกล่าวยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก การคำนวณทรัพย์มรดก "ส่วนที่ตนจะได้" เพื่อจะไปเทียบมูลค่ากับทรัพย์มรดกที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังนั้นก็เอาทรัพย์มรดกที่ได้รับทั้งในสองฐานะมารวมคำนวณ

ง. ข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้รับพินัยกรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดก

มีข้อสังเกตสำคัญเกี่ยวกับกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกดังนี้

ก) ข้อสังเกตทั่วไป

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกมีทั้งกรณีทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 ใช้คำว่า "ทายาทคนใดยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก...โดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น" คำว่า "ทายาทคนใด" จึงรวมทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม และแม้ผู้รับพินัยกรรมมีสิทธิได้รับทรัพย์สินซึ่งระบุในพินัยกรรมอยู่แล้ว แต่การยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยผู้รับพินัยกรรมก็สามารถทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่นได้เช่นกันซึ่งมีใน 3 กรณี คือ (1) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้ (2) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่มีผลแล้ว ทั้งนี้เมื่อผู้รับพินัยกรรมซึ่งยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเป็นทายาทโดยธรรมด้วยหรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินรายการอื่นที่พินัยกรรมบางส่วนยังคงมีผลอยู่หรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินตามพินัยกรรมฉบับอื่น และ (3) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรมหรือทรัพย์ตามพินัยกรรมของผู้รับพินัยกรรมคนอื่น

ข) ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำทรัพย์ตามพินัยกรรมมารวมคำนวณสัดส่วน

กฎหมายกำหนดให้เทียบสัดส่วนระหว่างมูลค่าทรัพย์มรดกที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังและมูลค่าของทรัพย์มรดกที่ทายาทจะได้รับ ในการเทียบสัดส่วนดังกล่าวมีข้อสังเกตประการสำคัญว่า ในขั้นตอนการคำนวณมูลค่าทรัพย์มรดกที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังนั้นทรัพย์มรดกที่จะต้องไม่เอามาคำนวณด้วยในขั้นตอนนี้ก็คือทรัพย์มรดกรายการที่ทายาทนั้นมีสิทธิได้รับพินัยกรรมหากการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกรายการนั้นมิได้มีลักษณะที่ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าเมื่อกฎหมายประสงค์ที่จะกำจัดสิทธิของทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเฉพาะเมื่อการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกนั้นทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นก็จะนำทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมอันเป็นทรัพย์สินที่ได้ถูกยักย้ายหรือปิดบังไปโดยไม่ทำให้เสื่อมประโยชน์ทายาทอื่นมารวมคำนวณไม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่าการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกโดยผู้รับพินัยกรรมซึ่งไม่สามารถจะมีลักษณะที่ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่นได้นั้น

มีเฉพาะในกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจึงต้องไม่เอาทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้อย่างชัดเจนมารวมคำนวณในขั้นตอนการคำนวณมูลค่าของทรัพย์มรดกที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้

อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการคำนวณทรัพย์มรดกที่ทายาทมีสิทธิจะได้รับนั้นต้องเอาทั้งทรัพย์มรดกที่มีสิทธิได้รับตามพินัยกรรมและทรัพย์มรดกที่มีสิทธิได้รับในฐานะทายาทโดยธรรมมารวมคำนวณด้วยกันทั้งหมดเนื่องจากทายาทนั้นรับมรดกทั้งสองฐานะ

จ. การคุ้มครองสิทธิของผู้รับพินัยกรรมในการได้รับ “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉาะอย่าง” ตามพินัยกรรม

แม้ว่าบทบัญญัติมาตรา 1605 ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรมด้วย ซึ่งมีผลทำให้ผู้รับพินัยกรรมที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ในกรณี (1) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่สามารถแยกจากทรัพย์มรดกอื่นได้ (2) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมที่ไม่มีผลแล้ว ทั้งนี้ เมื่อผู้รับพินัยกรรมซึ่งยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกเป็นทายาทโดยธรรมด้วยหรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินรายการอื่นที่พินัยกรรมบางส่วนยังคงมีผลอยู่หรือเป็นผู้รับพินัยกรรมในทรัพย์สินตามพินัยกรรมฉบับอื่น และ (3) ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรมหรือทรัพย์ตามพินัยกรรมของผู้รับพินัยกรรมคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์นอกพินัยกรรมไป หรือทรัพย์ตามพินัยกรรมที่ผู้รับพินัยกรรมคนอื่นมีสิทธิได้รับ แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าผู้รับพินัยกรรมที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกจะไม่เสียสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมหากเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ข้อยกเว้นดังกล่าวปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1605 วรรคสอง “มาตรานี้มิให้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรมซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

คำว่า “ทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง” หมายถึง ทรัพย์สินที่มีลักษณะเฉพาะตัวโดยไม่อาจแทนที่กันได้โดยทรัพย์สินอื่น[58] ส่วนทรัพย์สินที่มิได้มีลักษณะเฉพาะตัวโดยที่ไม่อาจแทนกันได้โดยทรัพย์สินอื่นก็ไม่เป็นทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง

อนึ่ง มีผู้เห็นว่าทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นพิเศษจากกองมรดกทรัพย์สินนั้นก็เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างได้[59]

---

[58] คำว่า “ทรัพย์เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง” ยังใช้ในมาตรา 1651 อีกด้วยซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึง “ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ.”

[59] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 79).

แต่นักกฎหมายบางท่าน[60] ยังไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นดังกล่าว และให้เหตุผลว่าการกำจัดมิให้รับมรดกเป็นการลงโทษทายาทที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดก แต่ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 1605 วรรคสองในกรณี “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง” ข้อยกเว้นดังกล่าวควรตีความอย่างจำกัดมากเพื่อให้วัตถุประสงค์การลงโทษบรรลุผล ในที่นี้ควรตีความว่าเหตุที่กฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้ก็เนื่องจากเป็นการเคารพความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรมที่ประสงค์จะให้ผู้รับพินัยกรรมได้รับทรัพย์มรดกที่มีลักษณะเป็นพิเศษ อนึ่ง ควรสังเกตด้วยว่าคำว่า “ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง” ซึ่งหมายถึงทรัพย์ที่ได้ทำให้แน่นอนแล้วโดยไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเฉพาะตัวในลักษณะที่ไม่อาจแทนกันได้โดยทรัพย์สินอื่น

(2) การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยกระทำการฐานเป็นผู้ไม่สมควร[61]

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 กำหนดการกระทำฐานเป็นผู้ไม่สมควรที่ทำให้ผู้กระทำถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้ 5 กรณีด้วย ตามมาตรา 1606 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 1606 “บุคคลดั่งต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

(1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

(3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง

(4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น

(5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อภัยไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร”

การกระทำในทั้ง 5 กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมของสังคมไทย กฎหมายจึงลงโทษทายาทซึ่งกระทำการดังกล่าวโดยกำจัดสิทธิของทายาทนั้นมิให้รับมรดกของผู้ตาย ซึ่งเป็นการกำจัดสิทธิในการรับ

---

[60] *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (น. 183).

[61] แหล่งเดิม. (น. 185-206).

มรดกทั้งหมด มิใช่เป็นการกำจัดมิให้รับมรดกเพียงบางส่วนดังเช่นกรณีที่ทายาทได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทั้งนี้ หลักการการถูกกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีนี้ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักกฎหมายแพ่งของประเทศต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 727 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 969 และประมวลกฎหมายแพ่งบราซิล มาตรา 1595 [62]อย่างไรก็ดี การกระทำที่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยตามมาตรา 1606 นั้นมีด้วยกัน 5 กรณีดังนี้

ก. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุการณ์ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้สิทธิรับมรดกก่อนตนได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (1) ซึ่งกล่าวถึง “ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” เมื่อพิเคราะห์องค์ประกอบการกระทำที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกแล้วมีข้อสังเกตเกี่ยวกับสาระสำคัญของบทบัญญัตินี้ดังนี้

ก) การเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน

การ “เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตาย” ก็คือการฆ่าโดยเจตนาหรือพยายามฆ่านั่นเอง ทายาทซึ่งถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือพยายามฆ่า เมื่อกฎหมายกำจัดทายาทมิให้รับมรดกเมื่อได้เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็ต้องพิเคราะห์เจตนาของผู้กระทำการนั้น หากทายาทได้ทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนา ในกรณีเช่นนี้ทายาทที่ได้ทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากมิได้มีเจตนาฆ่า

สำหรับปัญหาว่าทายาทที่มิได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเอง แต่เป็นผู้ใช้ หรือเป็นผู้สนับสนุนในการฆ่าหรือพยายามฆ่า ทายาทนั้นจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (1)ได้หรือไม่ ในประเด็นนี้เมื่อกฎหมายกำจัดสิทธิของทายาทที่กระทำชั่ว ทายาทที่เป็นผู้ใช้หรือเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกันแต่ต้องปรากฏว่าผู้ถูกใช้หรือผู้ที่ได้รับการสนับสนุนได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้สิทธิรับมรดกก่อนตนแล้ว มิฉะนั้นจะเป็นการตีความที่เกินไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย

---

[62] จาก “การสูญเสียสิทธิในการรับมรดก,” โดย นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์, 2529 (มิถุนายน-กันยายน), *วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,* 1(1). น. 71.

ข) เจตนาในลักษณะที่ตั้งใจประทุษร้ายโดยตรงต่อเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน

แม้กฎหมายมุ่งกำจัดสิทธิของทายาทซึ่งได้เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน แต่การกำจัดสิทธินี้เป็นการลงโทษในทางแพ่งโดยเห็นว่าเมื่อทายาทมุ่งทำลายชีวิตของเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็ไม่สมควรได้รับมรดกของเจ้ามรดก (ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักเป็นการมุ่งฆ่าเพื่อหวังประโยชน์จากมรดก) ดังนั้น เจตนาฆ่าตามมาตรา 1606 (1) จึงต้องเป็นเจตนาในลักษณะที่ตั้งใจประทุษร้ายโดยตรงต่อเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน โดยไม่รวมถึงกรณีกระทำโดยพลาดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 หรือการกระทำโดยสำคัญผิดในตัวบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 61

ค) ความ “ไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ของการฆ่าหรือพยายามฆ่า

มาตรา 1601 (1) กำจัดทายาทมิให้รับมรดกเมื่อ “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีเจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” ดังนั้น การฆ่าหรือพยายามฆ่าบุคคลที่กฎหมายกำหนดนั้นต้องเป็นการกระทำ “โดยมิชอบด้วยกฎหมาย” หากการฆ่าหรือพยายามฆ่าในกรณีที่กระทำเป็นการกระทำโดยป้องกันสมควรแก่เหตุ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 ไม่ถือว่าเป็นความผิด การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก

สำหรับการฆ่าหรือพยายามฆ่าด้วยความจำเป็นนั้นต้องระลึกได้ว่าประมวลกฎหมายอาญากำหนดว่าในกรณีที่เป็นการกระทำด้วยความจำเป็นเพราะอยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หรือเพราะเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้โดยที่ตนมิได้ก่ออันตรายนั้นเองผู้นั้นไม่ต้องรับโทษหากได้กระทำโดยไม่เป็นการเกินสมควรแก่เหตุ แต่ก็มีข้อน่าคิดเมื่อประมวลกฎหมายอาญามาตรา 67 เพียงแต่ยกโทษให้โดยมิได้ยกเว้นความผิดดังเช่นในกรณีของการกระทำโดยป้องกันโดยสมควรแก่เหตุ ทายาทซึ่งฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ในประเด็นนี้เห็นว่าในบริบทของสิทธิในการรับมรดกนั้นน่าจะถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน เนื่องจากเป็นกรณีทำนองเดียวกันหรือคล้ายกับกรณีที่ไม่ได้ตั้งใจประทุษร้ายโดยตรงต่อเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนนั่นเอง อนึ่งในกรณีที่เป็นการกระทำที่กฎหมายยกเว้นโทษให้เนื่องจากผู้กระทำผิดยังมีความบกพร่องเกี่ยวกับสภาพทางคิดหรือทางจิต เช่น กรณีที่ผู้กระทำความผิดยังเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี เป็นต้น ก็น่าจะถือว่ามิใช่เป็นการกระทำ “โดยมิชอบด้วยกฎหมาย” ตามความหมายของมาตรา 1606 (1) เช่นกัน เนื่องจากเมื่อทายาทซึ่งได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนมีความบกพร่องเกี่ยวกับสภาพทางความคิดหรือจิตก็ไม่มีเหตุผลที่กฎหมายจะลงโทษทายาทนั้นโดยกำจัดสิทธิในการรับมรดก

ง) การถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด

ถึงแม้ว่ากฎหมายกำจัดทายาทมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกโดยเหตุที่เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่กฎหมายก็ประสงค์ให้ทายาทซึ่งกระทำการดังกล่าวนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและพิสูจน์ความผิดจนเชื่อได้ว่าทายาทได้กระทำการเช่นนั้นจริง มาตรา 1601 (1) จึงกำหนดว่าทายาที่จะถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะต้อง “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด” ว่าได้เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คำพิพากษาถึงที่สุดไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา แต่อาจเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก็ได้หากไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่ากฎหมายใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด (ทั้งนี้ ตัวบทภาษาอังกฤษซึ่งเขียนขึ้นตั้งแต่ชั้นร่างกฎหมายใช้คำว่า “who is convicted by a final judgment”) ถ้อยคำดังกล่าวจึงหมายความว่าทายาทซึ่งได้เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่จำเป็นต้องไปรับโทษ เพียงแต่ทายาทถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดฐานเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็เพียงพอที่จะทำให้ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกแล้วแต่ทายาทนั้นจะไม่ได้รับโทษเนื่องจากศาลเห็นควรรอลงอาญา หรือมีเหตุบรรเทาโทษ เป็นต้น

การที่กฎหมายกำจัดสิทธิในการรับมรดกของทายาทซึ่งเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าการกระทำนั้นย่อมหมายความว่าตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทายาทได้เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ยังไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกแม้จะปรากฏชัดเพียงใดว่าได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนก็ตาม อนึ่ง มีข้อสังเกตด้วยว่าในกรณีที่ทายาทได้ฆ่าเจ้ามรดกโดยมิชอบด้วยกฎหมายจริงแต่ทายาทนั้นไม่มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ฝ่ายตุลการได้ตัดสินความผิดเนื่องจากทายาทได้ตัดสินใจฆ่าตัวตายเสียก่อนอันทำให้สิทธิฟ้องคดีอาญาเป็นอันระงับ ทายาทนั้นก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นกัน มรดกของเจ้ามรดกก็จะตกแก่ทายาทซึ่งได้ฆ่าเจ้ามรดกนั้นและเมื่อทายาทนั้นได้ฆ่าตัวตายตามไปก็จะทำให้มรดกซึ่งตกแก่ทายาทที่ได้ฆ่าเจ้ามรดกกลายเป็นมรดกของทายาทที่ฆ่านั้นและตกทอดไปยังทายาทของทายาทที่ฆ่าเจ้ามรดกอีกทอดหนึ่ง ซึ่งกรณีเหล่านี้ล้วนแต่ก่อให้เกิดผลอันไม่เป็นธรรมต่อเจ้ามรดก

จ) ความหมายของคำว่า “ผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน”

การฆ่าหรือพยายามฆ่าบุคคลอื่นซึ่งทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (1) นั้นต้องเป็นการฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน คำว่า “เจ้ามรดก” ย่อมความหมายชัดเจนในตัวเอง แต่คำว่า “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” นั้นอาจต้องพิเคราะห์ความหมายที่แท้จริง เมื่อพิเคราะห์แล้วเห็นได้ว่าบุคคลที่เป็น “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” ได้มีดังนี้

(ก) ทายาทโดยธรรมลำดับก่อน

ทายาทโดยธรรมลำดับก่อนเป็น “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” เนื่องจากมีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทโดยธรรมลำดับหลังโดยไม่ต้องสงสัย และสิทธิของทายาทโดยธรรมลำดับก่อนในการรับมรดกของเจ้ามรดกก็ตัดสิทธิทายาทโดยธรรมลำดับหลังตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างกว่าออกไป”

(ข) ผู้รับมรดกแทนที่

โดยที่ผู้รับมรดกแทนที่ก็มีสิทธิได้รับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดก หากทายาทโดยธรรมลำดับดังกล่าวตายก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ดังนั้น การที่ทายาทคนใดในลำดับหลังจากทายาทโดยธรรมดังกล่าวได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรมลำดับดังกล่าว ทายาทคนนั้นก็จะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

(ค) ผู้รับพินัยกรรม

โดยที่ผู้รับพินัยกรรมมีสิทธิได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมโดยทรัพย์สินนั้นจะไม่นำไปแบ่งระหว่างทายาทโดยธรรมหากพินัยกรรมนั้นมีผลสมบูรณ์ ผู้รับพินัยกรรมจึงเป็น “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (1) ได้ การที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยการฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นกรณีที่ทายาทโดยธรรมฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทโดยธรรมด้วย ทั้งนี้มาตรา 1606 (1) ก็มิได้ระบุว่าในส่วนของการฆ่าหรือพยายามฆ่า “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” นั้นให้ใช้บังคับเฉพาะแก่กรณีระหว่างทายาทโดยธรรมด้วยกันเท่านั้น ดังนั้น หากศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าทายาทโดยธรรมได้ฆ่าผู้รับพินัยกรรมโดยมิชอบด้วยกฎหมายทายาทโดยธรรมก็จะถูกกำจัดมิให้รับมรดก อันที่จริงแล้วทายาทโดยธรรมต้องตระหนักถึงผลในเชิงลงโทษเช่นนี้เพราะเป็นไปได้ว่าเจ้ามรดกซึ่งมีทรัพย์มรดกจำนวนมากมายมหาศาลอาจทำพินัยกรรมเพื่อยกทรัพย์สินซึ่งมีมูลค่าเพียงเล็กน้อยให้แก่ผู้รับ

พินัยกรรมและทายาทโดยธรรมก็ได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้รับพินัยกรรม ในกรณีเช่นนี้ทายาทโดยธรรมก็จะถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมด ทั้งนี้ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยกระทำฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 เป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดโดยมิได้เทียบกับมูลค่าของทรัพย์มรดกใด

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้รับพินัยกรรมเป็น “ผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน” ตามความหมายมาตรา 1606 (1) ซึ่งทำให้ทายาทโดยธรรมซึ่งได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้รับพินัยกรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ แต่กรณีที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ก็คือกรณีที่ผู้รับพินัยกรรมรายหนึ่งได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้รับพินัยกรรมอีกรายหนึ่ง หรือได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทโดยธรรม การกระทำนี้ก็เป็นสิ่งที่ฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมเช่นเดียวกันแต่ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

อย่างไรก็ดี การที่กฎหมายกำจัดสิทธิทายาทซึ่งได้ “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย” นั้นอาจทำให้เข้าใจว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อมิให้ทายาททำลายชีวิตของบุคคลอื่นเพื่อหวังผลประโยชน์ทางมรดก กล่าวคือ ฆ่าเจ้ามรดกเพื่อให้ผู้ฆ่าได้รับมรดกของเจ้ามรดกหรือฆ่าทายาทที่มีสิทธิรับมรดกก่อนตนเพื่อให้ตนได้รับมรดก จริงอยู่ว่าการป้องกันมิให้ทายาททำลายชีวิตของบุคคลอื่นเพื่อหวังประโยชน์ในมรดกเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญ แต่ก็มิใช่เจตนารมณ์เดียวของกฎหมาย กฎมายยังมีเจตนารมณ์เพื่อลงโทษทายาทซึ่งประสงค์จะทำลายชีวิตของเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนนั้นด้วยเนื่องจากว่าไม่สมควรที่ทายาทซึ่งได้กระทำการดังกล่าวได้รับมรดก ดังนั้น แม้ทายาทฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยมิได้มีเจตนาจะรับมรดก แต่ได้กระทำไปด้วยเหตุอื่น ทายาทซึ่งถูกศาลพิพากษาว่าได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี การฆ่าผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนในบางกรณีนั้นมิได้ทำให้ทายาทซึ่งได้ฆ่าผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนได้รับประโยชน์ในมรดกได้เลยเนื่องจากยังมีทายาทอื่น ๆ ที่อยู่ในลำดับเดียวกับผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนที่ถูกฆ่านั้นมีสิทธิรับมรดกก่อนตนอยู่เช่นเดียวกัน

ข. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฟ้องเท็จว่าเจ้ามรดกกระทำความผิดโทษประหารชีวิต

การที่ทายาทฆ่าเจ้ามรดกทำให้ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ตามมาตรา 1606 (1) ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ทายาทซึ่งทราบเช่นนั้นจึงอาจมิได้ฆ่าเจ้ามรดกด้วยตนเองเพื่อมิให้ตนถูกกำจัดมิให้รับมรดก แต่อาจหาวิธีที่ให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย วิธีอันแยบยลก็คือการยืมมือกระบวนการยุติธรรมพรากชีวิตของเจ้ามรดกเอง โดยการที่ทายาทฟ้องเท็จเจ้ามรดกในฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษถึงขั้นประหารชีวิตโดยหวังว่าเจ้ามรดกจะถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดและ

ถูกประหารชีวิต กฎหมายจึงไม่เปิดโอกาสให้ทายาทอาศัยกระบวนการยุติธรรมเพื่อพรากชีวิตเจ้ามรดกโดยที่เจ้ามรดกมิได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหา มาตรา 1606 (2) จึงกำจัดทายาทมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกหากเป็น “ผู้ที่ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ” ซึ่งเมื่อพิเคราะห์ถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (2) แล้วจะเห็นว่าทายาทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็ต่อเมื่อมีข้อเท็จจริงสำคัญสองประการ โดยข้อเท็จจริงประการแรกนั้น ต้องปรากฏว่าทายาทฟ้องเจ้ามรดกโดยกล่าวหาว่าเจ้ามรดกกระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ไม่ว่าจะฟ้องเองหรือเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ หากทายาทมิได้ฟ้องร้องเพียงแต่ร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหาว่าเจ้ามรดกกระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ทายาทก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรเพราะเป็นเพียง “การร้องทุกข์” หรือ “การกล่าวโทษ” มิใช่ “การฟ้อง” เจ้ามรดก ส่วนข้อเท็จจริงประการที่สองนั้น ต้องปรากฏว่าทายาทซึ่งได้ฟ้องเจ้ามรดกนั้นได้ฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ แต่กฎหมายกำหนดให้ข้อเท็จจริงที่ว่าทายาทได้ฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จนั้นได้รับการพิสูจน์โดยกระบวนการยุติธรรมโดยต้องให้ทายาทนั้น “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ” ซึ่งหมายถึงศาลพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ ไม่ว่าศาลจะลงโทษทายาทนั้นหรือไม่ก็ตาม ทายาทนั้นก็ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากเป็นผู้ไม่สมควร ทั้งนี้ ควรสังเกตด้วยว่าในความผิดที่ทายาทได้ฟ้องเท็จเจ้ามรดกนั้นไม่ว่าศาลจะพิพากษาว่าเจ้ามรดกมีความผิดหรือไม่หรือจะลงโทษเจ้ามรดกหรือไม่ก็ไม่ใช่สาระสำคัญ สาระสำคัญอยู่ที่ว่าศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทายาทมีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

ค. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการเพิกถอนไม่พยายามเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนามาสู่กระบวนการยุติธรรม

การกระทำซึ่งกฎหมายเห็นว่าทายาทไม่สมควรได้รับมรดกของเจ้ามรดกอีกประการหนึ่งคือการที่ “รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ” ซึ่งเป็นการกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1606 (3) การกระทำดังกล่าวเป็นการเพิกเฉยไม่พยายามเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนามาสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งที่รู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว เหตุที่กฎหมายลงโทษทายาทที่เพิกเฉยเช่นนี้ก็อาจเป็นเพราะการเพิกเฉยเช่นนี้แสดงถึงความอกตัญญูต่อเจ้ามรดกหรือไม่สนใจใยดีต่อเจ้ามรดก จึงไม่สมควรได้รับมรดกของเจ้ามรดก เราอาจพิจารณาหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นของมาตรา 1606 (3) ได้ดังนี้

การกระทำตามมาตรา 1606 (3) คือ “รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ” การถูกกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีนี้จึงมีหลักเกณฑ์ในเชิงองค์ประกอบสำคัญดังนี้

(1) เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา

(2) ทายาทรู้ความจริงว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา

(3) ทายาทมิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

สำหรับองค์ประกอบแรกนั้น จะต้องปรากฏชัดว่ามีผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนา หากผู้กระทำให้เจ้ามรดกตายมิได้มุ่งฆ่าเจ้ามรดก ทายาทที่รู้ความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น แต่มิได้ร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ในกรณีเช่นนั้นกฎหมายเห็นว่ายังไม่ถึงขั้นเป็นการอกตัญญูถึงขนาดหรือไม่ใยดีต่อเจ้ามรดกถึงขนาดนั่นเอง สำหรับองค์ประกอบสองข้อหลังนั้น มีข้อสังเกตสองประการ

ประการแรก มีข้อสังเกตเกี่ยวกับระดับของการรู้ข้อเท็จจริงของทายาท ทั้งนี้ทายาทรู้ข้อเท็จจริงเพียงใดเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนาก็ต้องแจ้งข้อเท็จจริงเพียงนั้น ถึงจะกล่าวได้ว่า “ได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ” หากทายาทปกปิดข้อเท็จจริงบางอย่างที่ตนทราบเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนา ทายาทก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ประการที่สอง สำหรับเวลาที่ทายาทซึ่งรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนาจะต้องนำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั้น ต้องเป็นเวลาที่ไม่ล่าช้าโดยควรกระทำเสียตั้งแต่ในโอกาสแรกที่จะกระทำได้ หากปล่อยให้ระยะเวลาล่วงเลยไปเกินสมควร ทายาทละเลยไม่กระทำการดังกล่าวก็ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้ในภายหลังทายาทซึ่งได้เพิกเฉยเช่นนั้นจะนำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การนำข้อความขึ้นร้องเรียนดังกล่าวอาจไม่เป็นประโยชน์ต่อทายาทเนื่องจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้บังเกิดผลสมบูรณ์ก่อนเสียแล้ว ทายาทผู้นั้นจึงไม่มีสิทธิที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดกอยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ดี โดยที่การที่ทายาทซึ่งรู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็เพราะเห็นกันว่าการเพิกเฉยดังกล่าวเป็นการอกตัญญูหรือไม่สนใจใยดีต่อเจ้ามรดก การลงโทษโดยการกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกย่อมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษหากปรากฏว่าการเพิกเฉยของทายาทนั้นเกิดจากความบกพร่องทางสภาพความคิดหรือทางจิตของทายาทเอง ทั้งนี้ เมื่อทายาทมีสภาพทางความคิดหรือทางจิตที่ไม่สมบูรณ์ก็คงยากที่จะกล่าวว่าทายาทซึ่งเพิกเฉยไม่นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะนำตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนามาลงโทษนั้นอกตัญญูหรือไม่สนใจใยดีต่อเจ้ามรดก อีกประการหนึ่ง หากผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนานั้นมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่าง

ใกล้ชิดกับทายาทก็เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจทายาทซึ่งเพิกเฉยไม่นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนามาลงโทษ ดังนั้น มาตรา 1606 (3) จึงกำหนดข้อยกเว้นไว้ดังนี้

"แต่ข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง"

จากข้อความซึ่งบัญญัติข้อยกเว้นข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า เหตุที่ยกเว้นมี 2 เหตุ คือ

ก) เหตุความบกพร่องทางสภาพความคิดหรือทางจิตของทายาท

เหตุความบกพร่องทางสภาพความคิดหรือทางจิตของทายาทนั้นมีสองประการสำคัญ คือ ประการแรก เหตุเกี่ยวกับอายุ โดยทายาทซึ่งเพิกเฉยไม่นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษมีอายุไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ และ ประการที่สอง เหตุเกี่ยวกับสภาพทางจิตโดยทายาทซึ่งเพิกเฉยไม่นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ สำหรับเหตุเกี่ยวกับอายุนั้นย่อมเห็นได้ว่าเมื่อทายาทมีอายุไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ ทายาทก็ยังขาดความสมบูรณ์ทางจิต จึงไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุที่รู้ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่เพิกเฉยไม่นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษ ส่วนเหตุสภาพทางจิตบกพร่องโดยเป็นคนวิกลจริตนั้นก็ยิ่งเห็นได้ชัดว่าไม่มีเหตุที่กำจัดทายาทซึ่งเป็นคนวิกลจริตมิให้รับมรดกไม่ว่าศาลจะได้สั่งให้ทายาทซึ่งเป็นคนวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ก็ตาม

ข) เหตุความสัมพันธ์ทางเครือญาติใกล้ชิดกับผู้ฆ่าเจ้ามรดก

แม้กรณีทั่วไปนั้นทายาทซึ่งรู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษสมควรถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพราะการเพิกเฉยดังกล่าวสะท้อนถึงความอกตัญญูหรือไม่สนใจใยดีต่อเจ้ามรดก แต่หากผู้ซึ่งฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนานั้นมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างใกล้ชิดมากกับทายาทก็เป็นเรื่องที่ทายาทนั้นอยู่ในสภาพที่ลำบากใจอย่างยิ่งที่จะนำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษ กฎหมายจึงกำหนดข้อยกเว้นโดยไม่กำจัดทายาทนั้นมิให้รับมรดก อย่างไรก็ตามกฎหมายระบุระดับของความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ได้รับประโยชน์จากข้อยกเว้นตามกฎหมายโดยจำกัดอยู่เพียงความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิดมากเท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยกรณีที่ผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายโดยเจตนาเป็น (1) สามีหรือภริยาของทายาท (2) บุพการีของทายาท หรือ (3) ผู้สันดานโดยตรงของทายาท

ควรสังเกตว่าในกรณีที่ผู้ฆ่าเจ้ามรดกตายเป็นผู้สืบสันดานของทายาทนั้นกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้เฉพาะกรณีที่ผู้สันดานโดยตรงของทายาทเท่านั้น จึงไม่รวมถึงกรณีที่ผู้ที่ฆ่าเจ้า

มรดกตายโดยเจตนาเป็นบุตรบุญธรรมของทายาท อันที่จริงแล้วหากวิเคราะห์กันในเชิงตรรกะนั้น เมื่อกฎหมายยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นความสัมพันธ์เฉพาะตัวที่ก่อขึ้นเสมือนว่าทั้งสองคนเป็นบิดามารดาและบุตรกันจริง ทายาทของเจ้ามรดกก็ย่อมอยู่ในฐานะที่ลำบากใจเช่นกันที่จะนำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษหากผู้ฆ่าเจ้ามรดกเป็นบุตรบุญธรรมของตน แต่กฎหมายที่เป็นอยู่ยังไม่ยกเว้นให้ในกรณีนี้

ส่วนกรณีที่ผู้ฆ่าเจ้ามรดกเป็นบุพการีของทายาทซึ่งรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการฆ่าเจ้ามรดกแต่มิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษนั้นก็ย่อมหมายความจำกัดแต่เพียงกรณีที่ผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดกนั้นเป็นบิดามารดาที่แท้จริง โดยไม่รวมถึงบิดามารดาบุญธรรมเนื่องจากระบบกฎหมายครอบครัวและกฎหมายเกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่เคยกำหนดโดยตรงให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีฐานะ “บุพการี” แม้ว่ามาตรา 1598/28 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ตาม (อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับกรณีที่ผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดกเป็นบุตรบุญธรรมของทายาทที่รู้ถึงการฆ่าและมิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษ เราสามารถวิจารณ์ในทางตรรกะได้ว่าเมื่อกฎหมายยอมรับว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นความสัมพันธ์เฉพาะตัวที่ก่อขึ้นเสมือนกับว่าทั้งสองคนเป็นบิดามารดาและบุตรกันจริง ทายาทของเจ้ามรดกก็ย่อมอยู่ในฐานะลำบากใจเช่นกันที่จะนำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษ หากผู้ฆ่าเจ้ามรดกเป็นบิดามารดาบุญธรรมของตน) อนึ่ง ในกรณีที่ผู้ที่ฆ่าเจ้ามรดกตายแต่มิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวบิดานอกกฎหมายมาลงโทษนั้นก็ถือว่าเป็นกรณีที่ผู้ฆ่าเป็น “บุพการี” ของทายาทเช่นเดียวกัน ดังนั้น แม้ว่าทายาทมิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวบิดานอกกฎหมายซึ่งฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนามาลงโทษ ทายาทก็ไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก[63]

---

[63] ควรสังเกตว่าผลทางกฎหมายในทางความรับผิดอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับบุพการีก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อบทบัญญัติในกฎหมายกล่าวถึงคำว่า “บุพการี” กฎหมายยึดถือความสัมพันธ์ทางสายเลือดตามความเป็นจริง โดยมิได้ยึดถือความสัมพันธ์ทางกฎหมายโดยเคร่งครัด ดังนั้น การที่บุตรนอกกฎหมายฆ่าบิดานอกกฎหมายก็เป็นความผิดฐานฆ่าบุพการีตามมาตรา 289 (1) นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติมาตรา 5 (2) ซึ่งให้อำนาจบุพการีจัดการแทนผู้เสียหาย ทั้งนี้ ศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยคำว่าบุพการีตามมาตรา 5 (2) ยึดถือความสัมพันธ์ทางสายเลือดตามความเป็นจริง: ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1384/2516.

ง. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฉ้อฉลหรือข่มขู่เกี่ยวกับพินัยกรรม

การทำพินัยกรรมโดยเจ้ามรดกจะต้องเกิดจากเจตนาอิสระของเจ้ามรดก หากทายาทคนใดได้ทำให้เจตนาของเจ้ามรดกเสื่อมเสียไปโดยการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำพินัยกรรม เพิกถอนพินัยกรรม หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม ทายาทก็เป็นบุคคลไม่สมควรได้รับมรดกของเจ้ามรดกในทำนองเดียวกัน การฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกไม่ทำพินัยกรรม ไม่เพิกถอนพินัยกรรมหรือไม่เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมก็มีผลกระทบต่อเจตนาของเจ้ามรดกเช่นเดียวกัน กฎหมายจึงกำจัดทายาทซึ่งได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่มิให้รับมรดกของเจ้ามรดก

บทบัญญัติของกฎหมายในกรณีนี้คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (4) ซึ่งกล่าวถึง “ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนั้น” ทั้งนี้ อาจพิเคราะห์หลักเกณฑ์ของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฉ้อฉลหรือข่มขู่เกี่ยวกับพินัยกรรม ตามมาตรา 1606 (4) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ก) ทายาทต้องฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม หรือฉ้อฉลหรือข่มขู่ไม่ให้เจ้ามรดกทำพินัยกรรม หรือไม่เพิกถอน หรือไม่เปลี่ยนแปลงพินัยกรรม ทั้งนี้ การ “ฉ้อฉล” ในที่นี้ หมายถึงการใช้กลอุบายหลอกลวง ซึ่งเป็นการกระทำฉ้อฉลในนิติกรรมทั่วไปนั่นเอง ในขณะที่การ “ข่มขู่” หมายถึง การบังคับหรือข่มขืนใจ

ข) การฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้กระทำการหรือไม่กระทำการเกี่ยวกับพินัยกรรมตามที่ระบุใน ก) นั้นต้องเป็นส่วน “ซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก” กล่าวคือ ต้องเป็นการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมในส่วนที่มีผลให้บุคคลได้มาหรือเสียไปซึ่งประโยชน์ในทรัพย์มรดกโดยตรง หรือฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกไม่ทำพินัยกรรม ไม่เพิกถอนพินัยกรรมหรือไม่เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมในส่วนที่มีผลให้บุคคลได้มาหรือเสียไปซึ่งประโยชน์ในทรัพย์มรดกโดยตรง มาตรา 1606 (4) จึงไม่รวมถึงการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกกระทำหรือไม่กระทำต่อพินัยกรรมในส่วนที่เป็นข้อกำหนดในเรื่องอื่น

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฉ้อฉลหรือข่มขู่เกี่ยวกับพินัยกรรม ตามมาตรา 1606 (4) ดังนี้

ก) ผู้ได้รับประโยชน์จากการฉ้อฉลหรือข่มขู่

กฎหมายมุ่งลงโทษ (โดยการกำจัดสิทธิในการรับมรดก) ทายาทซึ่งฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกเกี่ยวกับพินัยกรรมในส่วนซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก โดยไม่คำนึงว่าเป็นการฉ้อฉลหรือข่มขู่เพื่อประโยชน์ของผู้ใด การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (4) จึงรวมถึงทั้งกรณีที่ฉ้อฉลหรือ

ข่มขู่เพื่อประโยชน์ของทายาทซึ่งได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่และกรณีที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่เพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น

ข) ลักษณะของการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรม

โดยที่การกระทำที่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 (4) นั้นรวมถึงการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดก “เพิกถอน” พินัยกรรมซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดกด้วย ในที่นี้จึงจะพิเคราะห์ว่าการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรมอาจเป็นไปในลักษณะใดบ้าง ในประเด็นนี้ต้องพิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่บัญญัติเกี่ยวกับการเพิกถอนพินัยกรรม ทั้งนี้ การเพิกถอนพินัยกรรมอาจกระทำในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยการทำลายหรือขีดฆ่าพินัยกรรมเสียด้วยความตั้งใจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1695 หรือการทำพินัยกรรมฉบับหลังโดยระบุเพิกถอนพินัยกรรมฉบับเดิมตามมาตรา 1694 หรือการทำพินัยกรรมฉบับหลังให้มีข้อความขัดกันกับพินัยกรรมฉบับก่อน ทั้งนี้มาตรา 1697 ให้ถือว่าพินัยกรรมฉบับก่อนเป็นอันเพิกถอนโดยพินัยกรรมฉบับหลังเฉพาะส่วนที่มีข้อความขัดกันนั้น หรือการโอนไปโดยสมบูรณ์หรือทำลายซึ่งทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งข้อกำหนดพินัยกรรมด้วยความตั้งใจ ทั้งนี้ กฎหมายถือว่าข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นเป็นเพิกถอนไปตามมาตรา 1696 ดังนั้น หากทายาทได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกกระทำการใดใน 4 กรณีข้างต้น ก็ย่อมมีลักษณะเป็นการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกเพิกถอนพินัยกรรมนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกโอนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นเคยมีคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาอยู่คดีหนึ่ง ในคดีนี้เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินแปลงหนึ่งให้แก่บุตร (บุตรจึงอยู่ในสองฐานะคือทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม) บุตรประสงค์จะได้ที่ดินแปลงนี้ก่อนที่เจ้ามรดกตาย จึงหลอกให้บิดาลงลายมือชื่อในใบมอบอำนาจแล้วใช้ใบมอบอำนาจนั้นโอนขายที่ดินแปลงนี้ให้แก่ตน ครั้นเมื่อบิดาตายมารดาจึงฟ้องเพิกถอนการโอนรายนี้ ศาลได้เพิกถอนการโอนและให้ถอนชื่อบุตรออกจากโฉนดที่ดิน บุตรจึงให้อัยการฟ้องมารดาเรียกเอาที่ดินโดยอ้างสิทธิตามพินัยกรรม จึงมีประเด็นว่าบุตรถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร (โดยฉ้อฉลให้บิดาเพิกถอนพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์มรดก) หรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการฉ้อฉลคดีนี้ไม่เกี่ยวกับพินัยกรรม พินัยกรรมเป็นอยู่แต่เดิมเช่นใดก็ยังเป็นเช่นนั้นอยู่ บุตรจึงไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก อันที่จริงแล้ว หากพิเคราะห์อย่างรอบคอบตามหลักกฎหมายที่เป็นอยู่นั้น จะเห็นได้ว่าการที่ผู้รับพินัยกรรมหลอกให้ผู้ทำพินัยกรรมโอนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งข้อกำหนดพินัยกรรมนั้นก็ย่อมเป็นการฉ้อฉลให้เจ้ามรดกเพิกถอนข้อกำหนดพินัยกรรมที่ยกทรัพย์นั้นให้ผู้รับพินัยกรรมนั่นเอง ซึ่งเป็นการกระทำตามมาตรา 1606 (4) ประกอบมาตรา 1696 โดยตรง ผู้รับพินัยกรรมจึงต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก ควรสังเกตว่าผู้รับพินัยกรรมในคดีนี้เป็นทายาทโดย

ธรรมด้วย ดังนั้น จึงต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกในส่วนโดยธรรมด้วยเนื่องจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 เป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกทั้งหมดและในทุกฐานะ อนึ่งหากเป็นกรณีที่ทายาทการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกโอนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งข้อกำหนดพินัยกรรมไปให้บุคคลภายนอกก็ยิ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการฉ้อฉลให้เจ้ามรดกเพิกถอนข้อกำหนดพินัยกรรมที่ยกทรัพย์นั้นให้ผู้รับพินัยกรรม จึงทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ค) ปัญหาการตีความกฎหมายในกรณีที่พินัยกรรมมีผลบังคับได้เนื่องจากมิได้บอกล้างหรือเพิกถอนตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด

พินัยกรรมที่กระทำโดยการฉ้อฉลหรือข่มขู่ย่อมเป็นโมฆียะ ในระหว่างที่ผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่นั้นผู้ทำพินัยกรรมก็สามารถบอกล้างได้เองอยู่แล้ว ในกรณีที่พินัยกรรมทำขึ้นโดยการข่มขู่พินัยกรรมก็เป็นโมฆียะหากเป็นการข่มขู่ที่จะให้เกิดภัยอันใกล้จะถึงและร้ายแรงถึงขนาดที่จะจูงใจให้ผู้ทำพินัยกรรมที่ถูกข่มขู่ต้องกลัวซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่เช่นนั้นพินัยกรรมนั้นก็คงจะมิได้กระทำขึ้น ดังนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 ส่วนในกรณีที่พินัยกรรมทำขึ้นโดยกลฉ้อฉล พินัยกรรมก็จะเป็นโมฆียะหากกลฉ้อฉลนั้นถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลดังกล่าวพินัยกรรมนั้นก็คงจะมิได้ทำขึ้นทั้งนี้ ตามมาตรา 159 อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นผู้ทำพินัยกรรมอาจไม่จำเป็นต้องบอกล้างโมฆียกรรมตามบทบัญญัติว่าด้วยนิติกรรมเนื่องจากสามารถเพิกถอนพินัยกรรมนั้นได้ตามมาตรา 1693 ถึงมาตรา 1697 ได้อยู่แล้ว ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตายไปโดยมิได้บอกล้างพินัยกรรมที่ทำขึ้นโดยกลฉ้อฉล มาตรา 1709 ก็ให้สิทธิผู้มีส่วนได้เสียขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นโดยกลฉ้อฉล ในทำนองเดียวกันในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตายโดยมิได้บอกล้างพินัยกรรมที่ทำขึ้นโดยการข่มขู่ มาตรา 1708 ก็ให้สิทธิผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ศาลเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นเพราะการข่มขู่ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมบอกล้างพินัยกรรมซึ่งทำขึ้นโดยกลฉ้อฉลหรือข่มขู่นั้นก็ต้องบอกล้างภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่เวลาที่รู้ถึงกลฉ้อฉลหรือเวลาที่พ้นจากการข่มขู่นั้น ซึ่งก็เป็นกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 181 ประกอบมาตรา 179 นั่นเอง หากไม่บอกล้างภายในกำหนดเวลาดังกล่าวพินัยกรรมนั้นก็ไม่สามารถบอกล้างได้เลย จึงไม่มีทางที่จะกลายเป็นโมฆะได้ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมเองก็ไม่สามารถบอกล้างพินัยกรรมที่ทำขึ้นเพราะถูกกลฉ้อฉลหรือเพราะเหตุข่มขู่หากปล่อยให้กำหนดเวลาหนึ่งปีล่วงเลยไปในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงไม่มีเหตุผลใดที่กฎหมายจะให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ศาลเพิกถอนพินัยกรรมนั้น ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติในบรรพ 6 จึงได้บัญญัติให้สอดคล้องกันว่าในกรณีเช่นนี้ผู้มีส่วนได้เสียไม่สามารถร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรมได้ บทบัญญัติตัดสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียในการร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนพินัยกรรมดังกล่าวปรากฏใน

มาตรา 1709 วรรคสาม (ในกรณีพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นโดยกลฉ้อฉล) และในมาตรา 1708 ในส่วนของข้อความตอนท้าย (ในกรณีพินัยกรรมซึ่งได้ทำขึ้นเพราะเหตุข่มขู่)

เมื่อพินัยกรรมได้ทำขึ้นเพราะถูกกลฉ้อฉลหรือเพราะเหตุข่มขู่มีผลบังคับได้ตลอดไป หากผู้ทำพินัยกรรมมิได้บอกล้างหรือเพิกถอนพินัยกรรมภายในหนึ่งปีนับแต่เวลาที่ได้รู้ถึงกลฉ้อฉล (ในกรณีกลฉ้อฉล) หรือเวลาที่พ้นจากการข่มขู่ (ในกรณีการข่มขู่) จึงมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายในกรณีเช่นว่านี้ทายาทที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกอยู่อีกหรือไม่ ในประเด็นนี้บ้างก็มีความเห็นกันว่าในกรณีเช่นนี้ทายาทที่ได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก เพราะกฎหมายกำหนดให้พินัยกรรมมีผลบังคับได้และการที่เจ้ามรดกไม่เพิกถอนภายในกำหนดเวลาตามกฎหมายก็ย่อมแสดงว่าเจ้ามรดกยินยอมให้พินัยกรรมมีผลบังคับได้ เนื่องจากผู้ทำพินัยกรรมมิได้บอกล้างหรือเพิกถอนเสียภายในหนึ่งปีนับแต่เวลาที่ได้รู้ถึงกลฉ้อฉลหรือเวลาที่พ้นจากการข่มขู่ แต่ทายาทที่ได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกยังถูกกำจัดมิให้รับมรดกอยู่ดี

เหตุที่ต้องถือทายาทที่ได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกให้ทำพินัยกรรมยังต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกอยู่ดีนั้นก็เนื่องจากว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นการลงโทษทายาทที่กระทำการไม่สมควร ดังนั้น ทายาทที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกก็สมควรได้รับโทษนี้ ในเรื่องนี้อาจมีผู้โต้แย้งว่าหากถือเช่นนี้แล้วบทบัญญัติที่กำหนดให้พินัยกรรมซึ่งผู้ทำพินัยกรรมมิได้บอกล้างหรือเพิกถอนภายในกำหนดเวลามีผลบังคับได้นั้นจะไร้ความหมายไปได้ แต่เราอาจให้เหตุผลหักล้างข้อโต้แย้งดังกล่าวได้ว่าบทบัญญัติที่กำหนดให้พินัยกรรมซึ่งผู้ทำพินัยกรรมมิได้บอกล้างหรือเพิกถอนภายในกำหนดเวลามีผลบังคับได้นั้นยังมีที่ใช้ได้อยู่ แต่ใช้ในกรณีอื่นซึ่งมิใช่กรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ที่เห็นได้ชัดว่าพินัยกรรมนั้นยังมีผลบังคับได้ก็คือกรณีที่บุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นทายาทได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำพินัยกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้รับพินัยกรรม อนึ่ง ยังมีอีกเหตุผลประการหนึ่งสนับสนุนความเห็นที่ว่าทายาทที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดกให้กระทำเกี่ยวกับพินัยกรรมยังต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกแม้ผู้ทำพินัยกรรมมิได้เพิกถอนพินัยกรรมภายในกำหนดเวลาตามกฎหมาย เหตุผลนี้ก็คือว่าทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะพ้นจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกได้ถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรโดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามมาตรา 1606 วรรคสองเท่านั้น การที่เจ้ามรดกมิได้เพิกถอนพินัยกรรมภายในกำหนดเวลาตามกฎหมายนั้นยังไม่ถือว่าเป็นการถอนข้อกำจัดโดยให้อภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

เมื่อพิเคราะห์ตามตรรกะดังที่ได้นำเสนอข้างต้นแล้ว เราสามารถสรุปได้ว่ากรณีที่ทายาทซึ่งฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกกระทำต่อพินัยกรรมอาจถูกกำจัดมิให้รับมรดกแม้ว่าพินัยกรรมนั้นอาจเพิกถอนไม่ได้เพราะล่วงพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมายนั้นมีอยู่ 2 กรณีด้วยกันคือ

ก) กรณีที่บุคคลที่ได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนพินัยกรรมเพื่อให้ตนได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์ตามพินัยกรรม ในกรณีนี้ผู้รับพินัยกรรมจะถูกกำจัดมิให้ได้รับสิทธิตามพินัยกรรมและหากผู้รับพินัยกรรมมีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมด้วยก็ยังจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกในส่วนโดยธรรมด้วย

ข) กรณีที่ทายาทโดยธรรมฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนพินัยกรรมเพื่อให้คนอื่นได้รับประโยชน์ ในกรณีนี้ทายาทโดยธรรมจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามสิทธิโดยธรรม แม้ว่าพินัยกรรมซึ่งผู้อื่นได้รับประโยชน์นั้นเพิกถอนไม่ได้เพราะล่วงพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมายแล้ว

จ. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุการณ์ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรม

การกระทำอันไม่สมควรประการสุดท้ายที่ทำให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรคือการปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรม การกระทำดังกล่าวบัญญัติไว้ในมาตรา 1606 (5) ซึ่งบัญญัติถึง “ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด”

ก) ลักษณะของการปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรม

การปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมย่อมเห็นได้ชัดเจนในตัวเองว่าเป็นสิ่งไม่สมควร เนื่องจากเป็นการบิดเบือนความประสงค์ของผู้ตายหรือมิให้ผู้ใดทราบความประสงค์ของผู้ตาย การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อสิทธิของทายาทในการรับมรดกของเจ้ามรดกได้ หากการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นมิได้มีลักษณะของการบิดเบือนความประสงค์ของผู้ตายหรือมิให้ผู้ใดทราบความประสงค์ของผู้ตาย การกระทำนั้นก็มิใช่การปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรม

ข) การไม่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์มรดก

มีข้อสังเกตประการสำคัญว่าการปลอม ทำลาย หรือปิดปังพินัยกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์มรดก (กล่าวคือ ในส่วนที่มีผลให้บุคคลได้มาหรือเสียไปซึ่งประโยชน์ในทรัพย์มรดกโดยตรง) ดังนั้น ในกรณีที่ทายาทปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมที่มีข้อกำหนดเพียงตั้งผู้จัดการมรดก ผู้จัดการศพ หรือผู้ปกครองบุตร ฯลฯ ทายาทที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมในส่วนของข้อกำหนดดังกล่าวก็ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นกัน ในประเด็นนี้นั้นเป็นเรื่องที่ไม่อาจเข้าใจได้โดยตรรกะว่าเหตุใดการถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุการณ์ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดกในขณะที่การถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยเหตุของการฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (4) นั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อได้กระทำในส่วนซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก

(3) ผลของการถูกกำจัดมิให้รับมรดก[64]

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1606 มีผลตามกฎหมายคือ ผู้ถูกกำจัดเสียสิทธิที่จะรับมรดกทั้งหมด ซึ่งต่างจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1605 ซึ่งอาจจะเสียสิทธิทั้งหมดหรือเสียสิทธิเพียงบางส่วนก็ได้ นอกจากนี้การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรมีผลตามมาคือไม่ถือว่าเป็นทายาทอันจะยกอายุความขึ้นต่อสู้หรือจะใช้สิทธิในการยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก

นอกจากนี้ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรมีทั้งถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกตายและหลังเจ้ามรดกตาย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 บัญญัติว่า "...ให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไป เหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้ว..." โดยคำว่า "สืบมรดก" นอกจากมีบัญญัติไว้ในเรื่องกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1607 แล้ว ยังมีบัญญัติไว้ในมาตรา 1615 เรื่องสละมรดก มาตรา 1628 เรื่องสามีภริยาหย่าร้างกันสืบมรดกกันได้ มาตรา 1645 เรื่องรับมรดกแทนที่ซึ่งกฎหมายมิได้ให้บทนิยามคำว่าสืบมรดกไว้ แต่เมื่อพิเคราะห์บทมาตราต่าง ๆ โดยรวมแล้ว คำว่า "สืบมรดก" หมายความว่า การรับมรดกของเจ้ามรดกนั่นเอง กล่าวคือ จะต้องมีความตายเกิดขึ้นและผู้ตายมีมรดกที่จะให้สืบ ถ้าไม่มีมรดกก็ไม่มีอะไรจะให้สืบ

อย่างไรก็ดี มีปัญหาว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 กล่าวถึงการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดรับมรดกแทนที่เท่านั้น มิได้กล่าวถึงการถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตาย ดังนั้นผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดหลังเจ้ามรดกตายจะรับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกได้หรือไม่ กล่าวคือ มาตรา 1607 อยู่ในบังคับของมาตรา 1639 หรือไม่[65]

ความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่า เหตุที่แยกมาตรา 1607 และมาตรา 1639 ออกจากกัน เนื่องจากว่า การรับมรดกแทนที่ต้องเป็นกรณีเกิดก่อนเจ้ามรดกตาย เพราะสิทธิในการรับมรดกจะมีได้ก็แต่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ถ้าในเวลาที่เจ้ามรดกตายไม่มีสิทธิรับมรดกแล้ว มรดกก็จะตกได้แก่ผู้มีสิทธิรับมรดกคนอื่นหมดจะมารับมรดกแทนที่กันภายหลังไม่ได้ ฉะนั้น ถ้าหากจะให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้รับมรดกในส่วนของทายาท เป็นบทบัญญัติพิเศษไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ผู้ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกตายแล้ว ก็จำเป็นต้องบัญญัติข้อความดังที่ระบุในมาตรา 1607 กล่าวคือ มาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติพิเศษไม่อยู่ภายใต้มาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกกำจัดภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก (ความเห็นฝ่าย

---

[64] จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก* (น. 127-131), โดย กีรติ กาญจนรินทร์, 2554, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

[65] แหล่งเดิม. (น. 128 – 129).

แรกนี้ได้แก่ อาจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช[66] อาจารย์สะอาด นาวีเจริญ อาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรโณ[67] อาจารย์ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์[68] อาจารย์โสต สุตานันท์[69]และอาจารย์วรวุฒิ เทพทอง[70])

ความเห็นฝ่ายหลังเห็นว่า คำว่า "สืบมรดก" มีความหมายตามที่เข้าใจกันตามธรรมดา คือ หมายถึงการสืบต่อซึ่งทรัพย์มรดกเป็นการใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพราะการสืบมรดกมีได้หลายทาง เช่น ในฐานะทายาทโดยธรรม ในฐานะผู้รับพินัยกรรม ในฐานะวัด ในฐานะแผ่นดิน นอกจากนั้นมีการสืบมรดกในฐานะผู้รับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะเกี่ยวกับกำจัดมิให้รับมรดก เมื่อมาตรา 1607 บัญญัติไว้ก่อนจึงอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 ซึ่งกล่าวถึงการรับมรดกแทนที่ในกรณีถูกกำจัดก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น หากกฎหมายประสงค์จะยกเว้นให้ผู้สืบสันดานของผู้กำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายมีสิทธิรับมรดกแล้ว ก็น่าจะบัญญัติยกเว้นไว้เสียให้ชัดแจ้ง ดังนั้นผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก (ความเห็นฝ่ายหลังนี้ได้แก่อาจารย์โชค จารุจินดา[71] อาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง[72] และอาจารย์เพรียบ หุตางกูร)[73]

ทั้งนี้ต่อมาภายหลังได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่ามาตรา 1607 ไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 โดยจะเห็นได้ว่าคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวเห็นด้วยตามความเห็นแรก ผลการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนหรือภายหลังเจ้ามรดกตายจึงมีความแตกต่างกันในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย โดยหากเป็นกรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย กรณีดังกล่าวย่อมต้องด้วยมาตรา 1607 และให้ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวนั้นสืบมรดก

---

[66] *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤดก พุทธศักราช* 2508 (น. 465 – 466, 562). เล่มเดิม.

[67] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 92-93). เล่มเดิม.

[68] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 163), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชย์. เล่มเดิม

[69] จาก "การสืบมรดกกับการรับมรดกแทนที," โดย โสต สุตานันท์, 2548 (กันยายน-ธันวาคม), *ดุลพาห,* 52(3). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. น. 23 – 24.

[70] จาก "ทายาทโดยธรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกกับการสืบมรดกและการรับมรดกแทนที่กัน," โดย วรวุฒิ เทพทอง, 2553, *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,* 39(3), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น.579-591.

[71] จาก *คำบรรยายลักษณะมฤดก* (น. 46), โดย โชค จารุจินดา ก, 2519, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

[72] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 38), โดย อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. เล่มเดิม.

[73] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 64), โดย เพรียม หุตางกูร และไพโรจน์ กัมพูสิริ, เล่มเดิม.

ต่อไป แต่กรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย กรณีดังกล่าวย่อมต้องด้วยมาตรา 1639 และให้ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวนั้นเข้ารับมรดกแทนที่ต่อไป

3.1.2.2 ผู้สืบสันดานที่จะเข้ารับมรดกแทนที่[74]

บุคคลผู้มีสิทธิที่จะเข้ารับมรดกแทนที่นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ได้กำหนดตัวทายาทผู้ที่จะเข้ารับมรดกแทนที่ว่าเฉพาะ “ผู้สืบสันดาน” (Descendants) ของบุคคลซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่เท่านั้น ทายาทอื่นหามีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่แต่อย่างใดไม่ แม้จะเป็นผู้สืบสายโลหิตเดียวกัน โดยเฉพาะบุพการีหามีสิทธิรับมรดกแทนที่ไม่ (มาตรา 1643) และผู้สืบสันดานนั้นต้องมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก กล่าวคือ อย่างน้อยต้องปฏิสนธิในครรภ์มารดาขณะที่เจ้ามรดกตายตามหลักทั่วไป (มาตรา 1604) และตนเองต้องไม่เสียสิทธิในการรับมรดกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง

1) ผู้สืบสันดานโดยตรง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643[75]

ผู้สืบสันดานที่จะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้นั้น ต้องเป็นผู้สืบสันดานของทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก หรือลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดก อันได้แก่ บุตร หลาน เหลน ลื้อ ของทายาทในลำดับดังกล่าวนั่นเอง หากมีผู้สืบสันดานหลายชั้น เฉพาะแต่ผู้สืบสันดานชั้นบุตรของบุคคลซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่เท่านั้นที่จะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ ผู้สืบสันดานชั้นถัดมาจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ก็เฉพาะแต่เมื่อผู้สืบสันดานชั้นสูงกว่าตนตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย

อนึ่ง ผู้สืบสันดานที่จะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ มาตรา 1641 กำหนดว่า จะต้องเป็น “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ในขณะที่มาตรา 1639 ใช้คำว่า “ผู้สืบสันดาน” โดยทั่วไปคำว่า ผู้สืบสันดานกับผู้สืบสันดานโดยตรงไม่ได้มีความหมายต่างกัน เพราะต่างก็หมายถึงญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงไป ซึ่งได้แก่ บุตร หลาน เหลนเหมือนกัน ดังนั้น แม้ผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ในมาตรา 1639 กับมาตรา 1643 กฎหมายจะบัญญัติไว้ไม่เหมือนกันก็หาขัดกันไม่[76] แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาว่า ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้นั้น จะมีความหมายรวมไปถึงบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองตามมาตรา 1627 และบุตรบุญธรรมด้วยหรือไม่ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

---

[74] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 187). เล่มเดิม.

[75] แหล่งเดิม. (น. 187-191).

[76] *คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520* (39-40), โดย เพรียบ หุตางกูร ข, เล่มเดิม.

(1) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว

บุตรนอกสมรสนั้นหากพิจารณาตามกฎหมายลักษณะครอบครัวของไทยย่อมหมายถึง "เด็กซึ่งเกิดจากบิดามารดามิได้สมรสตามกฎหมาย[77]" และนำมาซึ่งปัญหาว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองโดยพฤตินัยแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 จะเป็นผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่หรือไม่ มีนักกฎหมายได้แสดงความเห็นไว้ดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่าผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตที่ชอบด้วยกฎหมายของทายาทเท่านั้นจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ ส่วนบุตรนอกกฎหมายที่ทายาทซึ่งเป็นบิดารับรองแล้ว แม้จะมีสิทธิรับมรดกของบิดานอกกฎหมายตามมาตรา 1627 ก็หามีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไม่

ความเห็นที่สอง เห็นว่าผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริง ดังนั้น เมื่อกฎหมายบัญญัติให้ผู้สืบสันดานมีสิทธิรับมรดกแทนที่ บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วโดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1627 ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง ตามมาตรา 1643 ย่อมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่บิดา[78]

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับปัญหานี้ศาลฎีกาได้ตัดสินมาโดยตลอดเป็นบรรทัดฐานว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 มีสิทธิรับมรดกแทนที่บิดาได้ (ฎ.226/2501 372/2510 436/2518 และ 2307/2527) เหตุผลที่ศาลฎีกาให้รับมรดกแทนที่ได้ ศาลอ้างว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ตามมาตรา 1627 มีสิทธิเหมือนผู้สืบสันดาน ซึ่งถ้าดูจากเหตุผลที่ศาลให้นี้ กรณีบุตรบุญธรรมก็น่าจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ เพราะมาตรา 1627 กำหนดให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง และบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกเสมือนผู้สืบสันดาน แต่บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤติการณ์ที่จะรับมรดกแทนที่บิดานั้น ต้องได้ความว่าบิดาได้มีพฤติการณ์รับรองว่าเป็นบุตรมาก่อนเจ้ามรดกตาย หากบิดามีพฤติการณ์รับรองภายหลังเจ้ามรดกตายก็ไม่อาจรับมรดกแทนที่ได้ (เทียบ ฎ. 210/2491 ประชุมใหญ่ และ ฎ.320/2496[79])

---

[77] วิชญ์ชัย ธรรมประดิษฐ์. (2534). การรับรองบุตร ในมาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: ศึกษาทางประวัติศาสตร์หลักกฎหมายและประวัติศาสตร์นิติบัญญัติ พร้อมกับวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์ในเรื่องการใช้และการตีความหมาย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) (น. 48). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[78] จาก *คำบรรยายกฎหมายมรดก* (น. 25-26), โดย โชค จารุจินดา ข, 2530, กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

[79] ฎ. 320/2496 วินิจฉัยว่า เด็กเกิดเมื่อบิดาตายไปแล้ว ไม่มีโอกาสที่บิดาจะรับรองว่าเป็นบุตรได้ จึงไม่มีทางจะเป็นทายาทตามมาตรา 1627 การลงทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรโดยบิดาไม่ได้รู้เห็นเพราะบิดาตายไปแล้ว ไม่เรียกว่าบิดารับรองบุตร.

(2) บุตรบุญธรรม

ปัญหาต่อมาก็คือ บุตรบุญธรรมจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้หรือไม่ นักกฎหมายก็ได้แสดงความเห็นในปัญหานี้ไว้ ดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง เห็นว่าผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมายของทายาทเท่านั้น จึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทผู้นั้นได้ ถ้าถือตามนี้ บุตรบุญธรรมก็สามารถเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมที่ตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายได้ (ความเห็นฝ่ายนี้ได้แก่ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)[80]

ความเห็นที่สอง เห็นว่าผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงที่แท้จริงของทายาททั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ดังนั้น กรณีทายาทเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมและถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย บุตรบุญธรรมหามีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไม่ เพราะมิใช่ผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริง (ความเห็นฝ่ายหลังนี้ได้แก่ อาจารย์โชค จารุจินดา[81] อาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง[82] อาจารย์เพรียบ หุตางกูร[83] อาจารย์วรพจน์ วิศรุตพิชญ์[84] และอาจารย์พินัย ณ นคร)[85]

สำหรับปัญหานี้ปัจจุบันคงเป็นที่ยุติแล้ว เพราะศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยให้เหตุผลไว้โดยชัดแจ้งดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 773/2528 ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายว่า “ข้อเท็จจริงแห่งคดีฟังยุติว่า นางริ้วเจ้ามรดกมีบุตร 2 คน คือ จำเลยและนายน้อม โจทก์ทั้งสามเป็นบุตรบุญธรรมของนายน้อม โดยการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย นายน้อมตายก่อนนางริ้ว โดยนายน้อมตายเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2513 ส่วนนางริ้วเจ้ามรดกตายเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2518 โดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ปัญหามีว่าโจทก์ทั้งสามซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของนายน้อมจะมีสิทธิรับมรดกของนางริ้วแทนที่นายน้อมหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรบุญธรรมนั้นให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้

---

[80] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 190-191). เล่มเดิม.

[81] *คำบรรยายลักษณะมฤดก* (น. 42), โชค จารุจินดา ก, เล่มเดิม.

[82] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 133-139)), โดย อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, เล่มเดิม.

[83] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 59 – 60), โดย เพรียม หุตางกูร และไพโรจน์ กัมพูสิริ, เล่มเดิม.

[84] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 165), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. เล่มเดิม.

[85] *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (น. 149). เล่มเดิม.

มาตรา 1639 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดาน ก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่”

มาตรา 1643 บัญญัติว่า “สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้น ได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้น”

ศาลฎีกาพิเคราะห์ปัญหานี้โดยมติที่ประชุมใหญ่แล้วเห็นว่า บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมก็จริงแต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ คำว่าผู้สืบสันดานโดยตรงตามมาตรา 1643 นั้น หมายถึงผู้สืบสันดานในทางสายโลหิตโดยแท้จริง หาใช่ผู้สืบสันดานโดยอ้อมเพียงการสมมติของกฎหมายเท่านั้นไม่ การที่มาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น ก็เพื่อประโยชน์ในการที่จะให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1629 (1) เท่านั้น แต่การรับมรดกแทนที่นั้นไม่เหมือนกับการรับมรดกธรรมดา เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 1643 ว่า ผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง คือ ต้องเป็นผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงด้วย มิใช่เพียงแต่เป็นผู้สืบสันดานโดยอ้อมเพียงการสมมติของกฎหมายเท่านั้น แม้แต่คู่สมรสของบุตรของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมที่ใกล้ชิดของบุตรเจ้ามรดกคนหนึ่งตามมาตรา 1629 วรรคท้าย ก็ยังไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรเจ้ามรดกได้ เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงฉันใด บุตรบุญธรรมของบุตรเจ้ามรดกก็ย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรเจ้ามรดกได้ฉันนั้น ทั้งนี้ก็เพราะการรับมรดกแทนที่นั้นกฎหมายมุ่งหมายให้สิทธิของหลานหรือเหลนที่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิต เพื่อสืบมรดกของวงศ์ตระกูลต่อไปเท่านั้นเองว่าโดยเหตุผลจะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเป็นการเฉพาะตัวกับผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น จึงมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1627 1629 (1) หรือผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกได้ แต่บุตรบุญธรรมหาได้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับญาติอื่นของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยไม่ ฉะนั้น บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของมารดาผู้รับบุตรบุญธรรมแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ตามมาตรา 1643 ที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยว่า โจทก์ทั้งสามซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของนายน้อม มีสิทธิรับมรดกของมารดานายน้อมแทนที่นายน้อมได้นั้น ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาของจำเลยฟังขึ้น”

อนึ่ง ยังมีปัญหาอีกประการหนึ่งว่า บุตรของบุตรบุญธรรมจะมีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมแทนที่บุตรบุญธรรมได้หรือไม่ ซึ่งปัญหานี้ศาลฎีกาโดยคำพิพากษาที่ 290/2494 ตัดสินไว้ว่า “เมื่อบุตรบุญธรรมตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรของบุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิรับมรดก

แทนที่" ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบุตรของบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงที่แท้จริงของบุตรบุญธรรมนั่นเอง

2) ผู้สืบสันดานต้องมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดกแทนที่[86]

บุคคลที่จะมีสิทธิรับมรดกนอกจากจะต้องเป็นผู้สืบสันดานแล้ว ต้องเป็นผู้สืบสันดานที่มีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1644 บัญญัติว่า "ผู้สืบสันดานจะรับมรดกแทนที่ได้ต่อเมื่อมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก" ซึ่ง "ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก" หมายถึง ผู้สืบสันดานที่จะรับมรดกแทนที่ได้ต้องเป็นทายาทที่มีความสามารถ และสิทธิในการรับมรดก ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย กล่าวคือ

ประการแรก มีความสามารถรับมรดกอยู่ในขณะเจ้ามรดกตาย ตามมาตรา 1604 และ

ประการที่สอง ต้องไม่เป็นผู้ที่เสียสิทธิในการรับมรดก เช่น ถูกกำจัดมิให้รับมรดก หรือถูกตัดมิให้รับมรดก หรือสละมรดก

ถ้าผู้สืบสันดานชั้นแรกไม่มีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก อาทิ ยังไม่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานนั้นก็ไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ ในกรณีนี้ ผู้สืบสันดานของผู้นั้นก็หามีสิทธิรับมรดกแทนที่ไม่ เพราะมรดกย่อมตกทอดไปแล้วตั้งแต่เวลาที่เจ้ามรดกตาย แต่หากผู้สืบสันดานชั้นแรกไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก เพราะตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานชั้นต่อมาก็มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้หากมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดก และจะเป็นเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหมดสายผู้สืบสันดาน

กรณีผู้รับพินัยกรรม เมื่อเจ้ามรดกทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์มรดกย่อมตกทอดไปตามเจตนารมณ์ของเจ้ามรดก เพราะกฎหมายเคารพการแสดงเจตนาของเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรม ดังนี้ ผู้รับพินัยกรรมจึงอาจไม่ใช่ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกก็ได้ เมื่อผู้รับพินัยกรรมตาย หากให้ผู้สืบสันดานของผู้รับพินัยกรรมเข้ารับมรดกแทนที่ ก็จะขัดกับวัตถุประสงค์ของการรับมรดกแทนที่ที่ต้องการรักษาทรัพย์มรดกให้ตกทอดแก่วงศ์ตระกูล ประกอบกับเมื่อผู้รับพินัยกรรมตายก่อนผู้ทำพินัยกรรม ข้อกำหนดที่ยกทรัพย์ให้ผู้รับพินัยกรรมย่อมตกไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1697 เช่นนี้แล้วการรับมรดกแทนที่ไม่อาจมีขึ้นได้ เว้นแต่ผู้รับพินัยกรรมจะมีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมด้วย

กรณีคู่สมรส คู่สมรสเป็นทายาทประเภทหนึ่งตามมาตรา 1629 ซึ่งกฎหมายมิได้ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่ และก็มิได้ให้การรับมรดกแทนที่ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าเมื่อคู่สมรสฝ่ายหนึ่งตายก่อนคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้สืบสันดานจะเข้ารับมรดกแทนที่ได้หรือไม่ กรณีนี้เห็นว่าเมื่อผู้สืบสันดานของคู่สมรสมีโอกาสในการรับมรดกของเจ้ามรดกอยู่แล้ว โดยที่เป็นบุตรของเจ้ามรดก

---

[86] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 248 – 250). เล่มเดิม.

จึงไม่ได้เสียสิทธิที่จะได้รับทรัพย์มรดกแต่อย่างใด จึงหาจำต้องให้มีการรับมรดกแทนที่ไม่ แม้จะเป็นผู้สืบสันดานของคู่สมรสที่เกิดจากการสมรสเดิมก็ไม่ได้มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตกับคู่สมรสใหม่ที่เป็นเจ้ามรดกแต่อย่างใด การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้รับมรดกแทนที่ได้ จึงเป็นการชอบด้วยเหตุผลแล้ว

กรณีวัดและแผ่นดิน วัดและแผ่นดินถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมกรณีพิเศษ จริงอยู่ที่สิทธิในการรับมรดกของวัดและแผ่นดินเป็นการได้สิทธิมาโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 1603 เช่นกัน แต่วัดและแผ่นดินไม่ใช่ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ซึ่งมีลักษณะเป็นการรับมรดกแทนที่โดยการสืบมรดกของผู้สืบสันดานของผู้ตายซึ่งเป็นทายาทต่อกันไปจนสุดสาย (Per Stirpes) แต่อย่างใดไม่ ส่วนแผ่นดินก็มิได้มีลักษณะของการสืบมรดกจนสุดสาย หากแต่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกเมื่อปรากฏว่าไม่มีทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม ทรัพย์มรดกย่อมตกแก่แผ่นดินตามมาตรา 1753 ดังนั้น โดยสภาพแห่งสิทธิจึงไม่อาจมีการรับมรดกแทนที่ได้

3) การแบ่งทรัพย์มรดกในกรณีการรับมรดกแทนที่[87]

ส่วนแบ่งต่าง ๆ ของมรดกที่ได้รับมรดกแทนที่มานั้น เนื่องจากอาจเป็นได้ว่าบุคคลผู้ที่จะถูกรับมรดกแทนที่ จะมีผู้สืบสันดานหลายชั้นโดยอาจมีทั้งชั้นบุตร ชั้นหลาน ชั้นเหลน ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้สืบสันดานที่จะมีสิทธิรับมรดกได้ แต่ลำดับของการได้มาซึ่งสิทธิของแต่ละชั้นย่อมแตกต่างและในผู้สืบสันดานชั้นเดียวกันอาจมีหลายคน ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) กรณีผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน

เนื่องจากการรับมรดกแทนที่นั้นมีลักษณะเป็นการแทนที่กันได้ไปจนตลอดหรือสุดสายโลหิต ดังนั้นการแทนที่กันจึงอาจมีเกิดขึ้นในชั้นใดชั้นหนึ่งก็ได้ เช่นนี้แล้วส่วนแบ่งที่ได้ย่อมจะต่างกันไปตามส่วนของสิทธิที่จะได้รับมา ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนทายาทในแต่ละลำดับ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1634 ได้บัญญัติเกี่ยวกับส่วนแบ่งของผู้สืบสันดานต่างชั้นกันว่า “ระหว่างผู้สืบสันดานที่รับมรดกแทนที่กันในส่วนของสายหนึ่ง ๆ ตามบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 4 นั้นให้ได้รับส่วนแบ่งมรดกดังนี้

(1) ระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน บุตรของผู้ตายซึ่งอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่

(2) ...

(3) ...”

---

[87] แหล่งเดิม. (น. 193-194).

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ในระหว่างผู้สืบสันดานด้วยกัน (ต่างชั้นกัน) ผู้ที่จะได้รับมรดกแทนที่ก็คือ บุตรซึ่งเป็นผู้สืบสันดานชั้นที่สนิทกับบุคลผู้ซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่มากที่สุดเป็นผู้รับมรดกแทนที่ แต่จะได้ส่วนแบ่งมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับว่า บุคคลผู้ซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่มีบุตรมากหรือน้อย เพราะส่วนของบุคคลซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่นั้นมีจำนวนแน่นอนตายตัว แต่ส่วนแบ่งของบุตรผู้รับมรดกแทนที่หากจำนวนบุตรมีมาก ส่วนแบ่งย่อมได้น้อยลงตามส่วน ถ้ามีน้อยคนก็จะได้ส่วนแบ่งต่อคนมาก ถ้ามีคนเดียวย่อมได้รับส่วนมรดกนั้นทั้งหมด แต่ถ้ามีบุตรคนใดคนหนึ่งตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกแทนที่ ซึ่งจะทำให้หลานมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ต่อไปได้ในส่วนนั้น ซึ่งถ้ามีหลานหลายคน หลานหลายคนเหล่านั้นรวมกันมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรที่ตาย โดยทั้งหมดได้ส่วนแบ่งเท่าบุตร 1 คน มิใช่มีหลานกี่คน หลานเหล่านั้นแต่ละคนจะมีสิทธิเท่าบุตร 1 คน ทั้งนี้ เพราะหลานรับมรดกแทนที่บุตร 1 คน จึงได้รับมรดกส่วนของบุตร 1 คนนั้น แล้วนำมาแบ่งระหว่างหลานกันเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าส่วนแบ่งมรดกของผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน ย่อมเป็นไปตามส่วนที่ตนจะเข้ารับมรดกแทนที่กันตามสิทธิสืบกันไปตามลำดับ มิใช่ถือว่าใครมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่แล้วจะมาขอเฉลี่ยมรดกเท่ากันหมด ในแต่ละชั้นก็ย่อมจะได้รับส่วนที่ตนเข้าแทนที่ต่างกันออกไป ดังนี้ จะเห็นว่าหากทายาทในชั้นใดทำให้เกิดสิทธิในการรับมรดกแทนที่แล้ว มรดกย่อมตกทอดแก่ผู้สืบสันดานชั้นต่อไปจนกว่าจะสิ้นสุดสายนั้น ส่วนแบ่งของมรดกจึงขึ้นอยู่กับจำนวนทายาทในแต่ละชั้นหรืออาจจะได้เท่ากับทายาทในชั้นก่อนตนก็ได้หากมีผู้สืบสันดานคนเดียว

(2) กรณีผู้สืบสันดานชั้นเดียวกัน

สำหรับส่วนแบ่งของผู้สืบสันดานในชั้นเดียวกัน เมื่อเข้าไปแทนที่บุคคลผู้ซึ่งจะถูกรับมรดกแทนที่เพียงคนเดียว กรณีจะมีผู้สืบสันดานจำนวนเท่าใดก็ตามต้องแบ่งให้เท่ากันหมดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1634 (2) ว่า “(2) ผู้สืบสันดานชั้นเดียวกันได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน” หากผู้สืบสันดานคนใดตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนผู้ที่ตนจะเข้าแทนที่ ก็ให้แบ่งส่วนนั้นให้ตกแก่ผู้สืบสันดานของเขาต่อไป หาได้นำส่วนนี้ไปเฉลี่ยกับผู้สืบสันดาน ผู้ร่วมรับมรดกทนที่ในชั้นเดียวกันกับผู้ไม่สามารถมีสิทธิบริบูรณ์ในการรับมรดกไม่ เว้นแต่ผู้ที่ตายหรือถูกกำจัดนั้นไม่มีผู้สืบสันดานต่อไป จึงจะนำมาเฉลี่ยกันในระหว่างผู้สืบสันดานชั้นเดียวกับผู้ตายหรือผู้ถูกกำจัดนั้น

3.2 การรับมรดกแทนที่ในต่างประเทศ

ในต่างประเทศนั้นได้นำกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่มาบังคับใช้เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่อาจแตกต่างกันไปในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับมรดกแทนที่ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย

กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้นเป็นกลุ่มประเทศที่กฎหมายมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือจัดทำในรูปของประมวล (Codification) เป็นส่วนใหญ่ แม้จะยอมรับกฎหมายในรูปจารีตประเพณีอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย และมักใช้จารีตประเพณีเมื่อไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรแล้ว ทั้งนี้ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นกัน[88]

3.2.1.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บรรพ 5 กฎหมายมรดก ซึ่งประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทย

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก

เมื่อมีการประกาศการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ให้ถือว่ามรดกนั้นไม่เคยตกแก่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเลย (การเป็นทายาทนั้นตกเป็นโมฆะ) และให้ผู้ที่มีสิทธิจะรับมรดกจากทายาทนั้น ถ้าทายาทดังกล่าวถึงแก่ความตาย เข้ามาเป็นผู้รับมรดกในส่วนนั้นโดยให้ถือตั้งแต่วันที่เจ้ามรดกตาย[89] ตามกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 2344[90] อย่างไรก็ดีผลของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น มิได้บัญญัติช่วงเวลาแห่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่การรับมรดกแทนที่ ผู้ที่มีสิทธิจะรับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นจึงสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ได้ ไม่ว่าการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ตาม

---

[88] จาก *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (น. 24), โดย ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, 2547, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

[89] *การรับมรดกแทนที่* (น. 50), โดย ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี, เล่มเดิม.

[90] Section 2344 Effect of a declaration of unworthiness to inherit

(1) If an heir is declared unworthy to inherit, the inheritance is deemed not to have devolved upon him.

(2) The inheritance devolves upon the person who would be entitled to inherit if the person unworthy to inherit had not been living at the time of the devolution of the inheritance; the devolution is deemed to have occurred upon the devolution of the inheritance.

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1924[91] ได้บัญญัติถึงทายาทในลำดับแรกโดยบัญญัติให้ผู้สืบสันดานที่มีชีวิตอยู่ในเวลาที่มรดกเกิดขึ้นของเจ้ามรดกเข้ารับมรดกของเจ้ามรดก หากผู้สืบสันดานดังกล่าวมีชีวิตไม่ถึงในเวลาที่มรดกเกิดขึ้น ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นเข้าแทนที่เพื่อรับมรดก นอกจากนั้น ในทายาทลำดับที่สอง และลำดับที่สาม หรือในลำดับบิดามารดา และลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ก็เช่นเดียวกัน ให้ผู้สืบสันดานของบุคคลเหล่านั้นที่มีชีวิตไม่ถึงในเวลาที่มีการรับมรดกเกิดขึ้นเข้าแทนที่เพื่อรับมรดกของเจ้ามรดก

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ในการรับมรดกแทนที่นั้น เด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีสิทธิในการรับมรดกเช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่สืบสายโลหิตโดยตรงจากบิดามารดาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 1754[92] ประมวลกฎหมายแพ่งนอกจากนี้กฎหมายยังให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่จนสุดสาย (Per Stirpes) แก่บุตรบุญธรรมเช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่สืบสายโลหิตโดยตรง[93]

---

[91] Section 1924 Heirs on intestacy of the first degree

(1) Heirs on intestacy of the first degree are the descendants of the deceased.

(2) A descendant living at the time of the devolution of an inheritance excludes the descendants related to the deceased through himself from the succession.

(3) If a descendant is no longer living at the time of the devolution of an inheritance, the descendants related to the deceased through him take his place (succession per stirpes).

(4) Children inherit in equal shares.

[92] Section 1754 Effect of adoption

(1) If a married couple adopts a child or if a spouse adopts a child of the other spouse, the child attains the legal position of a child of both the spouses.

(2) In the other cases the child attains the legal position of a child of the adoptive parent.

(3) The parental custody is held in the cases of subsection (1) by the spouses jointly, and in the cases of subsection (2) by the adoptive parent.

[93] ERBRECHT-RATGEBER. Retrieved October 18, 2012, from http://www.erbrecht-ratgeber.de/erbrecht/erbschaft/erbrecht_kind.html

3.2.1.2 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกของประเทศญี่ปุ่นนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งญี่ปุ่น ส่วนที่ 5 ทั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทย

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก[94]

ในกรณีของการสืบทอดโดยไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติไว้เกี่ยวกับการเป็นทายาทตามกฎหมายและส่วนแบ่งมรดกตามกฎหมาย โดยที่บุตรของผู้ที่เสียชีวิตนั้นถือว่าเป็นทายาท แต่ถ้าหากว่าบุตรของผู้ที่เสียชีวิตได้เสียชีวิตไปก่อนหน้านั้นแล้วหรือว่าได้สูญเสียสิทธิที่จะรับมรดกอันเนื่องมาจากบทบัญญัติใด ๆ ในกฎหมายโดยมิได้กำหนดช่วงเวลาที่มีการสูญเสียสิทธิดังกล่าวหรือจากการที่ผู้เป็นเจ้าของมรดกได้ถอดถอนสิทธิการรับมรดก บุตรของบุตรของผู้เสียชีวิตก็จะได้รับสิทธิเป็นทายาทในการรับมรดกแทนที่จนสุดสาย (a per stirpes heir) ซึ่งจะเห็นได้ว่า การรับมรดกแทนที่ในกรณีการที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาแห่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้แต่อย่างใด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 887[95]

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน[96]

การตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายใช้คำว่า “ตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้น” ซึ่งการตายของทายาทนั้น หากตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานของทายาท

---

[94] From *Japan International Estate Planning Guide IBA Individual Tax and Private Client Committee* (p. 3), by Shimon Takagi, Tokyo: White & Case LLP.

[95] Article 887

(1) The child of a decedent shall be an heir.

(2) If a decedent's child has died before the commencement of inheritance, or has lost the right to inheritance by application of the provisions of Article 891 or disinheritance, the child of the decedent's child shall be an heir as an heir per stirpes; provided that this shall not apply if the child is not a lineal descendant of the decedent.

(3) The provision of the preceding paragraph shall apply mutatis mutandis to the case where an heir per stirpes has died before the commencement of inheritance, or has lost the right of inheritance as an heir per stirpes by application of the provisions of Article 891, or by disinheritance.

[96] シモン高木. (2012). 別冊法学セミナー No.215 基本法コンメンタール 第六版/民法総則. 東京: Nippon Hyoron-sha P. 91-94.

ดังกล่าวนั้นย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ เนื่องจากทายาทดังกล่าวนั้นตายก่อนที่จะมีการรับมรดกเกิดขึ้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ทายาทนั้นตายก่อนที่การรับมรดกจะเกิดขึ้น

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ผู้สืบสันดานโดยตรง (Lineal Descendant) เท่านั้นที่มีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ทายาทที่ถึงแก่ความตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้นหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 887 อย่างไรก็ดีบุตรบุญธรรมที่มาจากการรับบุตรบุญธรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ในกรณีการได้รับการอนุญาตจากศาลในการรับเด็กผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น ย่อมทำให้บุตรบุญธรรมนั้นเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม[97]และมีสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุตรตามสายโลหิต ดังนี้แล้ว บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม

ทั้งนี้แต่เดิมนั้นประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้กำหนดให้การตายหรือการสูญเสียสิทธิในการรับมรดกนั้นต้องเกิดขึ้นก่อนมรดกเกิดขึ้น ผู้สืบสันดานของทายาทที่ตายหรือการสูญเสียสิทธิในการรับมรดกนั้นต้องเกิดขึ้นก่อนมรดกเกิดขึ้นนั้นจึงจะสามารถรับมรดกแทนที่ได้[98]

3.2.1.3 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

กฎหมายที่เกี่ยวกับการรับมรดกของประเทศฝรั่งเศสนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งฝรั่งเศสโดยตรง โดยบัญญัติไว้ในบรรพ 3 ว่าด้วยการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยวิธีใด ๆ เรื่องที่ 1 มรดก

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 729-1[99] ได้บัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่บุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยกำหนดให้การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นความผิดเฉพาะตัวบุคคล และ

---

[97] From *Legal Analysis of Stepparent-Child Relationships in Japan: How Many Parents Should a Child Have?* (pp. 7-8), by Ayako KOGA (KOMAMURA), 2010, Tokyo: Waseda University.

[98] Article 974 (repealed)

If a person who would be heir to a house according to the provisions of Arts. 970 and 972 dies or loses his right of succession before the succession occurs, leaving descendants, these become heir to the house in accordance with the order specified in Arts. 970 and 972,standing in the same rank in which their ascendant would have stood.

[99] Art. 729-1

Children of an unworthy person may not be excluded on account of their parent's fault, whether they come to the succession on their own behalf or through representation; but an unworthy person may not, in any case, claim over the property of that succession the enjoyment that the law grants to the fathers and mothers over the property of their children.

ให้บุตรเข้ารับมรดกแทนที่บิดามารดา ทั้งนี้การที่บุตรดังกล่าวเข้ารับมรดกแทนที่นั้นมิได้กำหนดถึงช่วงเวลาแห่งการถูกกำจัดมิให้รับมรดกว่าต้องเกิดขึ้นเมื่อใด บุตรจึงจะเข้าสวมสิทธิของบิดามารดาและเข้ารับมรดกแทนที่ ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวยังบัญญัติจำกัดสิทธิของบิดามารดาที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินของบุตรตามกฎหมายครอบครัวในการจัดการทรัพย์สินของบุตรที่ได้มาจากกองมรดกที่บุตรนั้นเข้ารับมรดกแทนที่ตน

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

วันและเวลา ของการตาย ถือว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญในกรณีที่มีการตายพร้อมกัน แต่ว่าข้อมูลเหล่านี้ก็มีข้อจำกัดอยู่ในมาตรา 725-1 [100] ของประมวลกฎหมายแพ่งที่ได้เริ่มใช้เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม ปี 2001 ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อมีคนสองคน หรือมากกว่าสองคนตายในเหตุการณ์เดียวกัน จะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะหาลำดับของการตายให้ได้ ว่าใครตายก่อนตายหลังแต่ “ถ้าไม่สามารถหาลำดับการตายได้ ลำดับการรับมรดกของแต่ละคน จะได้รับการจัดสรรโดยไม่มีการเรียกชื่ออีกผู้หนึ่งที่ตายพร้อมกันมารับมรดก” ดังนั้น การสืบทอดมรดกจึงได้รับการปรับหรือดัดแปลงอย่างเป็นอิสระต่อกันและกัน กล่าวคือ มรดกของผู้ใดก็ให้จัดสรรในส่วนของตนไป โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับอีกคนที่ตายพร้อมกัน อย่างไรก็ดี มาตรา 725-1 ย่อหน้าที่ 3 ได้บัญญัติให้มีข้อยกเว้นที่ว่า “ถ้าหนึ่งในผู้ที่ตายร่วมกันมีผู้สืบสันดานที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้สืบสันดานเหล่านั้น ก็จะสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ผู้ที่เป็นเจ้าของมรดกตัวจริงได้ ถ้าหากว่ามีการอนุญาตให้รับมรดกแทนที่ได้” กล่าวคือให้ผู้สืบสันดานของบุคคลที่ตายพร้อมกันรับมรดกแทนที่บุคคลเหล่านั้นได้ สำหรับเรื่องของการเป็นตัวแทนในการเข้ารับมรดกแทนที่นั้น วิธีการนี้เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ทายาทที่ถูกตัดสิทธิโดยหลักการ “ญาติชิดย่อมตัดญาติห่างออกไป” ให้สามารถเป็นตัวแทนดังกล่าวของผู้ที่ตายในขณะเดียวกันเพื่อที่จะสืบทอดมรดกจากอีกผู้หนึ่งได้[101]

---

[100] Art. 725-1

Where two persons, one of whom was entitled to the other's succession, die in the same event, the order of deaths shall be established by any means.

Where that order may not be determined, the succession of each of them devolves without the other being called to it.

Where, however, one of the co-deceased leaves descendants, the latter may represent their predecessor in title, when representation is allowed.

[101] Lawyers-picovschi. Retrieved March 2, 2012, from http://www.lawyers-picovschi.com/article-step-1-opening-the-succession.html

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม[102]

กฎหมายของฝรั่งเศสยังคงยึดตามแนวคิดแบบกฎหมายโรมันว่าด้วยการรับมรดกแทนที่ ทายาทจะได้รับสิทธิและหน้าที่แทนบรรพบุรุษและมีสิทธิที่จะได้รับมรดกจากผู้ที่เสียชีวิตเฉกเช่นเดียวกับที่บรรพบุรุษคนนั้นพึงจะได้ การเป็นรับมรดกแบบนี้จะเปิดโอกาสให้แก่ผู้สืบสันดานทั้งหมดโดยไม่ขึ้นอยู่กับว่าจะแตกแยกห่างออกไปมากแค่ไหน ทั้งนี้ลำดับของการสืบทอดมรดกจากผู้ที่เสียชีวิตโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ บุตรของผู้ตาย จะได้รับมรดกแบบแบ่งกันในลักษณะ Per Capita แต่ถ้าผู้สืบสันดานของบุตรเหล่านี้ได้รับมรดก ก็จะแบ่งกันแบบแบ่งให้แต่ละสายเท่า ๆ กัน (Per Stirpes) โดยการรับมรดกแทนที่ บุตรบุญธรรมหรือบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน โดยบัญญัติในมาตรา 368[103] ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสในปัจจุบัน[104]

3.2.1.4 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

กฎหมายที่เกี่ยวกับการรับมรดกและนำมาบังคับใช้ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นได้บัญญัติไว้โดยตรงในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี โดยบัญญัติไว้ในส่วนที่ 5 มรดก

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 1001[105] ได้บัญญัติเรื่องการรับมรดกแทนที่ไว้ ซึ่งกำหนดให้ผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือในลำดับพี่น้องของเจ้ามรดกที่ถูกตัดสิทธิในการรับมรดกไปเท่านั้นที่จะเป็นผู้รับมรดกโดยการรับมรดกแทนผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือพี่น้องของเจ้ามรดกที่ถูกตัดสิทธิในการรับมรดกไป

---

[102] From *A Comparative Analysis of Civil Law Succession* (p. 334), by George A. Pelletier Jr., Michael Roy Sonnenreich, 1966, Pennsylvania: Villanova University.

[103] Art. 368

An adoptee and his descendants have, in the family of the adopter, the rights to succession provided for in Book III, Title I, Chapter III.

The adoptee and his descendants do not have, however, the status of compulsory heirs with regard to the ascendants of the adopter.

[104] *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (น. 191). เล่มเดิม.

[105] Article 1001 (Inheritance by Representation)

Where a lineal descendant or a brother or sister who would become an inheritor in accordance with the provisions of Article 1000 (1) 1 and 3, has died, or has become disqualified before the commencement of succession, his or her lineal descendants, if any exist, shall become inheritors in the order in which the deceased or disqualified person would have become the inheritor.

ดังกล่าว ทั้งนี้ ระยะเวลาแห่งการถูกตัดสิทธิในการรับมรดกของผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือพี่น้องของเจ้ามรดกนั้นต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการสืบมรดกเท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุคคลนั้น ๆ หากการตัดสิทธิเกิดขึ้นภายหลังการสืบทอดมรดกแล้ว ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกตัดสิทธิดังกล่าวย่อมไม่มีสิทธิที่จะรับมรดกแทนที่ได้

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 1001 นั้นได้บัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือในลำดับพี่น้องของเจ้ามรดกที่ถึงแก่ความตายก่อนมรดกเกิดขึ้น มีสิทธิที่จะรับมรดกแทนที่บุคคลดังกล่าวได้ ดังนี้ กรณีที่ทายาทในลำดับดังกล่าวและเจ้ามรดกถึงแก่ความตายพร้อมกันย่อมอยู่ในบังคับของบทบัญญัติดังกล่าวและผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับดังกล่าวย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ในการรับมรดกแทนที่นั้น มาตรา 1001 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐเกาหลีได้บัญญัติให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่นั้นมีเฉพาะแต่ในผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือในลำดับพี่น้องของเจ้ามรดกเท่านั้น ผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับอื่นไม่สิทธิที่จะเข้ารับมรดกแทนที่ได้ อย่างไรก็ดี ภายใต้ระบบการรับบุตรบุญธรรมของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้น บุตรบุญธรรมสามารถรับมรดกของครอบครับที่ให้กำเนิดและในขณะเดียวกันบุตรบุญธรรมก็มีสิทธิรับมรดกในครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรมเช่นกัน[106] ดังนี้แล้วบุตรบุญธรรมจึงอยู่ในความหมายของผู้สืบสันดานโดยตรง (Lineal Descendants) และมีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้เสมือนหนึ่งว่าเป็นบุตรทางสายเลือดของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น

3.2.1.5 ประเทศอินโดนีเซีย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องการรับมรดกและนำมาบังคับใช้ในประเทศอินโดนีเซียนั้นได้บัญญัติไว้โดยตรงในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งอินโดนีเซีย ซึ่งบัญญัติไว้ในบรรพ 2 บทที่ 12 เกี่ยวกับมรดก

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก

ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งอินโดนีเซีย มาตรา 840[107] บัญญัติถึงบุตรของบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเข้าเป็นทายาทโดยไม่ถูกตัดสิทธิในการรับมรดกอันเนื่องมาจากความผิด

---

[106] From *Recent Reform of Korean Family Law* (pp. 10-11), by Mi-Kyung CHO, 2010, Gyeonggi-do: Ajou University.

[107] Article 840

ของบิดามารดา ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวมิได้ระบุระยะเวลาการเข้าเป็นทายาทของบุตรของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกแต่อย่างใด บุตรของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกจึงเข้าเป็นทายาทได้ทั้งในกรณีที่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนและภายหลังเจ้ามรดกตาย

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งอินโดนีเซีย มาตรา 842[108] บัญญัติถึงการรับมรดกแทนที่โดยให้บุตรของทายาทที่เป็นผู้สืบสันดานที่ได้เสียชีวิตไปก่อนเจ้ามรดกแล้วนั้นเข้ารับมรดกแทนที่ดังนี้ ในกรณีที่เจ้ามรดกและทายาทถึงแก่ความพร้อมกันย่อมไม่ต้องด้วยบทบัญญัติและบุตรของทายาทย่อมไม่มีสิทธิเข้ารับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ทายาทนั้น ๆ ได้

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ในการรับมรดกนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งอินโดนีเซีย มาตรา 832[109] บัญญัติถึงคุณสมบัติของทายาทที่มีสิทธิรับมรดกโดยทายาทนั้นต้องเป็นทายาทตามกฎหมายและมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับเจ้ามรดก และคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนี้ บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกและไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมอีกด้วย

3.2.2 กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี

กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีนั้นเป็นกลุ่มประเทศที่ถือหลักว่าคำพิพากษาของศาลเป็นที่มาของกฎหมาย เมื่อคดีความเกิดขึ้นและศาลได้วินิจฉัยไปแล้วคำพิพากษาของศาลย่อมถือเป็นบรรทัดฐานที่ผู้พิพากษาซึ่งตัดสินในคดีหลัง ๆ ที่มีลักษณะ

Children of an unqualified individual, who have become heirs, shall not be excluded due to the fault of their parents; the parents, however, shall under no circumstances be authorized to claim the use of proceeds of the assets of inheritance, which the law grants to the parents in respect of those assets received by their children by inheritance.

[108] Article 842

Representation in the legal descending line shall be perpetual. Such representation shall be admitted in circumstances where all children of the deceased claim the inheritance together with the descendants of a previously deceased child, or where all children of the deceased have predeceased him, and their descendants in varying degrees and levels of descent.

[109] Article 832

The lawful heirs to the property comprising the inheritance shall be the lawful and blood relatives and the surviving spouse, in accordance with the following regulations. In the absence of blood relatives and a surviving spouse, the assets shall devolve upon the State, with the provision that the debts of the estate shall be settled, to the extent that the value of the assets is sufficient.

ข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันจำต้องตัดสินไปในแนวทางเดียวกันกับคดีก่อน ๆ ทั้งนี้มิใช่จะไม่มีการตรากฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเสียทีเดียว รัฐสภามีการตรากฎหมายออกมาใช้บ้าง[110]

3.2.2.1 สหราชอาณาจักร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับมรดกที่บังคับใช้ในสหราชอาณาจักรนั้นจะปรากฏในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มีบทบัญญัติที่ต้องด้วยกรณีโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรมแห่งปี ค.ศ. 1976 พระราชบัญญัติทรัพย์สินแห่งปี ค.ศ. 1925 เป็นต้น ตลอดจนการยึดคำพิพากษาซึ่งศาลสูงของสหราชอาณาจักรนั้นได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ตามรูปแบบของระบบกฎหมายจารีตประเพณี

1) กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดก[111]

ถ้าหากว่าบุตรหรือทายาทที่ห่างกว่านั้นของเจ้ามรดกมีอายุอยู่ไม่ถึงที่จะได้รับส่วนแบ่งที่เขาจะได้รับก็จะถูกส่งผ่านต่อไปให้ยังทายาทคนอื่น ๆ ถ้าหากว่าไม่มีทายาทคนอื่น ๆ ลำดับชั้นนั้นทั้งหมดก็จะไม่ได้รับส่วนแบ่งนั้นและทรัพย์สินนั้นก็จะถูกส่งต่อให้กับทายาทลำดับถัดไปที่ได้รับสิทธิตามกฎหมาย กฎข้อนี้ยังใช้ได้ในกรณีที่ทายาทไม่สามารถรับมรดกได้ด้วยเหตุผลอื่น ๆ ด้วย ในคดี Re Scott [1975] 2 All ER 1033 นั้นได้มีการตัดสินว่าความตั้งใจของผู้ที่ปฏิเสธการรับมรดกก็คือเพื่อต้องการจะส่งผ่านทรัพย์มรดกนั้นไปให้แก่ทายาทลำดับถัดไปเนื่องจากไม่มีทายาทคนอื่น ๆ ศาลได้ปฏิเสธคำโต้แย้งที่ว่าทรัพย์สินนั้นควรตกเป็นของรัฐในฐานะที่เป็นมรดกที่ไม่มีเจ้าของ ในทำนองเดียวกันในการตัดสินคดี Re DWS [2000] 2 All ER 83 ก็ได้มีการตัดสินว่าเมื่อพ่อแม่ที่เป็นเจ้ามรดกได้ถูกสังหารโดยบุตรชายของตนเอง ซึ่งบุตรชายผู้นั้นได้ถูกตัดสิทธิไม่ให้รับมรดก จึงส่งผลให้มรดกนั้นไม่ได้ถูกส่งผ่านไปยังบุตรของบุตรชายผู้นั้น หากแต่ถูกส่งไปยังทายาทลำดับถัดไปแทน ซึ่งในกรณีนั้น คือพี่สาวหรือน้องสาวของหนึ่งในผู้ที่เสียชีวิตโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมโดยไม่มีผู้อื่นที่มีสิทธิได้รับมรดกนั้นตามกฎหมาย คำตัดสินดังกล่าวนั้นได้รับการยืนยันซ้ำโดยศาลอุทธรณ์ซึ่งได้เน้นว่ารัฐสภาที่ออกกฎหมายนั้นมีเจตนาว่า บุตรของทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ควรได้รับมรดกแทนที่บุตรชายผู้ที่ฆ่าพ่อแม่ตนเองผู้นี้ ดังที่เกิดขึ้นในกรณีนี้ จะไม่ถือว่าเป็นการไม่สมเหตุสมผลที่บุตรคนหนึ่ง ๆ จะถูกปฏิเสธการได้รับสิทธิตามกฎหมาย อันเนื่องมาจากพ่อหรือแม่ของตนถูกตัดสิทธินั้น กฎลักษณะดังกล่าวนี้ยังบังคับใช้กับการสืบทอดมรดกที่ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ระหว่าง ทายาทลำดับต่าง ๆ ทั้งหมดด้วย ไม่ใช่แค่บังคับใช้กับกรณีที่มีทายาทที่ไม่สามารถรับมรดกได้เท่านั้น

---

[110] *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (น. 25 – 26). เล่มเดิม.

[111] From *Textbook on succession* (pp. 26-27), by Andrew Borkowski, 2002, Great Britain: Montage Studios Limited.

2) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

ในสหราชอาณาจักรนั้น ถ้ามีบุคคลมากกว่าสองคนถึงแก่ความตายในเหตุการณ์เดียวกัน อันไม่สมารถจะพิสูจน์อย่างชัดแจ้งได้ว่าใครถึงแก่ความตายก่อนและใครถึงแก่ความตายทีภายหลัง ซึ่งในการจัดการมรดกของบุคคลทั้งหมดที่ถึงแก่ความตายในเหตุการณ์เดียวกันนั้นภายใต้กฎหมายแห่งพระราชบัญญัติทรัพย์สินแห่งปี ค.ศ. 1925 มาตรา 184[112] ให้บุคคลทั้งหมดที่ถึงแก่ความตายดังกล่าวนั้นให้สันนิษฐานว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะอยู่รอดนานกว่าผู้สูงอายุ

3) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ภายใต้มาตรา 39 (1)[113] ของพระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ปี ค.ศ. 1976 นั้น บุตรบุญธรรมจะถือว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของพ่อหรือของแม่ที่รับบุตรบุญธรรมหรือของทั้งพ่อและแม่บุญธรรม ยิ่งไปกว่านั้นบุตรบุญธรรมจะถูกพิจารณาตามกฎหมายเสมือนว่าบุตรผู้นั้นไม่ใช่บุตรของผู้อื่นผู้ใดนอกเหนือจากผู้ที่รับอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมตามกำหนดในมาตรา 39 (2) ดังนั้นบุตรบุญธรรมจะมีสิทธิของทายาทในการได้รับมรดกที่ไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้ของพ่อแม่บุญธรรม และพ่อแม่บุญธรรมก็มีสิทธิได้รับสืบทอดมรดกของบุตรบุญธรรมด้วยเช่นกันแต่สิทธิเช่นนี้จะไม่มีผลกับพ่อแม่เดิม เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดให้บุตรบุญธรรมมีสถานะเป็นเหมือนบุตรของพ่อแม่บุญธรรม ดังนั้น สถานะของบุตรบุญธรรมในการได้รับสืบทอดมรดกจึงเป็นเช่นเดียวกันกับบุตรที่ได้รับการให้กำเนิดจากพ่อแม่คู่นั้น กฎพื้นฐานดังกล่าวนี้มีผลกับความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรับบุตรบุญธรรมด้วย ตัวอย่างเช่น บุตรบุญธรรมจะ

---

[112] Art. 184

If two or more people die in circumstances in which the order of their deaths is uncertain, for example in a road accident, the devolution of their estates is governed by the Law of Property Act 1925/S184. This provides

that the deaths are presumed to have occurred in order of age so that the younger is presumed to have survived the elder …

[113] Art. 39 Status conferred by adoption.

(1) An adopted child shall be treated in law—

(a) where the adopters are a married couple, as if he had been born as a child of the marriage (whether or not he was in fact born after the marriage was solemnized);

(b) in any other case, as if he had been born to the adopter in wedlock (but not as a child of any actual marriage of the adopter)

(2) An adopted child shall, subject to subsection (3), be treated in law as if he were not the child of any person other than the adopters or adopter. …

สามารถสืบทอดมรดกของพี่ชายหรือน้องชายร่วมพ่อแม่บุญธรรม พี่สาวหรือน้องสาวร่วมพ่อแม่บุญธรรม ปู่ย่าตายายใหม่ ลุงและป้าใหม่ได้ด้วย และในทางกลับกันพี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว ปู่ย่าตายาย และลุงป้าใหม่เหล่านี้ก็มีรับสิทธิสืบทอดมรดกของบุตรบุญธรรมนี้ได้ด้วยเช่นกัน

3.2.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์ก

การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวการรับมรดกของประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์กนั้น จะบังคับใช้บทบัญญัติต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกรณีนั้น ๆ โดยตรง เช่น พระราชบัญญัติการตายพร้อมกัน เป็นต้น หรือปรากฏในรูปของกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น

1) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์กนั้น กรณีที่เกิดการตายพร้อมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในเหตุการณ์เดียวกัน และไม่มีพยานหลักฐานใดที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่ตายในเหตุการณ์เดียวกันนั้น บุคคลใดถึงแก่ความตายก่อน และบุคคลใดถึงแก่ความตายหลัง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการตกทอดมรดก ดังนี้ รัฐนิวยอร์กจึงบังคับพระราชบัญญัติการตายพร้อมกัน (Simultaneous Death Act) เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการตกทอดมรดกที่เกิดขึ้นจากลำดับการตายของบุคคลที่ตายในเหตุการณ์เดียวกัน และไม่มีพยานหลักฐานใดที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดตายก่อนหลัง โดยรัฐนิวยอร์กประกาศบังคับใช้ในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1943 ซึ่งให้จัดแบ่งทรัพย์มรดกโดยให้ถือว่าทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ และให้จัดแบ่งตามลำดับนั้น ๆ [114]

2) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

ในการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรมในรัฐนิวยอร์กนั้น สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้รับการจัดสรรและสิทธิแห่งการสืบมรดกของบุตรบุญธรรมนั้นอยู่ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายความสัมพันธ์ในครอบครัว (The Domestic Relations Law) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้พ่อแม่บุญธรรมหรือ พ่อหรือแม่บุญธรรม (ในกรณีที่มีบิดาหรือมารดาที่สืบสายโลหิตและสมรสกับบุคคลอื่น) และบุตรบุญธรรมนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันในฐานะบิดามารดาและบุตรตามกฎหมาย และมีสิทธิต่าง ๆ เยี่ยงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งรวมถึงสิทธิในการสืบทอดมรดกและสิทธิในการรับมรดกที่ได้รับการส่งผ่านมาอีกด้วย [115] ดังนี้แล้วจะเห็นได้ว่า

---

[114] From *THE NEW YORK SIMULTANEOUS DEATH LAW* (pp. 34-35), by Francis X. Conway and William I. Bertsche, 1944, New York: Fordham University.

[115] Estates, Powers and Trusts Code § 4-1.1: NY Code - Section 4-1.1: Descent and distribution of a decedent's estate

ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์กนั้น บุตรบุญธรรมสามารถรับมรดกแทนที่บิดามารดาบุญธรรมหรือแต่บิดาหรือมารดาบุญธรรมได้

อย่างไรก็ดี เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาใช้รูปแบบการปกครองประเทศแบบรัฐรวมที่เป็นสหพันธรัฐ (Federal State) และแต่ละรัฐจะมีกฎหมายเป็นของตนเองในการบังคับใช้ในรัฐนั้น ดังนี้การตกทอดของทรัพย์มรดกบางส่วนอาจจะมิได้เป็นไปตามกฎหมายที่บังคับใช้กับเจ้ามรดก แต่อาจอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐอื่นซึ่งเป็นรัฐที่ตั้งของทรัพย์มรดกนั้น ๆ และบังคับใช้กับทรัพย์มรดกดังกล่าวตามกฎหมายนั้น ๆ

3.2.2.3 ประเทศมาเลเซีย

กฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกของประเทศมาเลเซียนั้นบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติพินัยกรรม ค.ศ. 1959 พระราชบัญญัติการควบคุมและการจัดการมรดก ค.ศ. 1959 พระราชบัญญัติมรดก ค.ศ. 1971 พระราชบัญญัติการจัดแบ่งมรดก ค.ศ. 1958 พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ค.ศ. 1952 เป็นต้น ซึ่งจะบังคับใช้บทบัญญัติต่าง ๆ ที่ต้องด้วยกรณีในพระราชบัญญัติใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1) กรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกัน[116]

กรณีที่มีคนสองคนหรือมากกว่านั้นได้เสียชีวิตไปในเหตุการณ์เดียวกันโดยที่ไม่สามารถระบุเวลาที่แน่นอนในการเสียชีวิตของบุคคลเหล่านั้นได้ ให้ถือว่าการเสียชีวิตของบุคคลเหล่านั้นเกิดขึ้นตามลำดับอาวุโสโดยผู้ที่มีอายุมากที่สุดจะถูกถือว่าเสียชีวิตเป็นคนแรกและผู้ที่มีอายุ

The property of a decedent not disposed of by will shall be distributed as provided in this section. In computing said distribution, debts, administration expenses and reasonable funeral expenses shall be deducted but all estate taxes shall be disregarded, except that nothing contained herein relieves a distributee from contributing to all such taxes the amounts apportioned against him or her under 2-1.8. Distribution shall then be as follows:

(d) The right of an adopted child to take a distributive share and the right of succession to the estate of an adopted child continue as provided in the domestic relations law.

Domestic Relations Code § 117. Effect of adoption.

1. …(c) The adoptive parents or parent and the adoptive child shall sustain toward each other the legal relation of parent and child and shall have all the rights and be subject to all the duties of that relation including the rights of inheritance from and through each other and the birth and adopted kindred of the adoptive parents or parent.

[116] From *International Succession* (p. 470), by Louis Garb and John Wood, 2010, Oxford: Oxford University Press.

น้อยที่สุดจะถูกถือว่าเสียชีวิตภายหลังบุคคลอื่น ๆ ทั้งหมด อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานนี้ไม่ได้ใช้กับคู่สมรสที่เสียชีวิตทั้งคู่โดยไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้

2) กรณีการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม

พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ค.ศ. 1952 แห่งมาเลเซีย มาตรา 29[117] นั้นบัญญัติเกี่ยวกับการรับมรดกของบุตรบุญธรรมโดยกำหนดให้คำว่า “บุตร” ในกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งทรัพย์มรดกนั้นย่อมหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย กล่าวคือให้สิทธิต่าง ๆ ในการรับมรดกของบุตรบุญธรรมเหมือนกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการแบ่งทรัพย์มรดก ค.ศ. 1958 แห่งมาเลเซีย มาตรา 3[118] ซึ่งกำหนดคำนิยาม “บุตร” หมายถึง บุตรตามกฎหมายและรวมถึงลูกของภรรยาคนใดก็ตามในจำนวนภรรยาทั้งหมดที่เจ้ามรดกได้รับอนุญาตโดยกฎหมายให้มีภรรยาหลายคนได้แต่ไม่รวมถึง บุตรบุญธรรมคนใดที่ไม่ใช่บุตรบุญธรรมที่ได้รับการอุปการะภายใต้บทบัญญัติใน พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ค.ศ. 1952

---

[117] Section 29 Meaning of “child” in any written law relating to the distribution of intestate estates

Notwithstanding the provisions of any written law relating to the distribution of intestate estates for the time being in force in any part of Malaysia to the contrary the expression “child” shall in any such written law include an adopted child.

[118] Section 3 Interpretation

“child” means a legitimate child and where the deceased is permitted by his personal law a plurality of wives includes a child by any of such wives, but does not include an adopted child other than a child adopted under the provisions of the Adoption Act 1952.

บทที่ 4
ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาตามกฎหมายในการรับมรดกแทนที่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดกนั้นบังคับใช้มาเป็นเวลายาวนานนับแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 และบังคับใช้มาตลอดจนถึงปัจจุบันโดยในระหว่างการบังคับใช้นั้นก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของบทบัญญัติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ในส่วนของหมวด 4 การรับมรดกแทนที่ก็เช่นกัน ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติใน พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ดี ในเรื่องของการรับมรดกแทนที่กันนั้นก็ยังคงเกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ ตลอดจนการตีความบทบัญญัติในบางประการอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งปัญหาที่พบมีอยู่ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายและการสืบมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607

ตามที่ได้นำเสนอในบทก่อน ในเรื่องหลักเกณฑ์การรับมรดกแทนที่กรณีถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นกฎหมายกำหนดให้มีการรับมรดกแทนที่ได้ก็เฉพาะแต่การถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1639 ซึ่งจะเห็นได้ว่า หากทายาทโดยธรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวนั้น จะไม่สามารถรับมรดกแทนที่ได้ อย่างไรก็ดีมาตรา 1607 ได้บัญญัติเรื่องการสืบมรดกกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้โดยบัญญัติให้การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ทำให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกสามารถสืบมรดกต่อไปได้ โดยให้ถือว่าทายาทดังกล่าวนั้นถึงแก่ความตายแล้ว ซึ่งมิได้ระบุช่วงเวลาการถูกกำจัดมิให้รับมรดกว่าเป็นช่วงเวลาก่อนหรือหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายทำให้เกิดความสัมพันธ์ในการปรับใช้กฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ เนื่องจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามมาตรา1639 และการสืบมรดกตามมาตรา 1607 และเกิดเป็นความเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่า ควรแยกมาตรา 1607 และมาตรา 1639 ออกจากกัน เนื่องมาจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องเป็นกรณีเกิดก่อนเจ้ามรดกตายเพราะสิทธิในการรับมรดกจะมีขึ้นได้ก็แต่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ถ้าในเวลาเจ้ามรดกตายแล้ว มรดกก็ตกได้แก่ผู้มีสิทธิรับ

มรดกในเวลาเดียวกัน การที่จะมารับมรดกแทนที่กันภายหลังไม่ได้ ฉะนั้นถ้าหากจะให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีสิทธิรับมรดก ก็จำเป็นต้องบัญญัติข้อความดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1607 กล่าวคือ มาตรา1607 เป็นบทบัญญัติพิเศษ ไม่อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย จึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก

ตามความเห็นฝ่ายแรกนั้น หากพิจารณาเรื่องการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ซึ่งได้บัญญัติเฉพาะแต่กรณีที่บุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ดังจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวได้ใช้คำว่า “บุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาท” แต่มิได้ใช้คำว่า “ทายาท” ซึ่งทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าต้องเป็นกรณีที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น เนื่องจากว่าหากเป็นกรณีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายก่อนบุคคลดังกล่าวถูกกำจัดมิให้รับมรดก บุคคลดังกล่าวนั้นย่อมมีฐานะเป็นทายาทแล้ว หากเจ้ามรดกยังมิได้ถึงแก่ความตาย บุคคลดังกล่าวที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก็ยังมิอาจมีฐานะเป็นทายาทได้ เมื่อพิจารณาได้ดังนี้ จะเห็นได้ว่ามาตรา 1639 นั้นมุ่งให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่แก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาท หรือเฉพาะแต่ในกรณีที่บุคคลนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น นอกจากนี้มาตรา 1639 ยังได้เน้นย้ำโดยใช้คำว่า “ก่อนเจ้ามรกดตาย” อีกด้วย หากพิจารณาจากคำในบทบัญญัติข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่ามาตรา 1639 นั้น ต้องด้วยเฉพาะกรณีที่บุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น มิได้รวมถึงกรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายด้วย

อย่างไรก็ดี การที่ความเห็นแรก ให้เหตุผลว่า การที่มาตรา 1607 และมาตรา 1639 นั้นแยกออกจากกันเนื่องจากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และมาตรา 1607 ก็มิได้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 นั้น ผู้เขียนมองว่าเป็นการตีความที่ยังไม่ถูกต้องเสียทีเดียวเนื่องจากการตีความดังกล่าวนั้นไม่เป็นไปตามการจัดเรียงบทบัญญัติซึ่งมีการจัดเรียงไว้อย่างเป็นระบบและมาตรา 1639 ก็เป็นบทบัญญัติเฉพาะซึ่งต้องด้วยกรณีทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย แต่การตีความดังกล่าวนั้นก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เนื่องจากหากกรณีดังกล่าวนั้นปรับใช้ด้วยมาตรา1639 ผู้สืบสันดานก็จะไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายได้ จึงได้พยายามที่จะหาช่องทางแก้ไขปัญหาข้างต้นโดยนำมาตรา 1607 มาปรับใช้กับกรณีที่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเพื่อให้ผู้สืบสันดานซึ่งเป็นผู้เสียประโยชน์ในการรับมรดกแทนที่โดยมิใช่ความผิดของตนเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมในอันที่จะสืบมรดกของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่

ความตายแทนเรื่องการรับมรดกแทนที่ซึ่งสามารถรับมรดกแทนที่ได้เฉพาะกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้น

จากความคิดเห็นดังกล่าวนั้น เคยมีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 โดยวางแนวคำพิพากษาไว้ว่า “แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้นก็ตามแต่มาตรา 1607 บัญญัติว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นตายแล้วโดยมิได้บัญญัติว่าผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกสืบมรดกต่อไปได้เฉพาะในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้นดังนั้นแม้ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกของ บ. เจ้ามรดกมากกว่าส่วนที่ตนจะได้และต้องถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกของ บ. เลยอันเป็นการถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายก็ตามบุตรของจำเลยซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของจำเลยทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของนายบุญช่วยย่อมสืบมรดกของ บ. ต่อไปได้เหมือนหนึ่งว่าจำเลยตายแล้วตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 1607 และมาตรา 1607 หาได้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 1639 ไม่” ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานแนวคำพิพากษาตามความเห็นฝ่ายแรกในการนำมาตรา 1607 มาปรับใช้กับกรณีทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวในอันที่จะสืบมรดกต่อไปได้

ทั้งนี้ หากพิจารณาคำว่า “สืบมรดก”ซึ่งนอกจากจะปรากฏในมาตรา 1607 แล้วยังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1615 วรรคสอง ที่ว่า “เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทนั้นสืบมรดกได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกจะได้รับ...” อันเป็นสิทธิในการรับมรดกประเภทหนึ่ง อย่างไรก็ดีหากพิจารณามาตรา 1615 จะเห็นได้ว่าทายาทที่สละมรดกแล้วย่อมไม่มีฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกอีกต่อไป เนื่องจากผลของการสละมรดกนั้นได้ย้อนไปยังเวลาที่เจ้ามรดกตายและถือว่าทายาทนั้นไม่เคยได้รับมรดกของเจ้ามรดกแต่อย่างใด อีกทั้ง การสละมรดกนั้นยังเป็นการเฉพาะตัวของทายาทผู้นั้นและไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้สืบสันดานของทายาทที่สละมรดกนั้นด้วย โดยจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวนั้นให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่สละมรดกนั้นเข้าสืบมรดกต่อไปได้ตามสิทธิของตน และชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากับส่วนแบ่งที่ผู้สละมรดกนั้นจะได้รับ ดังนี้แล้ว หากเปรียบเทียบการสืบมรดกตามมาตรา 1615 กับการสืบมรดกตามมาตรา 1607 นั้น จะเห็นได้ว่าการสืบมรดกของทั้งสองมาตราดังกล่าวนั้นมีลักษณะที่เหมือนกัน กล่าวคือ ในกรณี

ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1607 และกรณีทายาทโดยธรรมสละมรดกตามมาตรา 1615 นั้น ให้ถือว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกและการสละมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัวของทายาทนั้น ๆ และให้ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวเข้าสืบมรดกต่อไปได้ โดยให้ถือว่าการถูกกำจัดมิให้รับมรดกและการสละมรดกที่เกิดขึ้นภายหลังเจ้ามรดกตายนั้นมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเนื่องจากลักษณะการตกทอดของมรดกแก่บุคคลใดหรือไม่นั้นจะต้องเกิดขึ้นในทันทีที่เจ้ามรดกตาย ทายาทนั้นไม่อาจได้รับมรดกในภายหลังเมื่อเวลาที่เจ้ามรดกตายได้ล่วงพ้นไปแล้วระยะหนึ่ง ทำนองเดียวกัน ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าทายาทมีสิทธิได้รับมรดกชั่วระยะเวลาหนึ่งนับแต่เจ้ามรดกตาย แล้วเพิ่งมาเสียสิทธินั้นไปในภายหลังเพราะการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ซึ่งบุคคลใดจะได้รับมรดกหรือไม่ เท่าใด จึงต้องพิจารณาตั้งแต่เวลาที่เจ้ามรดกตาย ทั้งนี้เป็นไปตามสภาพของสิทธิในการรับมรดก หาต้องมีมาตราใดบัญญัติไว้เป็นพิเศษไม่นอกจากนี้ การสืบมรดกทั้งสองกรณีดังกล่าวนั้นก็มิได้มีการกำหนดรายละเอียดและหลักการสืบมรดกไว้แต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติซึ่งกำหนดไว้แต่เพียงการกำหนดให้ผู้สืบสันดานของบุคคลเหล่านั้นสืบมรดกต่อไปได้เท่านั้นซึ่งแตกต่างกับการรับมรดกแทนที่ที่มีการกำหนดหลักการและรายละเอียดต่าง ๆ ไว้อย่างชัดแจ้งในการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ถึงมาตรา 1645 อย่างไรก็ดีลักษณะการสืบมรดกทั้งตามมาตรา 1607 และมาตรา 1615 นั้นยังมีลักษณะที่เหมือนกับการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 เนื่องจากเป็นเรื่องผู้สืบสันดานเข้ารับมรดกแทนผู้บุพการีที่เสียสิทธิรับมรดกเช่นเดียวกัน แม้การรับมรดกแทนที่นั้น มรดกจะยังไม่เคยตกได้แก่บุพการีเลย เพราะได้ตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกไปเสียก่อนเจ้ามรดกตาย ส่วนในเรื่องการสืบมรดกนั้น มรดกได้ตกทอดมายังทายาทแล้วแต่ทายาทเสียสิทธิในการรับมรดกในภายหลังแต่เมื่อบทบัญญัติดังกล่าวนั้นให้การถูกกำจัดมิให้รับมรดกและการสละมรดกนั้นมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาที่เจ้ามรดกตายย่อมทำให้มรดกไม่เคยตกทอดไปยังทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกและทายาทผู้สละมรดกเลยเช่นเดียวกันกับการรับมรดกแทนที่ ผลท้ายที่สุดผู้สืบสันดานต่างก็เป็นผู้ได้รับมรดกแทนนับตั้งแต่เจ้ามรดกตายเหมือนกันทั้งกรณีการสืบมรดกและการรับมรดกแทนที่

สำหรับความเห็นฝ่ายหลัง เห็นว่า คำว่า “สืบมรดก” มีความหมายตามที่เข้าใจกันตามธรรมดาคือหมายถึงการสืบต่อซึ่งทรัพย์มรดกเป็นการใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพราะการสืบมรดกมีได้หลายทาง เช่น ในฐานะทายาทโดยธรรม ในฐานะผู้รับพินัยกรรม ในฐานะวัด ในฐานะแผ่นดิน นอกจากนั้นมีการสืบมรดกในฐานะผู้รับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดก เมื่อมาตรา 1607 บัญญัติไว้ก่อนจึงอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 ซึ่งกล่าวถึงการรับมรดกแทนที่ ในกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น หากกฎหมายประสงค์จะยกเว้นให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่

ความตายมีสิทธิรับมรดกแล้ว ก็น่าจะบัญญัติยกเว้นไว้เสียให้ชัดแจ้ง ดังนั้นผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ในมรดกของเจ้ามรดกแต่อย่างใด

หากพิจารณาความเห็นฝ่ายหลังจะเห็นได้ว่าเป็นการการตีความในลักษณะที่ตีความให้มาตรา 1607 อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1639 ซึ่งเป็นการตีความที่เป็นลำดับโดยหากพิจารณาดูตั้งแต่เริ่มต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดการกระทำการของทายาทหรือบุคคลใด ๆ อันทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 1605 และมาตรา 1606 และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทายาทในสายนั้น ๆ ที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยคำนึงถึงผู้สืบสันดานซึ่งอาจได้รับมรดกในส่วนของเจ้ามรดกหากบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นมิได้กระทำการอันทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกทำให้ผู้สืบสันดานดังกล่าวต้องเสียประโยชน์ไปโดยมิใช่ความผิดของตนแต่อย่างใด ผู้ร่างจึงบัญญัติให้เป็นความผิดเฉพาะตัวของบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเท่านั้นและให้ผู้สืบสันดานสืบมรดกต่อไปได้โดยบัญญัติไว้เป็นหลักกว้าง ๆ อีกทั้งยังได้กำหนดความคุ้มครองการจัดการทรัพย์สินที่ผู้สืบสันดานได้รับมาจากการสืบมรดกเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเข้าไปจัดการทรัพย์สินดังกล่าวโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 1607 และกฎหมายได้บัญญัติรายละเอียดในหลักเกณฑ์และวิธีการสืบมรดกโดยบัญญัติให้มีการสืบมรดกในลักษณะการรับมรดกแทนที่จนสุดสายตามมาตรา 1639 ดังนี้แล้วจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติต่าง ๆ นั้นได้ถูกจัดวางอย่างเป็นระบบเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการตีความ อีกทั้งเนื่องจากบทบัญญัติได้ใช้คำว่า “บุคคลซึ่งจะเป็นทายาท” ทำให้เห็นได้ว่าผู้ร่างประสงค์จะให้มีการรับมรดกแทนที่ได้เฉพาะแต่กรณีบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นยังมิได้มีฐานะเป็นทายาทซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าระยะเวลาที่บุคคลดังกล่าวนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นช่วงเวลาก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุคคลดังกล่าวจะยังไม่มีฐานะเป็นทายาท กรณีทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายจึงไม่ตรงตามถ้อยคำในมาตรา 1639 และทำให้ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวไม่อาจรับมรดกแทนที่ได้

อย่างไรก็ดี การตีความตามความเห็นฝ่ายหลังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการตีความไปในทางที่เสียประโยชน์แก่ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายในอันที่จะสิ้นสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการรับมรดกแทนที่ ซึ่งดูจะไม่ค่อยเป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานดังกล่าวและขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายในการรับมรดกแทนที่อีกด้วย

นอกจากประเด็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกที่ให้มีการรับมรดกแทนที่ตามกฎหมายมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607 ตามความเห็นทั้งสองฝ่ายที่ได้แสดงมาแล้วนั้น ยังมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสองมาตราดังกล่าวอีกก็คือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในประเด็นของทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 นั้นที่ให้มีการรับ

มรดกแทนที่เฉพาะทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) เท่านั้น ส่วนทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (2) และ (5) ไม่ได้กำหนดให้มีการรับมรดกแทนที่กันได้ ซึ่งหากใช้บังคับกฎหมายตามมาตรา 1607 ที่ให้สืบมรดกแล้วสืบอย่างไรก็ไปสืบมรดกด้วยการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ก็จะไม่รวมถึงทายาทลำดับ (2) และ (5) ด้วย ก็อาจเกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้นได้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2)และ (3) กล่าวคือลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ซึ่งหากมาตรา 1639 มิได้ระบุผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับใดบ้างที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไว้อย่างชัดแจ้ง เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและบิดามารดาของเจ้ามรดกถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุคคลที่เป็นทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบิดามารดาของเจ้ามรดกย่อมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ซึ่งการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงว่า ทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นขึ้นมารับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ถึงแม้ว่าการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอาจจะได้รับมรดกไม่เทียบเท่ากับจำนวนที่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานได้รับก็ตาม เนื่องจากเป็นการรับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดา แต่การรับมรดกแทนที่ดังกล่าวทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอยู่ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ซึ่งหากไม่มีการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวแล้วทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกได้เลยตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากถูกตัดสิทธิเพราะยังมีทายาทลำดับผู้สืบสันดานซึ่งเป็นลำดับที่มีสิทธิรับมรดกก่อนรับมรดกอยู่แล้ว

2) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2) และ (4) กล่าวลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ซึ่งหากมาตรา 1639 มิได้ระบุผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับใดบ้างที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไว้อย่างชัดแจ้ง เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและบิดามารดาของเจ้ามรดกถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุคคลที่เป็นทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบิดามารดาของเจ้ามรดกย่อมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ซึ่งการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงว่า ทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นขึ้นมารับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ถึงแม้ว่าการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอาจจะได้รับมรดกไม่เทียบเท่ากับจำนวนที่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานได้รับก็ตาม เนื่องจากเป็นการ

รับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดา แต่การรับมรดกแทนที่ดังกล่าวทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอยู่ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ซึ่งหากไม่มีการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวแล้วทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกได้เลยตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากถูกตัดสิทธิเพราะยังมีทายาทลำดับผู้สืบสันดานซึ่งเป็นลำดับที่มีสิทธิรับมรดกก่อนรับมรดกอยู่แล้ว

3) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) (3) และ (4) กล่าวในลำดับบิดามารดา ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ซึ่งหากมาตรา 1639 มิได้ระบุผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับใดบ้างที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไว้อย่างชัดแจ้ง เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและบิดามารดาของเจ้ามรดกถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุคคลที่เป็นทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบิดามารดาของเจ้ามรดกย่อมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ซึ่งการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงว่า ทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นขึ้นมารับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกเช่นเดียวกันกับทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน แต่การรับมรดกแทนที่ดังกล่าวทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอยู่ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งหากไม่มีการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวแล้วทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกได้เลยตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากถูกตัดสิทธิเพราะยังมีทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาซึ่งเป็นลำดับที่มีสิทธิรับมรดกก่อนรับมรดกอยู่แล้ว

4) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2) (3) และ (4) กล่าวคือลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก ซึ่งหากมาตรา 1639 มิได้ระบุผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับใดบ้างที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไว้อย่างชัดแจ้ง เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและบิดามารดาของเจ้ามรดกถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุคคลที่เป็นทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบิดาและ/หรือมารดาของเจ้ามรดกย่อมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ซึ่งการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงว่า ทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นขึ้นมารับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ถึงแม้ว่าการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวนั้นทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอาจจะได้รับมรดกไม่เทียบเท่ากับ

จำนวนที่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานได้รับก็ตาม เนื่องจากเป็นการรับมรดกแทนที่ทายาทลำดับบิดามารดา แต่การรับมรดกแทนที่ดังกล่าวทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอยู่ในฐานะทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน และทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งหากไม่มีการรับมรดกแทนที่ดังกล่าวแล้วทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกได้เลยตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากถูกตัดสิทธิเพราะยังมีทายาทลำดับผู้สืบสันดานซึ่งเป็นลำดับที่มีสิทธิรับมรดกก่อนรับมรดกอยู่แล้ว

นอกจากนี้ หากพิจารณามาตรา 1641 ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (5) เข้ารับมรดกแทนที่ในกรณีที่ยังมีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทอื่นในลำดับนั้น ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” ดังกรณีต่อไปนี้

1) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (3) กล่าวคือทายาทลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้น หากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกนั้นสูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้น และยังมีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาบุคคลอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายอยู่ด้วยแล้ว หากกฎหมายให้มีการรับมรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาโดยผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวแล้วย่อมเป็นการขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดานั้นก็คือทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับเจ้ามรดก ส่งผลให้ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกนั้นได้แก่ทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดกและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับเจ้ามรดกโดยมีฐานะเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับเท่าเทียมกัน ซึ่งหากพิจารณาการรับมรดกตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้วจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับบิดามารดานั้นย่อมตัดทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับเจ้ามรดกและผู้ที่มีสิทธิรับมรดกก็จะมีแต่เพียงทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้น

2) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (4) กล่าวคือทายาทลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้น หากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกนั้นสูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้น และยังมีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาบุคคลอื่นที่มิได้สูญเสีย

สิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายอยู่ด้วยแล้ว หากกฎหมายให้มีการรับมรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาโดยผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวแล้วย่อมเป็นการขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดานั้นก็คือทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดก ส่งผลให้ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกนั้นได้แก่ทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดกและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดกโดยมีฐานะเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับเท่าเทียมกัน ซึ่งหากพิจารณาการรับมรดกตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้วจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับบิดามารดานั้นย่อมตัดทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดกและผู้ที่มีสิทธิรับมรดกก็จะมีแต่เพียงทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้น

3) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) (3) และ (4) กล่าวคือทายาทลำดับบิดามารดา ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดกนั้น หากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกนั้นสูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้น และยังมีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาบุคคลอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายอยู่ด้วยแล้ว หากกฎหมายให้มีการรับมรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับบิดามารดาโดยผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวแล้วย่อมเป็นการขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับบิดามารดานั้นก็คือทายาทในลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดก ส่งผลให้ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกนั้นได้แก่ทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดก ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดกโดยมีฐานะเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับเท่าเทียมกัน ซึ่งหากพิจารณาการรับมรดกตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้วจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับบิดามารดานั้นย่อมตัดทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันกับเจ้ามรดก และผู้ที่มีสิทธิรับมรดกก็จะมีแต่เพียงทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้น

4) กรณีที่มีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (5) และ (6) กล่าวคือทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายและลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกนั้น หากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายของเจ้ามรดกนั้นสูญเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย และยังมีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับปู่ ย่า ตา ยายบุคคลอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการ

รับมรดกเนื่องจากการตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายอยู่ด้วยนั้น หากกฎหมายให้มีการรับมรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับปู่ ย่า ตา ยายโดยผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวแล้วย่อมเป็นการขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” เนื่องจากผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายนั้นก็คือทายาทในลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดก ส่งผลให้ทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกนั้นได้แก่ทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายอื่นที่มิได้สูญเสียสิทธิในการรับมรดกและทายาทลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกโดยมีฐานะเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในลำดับเท่าเทียมกัน ซึ่งหากพิจารณาการรับมรดกตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้วจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายนั้นย่อมตัดทายาทลำดับลุง ป้า น้า อาของเจ้ามรดกและผู้ที่มีสิทธิรับมรดกก็จะมีแต่เพียงทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายเท่านั้น

นอกเหนือจากนี้การที่มาตรา 1639 ได้ระบุถึงผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับใดบ้างที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ไว้อย่างชัดแจ้งนั้นอาจเพราะผู้ร่างกฎหมายไม่ต้องการให้ผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมอยู่แล้วเข้ารับมรดกแทนที่แทนการใช้สิทธิที่มีในฐานะทายาทโดยธรรม เนื่องจากหากปล่อยให้การตกทอดมรดกเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ถึงอย่างไรมรดกก็ตกทอดแก่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (3) (4) และ (6) ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (5) อยู่แล้วนั่นเอง โดยจะสังเกตได้จากการจัดวางลำดับทายาทที่บัญญัติไว้อย่างเป็นระบบตามมาตรา 1629 ซึ่งเรียงลำดับทายาทไว้ดังนี้

(1) ผู้สืบสันดาน
(2) บิดามารดา
(3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
(4) พี่น้องร่วมบิดาหรือมากดาเดียวกัน
(5) ปู่ ย่า ตา ยาย
(6) ลุง ป้า น้า อา

ทั้งนี้หากพิจารณาเปรียบเทียบมาตรา 1639 และมาตรา 1607 จะเห็นได้ว่ามาตรา1607 ได้บัญญัติถึงการสืบมรดกของผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเป็นหลักกว้าง ๆ โดยมิได้ระบุช่วงเวลาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้อย่างชัดแจ้ง อีกทั้งมิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งถึงทายาทตามมาตรา 1629 ในลำดับใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวจะมีสิทธิสืบมรดกต่อไปได้ ถ้าหากทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกทำให้เข้าใจได้ว่าทายาททุกลำดับตามมาตรา 1629 ตั้งแต่ (1) ถึง (6) หากถูกกำจัดมิให้รับมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวย่อมเข้าสืบมรดกต่อไปได้ในทุกลำดับทายาท ซึ่งแตกต่างจากมาตรา 1639 ที่ระบุเฉพาะแต่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา

1629 (1) (3) (4) หรือ (6) เท่านั้น ทำให้เกิดผลในการบังคับใช้กฎหมายแตกต่างกันและอาจเกิดปัญหาในการบังคับใช้มาตรา 1607 ในอนาคตโดยเป็นการทำลายหลักที่ว่า “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป”[106] ดังต่อไปนี้

1) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2) และ (3) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดา แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดาหรือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

2) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2) และ (4) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดา แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดก

---

[106] *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (น. 161). เล่มเดิม.

ภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดาหรือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

3) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) (3) และ (4) กล่าวคือในลำดับบิดามารดา ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดา ซึ่งการสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกเช่นเดียวกันกับทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งตามกรณีข้างต้นได้แก่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้ทำให้มรดกตกแก่ทายาทตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

4) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (1) (2) (3) และ (4) กล่าวคือในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับบิดามารดา ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดา แม้การสืบมรดกดังกล่าวทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดก

ดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดาหรือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

5) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (3) กล่าวคือทายาทในลำดับบิดามารดาและลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมีทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่มิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วยทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 และบัญญัติถึงการสืบมรดกในกรณีที่ยังมีทายาทอื่นอยู่ในลำดับเดียวกันมิให้มีการสืบมรดกต่อจากทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (5) เช่นเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1641 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดากล่าวคือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่าง

ออกไป" โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

6) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (4) กล่าวคือทายาทในลำดับบิดามารดาและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมีทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่มิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วยทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก "ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป" โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 และบัญญัติถึงการสืบมรดกในกรณีที่ยังมีทายาทอื่นอยู่ในลำดับเดียวกันมิให้มีการสืบมรดกต่อจากทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (5) เช่นเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1641 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดาหรือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก "ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป" โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

7) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (2) (3) และ (4) กล่าวคือทายาทในลำดับบิดามารดาลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน และลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับบิดามารดาถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมีทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่มิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วยทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของ

เจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาของเจ้ามรดกที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทอื่นในลำดับบิดามารดาที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก และทำให้ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีกด้วย ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 และบัญญัติถึงการสืบมรดกในกรณีที่ยังมีทายาทอื่นอยู่ในลำดับเดียวกันมิให้มีการสืบมรดกต่อจากทายาทตามมาตรา 1629 (2) และ (5) เช่นเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1641 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับบิดามารดากล่าวคือทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับบิดามารดาได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับบิดามารดาเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 ที่มีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน

8) กรณีที่มีทายาทตามมาตรา 1629 (5) และ (6) กล่าวคือทายาทในลำดับปู่ ย่า ตา ยาย และลำดับลุง ป้า น้า อา ของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมีทายาทอื่นในลำดับปู่ ย่า ตา ยายที่มิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วยทายาทลำดับลุง ป้า น้า อา จึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้การสืบมรดกดังกล่าวอาจได้รับมรดกน้อยกว่าจำนวนที่ทายาทอื่นในลำดับปู่ ย่า ตา ยายที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกได้รับ แต่การสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยจะเห็นได้ว่าทายาทลำดับลุง ป้า น้า อา มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ของเจ้ามรดกที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทำให้ทายาทลำดับลุง ป้า น้า อา นั้นมีสิทธิรับมรดกเทียบเท่าทายาทอื่นในลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ที่ยังมิได้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุลำดับทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 และบัญญัติถึงการสืบมรดกในกรณีที่ยังมีทายาทอื่นอยู่ในลำดับเดียวกันมิให้มีการสืบมรดกต่อจากทายาทตาม

มาตรา 1629 (2) และ (5) เช่นเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1641 ผู้สืบสันดานของทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายกล่าวคือทายาทลำดับลุง ป้า น้า อา นั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ได้และไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลัก "ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป" โดยจะมีเฉพาะแต่ทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยาย เท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกตามลำดับทายาทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 โดยมีสิทธิรับมรดกก่อนและตัดสิทธิในการเป็นทายาทโดยธรรมของลำดับลุง ป้า น้า อา

9) กรณีที่มีคู่สมรสของเจ้ามรดกและบุตรที่เกิดจากชายหรือหญิงอื่นกับคู่สมรสของเจ้ามรดกซึ่งมิใช่ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกแต่อย่างใด เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและคู่สมรสของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1635 นั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย บุตรที่เกิดจากชายหรือหญิงอื่นกับคู่สมรสของเจ้ามรดกตลอดจนผู้สืบสันดานชั้นต่าง ๆ ของคู่สมรสที่มิใช่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกจึงมีสิทธิในการสืบมรดกต่อจากคู่สมรสของเจ้ามรดกซึ่งการสืบมรดกดังกล่าวนั้นขัดต่อหลักการรับมรดกของทายาทโดยธรรม โดยจะเห็นได้ว่าบุตรที่เกิดจากชายหรือหญิงอื่นกับคู่สมรสของเจ้ามรดกตลอดจนผู้สืบสันดานชั้นต่าง ๆ ของคู่สมรสที่มิใช่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกนั้นมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกโดยการสืบมรดกต่อจากคู่สมรสของเจ้ามรดก ทำให้ผู้สืบสันดานชั้นต่าง ๆ ของคู่สมรสที่มิใช่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกมีสิทธิรับมรดกโดยที่บุคคลดังกล่าวไม่มีสิทธิและไม่ควรได้รับมรดกของเจ้ามรดกในฐานะทายาทโดยธรรมที่สืบมรดกแต่อย่างใด ทั้งนี้หากมาตรา 1607 ได้ระบุทายาทใดบ้างที่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิสืบมรดกได้ในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเช่นเดียวกับลำดับทายาทที่ระบุไว้ในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของคู่สมรสของเจ้ามรดกหรือบุตรหลาน เหลน ลื่อหรืออื่น ๆ ตลอดจนสุดสายที่เกิดจากสายโลหิตของชายหรือหญิงอื่นกับคู่สมรสของเจ้ามรดกดังกล่าวนั้นย่อมไม่มีสิทธิสืบมรดกต่อจากคู่สมรสของเจ้ามรดกและไม่เกิดปัญหาดังกล่าวที่ขัดต่อหลักการรับมรดกของทายาทโดยธรรมที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1629 และมาตรา 1635 ให้ทายาทโดยธรรมตามมาตราดังกล่าวเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ส่วนบุตรที่เกิดจากชายหรือหญิงอื่นกับคู่สมรสของเจ้ามรดกมิใช่ทายาทของเจ้ามรดกหรือกล่าวได้ว่าไม่มีสิทธิจะได้รับมรดกจากเจ้ามรดกแต่อย่างใดตามหลักการรับมรดกของทายาทโดยธรรม

นอกจากนั้นหากพิจารณาถึงบุคคลตามที่บัญญัติในมาตรา 1639 ในการรับมรดกแทนที่จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวใช้คำว่า "บุคคลใดที่จะเป็นทายาท" ซึ่งตีความได้ว่าบุคคลที่สามารถรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 ได้นั้นจะต้องเป็นผู้สืบสันดานของบุคคลที่ยังมิได้มีฐานะเป็นทายาทในขณะนั้นแต่อาจมีฐานะทายาทโดยธรรมในอนาคตโดยหากพิจารณาหลักเกณฑ์การเป็นทายาทจะเห็นได้ว่ากรณีที่เจ้ามรดกยังมีสภาพบุคคลโดยยังไม่ถึงแก่ความตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

เท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกดังกล่าวจึงจะสามารถรับมรดกแทนที่ได้ นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวยังใช้คำว่า “ก่อนเจ้ามรดกตาย” ซึ่งเป็นการบัญญัติอย่างชัดแจ้งถึงการรับมรดกแทนที่ในกรณีที่บุคคลใดที่จะเป็นทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยคำที่ใช้ดังกล่าวขยายทั้งกรณีที่บุคคลใดที่จะเป็นทายาทตายและกรณีบุคคลใดที่จะเป็นทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก จากการตีความคำที่ใช้บัญญัติดังกล่าวทำให้รู้ได้ว่าผู้ที่ร่างมีเจตนาที่จะให้บุคคลที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้นผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเนื่องจากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 1639

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาค้นคว้าผู้เขียนพบว่าในการบัญญัติกฎหมายในเรื่องนี้แต่ละประเทศจะบัญญัติไว้แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อการบังคับใช้ที่มีความชัดเจนตามความเหมาะสมสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งเมื่อศึกษาทำให้เห็นแนวคิดที่จะนำมาปรับปรุงกฎหมายของไทยที่เป็นปัญหาในการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กฎหมายในประเทศต่าง ๆ ที่บัญญัติในเรื่องการถูกกำจัดมิให้รับมรดกและการรับมรดกแทนที่มีดังนี้ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการรับมรดกแทนที่ในกรณีที่ทายาทเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้น กฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 2344 ได้บัญญัติว่า “เมื่อมีการประกาศการถูกกำจัดมิให้รับมรดก ให้ถือว่ามรดกนั้นไม่เคยตกแก่ทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเลย (การเป็นทายาทนั้นตกเป็นโมฆะ) และให้ผู้ที่มีสิทธิจะรับมรดกจากทายาทนั้น ถ้าทายาทดังกล่าวถึงแก่ความตาย เข้ามาเป็นผู้รับมรดกในส่วนนั้นโดยให้ถือตั้งแต่วันที่เจ้ามรดกตาย” ซึ่งจะเห็นได้ว่ามิได้บัญญัติถึงระยะเวลาที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนหรือหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแต่อย่างใด ดังนี้ การรับมรดกแทนที่ของผู้ที่มีสิทธิจะรับมรดกจากทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นจึงเกิดขึ้นทั้งในกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายและกรณีที่ทายาทนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น โดยมาตรา 887 ได้บัญญัติว่า “ถ้าหากบุตรของเจ้ามรดกเสียสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากไม่สมควรเป็นทายาท บุตรของบุตรของเจ้ามรดกจะเข้าเป็นทายาทแทนที่จนสุดสาย” ตลอดจนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 729-1 ได้บัญญัติว่า “บุตรของผู้ไม่สมควรรับมรดกนั้นจะไม่ถูกตัดออกจากกองมรดกอันเนื่องมาจากความผิดของบิดามารดาของตน ไม่ว่าการสืบมรดกนั้นจะเป็นการสืบโดยตัวเองหรือว่าสืบผ่านทางการรับมรดกแทนที่”และประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทยนั้นโดยประมวลกฎหมายแพ่งแห่งอินโดนีเซีย มาตรา 840 ได้บัญญัติว่า “บุตรของผู้ไม่สมควรเป็นทายาทนั้นจะไม่ถูกตัดออกจากกองมรดกอันเนื่องมาจากความผิดของบิดามารดาของตน และให้

บุตรเหล่านั้นเป็นทายาทตามกฎหมาย”ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอกฎหมายต่างประเทศมาแล้วข้างต้น

4.2 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639

จากการนำเสนอในบทก่อนในเรื่องการรับมรดกแทนที่เนื่องจากการตายก่อนเจ้ามรดกตาย จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติใช้คำว่า “บุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาท” ซึ่งตีความได้ว่า บุคคลดังกล่าวยังไม่มีฐานะทายาท ดังนั้นการตายของบุคคลดังกล่าวต้องเกิดขึ้นก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย นอกจากนี้ยังใช้คำว่า “ก่อนเจ้ามรดกตาย” ซึ่งขยายถึงเหตุแห่งการการรับมรดกแทนที่ในกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาททายและกรณีถูกกำจัดมิให้รับมรดกด้วย จากคำที่ใช้ในบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายในกรณีที่เจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาททายพร้อมกันในกรณีที่ต้องด้วยบทสันนิษฐานมาตรา 17 ซึ่งบัญญัติถึงกรณีที่บุคคลหลายคนตายในเหตุภยันตรายร่วมกัน และเป็นการพ้นวิสัยที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดตายก่อนและบุคคลใดตายทีหลัง ให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวทั้งหมดถึงแก่ความตายพร้อมกัน ซึ่งการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นทำให้เกิดปัญหาการตีความโดยทำให้เกิดความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่า แม้การตายพร้อมกันจะไม่ตรงกับความในตัวบทบัญญัติ แต่เมื่อพิเคราะห์เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ให้มรดกตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกเป็นสาย ๆ ไป ซึ่งต่างฝ่ายนั้นต่างไม่มีสภาพบุคคลอยู่ในเวลาที่อีกฝ่ายหนึ่งตายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของกันและกัน และไม่ว่าบุคคลซึ่งจะเป็นทายาททายก่อนหรือตายหลังเจ้ามรดก ผลสุดท้ายแล้วมรดกของเจ้ามรดกย่อมตกแก่ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมในลำดับที่กฎหมายกำหนดรับมรดกแทนที่ได้เมื่อไม่มีทายาทลำดับนั้นอยู่แล้วในขณะที่เจ้ามรดกตายนั่นเอง การใช้คำว่า “ก่อนเจ้ามรดกตาย” ก็คงใช้ในความหมายของ “ในขณะเจ้ามรดกตาย” ซึ่งย่อมกินความหมายรวมถึงกรณีที่ทายาทโดยธรรมตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก แม้ผู้ใดจะไม่สนิทใจกับการแปลเจตนารมณ์ของกฎหมายเช่นนั้น กรณีที่ทายาททายพร้อมกันกับเจ้ามรดกก็นับเป็นกรณีที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งกับกรณีตายก่อนเจ้ามรดกอยู่นั่นเอง จึงสามารถนำมาตรา 1639 มาบังคับใช้แก่กรณีดังกล่าวในฐานะที่เป็นบทบัญญัติใกล้เคียงอย่างยิ่งโดยปรับใช้ร่วมกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4

ตามความเห็นฝ่ายแรกนั้นจะเห็นได้ว่า หากเกิดกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาททายพร้อมกันกับเจ้ามรดกนั้นแม้ว่ากรณีดังกล่าวจะไม่ตรงตามถ้อยคำในมาตรา 1639 แต่ก็อยู่ในความมุ่งหมายของกฎหมายที่จะให้มีการรับมรดกแทนที่กันแล้ว โดยการตีความดังกล่าวนั้นเป็นการตีความเพื่อให้

เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ตายพร้อมกันกับเจ้ามรดกด้วยบทสันนิษฐานการตายพร้อมกันตามมาตรา 17 และตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในอันที่จะให้มรดกตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาท

อย่างไรก็ดีผู้เขียนเห็นว่าการตีความตามความเห็นฝ่ายแรกนั้นเป็นการตีความเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ตายพร้อมกันกับเจ้ามรดกเพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่การตีความดังกล่าวนั้นเป็นการตีความที่ขัดกับความในบทบัญญัติที่ระบุช่วงเวลาไว้เฉพาะกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นตายก่อนเจ้ามรดกเท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ ซึ่งผู้ร่างได้กำหนดช่วงระยะเวลาการตายไว้อย่างชัดแจ้งแล้วทั้งนี้หากจะตีความมาตรา 1639 ในฐานะกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งนั้นก็เป็นวิธีการบังคับใช้กฎหมายและการตีความที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการตีความกฎหมาย เนื่องจากการตายพร้อมกันของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกโดยบทสันนิษฐานของกฎหมายนั้น มาตรา 1639 มิได้กำหนดไว้อย่างชัดแจ้งถึงกรณีดังกล่าว พร้อมกันนี้ก็ไม่มีบทบัญญัติใด ๆ ที่ต้องด้วยกรณีข้างต้นและไม่มีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะนำมาปรับใช้กับกรณีข้างต้นอีกเช่นกัน ดังนี้แล้วการตีความมาตรา 1639 ในฐานะกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งก็จะเป็นไปตามหลักการตีความกฎหมายตามมาตรา 4 และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวอีกด้วย

สำหรับความเห็นฝ่ายหลังนั้น เห็นว่ากรณีที่เจ้ามรดกและทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกตายพร้อมกันเพราะอุบัติเหตุในคราเดียวกันตามมาตรา 17 ที่ให้ถือว่าตายพร้อมกันนั้น มาตรา 1639 บัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมรับมรดกแทนที่ได้เฉพาะทายาทโดยธรรมถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตาย การตายพร้อมกันจึงไม่ตรงกับความในตัวบทดังกล่าว อีกทั้งด้วยบทสันนิษฐานตามมาตรา 17 นั้นมีผลทำให้บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะที่จะรับมรดกของกันและกันได้ (Vocatia Successorale Reciprogue) ซึ่งตายพร้อมกันไม่มีทางรับมรดกของอีกบุคคลหนึ่งได้ตามมาตรา 1604 และผู้สืบสันดานทั้ง 2 ฝ่าย ก็หาอาจรับมรดกแทนที่บุคคลที่ตายพร้อมกันได้ไม่

เมื่อพิจารณาความเห็นฝ่ายหลังแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นการตีความตามถ้อยคำในบทบัญญัติที่ระบุระยะเวลาการตายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทเฉพาะกรณีที่บุคคลดังกล่าวตายก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้

อย่างไรก็ดี การตีความตามความเห็นฝ่ายหลังนี้ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก เนื่องจากหากพิจารณาถึงการตกทอดของมรดกในกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายหลังเจ้ามรดกตายนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อเจ้ามรดกตายก่อนบุคคลซึ่งจะเป็นทายาท มรดกของเจ้ามรดกนั้นย่อมตกทอดแก่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาท

ดังกล่าวที่มีฐานะเป็นทายาทแล้วและเมื่อบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา มรดกของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวซึ่งรวมมรดกของเจ้ามรดกนั้นอยู่ในกองมรดกด้วยย่อมตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวนั้น หรือกล่าวได้ว่าหากบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายหลังเจ้ามรดกตาย มรดกของเจ้ามรดกนั้นก็ยังคงตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั่นเองอีกทั้งกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายก่อนเจ้ามรดกตายจะเห็นได้ว่าผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวนั้นมีสิทธิที่จะรับมรดกแทนที่ของเจ้ามรดกโดยเข้ามรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1639 ดังนี้ เมื่อพิจารณาถึงกรณีข้างต้นทั้ง 2 กรณี จะเห็นได้ว่า ไม่ว่ากรณีใดมรดกของเจ้ามรดกก็ยังคงตกแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวทั้งสองกรณี ดังนี้การตีความไม่ให้ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวมีสิทธิรับมรดกแทนที่ในกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายพร้อมกันกับเจ้ามรดกนั้นย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในอันที่จะคุ้มครองลูกกำพร้าไม่ให้ได้รับความเสียหายแต่อย่างใดจากการตายของบิดาและมารดา

หากพิจารณามาตรา 17 ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกันนั้น เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายนั้นตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการตายก่อนและหลังของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยจะเห็นได้ว่าลำดับการตายของบุคคลทุกคนนั้นมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการตกทอดมรดกเนื่องจากเมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทในทันทีโดยไม่มีช่องว่างในเวลาการตกทอดและเวลาตายเลยตามมาตรา 1599 เพื่อให้มรดกนั้นมีผู้ถือกรรมสิทธิ์อยู่ตลอดเวลาเพราะหากมีช่องว่างของระยะเวลาในการตกทอดของมรดกเกิดขึ้นย่อมทำให้ทรัพย์สินในกองมรดกเป็นทรัพย์สินไม่มีเจ้าของกรรมสิทธิ์ในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนี้แม้ว่ามาตรา 17 จะถูกบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาลำดับการตายของบุคคลแต่ในทางกลับกันมาตราดังกล่าวนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาอันทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่ายในเรื่องการรับมรดกแทนที่และทำให้ขาดหลักประกันทางกฎหมายต่อประชาชนผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนก็ยังไม่พบว่าศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดวางแนวคำพิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานแต่อย่างใดในปัญหาข้างต้นอาจเพราะว่ายังมิได้มีคดีประเภทดังกล่าวขึ้นสู่ศาลหรืออาจเกิดเป็นคดีขึ้นสู่ศาลแต่มิได้มีการต่อสู้คดีกันจนถึงชั้นฎีกา

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนพบว่าการบัญญัติกฎหมายด้วยการใช้ถ้อยคำว่า “ตายก่อนมรดกเกิด” แทนคำว่า “ตายก่อนเจ้ามรดก” จะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องการรับมรดกของทายาทกรณีตายพร้อมกันได้ตามกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้หรือบางประเทศประสบปัญหาเหมือนของไทย แล้วแก้ไขเพื่อให้เกิดผลในการรับมรดกกรณีตายพร้อมกันได้

อันได้แก่ ในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1924 ได้บัญญัติว่า “ถ้าผู้สืบสันดานไม่มีชีวิตในเวลาที่มรดกเกิดขึ้น ให้ผู้สืบสันดานชั้นถัดไปเข้าแทนที่ผู้สืบสันดานนั้น (จนสุดสาย)” ดังนี้ จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1924 นั้น ได้ยึดถือระยะเวลาแห่งการเกิดขึ้นของมรดกแทนระยะเวลาการตายของเจ้ามรดก ซึ่งหมายความรวมถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทโดยให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไปจนสุดสาย ทั้งนี้ ทายาทในลำดับบิดามารดา และทายาทในลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นทายาทลำดับถัดลงมาก็มีการรับมรดกแทนที่ในลักษณะเดียวกันกับกรณีของทายาทลำดับผู้สืบสันดานข้างต้นโดยปรากฏในมาตรา 1925 และมาตรา 1926 นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่นก็ได้บัญญัติการรับมรดกแทนที่เนื่องการตายของทายาทในลักษณะเดียวกันกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมาตรา 887 นั้นบัญญัติว่า “ถ้าบุตรของเจ้ามรดกตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้น ให้บุตรของบุตรของเจ้ามรดกนั้นขึ้นเป็นทายาท” ทั้งนี้แต่เดิมประเทศญี่ปุ่นก็มีการใช้คำว่า “ตายก่อนเจ้ามรดกตาย” เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1639 แต่ต่อมาภายหลังได้มีการแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติดังที่กล่าวไว้ข้างต้นเพื่อให้ครอบคลุมถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทและให้ผู้สืบสันดานของทายาทมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ นอกจากนั้น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นมิได้ใช้คำว่า “ตายก่อนเจ้ามรดกตาย” แต่ใช้คำว่า “ตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้น” ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 1001 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรงหรือพี่น้องผู้ซึ่งเป็นผู้รับมรดกถึงแก่ความตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้นให้ผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทเหล่านั้นเป็นทายาทแทนที่ทายาทเหล่านั้น” ซึ่งขยายถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอหลักกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศข้างต้น

4.3 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายก่อนเจ้ามรดกตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1640

การรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาททายาทก่อนเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1639 นั้นนอกจากการตายโดยธรรมชาติแล้วยังหมายความรวมถึงการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ซึ่งมาตรา 1640 ได้บัญญัติขยายลักษณะการตายตามมาตรา 1639 ไว้เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงความตายตามมาตรา 62 ให้ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ซึ่งการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวนั้นได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 61 ว่า ถ้าบุคคลใดที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลา 5 ปี หรือตลอดระยะเวลา 2 ปีในกรณีต่อไปนี้

(1) นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงครามและหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจาก (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น

เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้ ดังนี้จะเห็นได้ว่าการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้นเป็นการตายที่เกิดจากการนับระยะเวลาเป็นปีซึ่งอาจทำให้เกิดกรณีการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นครบกำหนดในวันเดียวกันกล่าวคือในกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใครทราบว่ามีชีวิตอยู่หรือไม่ในวันเดียวกันหรืออาจต่างวันกันแต่ครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลอาจสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในวันเดียวกัน จึงถือได้ว่าบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกถึงแก่ความตายพร้อมกันและทำให้เกิดปัญหาการตีความในเรื่องการรับมรดกแทนที่เนื่องการรับมรดกแทนที่ตามถ้อยคำในมาตรา 1639 นั้นต้องเป็นกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ ซึ่งการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกนั้นครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลอาจสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในวันเดียวกันตามกรณีข้างต้นนี้อาจเทียบเคียงได้กับกรณีการตายพร้อมกันโดยบทสันนิษฐานของกฎหมายตามมาตรา 17 ซึ่งมีความเห็นแตกต่างกันในการตีความมาตรา 1639 โดยความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่าถ้อยคำในมาตรา 1639 นั้น หมายความรวมถึงการตายพร้อมกันด้วย ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ตายพร้อมกันกับเจ้ามรดกจึงมีสิทธิรับมรดกแทนที่ ส่วนความเห็นฝ่ายหลังเห็นว่า การตายพร้อมกันนั้นกรณีไม่ตรงตามถ้อยคำในมาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทที่ตายพร้อมกันกับเจ้ามรดกจึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ นอกจากนี้ตามข้อเท็จจริงในกรณีข้างต้นนั้นยังมิได้มีการฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดจึงไม่มีการวางบรรทัดฐานแนวคำพิพากษาไว้แต่อย่างใด

ทั้งนี้ จากการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น มาตรา 887 นั้นบัญญัติว่า “ถ้าบุตรของเจ้ามรดกตายก่อนการตกทอดมรดกจะเกิดขึ้น ให้บุตรของบุตรของเจ้ามรดกนั้นขึ้นเป็นทายาท” ทั้งนี้แต่เดิมประเทศญี่ปุ่นก็มีการใช้คำว่า “ตายก่อนเจ้ามรดกตาย” เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1639 แต่ต่อมาภายหลังได้มีการแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติดังที่กล่าวไว้ข้างต้นเพื่อให้ครอบคลุมถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทและให้ผู้สืบสันดานของทายาทมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ นอกจากนี้ จากการศึกษา

ค้นคว้ากฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่าประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1924 ได้บัญญัติว่า “ถ้าผู้สืบสันดานไม่มีชีวิตในเวลาที่การตกทอดมรดกเกิดขึ้น ให้ผู้สืบสันดานชั้นถัดไปเข้าแทนที่ผู้สืบสันดานนั้น (จนสุดสาย)” ดังนี้ จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 1924 นั้น ได้ยึดถือระยะเวลาแห่งการเกิดขึ้นของการตกทอดของมรดกแทนระยะเวลาการตายของเจ้ามรดก ซึ่งหมายความรวมถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทโดยให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไปจนสุดสาย ทั้งนี้ ทายาทในลำดับบิดามารดา และทายาทในลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งเป็นทายาทลำดับถัดลงมาก็มีการรับมรดกแทนที่ในลักษณะเดียวกันกับกรณีของทายาทลำดับผู้สืบสันดานข้างต้นโดยปรากฏในมาตรา 1925 และมาตรา 1926 ดังนี้จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติการรับมรดกแทนที่เนื่องการตายของทายาทในลักษณะเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่น นอกจากนั้นจากการศึกษาค้นคว้าประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี พบว่าได้บัญญัติในลักษณะเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไว้ในมาตรา 1001 ว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรงหรือพี่น้องผู้ซึ่งเป็นผู้รับมรดกถึงแก่ความตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้นให้ผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทเหล่านั้นเป็นทายาทแทนที่ทายาทเหล่านั้น” โดยประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นมิได้ใช้คำว่า “ตายก่อนเจ้ามรดกตาย” แต่ใช้คำว่า “ตายก่อนมรดกจะเกิดขึ้น” ซึ่งขยายถึงกรณีการตายพร้อมกันของเจ้ามรดกและทายาทอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอหลักกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศมาแล้วนั้น

4.4 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กรณีผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639 และมาตรา 1643

บุคคลที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1639 นั้น หากพิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัติจะเห็นได้ว่ามีแต่เพียงผู้สืบสันดานเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ โดยผู้สืบสันดานตามกฎหมายมรดกนั้นหมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของเจ้ามรดกอันได้แก่ บุตร หลาน เหลน ลื้อ และต่อจากลื้อไปโดยไม่จำกัดว่าสืบกันกี่ชั้น ซึ่งหากเป็นผู้สืบสันดานชั้นบุตรจะต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตลอดจนบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมอีกด้วย อย่างไรก็ดีมาตรา 1643 ได้บัญญัติเพื่อขยายความของคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ในมาตรา 1639 โดยใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ซึ่งแต่เดิมนั้นถ้อยคำดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาการตีความกล่าวคือ มีความเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่ายในปัญหาว่าบุตรบุญธรรมจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้หรือไม่ ดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่า ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมายของทายาทเท่านั้น จึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ ถ้าถือตามนี้บุตรบุญธรรมก็สามารถเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมที่ตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายได้

ตามความเห็นฝ่ายแรกจะเห็นได้ว่า เป็นการตีความโดยยึดความชอบด้วยกฎหมายของผู้สืบสันดานของทายาทเป็นสำคัญ ซึ่งการตีความดังกล่าวทำให้บุตรบุญธรรมซึ่งเป็นบุคคลที่มีฐานะเป็นบุตรโดยการสมมุติขึ้นโดยผลของกฎหมายที่มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมโดยชอบและถูกต้องตามกฎหมายอยู่ในความหมายของคำว่าผู้สืบสันดานโดยตรงด้วย และทำให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดไม่ให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย แม้การตีความดังกล่าวจะไม่ตรงตามถ้อยคำในบทบัญญัติที่มีการบัญญัติขยายความออกไปให้แตกต่างจากคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ดังที่ปรากฏในมาตรา 1629 ก็ตาม แต่การตีความดังกล่าว ก็เพื่อให้เกิดความธรรมแก่บุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่อีกด้วย

ความเห็นฝ่ายหลัง เห็นว่า ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงที่แท้จริงของทายาททั้งที่ชอบด้วยกฎหมาย และบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ดังนั้นกรณีทายาทเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมและตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย บุตรบุญธรรมหามีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไม่ เพราะมิใช่ผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริง

ตามความเห็นฝ่ายหลังจะเห็นได้ว่า เป็นการตีความโดยยึดถ้อยคำในบทบัญญัติซึ่งมีการขยายความคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ตามมาตรา 1639 เป็นผู้สืบสันดานโดยตรงตามถ้อยคำในมาตรา 1643 โดยหากพิจารณาจากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ร่าง ต้องการให้ผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่นั้นมีลักษณะเฉพาะที่พิเศษกว่าในกรณีผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกตามหลักทั่วไป และบังคับใช้กับกรณีการรับมรดกแทนที่เท่านั้น ทั้งนี้การตีความดังกล่าว เป็นการตีความที่จำกัดสิทธิบุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่ ซึ่งหากพิจารณาในเรื่องการรับมรดกตามหลักทั่วไป และสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม เปรียบเทียบกับผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริงที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันอย่างมากแล้ว ดูจะไม่เป็นธรรมนักต่อบุตรบุญธรรม ในการถูกจำกัดสิทธิในการรับมรดกแทนที่ อีกทั้งการตีความดังกล่าวยังเป็นการตีความที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่อีกด้วย

ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวในปัจจุบันนี้ ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยให้เหตุผลไว้ชัดแจ้งตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 733/2528 โดยวินิจฉัยในข้อกฎหมายว่า “บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงตาม

มาตรา 1643 ซึ่งหมายถึงผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม”

อย่างไรก็ดีแม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะมีแนวทางตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลฎีกาข้างต้น แต่ก็ยังมีนักกฎหมายบางท่านที่ยังคงให้ความเห็นแย้งคำพิพากษาของศาลฎีกาโดยมองว่าในส่วนการตีความคำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ไม่ควรยึดเฉพาะตัวอักษรที่จะต้องแปลความหมายอย่างเคร่งครัด หากแต่ควรพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่ของทายาทผู้ตายก่อนเจ้ามรดก หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายที่มุ่งประสงค์ให้ผู้ที่เป็นบุตร หลาน เหลน ฯลฯ ที่เป็นสายโลหิตของทายาทผู้นั้นได้รับประโยชน์จากมรดกส่วนนั้น การตกทอดของมรดกจึงตกทอดสู่ทายาทในลำดับต่อไป (ดูมาตรา 1629) และเมื่อพิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วกับบิดาผู้รับรอง และความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม จะเห็นว่า กฎหมายได้บัญญัติรับรองฐานะของบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและบุตรบุญธรรมโดยให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 1627) จึงควรที่จะมีสิทธิรับมรดกของบิดาผู้รับรองหรือของผู้รับบุตรบุญธรรมประกอบกับหากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาของผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมมีต่อกันเป็นอย่างดี หากจะตัดสิทธิในการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรมเพียงยึดตัวอักษรเป็นเกณฑ์พิจารณา ย่อมผิดไปจากเจตนารมณ์ของหลักการรับมรดกแทนที่ เหตุผลข้างต้นย่อมครอบคลุมถึงการที่บุตรบุญธรรมจะรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมด้วย อนึ่ง ในกฎหมายฝรั่งเศสปัจจุบันในมาตรา 368 ยอมให้บุตรบุญธรรม (L’adopte) และผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ได้เหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมายตรงตามถ้อยคำในมาตรา 1627 ของไทย หากถือว่าบุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม ก็ต้องถือต่อไปด้วยว่า บุตรของบุตรบุญธรรมก็ไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของเจ้ามรดก (แม้จะเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของบุตรบุญธรรม) จึงไม่น่าจะรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมได้เช่นกัน เพราะมาตรา 1643 ไม่ได้กล่าวว่าผู้สืบสันดานโดยตรงนั้นเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของใคร จึงต้องเข้าใจว่า หมายถึงผู้สืบสันดานโดยตรงตลอดสายตั้งแต่เจ้ามรดกเรื่อยลงไป แต่นักกฎหมายฝ่ายที่เห็นว่าบุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม กลับยอมรับว่า บุตรของบุตรบุญธรรมรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมได้ทั้งที่ไม่ได้สืบสายโลหิตโดยตรงจากเจ้ามรดกแต่อย่างใด

ตามปัญหาข้างต้นผู้เขียนเห็นว่า หากพิจารณาในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบิดามารดาแล้ว สิทธิและหน้าที่ของทั้งบุตรบุญธรรมและบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีต่อผู้รับบุตรบุญธรรมและบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นเหมือนกันเสียส่วนใหญ่จะมีแต่เพียงบางส่วนที่แตกต่างกัน

ออกไป เช่น การรับบุตรบุญธรรมนั้นไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/29 เป็นต้น เนื่องจากกฎหมายต้องการให้ความคุ้มครองบุตรบุญธรรมเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากมาตรา 1598/28[107]นั้นได้กำหนดให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรมาบังคับใช้โดยอนุโลมทั้งหมดซึ่งชี้ให้เห็นว่ากฎหมายมุ่งที่จะให้สิทธิและหน้าที่แก่บุตรบุญธรรมเสมือนหนึ่งว่าบุตรบุญธรรมนั้นเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมมากกว่าที่จะเป็นเพียงบุตรที่รับการอุปการะในครอบครัวที่ถูกสมมติขึ้น ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงแนวคิดในการรับบุตรบุญธรรมแล้วจะเห็นได้ว่าการรับบุตรบุญธรรมนั้นให้ความสำคัญกับเด็กมากกว่าให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่โดยคำนึงว่าเด็กสามารถที่จะอยู่กับครอบครัวนั้นได้อย่างถาวรตลอดไปพร้อมทั้งครอบครัวนั้นต้องมีการยอมรับว่าเด็กผู้นั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวอีกด้วย[108] อีกทั้งหากพิจารณากฎหมายมรดกแล้วการรับมรดกตามหลักทั่วไปนั้นบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ในฐานะทายาทลำดับผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกันกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามความหมายของคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ถ้อยคำในมาตรา 1629 ซึ่งหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย การตีความโดยตัดสิทธิบุตรบุญธรรมมิให้รับมรดกแทนที่ในฐานะผู้สืบสันดานนั้นย่อมเป็นการตีความที่ขัดต่อการรับมรดกตามหลักทั่วไปนอกจากนี้หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่แล้วจะเห็นได้ว่าการตีความดังกล่าวขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายเนื่องจากกฎหมายต้องการให้มีการรับมรดกแทนที่เพื่อประโยชน์ในการบำรุงตระกูล ซึ่งเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมเกิดขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วย่อมถือได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในตระกูลดังจะสังเกตได้จากสิทธิที่บุตรบุญธรรมมีต่อผู้รับบุตรบุญธรรมในอันที่จะใช้นามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ตามมาตรา 1598/28 ประกอบมาตรา 1561[109] และสมควรมีสิทธิรับมรดกแทนที่เพื่อบำรุงและเชิดชูวงศ์ตระกูลต่อไป ดังนี้การตีความกฎหมายตัดสิทธิบุตรบุญธรรมมิให้รับมรดกแทนที่นั้นนอกจากจะเป็นการตีความกฎหมายที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุตรบุญธรรมแล้ว ยังเป็นการตีความกฎหมายที่ขัดต่อเจตนารมณ์

---

[107] มาตรา 1598/28 บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นแต่ไม่สูญสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ ให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองนับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม.

[108] จาก *การรับมรดกบุตรบุญธรรมโดยผู้รับบุตรบุญธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) (น. 31-32), โดย สุดชีวัน ดีเหลือ, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

[109] มาตรา 1561 บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา
ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏ บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา.

ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ อีกทั้งยังเป็นการตีความกฎหมายที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างบุตรที่เกิดจากบิดามารดานั้น ๆ และบุตรบุญธรรมออกจากกันซึ่งขัดต่อแนวคิดในการรับบุตรบุญธรรมที่มุ่งจะทำให้เกิดการยอมรับว่าบุตรบุญธรรมนั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวดังที่กล่าวไว้ข้างต้นอีกด้วยทั้งนี้ จากการค้นคว้าของผู้เขียนพบว่าในต่างประเทศนั้นได้ให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่อีกด้วย

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 1754 นั้นบัญญัติว่า “บุตรบุญธรรมนั้นมีสถานะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งทำให้บุตรบุญธรรมนั้นมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่เช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งญี่ปุ่น มาตรา 887 ได้บัญญัติให้ผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ซึ่งสอดคล้องกับถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1643 ของไทย แต่ถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าวนั้นหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมซึ่งทำให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่ นอกเหนือจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 1001 ได้บัญญัติให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่นั้นมีเฉพาะแต่ในผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทในลำดับผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหรือในลำดับพี่น้องของเจ้ามรดกเท่านั้น โดยให้บุตรบุญธรรมอยู่ในความหมายของคำว่าผู้สืบสันดานโดยตรงด้วย อีกทั้ง แล้วในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 368 ก็ได้บัญญัติว่า “บุตรบุญธรรมและผู้สืบสันดานของบุตรบุญธรรมนั้นมีสิทธิทางมรดกในครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรม”ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นมีสิทธิในการรับมรดกตลอดจนสิทธิในการรับมรดกแทนที่เช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ปี ค.ศ. 1976 แห่งสหราชอาณาจักร มาตรา 39 (1) ก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับบุตรบุญธรรมว่า “บุตรบุญธรรมจะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเมื่อ...” ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นมีสถานะเช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและสิทธิต่าง ๆ ในการรับมรดกตลอดจนสิทธิในการรับมรดกแทนที่นั้นย่อมมีเช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย นอกเหนือจากนั้น ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายความสัมพันธ์ในครอบครัวแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์ก มาตรา 117 นั้นได้บัญญัติว่า “พ่อแม่บุญธรรมหรือพ่อหรือแม่บุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะต้องรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางกฎหมายต่อกันและกันในฐานะของพ่อแม่กับลูก และจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์เยี่ยงนั้นซึ่งรวมถึงสิทธิในการสืบทอดมรดกหรือสิทธิในการรับมรดกที่ได้รับการส่งผ่านมาระหว่างกันและกัน รวมถึงสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับมรดกร่วมกับพี่น้องโดยกำเนิดหรือพี่น้องบุญธรรมของพ่อแม่บุญธรรมคู่นั้น หรือของพ่อหรือแม่บุญธรรมคนนั้น” ซึ่งให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมในสิทธิและหน้าตลอดจนการสืบมรดกต่อจากผู้รับบุตรบุญธรรมอีกด้วย นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น พระราชบัญญัติการแบ่งทรัพย์มรดก ค.ศ. 1958 แห่งมาเลเซียมาตรา 3 นั้นกำหนดให้สิทธิเกี่ยวกับ

การรับมรดกของบุตรบุญธรรมโดยกำหนดคำนิยาม “บุตร” หมายถึง บุตรตามกฎหมายและรวมถึงลูกของภรรยาคนใดก็ตามในจำนวนภรรยาทั้งหมดที่เจ้ามรดกได้รับอนุญาตโดยกฎหมายให้มีภรรยาหลายคนได้แต่ไม่รวมถึง บุตรบุญธรรมคนใดที่ไม่ใช่บุตรบุญธรรมที่ได้รับการอุปการะภายใต้บทบัญญัติใน พระราชบัญญัติการรับบุตรบุญธรรม ค.ศ. 1952 ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นมีสิทธิในการรับมรดกต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้แล้วตามกฎหมายของต่างประเทศที่ได้นำเสนอข้างต้นนั้นบุตรบุญธรรมมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่เช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายทุกประการดังจะเห็นได้จากการนำเสนอหลักกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดกแทนที่ของต่างประเทศข้างต้น

DPU

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากประเด็นปัญหาของการใช้กฎหมายบังคับในเรื่องการรับมรดกแทนที่กัน ที่เกิดขึ้นจากกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกเกิดขึ้นก่อนและหลังเจ้ามรดกตายซึ่งทำให้เกิดการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 และมาตรา 1639 นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องการตายพร้อมกันที่ทำให้ไม่สามารถรับมรดกแทนที่กันได้ ซึ่งรวมถึงการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายคือสาบสูญในวันเดียวกันหรือพร้อมกันด้วย ตลอดจนมาตรา 1643 ที่บัญญัติไว้ทำให้ตีความจำกัดสิทธิของบุตรบุญธรรมที่ไม่อาจมีสิทธิในการรับมรดกแทนที่กันได้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สามารถใช้บังคับได้โดยตรงตามเจตนารมณ์และเป็นธรรม จึงเสนอแนะแนวทางแก้ไขด้วยการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 มาตรา 1641 และมาตรา 1643 ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ ดังรายละเอียดของข้อสรุปและข้อเสนอแนะตามประเด็นปัญหาต่างดังต่อไปนี้

5.1 บทสรุป

5.1.1 ปัญหาการรับมรดกแทนที่และการสืบมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607 ในกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 กำหนดให้บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อาต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวจึงจะมีสิทธิเข้ารับมรดกของเจ้ามรดกโดยการแทนที่บุคคลเหล่านั้น ทั้งนี้ ในกรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย จึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติดังกล่าวและเกิดปัญหาในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 ซึ่งกำหนดถึงเรื่องการสืบมรดก โดยมีความเห็นนักกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ความเห็น โดยความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่าเหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แยกมาตรา 1607 และมาตรา 1639 ออกจากกัน เนื่องมาจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกต้องเป็นกรณีเกิดก่อนเจ้ามรดกตายเพราะสิทธิในการรับมรดกจะมีขึ้นได้ก็แต่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย ถ้าในเวลาเจ้ามรดกตายแล้ว มรดกก็ตกได้แก่ผู้มีสิทธิรับมรดกคนอื่นหมด

จะมารับมรดกแทนที่กันภายหลังไม่ได้ ฉะนั้นถ้าหากจะให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีสิทธิรับมรดก ก็จำเป็นต้องบัญญัติข้อความดังที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 เป็นบทบัญญัติพิเศษ ไม่อยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ผู้สืบสันดานของทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย จึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก สำหรับความเห็นฝ่ายหลังเห็นว่า คำว่า “สืบมรดก” มีความหมายตามที่เข้าใจกันตามธรรมดาคือหมายถึงการสืบต่อซึ่งทรัพย์มรดกเป็นการใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพราะการสืบมรดกมีได้หลายทาง เช่น ในฐานะทายาทโดยธรรม ในฐานะผู้รับพินัยกรรม ในฐานะวัด ในฐานะแผ่นดิน นอกจากนั้นมีการสืบมรดกในฐานะผู้รับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดก เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 บัญญัติไว้ก่อนจึงอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ซึ่งกล่าวถึงการรับมรดกแทนที่ในกรณีการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น หากกฎหมายประสงค์จะยกเว้นให้ผู้สืบสันดานของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายมีสิทธิรับมรดกแล้วก็น่าจะบัญญัติยกเว้นไว้เสียให้ชัดแจ้ง ดังนั้นผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก

อย่างไรก็ดี หากนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 มาปรับใช้ย่อมทำให้ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายนั้นไม่อาจเข้ารับมรดกแทนที่ได้ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการรับมรดก เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายเท่านั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวจึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ นอกจากนี้ ในปัจจุบันศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้วางแนวคำพิพากษาในกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 478/2539 โดยวางแนวคำพิพากษาไว้ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นฝ่ายแรกในการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 มาปรับใช้กับกรณีทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวในอันที่จะสืบมรดกต่อไปได้ ทั้งนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 นั้นมิได้กำหนดรายละเอียดและหลักการสืบมรดกไว้แต่อย่างใดกอปรด้วยบทบัญญัติดังกล่าวก็มิได้กำหนดถึงผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับใดบ้างที่มีสิทธิสืบมรดกจึงทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 ซึ่งขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” โดยทำให้เกิดประเด็นปัญหาดังนี้

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกเทียบเท่าทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันซึ่งสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดา และมีทายาทลำดับผู้สืบสันดานอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับผู้สืบสันดาน ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดา ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกัน ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกและมีทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกและมีทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับ

เดียวกันกับทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันสืบมรดกของทายาทลำดับบิดามารดาซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกและมีทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ดังนี้ ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับบิดามารดาอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันและทายาทลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีที่ทายาทลำดับลุง ป้า น้า อาสืบมรดกของทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกและมีทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยายอื่นที่มีสิทธิรับมรดก ดังนี้ ทายาทลำดับลุง ป้า น้า อาจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในลำดับเดียวกันกับทายาทลำดับปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ทายาทลำดับลุง ป้า น้า อาย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก

กรณีผู้สืบสันดานของคู่สมรสที่มิได้เป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก สืบมรดกของคู่สมรสซึ่งมีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมตามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635 ดังนี้ ผู้สืบสันดานของคู่สมรสดังกล่าวจึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก ซึ่งหากเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” แล้ว ผู้สืบสันดานของคู่สมรสดังกล่าวย่อมไม่มีสิทธิรับมรดก เนื่องจากมิได้เป็นทายาทของเจ้ามรดกในลำดับใด ๆ

5.1.2 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันในกรณีการถึงแก่ความตายพร้อมกันโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดก

การรับมรดกแทนที่เนื่องจากการตายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 กำหนดให้บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือลำดับลุง ป้า น้า อาจต้องถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวจึงจะมีสิทธิเข้ารับมรดกของเจ้ามรดกโดยการแทนที่บุคคลเหล่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากระยะเวลาการตายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นต้องเกิดขึ้นก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวจึงจะมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่กันได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายในกรณีที่เจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายพร้อมกันเนื่องจากบทสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 ซึ่งกำหนดถึงกรณีที่บุคคลหลายคนตายในภยันตรายร่วมกันและเป็นการ

พ้นวิสัยที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดตายก่อนและบุคคลใดตายทีหลัง โดยให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวทั้งหมดถึงแก่ความตายพร้อมกัน และผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่กันหรือไม่ จึงเกิดความเห็นของนักกฎหมายแยกออกเป็น 2 ฝ่าย โดยความเห็นแรกนั้นเห็นว่าเมื่อพิเคราะห์เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ให้มรดกตกทอดแก่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกเป็นสาย ๆ ไป ซึ่งต่างฝ่ายนั้นต่างไม่มีสภาพบุคคลอยู่ในเวลาที่อีกฝ่ายหนึ่งตายจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของกันและกัน และไม่ว่าบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายก่อนหรือตายหลังเจ้ามรดก ผลสุดท้ายแล้วมรดกของเจ้ามรดกย่อมตกแก่ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมในลำดับที่กฎหมายกำหนดรับมรดกแทนที่ได้เมื่อไม่มีทายาทลำดับนั้นอยู่แล้วในขณะที่เจ้ามรดกตายนั่นเอง การใช้คำว่า “ก่อนเจ้ามรดกตาย” ก็คงใช้ในความหมายของ “ในขณะเจ้ามรดกตาย” ซึ่งย่อมกินความหมายรวมถึงกรณีที่ทายาทโดยธรรมตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก สำหรับความเห็นฝ่ายหลัง เห็นว่า กรณีที่เจ้ามรดกและทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกตายพร้อมกันเพราะอุบัติเหตุในคราเดียวกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 ที่ให้ถือว่าตายพร้อมกันนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บัญญัติให้ผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมรับมรดกแทนที่ได้เฉพาะทายาทโดยธรรมถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกตาย การตายพร้อมกันจึงไม่ตรงกับความในตัวบทดังกล่าว อีกทั้งด้วยบทสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 นั้นมีผลทำให้บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะที่จะรับมรดกของกันและกันได้ (Vocatia Successorale Reciprogue) ซึ่งตายพร้อมกันไม่มีทางรับมรดกของอีกบุคคลหนึ่งได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1604 และผู้สืบสันดานทั้ง 2 ฝ่าย ก็หาอาจรับมรดกแทนที่บุคคลที่ตายพร้อมกันไม่

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกันนั้น เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายนั้นตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาการตายก่อนและหลังของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยจะเห็นได้ว่าลำดับการตายของบุคคลทุกคนนั้นมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการตกทอดมรดกเนื่องจากเมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทในทันทีโดยไม่มีช่องว่างในเวลาการตกทอดและเวลาตายเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 เพื่อให้มรดกนั้นมีผู้ถือกรรมสิทธิ์อยู่ตลอดเวลา เพราะหากมีช่องว่างของระยะเวลาในการตกทอดของมรดกเกิดขึ้นย่อมทำให้ทรัพย์สินในกองมรดกเป็นทรัพย์สินไม่มีเจ้าของกรรมสิทธิ์ในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนี้แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 จะถูกบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาลำดับการตายของบุคคลแต่ในทางกลับกันมาตราดังกล่าวทำให้เกิดบ่อเกิดแห่งปัญหาอันทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่ายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ซึ่งทำให้การตีความและการบังคับใช้กฎหมายยังคงเกิดความไม่แน่นอนชัดเจนและทำให้ขาดหลักประกันทางกฎหมายต่อประชาชนผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุด

ก็ยังมิได้วางแนวคำพิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานแต่อย่างใดในปัญหาข้างต้นอาจเพราะว่ายังมิได้มีคดีประเภทดังกล่าวขึ้นสู่ศาลหรืออาจเกิดเป็นคดีขึ้นสู่ศาลแต่มิได้มีการต่อสู้คดีกันจนถึงชั้นฎีกา

5.1.3 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันในการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกนั้นครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลอาจสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในวันเดียวกัน

การรับมรดกแทนที่กรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทตายก่อนเจ้ามรดกตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 นั้นนอกจากการตายโดยธรรมชาติแล้วยังหมายความรวมถึงการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1640 ได้บัญญัติขยายลักษณะการตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ไว้เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 ให้ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าวมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ซึ่งการตายโดยผลของกฎหมายดังกล่าวนั้นได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 61 ว่า ถ้าบุคคลใดที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลา 5 ปีหรือตลอดระยะเวลา 2 ปีนับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงครามและหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป หรือนับแต่วันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจากสองกรณีข้างต้นที่ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น โดยเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวและผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ดังนี้จะเห็นได้ว่าการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายนั้นเป็นการตายที่เกิดจากการนับระยะเวลาเป็นปีซึ่งอาจทำให้เกิดกรณีการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นครบกำหนดในวันเดียวกันกล่าวคือในกรณีที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใครทราบว่ามีชีวิตอยู่หรือไม่ในวันเดียวกันหรืออาจต่างวันกันแต่ครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลอาจสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในวันเดียวกันซึ่งถือได้ว่าบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกถึงแก่ความตายพร้อมกัน จึงเกิดปัญหาว่าในกรณีดังกล่าวนั้น ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นมีสิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันหรือไม่ และเกิดความเห็นของนักกฎหมายแยกออกเป็น 2 ฝ่ายโดยเทียบเคียงกับกรณีการตายพร้อมกันโดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 ข้างต้น ซึ่งความเห็นที่แตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่ายในเรื่องการรับมรดกแทนที่นั้นทำให้การตีความและการบังคับใช้กฎหมายยังคงเกิดไม่แน่นอนชัดเจนและขาดหลักประกันทางกฎหมายต่อประชาชนผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้ในปัจจุบันยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดวางแนวคำพิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานแต่อย่างใดในปัญหา

ข้างต้นอาจเพราะว่ายังมิได้มีคดีประเภทดังกล่าวขึ้นสู่ศาลหรืออาจเกิดเป็นคดีขึ้นสู่ศาลแต่มิได้มีการต่อสู้คดีกันจนถึงชั้นฎีกา

5.1.4 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันของบุตรบุญธรรม

การรับมรดกแทนที่กันนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 กำหนดให้บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อาที่ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่บุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ได้กำหนดขยายความของผู้สืบสันดานที่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ดังกล่าว โดยใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ซึ่งแต่เดิมถ้อยคำดังกล่าวนั้นทำให้เกิดปัญหาในการตีความ โดยถ้อยคำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” นั้นหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วยหรือไม่ ซึ่งมีนักกฎหมายมีความเห็นแตกต่างกัน 2 ฝ่าย โดยความเห็นแรกเห็นว่า ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานโดยชอบด้วยกฎหมายของทายาทเท่านั้น จึงจะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทนั้นได้ ถ้าถือตามนี้บุตรบุญธรรมก็สามารถเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมที่ตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายได้ สำหรับความเห็นฝ่ายหลังเห็นว่า ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดานที่เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงที่แท้จริงของทายาททั้งที่ชอบด้วยกฎหมาย และบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ดังนั้นกรณีทายาทเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมและตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย บุตรบุญธรรมหามีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ไม่ เพราะมิใช่ผู้สืบสายโลหิตที่แท้จริง

ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวเป็นที่ยุติลงแล้ว ซึ่งศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยให้เหตุผลไว้ชัดแจ้งตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 733/2528 โดยวินิจฉัยในข้อกฎหมายว่า “บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ซึ่งหมายถึงผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม” อย่างไรก็ดี หากพิจารณาในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบิดามารดาแล้ว สิทธิและหน้าที่ของทั้งบุตรบุญธรรมและบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีต่อผู้รับบุตรบุญธรรมและบิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นเหมือนกันเสียส่วนใหญ่จะมีแต่เพียงบางส่วนที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้ความคุ้มครองบุตรบุญธรรมเท่านั้น อีกทั้ง หากพิจารณาถึงแนวคิดในการรับบุตรบุญธรรมแล้วจะเห็นได้ว่าการรับบุตรบุญธรรมนั้นให้ความสำคัญกับเด็กมากกว่าให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่โดยคำนึงว่าเด็กสามารถที่จะอยู่กับครอบครัวนั้นได้อย่างถาวร

ตลอดไปพร้อมทั้งครอบครัวนั้นต้องมีการยอมรับว่าเด็กผู้นั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวอีกด้วย นอกจากนี้ หากพิจารณากฎหมายมรดกแล้วการรับมรดกตามหลักทั่วไปนั้นบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ในฐานะทายาทลำดับผู้สืบสันดานซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกันกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามความหมายของคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ซึ่งหมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย นอกจากนั้น หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่แล้วจะเห็นได้ว่าการตีความดังกล่าวขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายเนื่องจากกฎหมายต้องการให้มีการรับมรดกแทนที่เพื่อประโยชน์ในการบำรุงตระกูล ซึ่งเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมเกิดขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วย่อมถือได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในตระกูลดังจะสังเกตได้จากสิทธิที่บุตรบุญธรรมมีต่อผู้รับบุตรบุญธรรมในอันที่จะใช้นามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 ประกอบมาตรา 1561 และสมควรมีสิทธิรับมรดกแทนที่เพื่อบำรุงและเชิดชูวงศ์ตระกูลต่อไป ดังนี้แล้วการตีความถ้อยคำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรมนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบุตรบุญธรรมแล้ว ยังเป็นการตีความกฎหมายที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ และทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างบุตรที่เกิดจากบิดามารดานั้น ๆ และบุตรบุญธรรมออกจากกันซึ่งขัดต่อแนวคิดในการรับบุตรบุญธรรมที่มุ่งจะทำให้เกิดการยอมรับว่าบุตรบุญธรรมนั้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวดังที่กล่าวไว้ข้างต้นอีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่กัน รวมทั้งความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีการรับมรดกแทนที่ของประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการรับมรดกแทนที่ เพื่อยุติปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องการรับมรดกแทนที่กัน ดังต่อไปนี้

5.2.1 ปัญหาการรับมรดกแทนที่และการสืบมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607 ในกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย

จากปัญหาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1607 ในกรณีทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อา

ในอันที่จะมีสิทธิรับมรดกแทนที่ทายาทดังกล่าวที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่กัน และเพื่อยุติปัญหาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 ในกรณีการสืบมรดกของผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตายซึ่งขัดต่อหลัก “ญาติสนิทย่อมตัดญาติห่างออกไป” ตามที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ให้ครอบคลุมถึงกรณีทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อาที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกตาย โดยให้ผู้สืบสันดานของทายาทดังกล่าวมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ทายาทเหล่านั้น สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 นั้นให้คงเดิมไว้เพื่อให้ถ้อยคำว่า “สืบมรดก” นั้นเป็นถ้อยคำกว้าง ๆ ซึ่งหมายความรวมถึงการรับมรดกแทนที่กันด้วย

5.2.2 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันในกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทถึงแก่ความตายพร้อมกันกับเจ้ามรดก

ในกรณีการตายพร้อมกันของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อา และเจ้ามรดกตามบทสันนิษฐานของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 17 นั้น ยังคงเกิดปัญหาในการตีความเรื่องการรับมรดกแทนที่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ให้ครอบคลุมถึงกรณีการตายพร้อมกันของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับดังที่กล่าวไว้ข้างต้นและเจ้ามรดก เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สืบสันดานของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทดังกล่าวให้มีสิทธิรับมรดกแทนที่โดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่ อีกทั้ง เพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจนในการตีความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และเพื่อเป็นหลักประกันทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย

5.2.3 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันในกรณีบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทและเจ้ามรดกตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายซึ่งครบกำหนดในวันเดียวกัน

ในกรณีการตายโดยข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 ของบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทในลำดับผู้สืบสันดาน ลำดับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ลำดับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน หรือในลำดับลุง ป้า น้า อา และเจ้ามรดกครบกำหนดในวันเดียวกันนั้น ยังคงเกิดปัญหาในการตีความเรื่องการรับมรดกแทนที่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ให้ครอบคลุมถึงกรณีการตายโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมายของเจ้ามรดกและบุคคลซึ่งจะเป็นทายาทนั้นครบกำหนดในวันเดียวกันและย่อมถือได้ว่าตายพร้อมกันด้วย

ทั้ง 3 กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นขอเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 และมาตรา 1641 ดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 บทบัญญัติเดิม “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนสุดสาย” ที่เสนอแก้ไขเป็น “**ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตายก่อนการตกทอดมรดกหรือถ้าบุคคลใดซึ่งเป็นหรือจะเป็นทายาทตามมาตรา1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถูกกำจัดมิให้รับมรดก** ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มีการรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นราย ๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนสุดสาย”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1641 บทบัญญัติเดิม “ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา1629 (2) หรือ (5) ถึงแก่ความตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้ามีทายาทในลำดับเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ส่วนแบ่งทั้งหมดตกได้แก่ทายาทนั้นเท่านั้น ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไป” ที่เสนอแก้ไขเป็น “**ถ้าบุคคลใดซึ่งจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) ถึงแก่ความตายก่อนการตกทอดมรดกหรือถ้าบุคคลใดซึ่งเป็นหรือจะเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (2) หรือ (5) ถูกกำจัดมิให้รับมรดก** ถ้ามีทายาทในลำดับเดียวกันยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ส่วนแบ่งทั้งหมดตกได้แก่ทายาทนั้นเท่านั้น ห้ามมิให้มีการรับมรดกแทนที่กันต่อไป”

5.2.4 ปัญหาการรับมรดกแทนที่กันของบุตรบุญธรรม

จากกรณีการตีความถ้อยคำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ซึ่งบัญญัติขยายความถ้อยคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ซึ่งขยายความคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ให้หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการรับมรดกแทนที่กันแก่บุตรบุญธรรมโดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการรับมรดกแทนที่และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการรับบุตรบุญธรรม

ขอเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 บทบัญญัติเดิม “สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรง ผู้บุพการีหามีสิทธิดั่งนั้นไม่” ที่เสนอแก้ไขเป็น “**สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้เฉพาะแก่ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการีหามีสิทธิดั่งนั้นไม่**”

DPU

บรรณานุกรม

DPU

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2550). *วิชากฎหมายแพ่งหลักทั่วไป: หลักทั่วไป ว่าด้วยบุคคลธรรมดาและหลักทั่วไปว่าด้วยนิติบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

กีรติ กาญจนรินทร์. (2551, พฤษภาคม-สิงหาคม). การสืบมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1607, *ดุลพาห,* 55(2).

_____. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก.* สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จิ๊ด เศรษฐบุตร. (2513). *การรับมรดกแทนที่.* บทความกฎหมาย. พระนคร: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

จิตติ ติงศภัทิย์ และไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2548). *กฎหมายลักษณะมรดก รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกา.* กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2530). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โชค จารุจินดา. (2519). **คำ***บรรยายลักษณะมฤดก.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_____. (2530). *คำบรรยายกฎหมายมรดก.* กรุงเทพฯ: หจก. แสงจันทร์การพิมพ์.

ไซมอน ทาคากิ. (2555). *เอกสารแนบการสัมมนาด้านกฎหมาย หมายเลย 215 หมายเหตุและความเห็นด้านกฎหมายพื้นฐาน ฉบับที่ 6 กฎหมายแพ่งฉบับรวม.* โตเกียว: นิปปอนเฮียวรง.

ณัฏฐ์นิชา สุวรรณพงษ์. (2516). *ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม: ปัญหาบางประการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐวุฒิ วังวงศ์. (2526). *ผู้มีส่วนได้เสียในการร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1713* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองเปลว ชลภูมิ. (2478). *หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมฤดก* ที่ระลึกงานศพมหาเสวกตรี พระยาศรีราชอักษร. พระนคร: ไทยเขษม.

นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์. (2529, มิถุนายน - กันยายน). “การสูญเสียสิทธิในการรับมรดก,” *วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,* 1(1).

_____. (2535). *กฎหมายลักษณะมรดก* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพ: แผนกบริการสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา. (2548). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

พินัย ณ นคร. (2555). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พินิจ ทิพย์มณี. (2554). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* **(**รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เพรียบ หุตางกูร และไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2552). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพรียบ หุตางกูร. (2521). *คำบรรยายกฎหมายลักษณะมรดก ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

ภูมิชัย สุวรรณและคณะ. (2547). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรวุฒิ เทพทอง. (2553). ทายาทโดยธรรมถูกกำจัดมิให้รับมรดกกับการสืบมรดกและการรับมรดกแทนที่กัน, *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,* 39(3), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิชญ์ชัย ธรรมประดิษฐ์. (2534). *การรับรองบุตร ในมาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: ศึกษาทางประวัติศาสตร์หลักกฎหมายและประวัติศาสตร์นิติบัญญัติ พร้อมกับวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์ในเรื่องการใช้และการตีความหมาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2515, 1 มิถุนายน). การเกิด และการตาย, *วารสารนิติศาสตร์,* 4(1).

ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี. (2524). *การรับมรดกแทนที่* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สะอาด นาวีเจริญ. (2517). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก.* กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

สุดชีวัน ดีเหลือ. (2547). *การรับมรดกบุตรบุญธรรมโดยผู้รับบุตรบุญธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสนีย์ ปราโมช. (2508). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมฤดก พุทธศักราช 2508.* พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสต สุตานันท์. (2548, กันยายน – ธันวาคม). การสืบมรดกกับการรับมรดกแทนที่, *ดุลพาห,* 52(3), กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2542). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก.* กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

ภาษาต่างประเทศ

Adoption Act 1952 (Malaysia).

Adoption Act 1976 (United Kingdom).

Andrew Borkowski. (2002). *Textbook on succession* (2nd ed). Great Britain: Montage Studios Limited.

Aubry et Rau. (1933 - 1968). *Cours de droit civil français* (6th, 7th ed). Tome 10.

Ayako KOGA (KOMAMURA). (2010). Legal Analysis of Stepparent-Child Relationships in Japan: How Many Parents Should a Child Have?. Tokyo: Waseda University.

Cohn, E.J. (1968). *Manaual of German Law* (2nd ed). London: Oceanna.

De Becker, J.E. (1921). *The Principles and Practices of the Civil Code of Japan.* London: Butterworth.

Distribution Act 1958.

Domestic Relations Code.

ERBRECHT-RATGEBER. Retrieved October 18, 2012, from http://www.erbrecht-ratgeber.de/erbrecht/erbschaft/erbrecht_kind.html

Estates, Powers and Trusts Code.

Francis X. Conway and William I. Bertsche. (1944). *THE NEW YORK SIMULTANEOUS DEATH LAW.* New York: Fordham University.

French Civil Code.

George A. Pelletier Jr., Michael Roy Sonnenreich. (1966). *A Comparative Analysis of Civil Law Succession.* Pennsylvania: Villanova University.

German Civil Code.

Horn N., Kötz K. Lesser H.G. (1982). *German Private and commercial law.* Oxford: Oxford University Press.

Indonesian Civil Code.

Japanese Civil Code.

Korean Civil Code.

Law of Property Act.

Lawyers-picovschi. Retrieved March 2, 2012, from http://www.lawyers-picovschi.com/article-step-1-opening-the-succession.html

Louis Garb and John Wood. (2010). *International Succession* (3rd ed). Oxford: Oxford University Press

Mi-Kyung CHO. (2010). *Recent Reform of Korean Family Law.* Gyeonggi-do: Ajou University.

Rivero, Jean. (1978). *Droit administratif.* Paris: Pricis Dolloz.

Robert A. Esperti, Renno L. Peterson. (1993). *Protect Your Estate A Personal Guide To Intelligent Estate Planning.* New York: Mc Graw-Hill, Inc.

S.P. SCOTT A.M. (2006). *THE CIVIL LAW* (Sixth printing). New Jersey: THE LAW BOOK EXCHANGE, LTD.

The Simultaneous Death Act.

Well, Alex. (1973). *Droit Civil: Introduction générale*. (3rd ed). Paris: Dolloz.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	กฤษฎา กนกกุลชัย
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2552 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

DPU